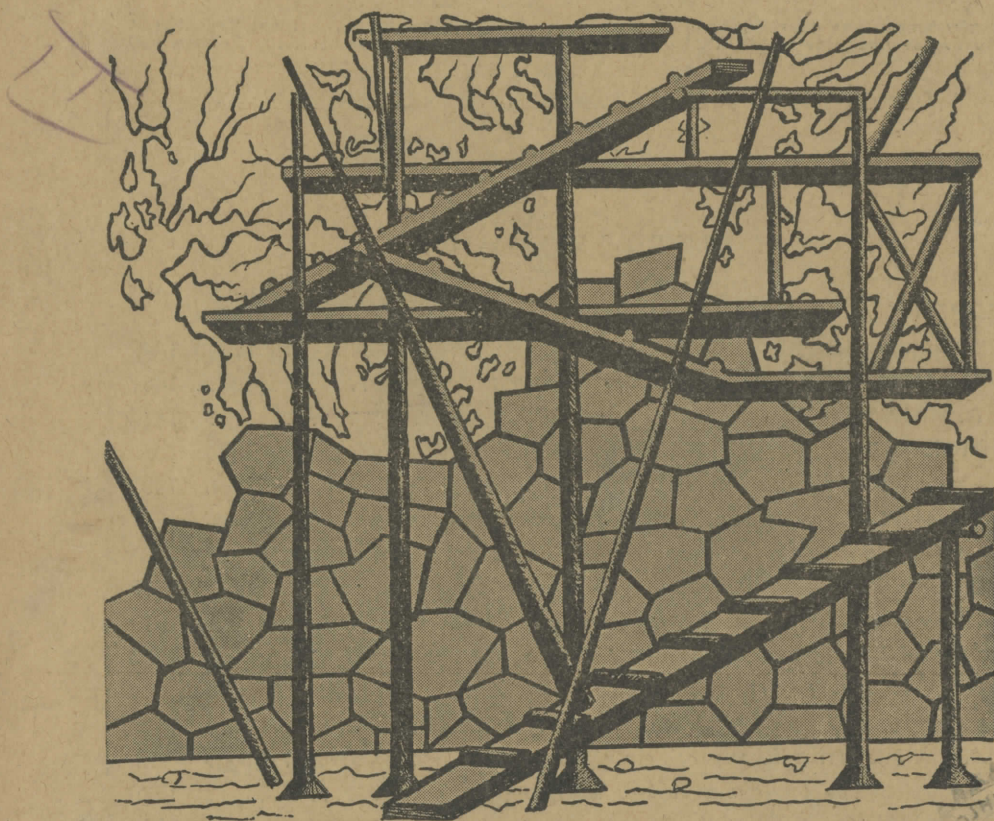

ΤΟ ΝΕΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Πολιτική· Κοινωνική Φιλοσοφία· Ιστορία· Τέχνη

17

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1939

ΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3 - ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΤΟ ΝΕΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΣΑ ΤΗΝ 15^{ΗΝ} ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Έτος Γ'

Ιανουάριος 1939

Τεύχος 17^{ον}

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΡΙΣΤΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΤΖΟΥΦΑΣ - ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΜΑΡΟΣ

Συνδρομή Έσωτερικού (έτησία)
*Επί κοινού χάρτου..... Δρχ. 150
*Επί έκλεκτου χάρτου..... " 250

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ πολυτελους έκδόσεως
δραχμαί 25, κοινής 14.

Διά καταχώρισιν άγγελιδών
ιδιαίτεροι συμφωνίαι.

Διά πάν άφορων την σύνταξιν ή διαχείρισιν
άπευθυντέον πρός τον κ. ΑΡ. ΚΑΜΠΑΝΗΝ

Συνδρομή Έξωτερικού (έτησία)
ΕΥΡΩΠΗΣ και ΑΙΓΥΠΤΟΥ:

*Επί κοινού χάρτου..... Σελίνια 12
*Επί έκλεκτου χάρτου.... Λίρα Στερλίνα 1

ΑΜΕΡΙΚΗΣ:

*Επί κοινού χάρτου..... Δολλάρια 6
*Επί έκλεκτου χάρτου..... " 8

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ:

*Επί κοινού χάρτου..... Λίρα Στερλίνα 1
*Επί έκλεκτου χάρτου..... Σελίνια 30

ΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3-ΑΘΗΝΑΙ.

ΑΡΙΘ. ΤΗΛΕΦ. 31-628

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελις
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΑΝΤΖΟΥΦΑ: Τό Έθνικόν συμφέρον ώς γνώμων τής έρμηνείας και τής έφαρμογής του Νόμου	1449
Β. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗ: Νέαι άφορμαί κρίσεως	1461
Π. Δ. ΗΛΙΑΔΗ: Τό ψεύδος του κοινοβουλευτισμου	1475
ΔΗΜΟΣΘ. Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ, καθηγητου του Παν)μιου Θεσ)νίκης: Τό κοινωνικόν ζήτημα υπό τό φώς του Γερμανικου Έθνικοσοσιαλισμου	1487
Κ. ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ, Υφυπουργου τής Δημοσίας Ασφαλείας: "Ενας άπο- καλυπτικός λόγος. - Νεολαία τής χθές και Νεολαία τής σημερον	1508
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: Βιβλία που έλάβαμεν	1512
ΚΩΣΤΑ ΚΟΝΤΟΥ: Γ. Βιζυηνός (συνέχεια έκ του προηγουμένου) ...	1513
Π. ΛΕΚΑΤΣΑ: Εύριπίδου Μήδεια (μετάφρ., συνέχ. έκ του προηγουμ.)	1520
ΚΩΣΤΑ ΚΟΝΤΟΥ: Όρατίου Όδων Ι, ΧΙ, ΧVΙΙΙ, ΧΧΙΙ, ΧΧΙΙΙ, ΧΧΧ (μετάφρασις)	1526
ΔΑΝΙΗΛ ΜΟΡΝΕ: Είσαγωγή εις την μελέτην των συγχρόνων Γάλλων συγγραφέων (συνέχεια έκ του προηγουμένου)	1529
Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Θέσεις και αντίθεσεις του ποιητικου λόγου	1535
Γ. Δ. Γ.: Έπισκόπησις τής κινήσεως έν τώ Χρηματιστηρίω Άθηνών κατά τό έτος 1938	1542

ΓΚΡΕΚΑ

ΑΓΝΟΣ ΟΙΝΟΣ
ΚΑΜΠΑ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΜΗΤΤΟΣ

ΤΟΥ

"Υμηττός"

ΛΕΥΚΟΣ — ΕΡΥΘΡΟΣ

ΟΙΝΟΣ ΚΑΜΠΑ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΧΕΔΙΑ
ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΥΣ
ΕΙΣ ΤΑ ΚΑΣΜΗΡΙΑ
BRITANNIA

Ἄγγλική Ἐπιουργία ἐν Ἑλλάδι
ΝΕΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΝ ΣΥΝΟΛΩ ΔΡΧ. 1.950.000.000

Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα παρέχει :

- Βραχυπρόθεσμα καλλιεργητικά δάνεια.
- Μεσοπρόθεσμα καὶ Μακροπρόθεσμα δάνεια διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐφοδίων τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν κτημάτων.
- Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρω γεωργικῶν προϊόντων.

Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα :

- Προστατεύει τὴν τιμὴν τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ μεσολαβεῖ διὰ τὴν διάθεσιν τῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν κατανάλωσιν.
- Ἐνισχύει τὴν κτηνοτροφίαν, σηροτροφίαν, μελισσοκομίαν, δενδροκομίαν καὶ λοιποὺς γεωργικοὺς πλουτοπαραγωγικοὺς κλάδους.
- Καθοδηγεῖ μὲ τὰς γεωπονικὰς τῆς ὑπηρεσίας τὸν ἀγροτικὸν κόσμον καὶ ἐποπτεύει τοὺς Συνεταιρισμοὺς, ἐνισχύουσα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνεταιριστικοῦ πνεύματος.
- Ἀσφαλίζει τὰ γεωργικὰ προϊόντα κατὰ κινδύνων πυρός.

Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα δέχεται καταθέσεις :

- ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΥ : 3 3/4 % ἕως 125.000 δραχμῶν.
- ΟΨΕΩΣ καὶ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ : Ὑπὸ τοὺς καλλιτέρους ὅρους.

Τὰ ἐπιτόκια προθεσμίας ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς προθεσμίας τῆς καταθέσεως. Αἱ καταθέσεις ἔχουσαι πρόσθετον ἀσφάλειαν τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους καὶ ἀπαλλασσόμεναι τελῶν χαρτοσήμου ἐνεργοῦνται εἰς :

Τὸ Κεντρικὸν Κατάστημα : Ἐν Ἀθήναις ὁδὸς Πανεπιστημίου 31.

Τὰ Ὑποκαταστήματα : Ἐν Ἀγίῳ Νικολάῳ, Ἀργινίῳ, Ἄργει, Ἄρτα, Ἀταλάντῃ, Βάμῳ, Βεργίῳ, Διδυμοτείχῳ, Δράμῃ, Ἡρακλείῳ, Θεσσαλονίκη, Ἰωαννίνοις, Καβάλλῃ, Καρδίττῃ, Κερκύρῃ, Κοζάνῃ, Κομοτινῇ, Λαμίας, Λαρίσῃ, Λεβαδείῃ, Μεσσήνῃ, Μυτιλήνῃ, Ξάνθῃ, Ξυλοκάστρῳ, Πάτραις, Πύργῳ, Ρεθύμνῃ, Σέρραις, Τρικάλαις, Τριπόλει καὶ Χανίοις.

Τὰ Πρακτορεῖα : Ἐν Ἀλεξανδρουπόλει, Ἀνδριτσαινῇ, Ἀξιουπόλει, Ἀργοστολίῳ, Δελβινακίῳ, Ἐδέσῃ, Ἐλασσόνι, Ἐλευθερουπόλει, Ζακύνθῳ, Ζίχῃ, Θήβαις, Ἰεραπέτρα, Ἰστιαίῃ, Καλάμαις, Καλαμπάκῃ, Καστοριά, Κορίνθῳ, Λαγκαδῇ, Ληξουρίῳ, Μεγάρῳ, Μεγαλοπόλει, Μεσολογγίῳ, Μοῖρες, Μουδανίοις, Ναυπλίῳ, Νέα Ὀρεστιάδι, Νευροκοπίῳ, Νιγρίτῃ, Νικηφόρῳ, Παραμυθίῃ, Πολυγύρῳ, Προσωτσάνῃ, Πύλῳ, Σάπαις, Σητεῖῃ, Σιδηροκάστρῳ, Σικωνίῃ, Σουφλίῳ, Χαλκίδι, Χίῳ καὶ Χρυσουπόλει.

Τὰς Ἀντιπροσωπείας : Εἰς ὅλας τὰς ἄλλας Ἐπαρχιακὰς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν Ὑποκαταστήματα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, τὰ ὅποια καὶ τὴν ἀντιπροσωπεύουν.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΧΑΡΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 1

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΕΝ ΑΙΓΙΩ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ:

ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ..... 30-568   ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ..... 30-567
ΕΝΤΕΤΑΛ, ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ 30-566   ΓΡΑΦΕΙΩΝ..... 30-566

Χ Α Ρ Τ Ι Α :

Γραφής, Περιτυλίξεως, Τυπογραφίας.

Χ Α Ρ Τ Ο Ν Ι Α :

Όλα τὰ εἶδη Καπνοβιομηχανίας καὶ
Κυτιοποιίας.

ΧΑΡΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΑΙΓΙΟΥ Α. Ε.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 1

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΕΝ ΑΙΓΙΩ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ : 30-566

Α Π Ο Θ Η Κ Α Ι :

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 6 - ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 21.941

ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ, ΟΔ. ΦΙΛΩΝΟΣ 28 - ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 42.171

ΤΟ ΝΕΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΕΤΟΣ Γ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1939

ΤΕΥΧΟΣ 17^{ον}

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΩΣ ΓΝΩΜΩΝ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ*

«... Σήμερα εκείνος που θα παρουσιασθή εις την διοίκησιν, τὸν νομάρχην, τὸν γενικὸν διοικητὴν διὰ νὰ ζητήσῃ τὸ δίκαιόν του θὰ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ ἀκουσθῇ οἴοσδῆποτε καὶ ἂν εἶναι, πλούσιος ἢ πτωχός, μέγας ἢ μικρός...».

Ι. ΜΕΤΑΞΑΣ

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΑΝΤΖΟΥΦΑ

Ἀντικείμενον τοῦ σημερινοῦ μαθήματος, θὰ ἀποτελέσῃ ἡ σημασία τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὡς παράγοντος καὶ ὡς γνώμονος, κατὰ τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Μὲ τὴν λέξιν «νόμος» δὲν ἐννοοῦμεν ἀπλῶς τοὺς κανόνες ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐμφανίζονται μὲ τὸν τίτλον «νόμος», ἀλλ' ἐννοοῦμεν τὸ ἐν γένει δίκαιον, τοὺς ἐν γένει κανόνες δικαίου, δηλαδὴ ἀφ' ἑνὸς τοὺς γραπτοὺς κανόνες τοῦ δικαίου, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται ἐναποτεθειμένοι εἰς τὰ συντάγματα, εἰς τοὺς νόμους, τὰ διατάγματα, ἢ ἀκόμη καὶ εἰς ὑπουργικὰς ἀποφάσεις, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ μὴ γραπτὸν δίκαιον, τουτέστι τὸ ἔθιμον. Θὰ ἐξετάσωμεν, λοιπόν, ποίαν σημασίαν καὶ ποίαν ἀξίαν ἔχει τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ὡς ἀνωτέρα ἔννοια καὶ ἀρχή, ἡ ὁποία πρέπει νὰ διέπῃ ἡμᾶς ὡς ἐρμηνευτὰς τῶν κανόνων τοῦ δικαίου. Διὰ ν' ἀνεύρωμεν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὅπως καὶ διὰ νὰ ἐξακριβώσωμεν τί εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἔθνους. Διότι ὅλοι μὲν ἀκούομεν καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὴν λέξιν Ἔθνος, ἀλλ' ὁ καθένας μὲ κάποιαν ποικιλίαν ἐννοίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλήγωμεν πολλὰς φορές, νὰ μὴ συνεννοοῦμεθα, ἐνῶ λέγομεν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ἄλλοτε, ἄλλοι, ἐταύτιζον τὴν ἔννοιαν τοῦ Ἔθνους, πρὸς τὴν ἔν-

* Ἐναρκτήριον μάθημα, γενόμενον τὴν 12 Ἰανουαρίου 1939, κατὰ τὰ ἐγκαινία τῆς Σχολῆς Μετεκπαιδεύσεως Διοικητικῶν Ὑπαλλήλων.

νοϊαν τοῦ Λαοῦ. Αὐτὸ συνέβαινε, διότι παρέβλεπον, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ Ἔθνους εἶναι ἔννοια ἠθικὴ καὶ ὄχι ὑλική. Μὲ τοῦτο ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐννοίας τοῦ Ἔθνους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως, παρὰ ἂν, διὰ νὰ τὴν ἐξετάσωμεν, ἐξέλθωμεν ἀνεξαρτήτως ὠρισμένου χρόνου, δηλαδὴ τοποθετηθῶμεν ἐκτὸς χρόνου, καὶ ἀποβλέψωμεν, ὄχι μόνον εἰς τὰ ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἐν ὠρισμένη στιγμῇ ἀνήκουν εἰς τὸ Ἔθνος, ἀλλὰ ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς ἄτομα συγκεντρώνοντα ὠρισμένας βιολογικὰς καὶ ψυχικὰς ιδιότητες, τὰ ὁποῖα ὅμως ἀποτελοῦν συνέχειαν τοῦ παρελθόντος καὶ ἀφετηρίαν τοῦ μέλλοντος. Δηλαδὴ Ἔθνος ἀποτελοῦν ἄτομα συνδεόμενα μεταξὺ των διὰ κοινῶν γνωρισμάτων, ψυχικῆς ταυτότητος, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀπόγονοι ὁμάδος, ἡ ὁποῖα εἶχε τὰς αὐτὰς ιδιότητας καὶ πρόγονοι ἄλλων ἀτόμων καὶ ἄλλων γενεῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ συνεχίσουν νὰ εἶναι μεταξὺ των συνδεδεμένοι μὲ τὰ αὐτὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα. Τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα, περὶ τῶν ὁποῖων ὠμίλησα, εἶναι ἡ θρησκεία καὶ ἡ γλῶσσα, πὺ ἀποτελοῦν, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας, τὰ σπουδαιότερα γνωρίσματα καὶ τὰς σπουδαιότερας διακρίσεις ἀπὸ ἄλλα Ἔθνη. Διότι ἡ θρησκεία καὶ ἡ γλῶσσα εἶναι ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ, τὰ ὁποῖα μᾶς πείθουν περὶ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ συνδέσμου, ὁ ὁποῖος ὑφίσταται μεταξὺ ἡμῶν ὡς Ἑλλήνων. Ὡστε ἡ προέλευσις τῆς ἐννοίας τοῦ Ἔθνους, ὡς ὁμάδος ἀτόμων, συνδεδεμένων μεταξὺ των εἰς τὸ διηνεκές, διὰ κοινῶν γνωρισμάτων καὶ ψυχικῆς ταυτότητος, εἶναι ἱστορικὴ, κατ' ἀνάγκην, διότι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ Ἔθνους δὲν εἶναι ὅπως θὰ ἐλέγουμεν εἰς τὴν μηχανικὴν, στατικὴν, ἀλλὰ δυναμικὴν. Ἄν ἐδεχόμεθα τὸ ἀντίθετον, δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δώσωμεν ἐξήγησιν εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ ὁποῖα ἐπῆλθε μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Διότι θὰ ἦτο ἀκατανόητον διὰ ποῖον λόγον ἔγινεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ διὰ ποῖον λόγον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἠθελήσαμεν νὰ ἀπελευθερωθῶμεν καὶ νὰ ζήσωμεν ἀνεξάρτητοι καὶ αὐτόνομοι καὶ κυρίαρχοι καὶ νὰ μὴ ἐξακολουθήσωμεν ν' ἀνεχώμεθα ξένον ζυγόν. Αὐτομάτως προέκυψε καὶ ἔγινεν ἀμέσως ἀντιληπτὴ ἡ ἀξία τῆς ἐννοίας τοῦ Ἔθνους, ὠρίσθη δὲ εἰς τὰ συντάγματα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας, ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐξουσία πηγάζει ἐκ τοῦ Ἔθνους. Τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο εἰμὴ μόνον, ὅτι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς κινήσεως ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους, ἐξεπροσώπησαν καὶ ἀπετέλεσαν τὸν φορέα τῆς θελήσεως πάντων τῶν λοιπῶν, οἱ

ὁποῖοι συνεδέοντο μετ' αὐτῶν διὰ τῶν γνωρισμάτων τὰ ὁποῖα ἀνεφέραμεν.

Ἄλλ' ἡ διαπίστωσις αὕτη μᾶς ὀδηγεῖ, κατ' ἀνάγκην, εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ Ἔθνους προσέλαβεν ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι ἡ σημασία τῆς δὲν παρέμεινε ἱστορικὴ μόνον, ἀλλὰ κατέστη καὶ νομικὴ, ἀφοῦ οἱ φορεῖς τῆς θελήσεως τοῦ Ἔθνους, περὶ τῶν ὁποῖων ὠμίλησαμεν, κατέστησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ οἱ νομοθέται, ἀπετέλεσαν δηλαδὴ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν, τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποῖα ἐπιτάσσει καὶ ἡ ὁποῖα εἶναι φυσικὸν ὅτι πρέπει νὰ συμμορφοῦται μὲ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους καὶ μὲ τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους. Διότι τί ἄλλο ἀποτελεῖ τὸ Κράτος, παρὰ τὸ ὄργανον διὰ τοῦ ὁποῖου, ἐκάστοτε, πραγματοῦται, ἐμφανίζεται, ἐκδηλοῦται, λαμβάνει σάρκα καὶ ὄσῳ ἡ ἰδέα τοῦ Ἔθνους. Πλὴν ὅμως λόγοι ἱστορικοὶ, ἰδίως ἡ ἐπίδρασις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τῶν τότε ἰθυόντων, οἱ ὁποῖοι σπουδάσαντες εἰς ἀλλοδαπὰ Πανεπιστήμια, ἦσαν ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὰς ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἔκαμαν, ὥστε τὸ σύστημα, ἡ ὀργάνωσις τοῦ κράτους καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναδείξεως τῶν ὀργάνων αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ τῶν κυβερνήσεων ἀκόμη, νὰ μὴν εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ προσφορώτερος διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ Ἔθνους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσηγάγομεν, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τὸν δημοκρατικὸν κοινοβουλευτισμὸν, ἀφοῦ πρῶτον ἀπὸ τοῦ 1844, μὲ τὴν καθολικὴν ψηφοφορίαν, ἤρχισε ν' ἀποδίδεται σημασία εἰς τὴν πλειοψηφίαν, δηλαδὴ νὰ θεωρῆται ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν δίκαιον εἰς βᾶρος τῶν ὀλιγωτέρων. Μετὰ ταῦτα δέ, μετὰ τὸ σύνταγμα τοῦ 1864, τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν ἀναθεώρησιν, ἴσχυε μέχρι ἐσχάτων καὶ μὲ μικρὰς παραλλαγὰς, τὰς ὁποῖας εἶχεν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὸ σύνταγμα τοῦ 1927, ἡ πλειοψηφία τῆς βουλῆς ἔγινεν ὁ ἐκάστοτε παράγων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ τὸ στήριγμα τῶν κυβερνήσεων. Τὸ σύστημα ὅμως τοῦ δημοκρατικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν σήμερον ἐν πλάτει, στηριζόμενον, κυρίως, ἐπάνω εἰς δύο κεντρικὰς ἰδέας, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀτομικισμοῦ καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ λιμπεραλισμοῦ, κατέληξε νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἀσύμφωρον, ἀλλὰ καὶ ἀντικρυς ἀντίθετον πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἔθνους.

Ὁ ἀτομικισμὸς σημαίνει, στοιχειωδῶς, τὸ σύστημα ἐκεῖνο καὶ τὴν θεωρίαν ἐκεῖνην, ἡ ὁποῖα πρεσβεύει ὅτι τὰ ἄτομα δὲν ἀνήκουν πουθενά καὶ ὅτι κάθε ἄτομον εἶναι τὸ κέντρον καὶ ἡ περιφέρεια ἑνὸς κύκλου, ὁ ὁποῖος ὑπάρχει κοντὰ σὲ ἄλλους κύκλους, ὑπάρχει

μεμονωμένον, άγνοεί την έννοιαν τής συνεργασίας, τούς δεσμούς τούς ψυχικούς είτε και τούς κοινωνικούς είτε και τούς οικονομικούς, τούς όποιους μπορεί ένα άτομον να έχη εις την ζωήν του και ύπάρχει μόνον και μόνον δια να έξυπηρετή άνευ ουδενός φραγμού τὰ προσωπικά του συμφέροντα. Είς αντίστάθμισμα δέ τής άπομονώσεως αύτης, ή όποία, όπως είναι άντιληπτόν, άντιβαίνει εις αύτην ταύτην την φύσιν του άτόμου, δέχεται ό άτομικισμός, ότι τó άτομον συνδέεται με τὰ υπόλοιπα άτομα δια συμβάσεων, τὰς όποιάς οικειοθελώς συνάπτει και καταλήγει τοιουτοτρόπως εις την δια τής συνάψεως, τίς οίδε κατά ποίον τρόπον, χιλιάδων συμβάσεων εις την ιδέαν τής κοινωνίας, ή όποία, κατά τόν άτομικισμόν πάντοτε, άποτελεί ένα άθροισμα ανθρώπων συνδεομένων μεταξύ των όχι δι' έθνικων δεσμων, όποιοι είναι και οί ψυχικοί δεσμοί, αλλά μόνον δι' έλευθέρων συμφωνιών, συμβάσεων.

Ό όρος «λιμπεραλισμός» προερχόμενος από την λατινικήν λέξιν liber (έλεύθερος), έν συνδυασμῶ με τόν άτομικισμόν, παραδέχεται ότι ό άνθρωπος πρέπει να είναι έλεύθερος, είναι έλεύθερος και ότι κάθε άλλη αξία πλην τής έλευθερίας δεν ύφίσταται. "Αν είναι όμως έλεύθερος ό άνθρωπος, άρα γε αυτό και μόνον ήμπορεί να έξασφαλίση την εύδαιμονίαν του; Διότι όταν ό κάθε ένας είναι έλεύθερος που θα καταλήξωμεν; Είς την άσυδοσίαν και με την άσυδοσίαν θα καταλήξωμεν εις τó να καταργήσωμεν την έννοιαν του δικαίου και του άδίκου, εις τó να καταργήσωμεν την έννοιαν του έγκλήματος, εις τó να καταργήσωμεν την έννοιαν τής ιδιοκτησίας, δηλαδή ουσιαστικῶς θα φθάσωμεν εις την πλήρη άναρχίαν. "Αλλά και κάτι άλλο άκόμη. Θα φθάσωμεν εις την κατάργησιν τής έννοίας του κράτους, ή τουλάχιστον, επί του όποιου και έφιστῶ ιδιαίτέρως την προσοχήν σας, θα φθάσωμεν εις την παραδοχήν του περιέργου αξιώματος, του να επιτρέπωμεν μέσα εις ένα κράτος ώργανωμένον, τó όποιον είναι φυσικόν να έχη ανάγκην να παραμένη ανεξάρτητον και ζωντανόν και τó όποιον, όπως είπομεν, άποτελεί έκάστοτε τόν φορέα τής ιδέας του "Εθνους και εκπροσωπεί την ιδέαν αυτού, θα φθάσωμεν, λέγω, εις τó να παραδεχθῶμεν ότι μέσα εις αυτό τó κράτος, επιτρέπεται να ζούν και να κινούνται και να συνωμοτούν άκόμη, άνθρωποι επιδιώκοντες την άνατροπήν του κράτους και την ύποταγήν εις ξένας πρὸς ήμᾶς τούς "Ελληνας δυνάμεις.

Μη νομίσετε ότι αυτό, τó όποιον άνέφερα άποτελεί παραδοξολογίαν ή ύπερβολήν. Τοῦτο άκριβῶς έγινετο καθ' όλην την περίοδον τῶν τελευταίων έτών και πρὸ τής 4ης Αύγουστου, διότι ένῶ έγνωρίζομεν ότι οί κομμουνισταί ειργάζοντο δια την άνατροπήν του

ύφισταμένου καθεστῶτος, πολιτικού, κοινωνικού και ήθικού, έγνωρίζομεν συγχρόνως ότι ειργάζοντο μέσα εις τó πλαίσιον τής δημοκρατίας και τούς έπετρέπαμεν ένεκα τούτου να προπαγανδίζουν και να εκδίδουν έφημερίδας, έντυπα, προκηρύξεις, βιβλία, να εκφωνοῦν λόγους, να ψηφίζουν, να εκλέγουν βουλευτάς, με τόν σκοπόν όπως όλη των αύτη ή πολεμική, καταλήξη εις την εκμηδένισιν τής έννοίας του "Εθνους και εις την ύποταγήν ήμῶν όλων υπό τὰς διαταγὰς τής Γ' Διεθνούς. Είς τοῦτο συνετέλει τó σύστημα, τó όποιον επέτρεπεν όλην αύτην την δρᾶσιν. Διότι και οί υπόλοιποι, οί μη άνήκοντες εις την κομμουνιστικήν παράταξιν ἄς ἴδωμεν τί έκαμναν; Αὐτοί ήσαν διηρημένοι εις δύο μερίδας ή και περισσοτέρας, εκ τῶν όποιων ή κάθε μία μερίς έπεδίωκε να καταλάβη την έξουσίαν, δια να ίκανοποιήση τούς πιστούς και άφωσιωμένους όπαδούς της. Πρὸς τοῦτο, δια την ίκανοποίησιν τῶν όπαδῶν της, διέθετεν όλόκληρον την κρατικήν μηχανήν, τόν κρατικόν προϋπολογισμόν και την έθνικὴν άκόμη οίκονομίαν, όταν ήρχετο εις την κυβέρνησιν. Είναι φυσικόν ότι, έπειδή δεν ήτο δυνατόν να ίκανοποιούνται όλοι οί "Ελληνες, ίκανοποιούντο έκάστοτε οί άνήκοντες εις τó επικρατοῦν κόμμα. Και παρέστημεν εις τó θέαμα τῶν διωγμῶν, τῶν «έκκαθαρίσεων» και εις την καθιέρωσιν του δόγματος, κατά τó όποιον, δικαίον άπετέλει τó κομματικόν συμφέρον. Τό γεγονός αυτό άντι να πλατύνη, οὔτως ειπεῖν, έστένεψε τó κριτήριον τής έφαρμογής του νόμου και τής άντικειμενικότητος του δικαίου. "Επήλθε δέ ή παραγνώρισις του γενικού συμφέροντος του συνόλου πρὸς χάριν του κομματικού, έν τῇ άσκήσει τής εκτελεστικῆς έξουσίας και γενικώτερον έν τῇ έφαρμογῇ του νόμου.

Αὐτά, επαναλαμβάνω, έκαμνον οί μη άνήκοντες εις τούς κομμουνιστάς, καθ' ήν έποχήν οί τελευταίοι οὔτοι ειργάζοντο δια την άνατροπήν του ύφισταμένου καθεστῶτος. Παρεῖχον δηλαδή προσφορώτερον τó έδαφος εις την ανάπτυξιν ιδεῶν άναρχικῶν και μπολσεβικικῶν, άφ' ένός μὲν δια τής άνοχής, όπως είπομεν και τής άναγνωρίσεως ως έννόμου δικαιώματος τῶν κομμουνιστῶν όπως κινούνται μέσα εις τó καθεστῶς εργαζόμενοι δια την άνατροπήν του, άφ' έτέρου δέ δια τής έξασθενήσεως τής έννοίας του κράτους, τής ιδέας τής δικαιοσύνης και του περιορισμοῦ τής άποστολῆς έκάστου κόμματος εις την διαμάχην την τείνουσαν άποκλειστικά εις την κατάληψιν τής κρατικῆς έξουσίας χάριν τής εκπληρώσεως τῶν κομματικῶν άναγκῶν.

Η έξασθένεισις τής έννοίας του κράτους κατέστη έτι περισσότερο εμφανής, όταν μετὰ τὰς εκλογὰς τής 26ης "Ιανουαρίου 1936,

ἡ προκύψασα βουλή, διαχωρισθεῖσα εἰς δύο παρατάξεις, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεμία συνεκέντρωνε τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν, παρεδόθη ὀριστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν κομμουνιστῶν βουλευτῶν, οἱ ὅποιοι, ὡς ἀποτελοῦντες τὸ κέντρον τοῦ βάρους, ἐρρῦθμιζον τὴν πλειοψηφίαν τῆς βουλῆς. Καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ συμμαχία τῶν κομμουνιστῶν μὲ τὰς δύο μεγάλας πολιτικὰς μερίδας, τὰς ὁποίας ἐναλλάξ ὑπεσχέθησαν νὰ ὑποστηρίξουν. Ἡ ἔγγραφος συμφωνία μὲ τὴν μίαν τῶν δύο πολιτικῶν παρατάξεων, ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερίδας ὀλίγον μετὰ τὴν σύναψίν της, αἱ δὲ διαπραγματεύσεις μὲ τὴν ἑτέραν μερίδα, ἀποδεικνύονται ἐκ τῶν ἐστενογραφημένων πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τῆς βουλῆς κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1936.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατελήξαμεν εἰς τὸ νὰ διακυβερνᾶται ἡ χώρα ὑπὸ ὑπηρεσιακῶν κυβερνήσεων, τῆς βουλῆς μὴ δυναμένης νὰ δώσῃ πολιτικὴν κυβέρνησιν. Τοῦτο δὲ μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ μεγάλα πολιτικὰ κόμματα, ἐξανασκασθέντα ὑπὸ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων, παρέσχον ψῆφον ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν κυβέρνησιν Μεταξᾶ.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης μετὰ τὴν παροχὴν ψήφου ἐμπιστοσύνης εἰς κυβέρνησιν, ἡ ὁποία προέβη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ εὐρυτάτου προγράμματός της, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάγκην μακροῦ χρόνου διὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἀπέκτησεν ἡ χώρα κυβέρνησιν πραγματικὴν. Πλὴν ὅμως ἡ θεραπεία τοῦ κακοῦ, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ μεταξύ εἶχε προχωρήσει τόσο πολύ, ἀπῆτει ριζικὰ μέτρα καὶ κατέστησεν ἀναγκαίαν τὴν Μεταβολὴν τῆς 4ης Αὐγούστου.

Εἶναι εἰς ὄλους γνωστὴ ἡ πολιτικὴ, οὕτως εἰπεῖν, θέσις τοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον ἀνέλαθεν ἡ Μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου. Διότι ὁ κοινωνικὸς οὔτος ἀγὼν, δὲν εἶναι ἄλλο τί, εἰμὴ πολιτικὸς ἀγὼν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τοῦ κομματικοῦ συμφέροντος, ἐτέθη ὡς ἀντικείμενον ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, τὸ ὁποῖον εἶχε παραγνωρισθῆ καὶ τὸ ὁποῖον ἐπέβαλλε τὴν μέριμναν διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ ἀπειλουμένου ὑπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος. Τὰ μέτρα, τὰ ὁποία ἡ κυβέρνησις τῆς 4ης Αὐγούστου ἔλαβε, ἦσαν δύο εἰδῶν: ἀφ' ἑνὸς μὲν προσεπάθησε διὰ τῆς συντηρητικῆς μεθόδου, νὰ θεραπεύσῃ τὰ μεγάλα ζητήματα, τὰ ὁποία παρέμενον ἐκκρεμῆ καὶ τὰ ὁποία εἶχον ἀνάγκην ἀμέσου ἐπιλύσεως (οὕτω π. χ. εὐρεῖαι παραχωρήσεις εἰς τὰς ἐργαζομένας τάξεις, τὰ μέτρα διὰ τὴν ἐξόφλησιν τοῦ ἐθνικοῦ νομίματος, αἱ πολεμικαὶ παρασκευαί, ἡ ἐκκαθάρισις τῆς διοικήσεως, ἡ ἀποσυγκέντρωσις, ἡ ρύθμισις τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν), οὕτως ὥστε

νὰ παύσῃ ὑφιστάμενος ὁ ἀγὼν τῶν τάξεων, τὸν ὁποῖον ὑπεδαύλιζον καὶ ἐξεμεταλλεύοντο οἱ κομμουνισταὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου προέβη εἰς ἀνοικοδομητικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον διὰ βραχέων θὰ ἐξετάσωμεν.

Ποῖον τὸ ἀνοικοδομητικὸν ἔργον τῆς 4ης Αὐγούστου; Καὶ ὅταν λέγωμεν ἀνοικοδομητικὸν ἔργον δὲν ἐννοοῦμεν τὴν ὑλικὴν πρόοδον, ἀλλ' ἀποβλέπομεν εἰς τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ κράτους, τῆς κοινωνίας καὶ τῶν πολιτῶν.

Ἡ ριζικὴ μεταβολή, τὴν ὁποίαν ἐν πρώτοις ἐπέφευρεν εἰς τὴν περὶ κράτους ἀντίληψιν, ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα καὶ θεμελιωδέστερα ἀντικείμενα, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας. Τὸ κράτος σήμερον ἐπανεῦρε τὸν προορισμὸν του. Σήμερον δὲν ἐκπροσωπεῖ τὸ κράτος τὸ συμφέρον μιᾶς πολιτικῆς μερίδος, ἀπεναντίας ἀποτελεῖ τὸν φορέα τῆς θελήσεως τοῦ Ἔθνους. Ἡ διαφορὰ τοῦ τί ἐννοοῦμεν κράτος σήμερον ἀπὸ τοῦ τί ἐννοοῦσαμεν κράτος εἰς τὸ παρελθόν, εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἐφιστῶ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν σας ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐπαναλαμβάνω ὅτι οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλὴν σπανίων ἐξαιρέσεων, τὸ κράτος ἀπετέλεσε τὸ ὄργανον ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ θέλησις τοῦ Ἔθνους καὶ τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους ἐκφράζεται, ἐκδηλοῦται καὶ ἐξυπηρετεῖται.

Τὴν ἰδέαν ἔπειτα τῆς κοινωνίας κατέστησε διὰ τῆς ἐξυψώσεως αὐτῆς, ἰδέαν ἀνωτέραν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἀντελαμβανόμεθα πρότερον. Ἐπειδὴ βᾶσιν καὶ θεμέλιον εἰς τὸ ἐθνικὸν κράτος ἀποτελεῖ ἡ ἰδέα τοῦ Ἔθνους, ἡ ἔννοια τῆς κοινωνίας ἄνευ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ δεκτὴ, διότι τὸ ἐθνικὸν κράτος μόνον ὡς ἐθνικὴν κοινωνίαν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἑλληνικὴν τούλάχιστον κοινωνίαν. Καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρομεν ἀπὸ τὰ σοσιαλιστικὰ καθεστώτα. Διότι σοσιαλισμὸς (καὶ ἡ λέξις αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὸ λατινικὸν socialis) σημαίνει κοινωνιοκρατίαν, πλὴν ὅμως ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον. Τὴν ἰδέαν τῆς ἀπλῆς κοινωνίας ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν δεχθῶμεν, ὡς ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἔθνους.

Διὰ τὸν πολίτην, ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐθνικὴν κοινωνίαν, ἐπιβάλλεται ἡ ἀλληλεγγύη. Διότι, ὅπως εἴπομεν, οὔτε ἡ ἀντίληψις τοῦ ἀτόμου αὐτοῦ καθ' ἑαυτοῦ, οὔτε τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν εἶναι ἱκανοποιητικὴ δι' ἡμᾶς. Ἡ ἀλληλεγγύη αὕτη ἐκφράζεται καὶ πραγματοῦται διὰ τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν κατεῦθυνσιν ταύτην, ἀλλ' ἐσχάτως ἀποτελεῖ εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις καὶ νομικὴν ὑποχρέωσιν, διότι ὑπάρχουν ὠρισμένοι νόμοι,

οἱ ὅποιοι, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς προσεχῆ μαθήματα, ἐκφράζουν καὶ συνειδητοποιοῦν τὴν ιδέαν τῆς ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

Καὶ οἱ πολῖται, ἄλλως τε, σήμερον ἀποτελοῦν μέρος τοῦ κράτους ἀναπόσπαστον καὶ δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν διάστασιν ἐκείνην, ἢ ὅποια ἐχώριζε τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοὺς κυβερνωμένους. Ἀπεναντίας οἱ πολῖται, οἱ ζῶντες ἐν ὠρισμένῃ στιγμῇ, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὸν λαὸν τοῦ Ἔθνους, ἐκφράζουν ὡς φορεῖς αὐτοῦ τὴν ιδέαν τοῦ Ἔθνους καὶ ἔχουν ὡς ἐκ τούτου σύνδεσμον τόσον μὲ τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ μὲ τὸ μέλλον. Ὁ σύνδεσμος αὐτὸς εἶναι ἄρρηκτος καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ἓνα λαόν, ὁ ὁποῖος νὰ ἀδιαφορῇ διὰ τὸ μέλλον καὶ ὁ ὁποῖος νὰ ἔχη γεννηθῆ ἄνευ παρελθόντος, αὐτομάτως δηλαδή. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν ἐξήγησιν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς διατηρήσεως τῶν παραδόσεων καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δράσεως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑποθηκῶν καὶ τῆς διαθήκης, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφήκαν αἱ περασμένοι γενεαί, ὅπως ἐπίσης καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Πῶς θὰ ἐπιτύχωμεν ὁμοῦ τὴν ἀνεύρεσιν ἐκάστοτε τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ τὴν προσαρμογὴν πρὸς αὐτὸ ὅλων τῶν ἐκδηλώσεων ἡμῶν καὶ τῆς ιδιωτικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς δημοσίας ζωῆς; Εἶναι τάχα τὸ ἐθνικὸν συμφέρον κανένα σύστημα εἰς τὸ ὁποῖον ἂν ὑπαγάγωμεν τὰς πράξεις ἡμῶν, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν μηχανικῶς τὴν ἐξεύρεσίν του; Κάθε ἄλλο. Τὸ παράδοξον εἶναι, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὲν κριτήριον περὶ τοῦ πότε εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, κριτήριον δηλαδή ἀντικειμενικόν, κριτήριον τὸ ὁποῖον νὰ μᾶς βεβαιώνη ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον. Ἄν ὁμοῦ τοιοῦτος δρόμος ἀντικειμενικῶς δὲν ὑφίσταται, ὑφίσταται μολαταῦτα ὑποκειμενικῶς. Ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς ἀνήκων εἰς τὴν αὐτὴν ὁμάδα ἀνθρώπων συνδεδεμένων μεταξύ των διὰ κοινῶν παρελθόντος, κοινῆς ἱστορίας, κοινῶν ιδεωδῶν καὶ ἐχόντων τὰ κοινὰ γνωρίσματα, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν, τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, ἀκόμη καὶ τὰ βιολογικὰ γνωρίσματα καὶ τοὺς χαρακτήρας τῆς ἐν τῷ συνόλῳ ὁμοιότητος, ὅτι ὁμοιάζομεν δηλαδή μεταξύ μας, ὁ καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, λέγω, πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Διότι τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ζήτημα πίστεως. Ὅσον περισσοτέραν πίστιν ἔχομεν, τόσον ἀσφαλέστερον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ μετρήσωμεν ἐκάστοτε καὶ νὰ σταθμίσωμεν τὸ ἐθνικὸν συμφέρον καὶ νὰ ἀποφασίσωμεν, ἂν συμβιβάζεται καλύτερον τὸ Α ἢ τὸ Β γεγονός ἢ ἡ Δεῖνα ἢ ἡ Τάδε πράξις πρὸς αὐτό.

Καὶ θὰ μὲ ἐρωτήσετε ὅσοι ἐξ ὑμῶν τυχὸν ἀκούσατε νομικά, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι, τί ρόλον παίζει καὶ ποία ἢ σημασία τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος ὡς γνώμονος καὶ ὡς κριτηρίου τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, ἀφοῦ καὶ οἱ νόμοι ἐρμηνεύονται ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένων καὶ καθωρισμένων ἐκ τῶν προτέρων θετικῶν διατάξεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας μάλιστα ἀπαγορεύεται εἰς πολλὰς περιπτώσεις καὶ νὰ ἀποστῇ κανεὶς; Αὐτὸ ἀκριβῶς ὁμοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἀντικείμενον τοῦ παρόντος μαθήματος καὶ τοῦτο πρόκειται νὰ ἐξετάσωμεν ἀμέσως κατωτέρω.

Τὸ θέμα, μὴ νομίσετε ὅτι εἶναι ἀπλοῦν καὶ εὐκόλον καὶ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξουν πιθανῶς ἀμφιβολίαι εἰς μερικοὺς ἀπὸ σᾶς, περὶ τῆς ἐσωτερικῆς σχέσεως καὶ τῆς συναφείας πραγμάτων, τὰ ὁποία ἐξωτερικῶς φαίνονται ὡς ἔαν νὰ μὴ ἔχουν ἐκ πρώτης ὄψεως σχέσιν μεταξύ των. Ἀλλὰ τὴν ἀμφιβολίαν αὐτὴν ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἄρωμεν. Διότι ἢ ὑπαρξῆς τῶν ἀμφιβολιῶν σημαίνει δισταγμὸν, ἐπομένως ἐλαττώνει τὸν βαθμὸν τῆς πίστεως, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ. Ἀλλὰ τί ἐλέγομεν πρὸ ὀλίγου; Ὅτι ἢ πίστις εἶναι προϋπόθεσις τῆς ὄλης δράσεώς μας καὶ τῶν ἐνεργειῶν μας. Ἐπομένως καὶ ὡς νομικοὶ καὶ ὡς ἐρμηνευταὶ ἐνὸς νόμου, πρέπει ἄρα γε ν' ἀποβάλωμεν τὴν πίστιν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν καλυτέραν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου; Αὐτό, ἂν μὴ τι ἄλλο, θ' ἀπετέλει ἀναχρονισμόν. Διότι οἱ νόμοι, τιθέμενοι ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε νομοθέτου, δὲν ἠμπορεῖ νὰ καταργῶνται ὅλοι, συλλήβδην καὶ νὰ τίθενται ἄλλοι ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων νομοθετῶν. Ἐπομένως ὁ διάδοχος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐκάστοτε παραλαμβάνει ἀπὸ τὸ παλαιὸν δίκαιον, ἐκεῖνο τὸ τμήμα τὸ ὁποῖον δὲν κρίνει σκόπιμον νὰ μεταβάλῃ καὶ χρησιμοποιεῖ αὐτὸ μὲ νέον πνεῦμα.

Καὶ ὑπῆρχε μόνον μία περίπτωσις, ἢ τοῦ Πραίτωρος εἰς τὴν Ρώμην, τοῦ ὁποίου ἢ ἐξουσία, καλουμένη *imperium*, ἦτο ἐνιαυσία καὶ ὁ ὁποῖος ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχὴν ἐξέδιδε τὸ λεγόμενον *edictum*, καταργῶν τὸ *edictum* τοῦ προκατόχου του. Ἀλλ' ἄς μὴ νομισθῇ μὲ τοῦτο ὅτι ὁ Πραίτωρ κατήργει καὶ τὸ ὅλον προηγούμενον δίκαιον. Διετηρεῖτο τὸ αὐστηρὸν δίκαιον, τὸ *ius civile*, τὸ ὁποῖον προσηρμόζετο διὰ τοῦ *edictum* πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς συγχρόνου κοινωνικῆς ζωῆς. Καθώριζε δηλ. ὁ Πραίτωρ διὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔτους καὶ μόνον, τὰς νέας ἀρχὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων θὰ προέβαιεν εἰς διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν. Καὶ τοῦτο, ἀρχικῶς ἐτηρήθη.

Βραδύτερον ὁμοῦ, πιθανώτατα ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ γίνῃ, ὁ νέος Πραίτωρ, ὁ ὁποῖος, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, δὲν ἦτο

κατ' ανάγκην νομικός ἐξ ἐπαγγέλματος, παρελάμβανε καὶ τὸ μεγαλύτερον συνήθως μέρος τοῦ edictum τοῦ προκατόχου του, εἰς τὸ ὁποῖον προσέθετε καὶ νέας διατάξεις, χρησιμοποιῶν τὸ παραλαμβανόμενον παλαιὸν καὶ τὰς εἰσαγομένας νέας διατάξεις μὲ ἐνιαῖον ἀναγεννώμενον πνεῦμα, μέχρις οὗ τὸ σύνολον τῶν edictum κωδικοποιηθὲν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ κατέστη διηνεκές (Edictum Perpetuum).

Ἀκριβῶς ὅμως τὸ γεγονός ὅτι ὁ Πραίτωρ κατ' ἔτος ὤριζε δι' ἰδιαιτέρου μέσου τὰς περιπτώσεις καὶ τοὺς τρόπους τῆς ρυθμίσεως πάντων τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἠθέλον ἀναφυῆ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξουσίας του, ἵνα δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπιτυγχάνεται ἐνιαῖα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἐνιαίου πνεύματος ρυθμίσεις τῆς διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς δικαιοδοσίας του, τὸ γεγονός τοῦτο μᾶς πείθει ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε δυνατὸν νὰ τηρῆται διαφορετικὸς κανὼν καὶ τρόπος ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐρμηνείας τοῦ νόμου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι παρελείφθησαν ἀπὸ τὸ παρελθόν. Διότι τοῦτο θὰ μᾶς ἔφερνε εἰς τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ πρέπη, ἡμεῖς μάλιστα ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ν' ἀνατρέχωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰουστινιανοῦ διὰ νὰ ἐφαρμόζωμεν τὸ ἄστ. δίκαιον, εἰς τὸ πνεῦμα τῶν συντακτῶν τοῦ γαλλικοῦ ἔμπορ. κώδικος, διὰ νὰ ἐφαρμόσωμεν τὸν ἐμπορικὸν κώδικα καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς πεποιθήσεις ἐκάστου συντάκτου τῶν χιλιάδων νεωτέρων νομοθετημάτων, διὰ ν' ἀνευρίσκωμεν ποία εἶναι ἡ ἀνωτέρα σκοπιὰ ἀπὸ τῆς ὁποίας ὀρμώμενοι, δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Ἄν δὲ γεννηθῆ (τὸ ὁποῖον ἀμφιβάλλω βέβαια) ἡ ἀπορία εἰς κανένα: καὶ διατὶ δὲν κάμνομεν ὅ,τι ἔκαμνε ὁ Πραίτωρ εἰς τὴν Ρώμην, τὸ νὰ ἐκδίδωμεν εἰς ἐκάστην μεταβολήν, ἔστω ἀκόμη καὶ εἰς ἐκάστην ἐπανάστασιν ἢ μεταρρυθμίσειν καθεστῶτος, νὰ ἐκδίδωμεν ἀπ' ἀρχῆς διατάξεις δι' ὅλας τὰς περιπτώσεις, νέον δίκαιον δηλαδή, τὸ ὁποῖον ν' ἀντικαθιστᾷ τελείως τὸ παλαιόν, θὰ ἔλεγον, ὅτι τοιοῦτόν τι εἶναι φυσικῶς καὶ τεχνικῶς ἀδύνατον. Ἄν ὅμως δὲν κάμνομεν τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Πραίτωρος, εἰς τὴν παλαιότεραν μόνον ἐποχὴν, ὅπως ἀνέφερα, κάμνομεν τὸ δεύτερον. Παραλαμβάνομεν δηλαδή τὸ θετικὸν δίκαιον, ὅπως μᾶς παρεδόθη, καὶ τροποποιούμεν ὅ,τι χρειάζεται νὰ τροποποιηθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νέων ἀντιλήψεων, ὅ,τι δηλαδή εἴτε εἶναι ἀντικρυσ ἀντίθετον, εἴτε χρειάζεται συμπλήρωσιν, εἴτε καὶ δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰς ἀρχὰς τὰς ἰδικὰς μας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον κρατοῦμεν ἀνέπαφον μὲν ἀπὸ ἀπόψεως διατυπώσεως, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πνεύματος, ἐρμηνείας καὶ ἐφαρ-

μογῆς. Αἱ διατάξεις τοῦ νόμου δὲν εἶναι κάτι ψυχρὸν ὅπως, ἄς εἴπωμεν, τὰ μαθηματικά. Ἡ τέχνη βεβαίως τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, εἶναι ψυχρὰ καὶ λογικὴ καὶ στηρίζεται ἐπάνω εἰς κανόνας ὀρθολογισμοῦ. Ἄλλ' ὅταν διάφοροι ἄνθρωποι, εἴτε θέτουν, εἴτε ἐφαρμόζουν ἕνα κανόνα δικαίου, εἶναι ἀδύνατον καὶ ἡ θέσις τοῦ κανόνος καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του νὰ γίνεταί με τὸ αὐτὸ πνεῦμα, πολλῶ μᾶλλον ὅταν ἔχη μεσολαθῆσει ριζικὴ μεταβολὴ τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν πεποιθήσεων καὶ τόσον θεμελιώδης κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ μεταρρύθμισις, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι ἀντὶ τῶν 2½ ἐτῶν, ἔχουν παρέλθει δεκαετηρίδες ὀλόκληροι ἀπὸ τῆς 4ης Αὐγούστου καὶ ἐντεῦθεν.

Ἄλλ' ὡς ἀνωτέρω ἀνεπτύξαμεν, θὰ γεννηθῆ εὐλόγως τὸ ἐρώτημα, ποίαν σημασίαν ἔχουν οἱ κοινοὶ καὶ συνήθεις ἐρμηνευτικοὶ κανόνες, τοὺς ὁποίους θὰ ἴδωμεν καὶ θὰ ἀναπτύξωμεν εἰς προσεχῆ μαθήματα, ἢ γραμματικὴ ἐρμηνεία, ἢ λογικὴ ἐρμηνεία, ἢ συσταλτικὴ καὶ διασταλτικὴ, ἢ κατ' ἀναλογίαν ἐρμηνεία καὶ ἄν, ὡς ἐξεθέσαμεν, πρόκειται νὰ θέσωμεν ἐκποδῶν ὄλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους καὶ πρόκειται νὰ δημιουργήσωμεν ἄρα γε μίαν ἀστάθειαν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν νομολογίαν τῶν δικαστηρίων ἢ γενικῶς εἰς τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν ἐρμηνείαν ἐνὸς νόμου; Ἄρα γε θὰ ἐπιτρέπεται ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κριτηρίου τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἀπομακρυνώμεθα τῆς σαφοῦς καὶ ἀνενδοιάστου ἐννοίας τῆς προκυπτούσης ἀπὸ ἕνα νόμον διὰ νὰ μεταβαίνωμεν εἰς τὸν ἄγραφον γνώμονα τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ νὰ καταλήξωμεν ὡς ἐρμηνευταὶ καὶ εἰς εὐθείαν ἀκόμη κατάργησιν διατάξεων, αἱ ὁποῖαι ἐπιτακτικῶς καὶ ἀναμφιβόλως θέτουν ὀρισμένους κανόνας δικαίου; Μὴ νομίσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ αὐτοῦ. Καὶ οἷοσδήποτε φαντάζεται τοιοῦτόν τι πλανᾶται καὶ παρενόησε τὸ νόημα τῶν ὄσων εἴπομεν. Δὲν πρόκειται νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὸ θετικὸν δίκαιον καὶ νὰ καταργήσωμεν τὸν γραπτὸν νόμον. Ἀπλῶς πρόκειται, ἀντιμετωπίζοντες τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν διὰ τὴν ὀρθὴν ἐρμηνείαν μιᾶς διατάξεως τοῦ νόμου καὶ διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πρέπει νὰ ἐξαρθῶμεν ὑψηλότερον καὶ μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα ἐρμηνευτικὰ μέσα, νὰ μὴ παραβλέψωμεν τὰς ἐθνικὰς, κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς πεποιθήσεις ἡμῶν. Αἱ πεποιθήσεις αὗται συνοψίζονται καὶ δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἄλλην διατύπωσιν, ἄλλην ἔκφρασιν, ἐκείνης τὴν ὁποίαν ὠνομάσαμεν ἐθνικὸν συμφέρον.

Ἄλλως τε καὶ εἰς τοὺς μὴ ἐπιστήμονας νομικοὺς, ὑπάρχει ἡ περὶ δικαίου ἀντίληψις, ἢ ὁποῖα εἰς τὴν καθημερινὴν μας ζωὴν ἐκφράζεται διὰ τῆς φράσεως «ἔχει δίκαιον», «αὐτὸ ποὺ ζητεῖ, εἶναι

δίκαιον». Πρόκειται ακριβῶς περὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον ὅμως νοούμενον καὶ προσδιοριζόμενον πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις, δὲν δύναται παρὰ νὰ συμπίπτῃ καὶ νὰ συμβιβάζεται μὲ τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ Ἔθνους.

Κάτι παρόμοιον ἐγένετο καὶ ἄλλοτε χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ σταθερὸς γνώμων. Ὁ δικαστὴς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου, ἢ ὁ διοικητικὸς ὑπάλληλος ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐνεφανίζετο ἓνα ζήτημα πρὸς ἐπίλυσιν, δὲν ἔκαμνε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖον εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολίτου, τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον. Καὶ ἔπειτα εὗρισκε τρόπον προσαρμογῆς αὐτοῦ πρὸς ὠρισμένην νομικὴν διάταξιν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἀστάθεια ὅσον ἀφορᾷ τὸ ποῖον εἶναι τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον, τὸ ὁποῖον, ὅπως ἀπεδείξαμεν καὶ ὑποστηρίζομεν ἢ ἀπετέλει τὸ κομματικὸν συμφέρον, ἢ εἰς τὴν καλυτέραν τῶν περιπτώσεων, προκειμένου π. χ. περὶ δικαστῶν, αἱ προσωπικαὶ ἀντιλήψεις ἢ καὶ προκαταλήψεις τοῦ κρίνοντος. Εἶχομεν λοιπὸν καὶ εἰς τὰς καλυτέρας τῶν περιπτώσεων ποικιλίαν ἀντιλήψεων, ὅσοι καὶ οἱ δικάζοντες ἢ ἐφαρμόζοντες τὸν νόμον, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐνιαία κατεύθυνσις καὶ κάποια σταθερότης.

Σήμερον ἡ πίστις ὄλων πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν καὶ πρὸς μίαν κεντρικὴν ἰδέαν, ἢ συνειδήσις καὶ ἢ συνειδητοποίησις ὄλων τῶν μελῶν τοῦ ἐθνικοῦ συνόλου, μᾶς δίδει ἀντὶ τῆς ἄλλοτε ἀσταθείας, ἀσφάλειας καὶ σταθεροῦ κριτήριον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὁποῖου δέον ν' ἀντιμετωπίζωμεν εἴτε τὰ κενὰ τοῦ νόμου, εἴτε καὶ τὴν ἀξίωσιν τοῦ νόμου, ἵνα δι' αὐτοῦ θεραπεύεται τὸ δίκαιον, ἀκόμη καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νόμου, ὅταν ἐκδίδεται, τοῦ νὰ προλάβῃ πάσας τὰς περιπτώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὸ μέλλον.

Σεῖς, οἱ ὁποῖοι πρόκειται ἐξερχόμενοι τῆς σχολῆς αὐτῆς νὰ καταλάβετε ἀνωτέρας διοικητικὰς θέσεις, θὰ ἔχετε καθημερινῶς ν' ἀντιμετωπίσετε περιπτώσεις ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας τοῦ νόμου. Ποία εἶναι ἡ ἀποστολή σας καὶ ποία τὰ καθήκοντά σας;

Ταῦτα θὰ ἤμποροῦσαν νὰ συνοψισθῶσιν ὡς ἑξῆς: Ἐξοὺ ἀποκτήσετε τὰς προϋποθέσεις ἐκεῖνας καὶ τὰς γνώσεις αἱ ὁποῖαι θὰ σᾶς ἐπιτρέψουν τὴν ἐξοικειώσιν μὲ τοὺς κειμένους νόμους, καθῆκον ὑμῶν ὡς ἐφαρμοστῶν τούτων θὰ εἶναι ἐν πρώτοις ἡ εὐθυκρυσία. Δὲν χρειάζεται ν' ἀνατρέχετε εἰς ἐξεζητημένας σκέψεις, διὰ νὰ ἐπιτύχητε τὴν ὀρθὴν ἐφαρμογὴν. Ἀπλοῦς κοινὸς νοῦς ἀρκεῖ. Ἡ παραδοξολογία, τὰ σοφίσματα καὶ ἡ στρεψοδικία πρέπει ν' ἀντιμετωπίζονται μὲ τὸν ἰδικὸν σας ὀρθολογισμόν. Ἄλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχετε τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐπιτελεῖτε μίαν ἀνωτέραν λειτουργίαν, πρέπει νὰ ἐξασφαλίζετε τὴν ἰσότητά κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν

τῶν νόμων, τὴν ἰσότητά καὶ τὴν ἀμεροληψίαν, εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ προστρέξῃ σὲ σᾶς καὶ θὰ τοῦ δώσετε ἀρνητικὴν ἀπάντησιν εἰς ὑπόθεσίν του, ἢ ὁποία ἀπάντησις θὰ τὸν ζημιώσῃ ἀτομικῶς, νὰ φύγῃ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι δὲν ἠδικήθη, δηλ. νὰ φύγῃ μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου καὶ τῆς δικαιοσύνης δὲν τὸ ἐθίξατε διὰ τῆς ἀποφάσεώς σας.

Καὶ ὅλα αὐτά, δὲν θὰ ἦσαν ἀκόμη ἀρκετά, ἂν ἐλλείπῃ ἀπὸ ὑμᾶς ἡ πίστις εἰς τὸ Ἔθνος καὶ ἡ συνείδησις περὶ τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος τοῦ Ἔθνους, ἢ ὁποία κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀποτελῇ τὴν στάθμην καὶ τὸν γνώμονα διὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ τὴν ἀπονομὴν τοῦ Δικαίου.

ΓΕΩΡΓ. Α. ΜΑΝΤΖΟΥΦΑΣ

ΝΕΑΙ ΑΦΟΡΜΑΙ ΚΡΙΣΕΩΣ

Τοῦ κ. Β. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Εἰς τοὺς καλοὺς καιροὺς, ποὺ μᾶς φαίνονται σήμερον τόσον μακρυνοὶ καὶ ποὺ ὑπῆρξαν τόσον ἀπατηλοί, τῆς ἀνθήσεως τῶν εἰρηνικῶν συνθηκῶν, συμφωνιῶν, συμβάσεων, συμφῶνων, πρωτοκόλλων, δηλώσεων περὶ μὴ ἐπιθέσεως, διαιτησίας, ἀσφαλείας, φιλίας, συνεργασίας, ἀποκηρύξεως τῆς βίας τῶν διεθνῶν διαφορῶν ἐπιλύσεως καὶ τῶν παρομοίων, ἢ γραφικῆ αὐτῶν χάραξις ἐπὶ ἐνὸς χάρτου τῆς Εὐρώπης ἐσχημάτιζεν ἓνα πυκνὸν δίκτυον ποὺ ἐνόμιζε κανεῖς ὅτι θὰ διαφυλάττῃ αἰωνίως τὴν γαλήνην τῆς ἡπείρου ἀπὸ κάθε περιπέτειαν. Τὸ δίκτυον αὐτὸ διελύθη ὡς ἰστός ἀράχνης καὶ ἀντικατεστάθη ἀπὸ ἓνα ἄλλο, περίπου ἐξ ἴσου πυκνόν: τὸ δαιδαλώδες σύμπλεγμα τῶν ἀφορμῶν μιᾶς νέας διεθνοῦς κρίσεως, ποὺ δημιουργοῦνται καθημερινῶς. Τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ Μονάχου, τρεῖς μεγάλα διπλωματικά ἔριδες, ἢ ἰταλογαλλικῆ, ἢ γερμανοαμερικανικῆ, ἢ ἰαπωνοσοβιετικῆ, εἶναι εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, χωρὶς νὰ ὑπολογίζωμεν τὰς μικροτέρας, πολωνοτσεχικὴν, οὐγγροσλοβακικὴν, καὶ τὰ φερόμενα ὡς «ζητήματα τοῦ 1939», Μέμελ, Δάντσιγ, Οὐκρανίαν.

Ἡ πρώτη καὶ σπουδαιότερα, ἐκραγεῖσα ὡς βόμβα διὰ τῶν ἐν τῇ Ἰταλικῇ Βουλῇ ἐκδηλώσεων τῆς 30ῆς Νοεμβρίου, διήλθε, καθ' ὅλον τὸν διαρρεύσαντα μῆνα, ἀλλεπαλλήλους ἐναλλασσομένας φάσεις ἐλπίδων κατασιγασεῶς τῆς καὶ μεταπτώσεων εἰς ἀπαισιοδοξίαν. Ἡ αὐγὴ τοῦ 1939 τὴν εὕρισκε ὀξυτέραν παρὰ ποτέ.

Ἡ γαλλικὴ ἀντίδρασις εἰς τὰ γεγονότα τῆς 30ῆς Νοεμβρίου, παρ' ὅτι τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς ἐκείνην ἢ γαλλικὴ κυβέρνησις ἦτο ἀπερροφημένη μὲ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς γενικῆς ἀπεργίας, ὑπῆρξεν ἄμεσος. Τὴν 1ην Δεκεμβρίου, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μποννὲ ἐκάλεσε τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας κ. Γκουαρίλια καὶ προέβη εἰς ἔντονον πρὸς αὐτὸν διαμαρτυρίαν. Τὴν 2αν Δεκεμβρίου, ἀνάλογον διάβημα ἐγέ-

νετο παρά του έν Ρώμη πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. Φρανσουά - Πονσέ πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας κόμητα Τσάνο. Ὁ κόμης Τσάνο ἀπήντησεν ὅτι αἱ έν τῇ Βουλῇ σημειωθεῖσαι αὐθόρμητοι ἐκδηλώσεις οὐδόλως δύνανται νά χαρακτηρισθοῦν ὡς ἐκπροσωποῦσαι τὴν ἐξωτερικὴν τῆς κυβερνήσεως πολιτικὴν, τῆς ὁποίας ἐκφάνσεις εἶναι μόνον οἱ ἐπίσημοι λόγοι καὶ αἱ ἐπίσημοι δηλώσεις τῆς κυβερνήσεως.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου (καθ' ἃ ἐδήλωσε τὴν μεθεπομένην εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων, ἐρωτηθεὶς σχετικῶς, ὁ κ. Τσάμπερλαιν), ὁ έν Ρώμη πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρετανίας λόρδος Πέρθ ἐπεσκέφθη τὸν κόμητα Τσάνο καὶ τοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἐπιβλαβῶν ἀποτελεσμάτων τὰ ὁποῖα δύνανται νά ἔχουν παρόμοιαι ἐκδηλώσεις, ἐάν δέν ληφθοῦν μέτρα πρὸς διόρθωσιν τῆς δημιουργηθείσης ἐντυπώσεως, ὑπέμνησε δὲ καὶ τὸ παράρτημα Α τῆς βρετανοϊταλικῆς συμφωνίας τῆς 16ης Ἀπριλίου 1938, τὸ προσεπικυροῦν τὴν βρετανοϊταλικὴν δήλωσιν τῆς 2ας Ἰανουαρίου 1937 περὶ διατηρήσεως τοῦ στάτου κοῦδ έν τῇ Μεσογείῳ, στάτου κοῦδ περιλαμβάνοντος τὴν Τύνιδα, τὴν Κορσικὴν καὶ τὴν Νίκαιαν. Ὁ κόμης Τσάνο ἀπήντησεν ὅσα καὶ εἰς τὸν κ. Φρανσουά - Πονσέ, προσθέσας ὅτι δέν εἶχε τὴν πρόθεσιν νά ἀποστῆ τῶν βρετανοϊταλικῶν συμφωνιῶν.

Θὰ ἠδύνατο, κατόπιν τῶν ἐπισημῶν τούτων ἰταλικῶν δηλώσεων, νά θεωρηθῆ ἡ κατάστασις ὡς αἰθριάσασα. Πλὴν τὴν 4ην Δεκεμβρίου ἔλαβαν χώραν εἰς Τύνιδα, Κορσικὴν καὶ Γαλλίαν έν γένει ζωνραὶ ἐθνικιστικαὶ ἐκδηλώσεις. Τὴν 6ην, τὴν 7ην, τὴν 8ην, τὴν 9ην, ἐδόθη ἀνάλογος εἰς αὐτάς ἀπάντησις εἰς ὅλας τὰς ἰταλικὰς πόλεις. Τὴν 7ην, τὴν 8ην, τὴν 9ην, τὴν 10ην, ἐπανελήφθησαν αἱ ἀντιϊταλικά ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὰς κτήσεις τῆς.

Καὶ αἱ μὲν ἐκδηλώσεις τῶν ὁδῶν ἐξεθύμαναν, μετὰ τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ ἐπεισοδίου δεκαήμερον. Ἄλλ' ἐσυνεχίσθη ἡ ἔρις ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων. Ἡ «Τριμποῦνα» ἐπαρὰλλήλισε τὴν γαλλικὴν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς ἰταλικῆς ἐγκαταστάσεως εἰς Τύνιδα, Κορσικὴν καὶ Τζιμποῦτι πρὸς παρομοίαν ἀντιδράσεις σημειωθείσας τὸ 1860 κατὰ τῆς ἰταλικῆς ἐγκαταστάσεως εἰς Νεάπολιν, τὸ 1870 εἰς Ρώμην, τὸ 1911 εἰς Λιθῶν, τὸ 1919 εἰς Φιοῦμε, τὸ 1935 εἰς Αἰθιοπίαν. Τὸ «Τζορνάλε ντ' Ἰτάλια» ἐδημοσίευσεν δριμύ ἄρθρον τοῦ διευθυντοῦ του κ. Γκάιντα (τοῦ θεωρουμένου ὡς τοῦ ἀντιπροσωπευτικότερου τοῦ φασιστικοῦ καθεστῶτος ἄρθρογράφου), ὑποστηρίζον ὅτι αἱ γαλλοϊταλικά συμφωνία τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1935 δέν ὑφίστανται πλέον. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς τὴν δημοσιογραφικὴν ταύτην ἐξόρμησιν, περιλαμβάνουσαν, πλὴν τῶν τριῶν διεκδικουμένων σημείων, καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Σουέζ, ἐλάχιστα ἔγινε λόγος περὶ Νικαίας (καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον περὶ Σαβοΐας), ἴσως διότι τὰ δημοψηφίσματα τοῦ 1860, διεξαχθέντα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Βασιλέως Βίκτωρος Ἐμμανουήλ Β', ὑπῆρξαν κατηγορηματικά (Νίκαια 25.743 ψῆφοι ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ 160 ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας, Σαβοΐα 130.533 ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ 235 ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας), αἱ δὲ παροῦσαι ἰταλικά διεκδικήσεις ἐννοοῦν νά στηρίζωνται ἐπὶ σοβαροφανῶν βάσεων, ὅπως εἶναι διὰ τὴν Τύνιδα ἡ ὑπαρξίς 100.000 Ἰταλῶν ἐναντι ἰσαριθμῶν περίπου Γάλλων καὶ ἡ ἐγγύτης αὐτῆς πρὸς τὴν Ἰταλίαν, διὰ τὴν Κορσικὴν ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσις, ἡ ἐθνολογικὴ τῆς σύστασις καὶ ἡ ἱστορία τῆς, διὰ τὸ Τζιμποῦτι τὸ γεγονός ὅτι εἶναι σφὴν ἐντὸς τοῦ σώματος τῆς ἰταλικῆς σήμερον Αἰθιοπίας.

Μετὰ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς Βουλῆς, τὰς διαδηλώσεις τῶν ὁδῶν καὶ τὴν ἐκοστρατείαν τοῦ Τύπου, τέταρτον σύμπτωμα, ἡμιεπίσημον ἦδη, ὑπῆρξεν ἡ ἀπόφασις τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ φασιστικοῦ κόμματος κ. Σταράτσε, ὅπως οἱ φασισταὶ παύσουν νά εἶναι μέλη τῆς γαλλοϊταλικῆς ἐνώσεως παλαιῶν πολεμιστῶν καὶ τῆς γαλλοϊταλικῆς κοινοβουλευτικῆς ἐνώσεως.

Ἡ ἡμέρα τῆς 14ης Δεκεμβρίου ἔχυσεν ἔλαιον εἰς τὴν ἰταλικὴν πυρὰν. Τὴν 12ην, ὁ κ. Τσάμπερλαιν, ἀπαντῶν έν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων εἰς ἐρώτησιν ἄν, έν περιπτώσει γαλλοϊταλικῆς ρήξεως, ἡ Μεγάλη Βρετανία ὑποχρεοῦται ἐκ κειμένου τινὸς νά συνδράμῃ στρατιωτικῶς τὴν Γαλλίαν, εἶχεν ἀπαντήσῃ ἀποφατικῶς. Τοῦτο εἶχεν εὐμενεστάτην ἀπήχησιν εἰς τὸν ἰταλικὸν Τύπον, ὁ ὁποῖος τὸ ἠρμήνευσεν ὡς ἀποχὴν τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰ γαλλοϊταλικά. Ἄλλὰ τὴν 14ην, ὁ κ. Τσάμπερλαιν, ἀπαντῶν εἰς νέαν ἐρώτησιν, ἄν τὸ παράρτημα Α τῆς βρετανοϊταλικῆς συμφωνίας τῆς 16ης Ἀπριλίου 1938 καλύπτῃ καὶ τὸ στάτου κοῦδ τοῦ γαλλικοῦ προτεκτοράτου τῆς Τύνιδος, ἀπήντησε μὲ κατηγορηματικὴν κατάφασιν, προσθέσας μάλιστα ὅτι «πᾶσα ἀντίθετος πρὸς τὴν συμφωνίαν ταύτην πρωτοβουλία θὰ ἀπετέλει πηγὴν σοβαρᾶς μερίμνης διὰ τὴν βρετανικὴν κυβέρνησιν». Σημειώτεον, ἐξ ἄλλου, ὅτι τὴν προτεραίαν, έν λόγῳ του εἰς γεῦμα τῶν ξένων έν Λονδίνω ἀνταποκριτῶν, ὁ κ. Τσάμπερλαιν εἶχεν εἶπῃ ὅτι «αἱ σχέσεις μετὰ τῆς Γαλλίας, βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς ταυτότητος τῶν συμφερόντων, εἶναι τόσον στεναί, ὥστε ὑπερβαίνουσι κατὰ πολὺ τὰς ἀπλᾶς νομικὰς ὑποχρεώσεις». Αἱ δηλώσεις τῆς 13ης καὶ τῆς 14ης ἐξηφάνιζαν οὕτω πάντα δημιουργηθέντα τυχόν ἐνδοιασμὸν ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς 12ης, ἡ ὁποία ἄλλως τε, ἀφορῶσα τὸ καθαρῶς νοικὸν πεδίο τῶν γαλλοβρετανικῶν σχέσεων, δέν ἠδύνατο νά εἶναι ἄλλοια. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν τῆς 14ης, ὁ κ. Μποννέ ἐδήλου εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς γαλλικῆς Βουλῆς ὅτι «ἡ Γαλλία οὐδέποτε θὰ δεχθῆ νά ἐκχωρήσῃ ἔστω καὶ σπιθαμὴν ἐκ τοῦ ἐδάφους τῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν, πᾶσα δὲ ἀπόπειρα πραγματοποιήσεως μιᾶς τοιαύτης ἀξιώσεως θὰ ἦγαγεν ἀναποδράστως εἰς ἔνοπλον ρῆξιν».

Αἱ δηλώσεις αὗται τοῦ κ. Μποννέ, ἐπαναληφθεῖσαι ἐπὶ λέξει, τὴν 16ην, εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων τῆς Γερουσίας, ἐπροκάλεσαν, ὡς εἰκός, ἀναζωπύρωσιν τοῦ ἀγῶνος τῶν ἰταλικῶν ἐφημερίδων. Ἡ «Στάμπα» τοῦ Τουρίνου ἀπήντησεν ὅτι ἡ Ἰταλία κατ' οὐδενὸς θὰ ἐπιτεθῆ, θὰ θέσῃ ὅμως ἐπὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τάπητος σειρὰν ἀδικιῶν, αἱ ὁποῖαι καὶ θὰ ἐπανορθωθοῦν. Ἡ διπλωματικὴ ἐπιθεώρησις «Ρελατσιόνι Ἰντερνατσιονάλι» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον αὐτόχρημα πολεμικόν, διακηρύσσον ὅτι ἡ Γαλλία εἶναι ὁ νέος, μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀψβούργων, κληρονομικὸς ἐχθρὸς καὶ ὅτι τὸ ἔτος 1939 θὰ ἴδῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ προαιωνίου λογαριασμοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γαλλίας.

Τὴν 18ην, ὁ Ντοῦτσε, ἐγκαινιάζων τὴν νέαν έν Σαρδηνία πόλιν Καρμπόνια, ἐξεφώνησε λόγον. Ὡς ἐκ τῆς γειτνιάσεως τῆς Σαρδηνίας μὲ τὴν Κορσικὴν, ὁ λόγος οὗτος ἀνεμένετο μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Ἄλλ' οὐδὲν ἀνέφερον ὁ κ. Μουσσολίνι περὶ γαλλοϊταλικῆς διαφορᾶς, καὶ ἡ εὐρωπαϊκὴ δημοσία γνώμη ἐπίστευσε πρὸς στιγμὴν ὅτι τὸ ὅλον ζήτημα εἶχεν ἀρχίσει νά ἐκφυλίζεται. Ἦγνόει ὅτι, τούναντίον, τὸ ζήτημα εἶχεν ἀπὸ τῆς προτετραίας εἰσέλθῃ εἰς ἐπίσημον ἐφεξῆς φάσιν, δι' ἐγγράφου ἰταλικῆς ἀνακοινώσεως πρὸς τὸν κ. Φρανσουά - Πονσέ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἰταλικὴ κυβέρνησις δέν ἐθεώρει πλέον ὡς ἰσχυροῦσας τὰς συμφωνίας τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1935. Τὸ γεγονός τοῦτο μόλις τὴν 22αν ἐδόθη εἰς τὴν δημοσιότητα, ὁπότε ἐγνώσθη καὶ ὅτι ὁ κόμης Τσάνο ἐτήρησεν, ἅμα τῇ ἐνεργείᾳ του, ἐνήμερον πρῶτον τὴν γερμανικὴν καὶ εἶτα τὴν βρετανικὴν κυβέρνησιν.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν 19ην, κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν γαλλικὴν Βουλὴν, ὁ κ. Μποννέ ἐπανέλαθεν ἐπὶ λέξει τὰς δηλώσεις του τῆς 14ης καὶ τῆς 16ης, διασαφηνίσας μάλιστα ὅτι έν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ γαλλικοῦ ἐδάφους περιελάμβανε τόσον τὴν Κορσικὴν, τὴν Νίκαιαν καὶ τὴν Σαβοΐαν, ὅσον καὶ τὴν Τύνιδα καὶ τὸ σύνολον τῆς περὶ τὸ Τζιμποῦτι Γαλλικῆς Σομαλίας. Κατὰ τὴν πρώτην,

μετά την δημοσίευσιν τῆς ἰταλικῆς καταγγελίας, συνεδρίασιν τῆς γαλλικῆς Βουλῆς, τὴν 29ην, βουλευταὶ τινες ἐζήτησαν ἐξηγήσεις ἀπὸ τὸν κ. Μποννὲ πῶς, τὴν 19ην, προβαίνων εἰς δηλώσεις περὶ τῶν γαλλοῖταλικῶν, παρέλειψε νὰ ἀναγγεῖλῃ τὴν καταγγελίαν. Ὁ κ. Μποννὲ ἐδικαιολογήθη ὅτι, ὁμιλῶν τὴν 19ην, δὲν εἶχεν εἰσέτι γνῶσιν τῆς καταγγελίας, ἀλλ' ὅτι καὶ ἂν εἶχε, δὲν τῷ ἦτο δυνατόν νὰ τὴν ἀναγγεῖλῃ δημοσίᾳ πρὶν ἢ ἀναφέρει τὸ πρᾶγμα εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἔπραξε τὴν 24ην.

Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον τῆς 24ης ἐνέκρινε τὸ σχέδιον τῆς εἰς τὴν ἰταλικὴν ἀνακοίνωσιν ἀπαντήσεως, ἢ ὅποια καὶ ἐπεδόθη τὴν μεθεπομένην διὰ τῆς αὐτῆς μετὰ τὴν ἰταλικὴν διαδικασίαν, λαμβάνουσα ὑπὸ σημείωσιν τὴν καταγγελίαν τῶν συμφωνιῶν τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1935 καὶ δηλοῦσα ὅτι αἱ συμφωνίαι αὗται ἀπετέλουν διευθετήσιν τῶν γαλλοῖταλικῶν διαφορῶν, πέραν τῆς ὁποίας εἰς οὐδεμίαν ἐφεξῆς θύσιαν εἶναι διατεθειμένη ἡ Γαλλία νὰ προβῇ.

Τὴν 26ην, ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐδημοσίευσε βαρυσήμαντον ἄρθρον (ὑπενθυμίζον τὰ πρὸ τῆς τοεχοσλοβακικῆς κρίσεως ἀμφισθητοῦντα τὰς γαλλικὰς πρὸς τὴν Τσεχοσλοβακίαν συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις), ἐξετάζον μετὰ κάποιον σκεπτικισμόν τοὺς πρὸς τὰ Σοβιὲτ καὶ τὴν Πολωνίαν δεσμούς καὶ καταλήγον εἰς τὴν βαθυτέραν μεταξὺ τῶν γραμμῶν ἔννοιαν ὅτι ἡ Γαλλία ὀφείλει νὰ παραμερίσῃ πᾶσαν ἄλλην εὐρύτεραν πολιτικὴν ἵνα ἀντιμετωπίσῃ ἀπερίσπαστος τὸ ἐνδεχόμενον ἀπειλῆς, οἷα ἡ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας ἐπισημομένη, κατὰ τῶν ἀμέσων αὐτῆς συμφερόντων.

Τὴν 27ην, αἱ συνήθεις πηγαὶ ἀνησυχητικῶν εἰδήσεων, ὁ Περτινάξ τοῦ «Ὀρντρ» καὶ ἡ κυρία Ταμποῦ τοῦ «Ἐβρ», ἐδημιούργησαν θόρυβον διὰ τῆς πληροφορίας ὅτι οἱ Ἰταλοὶ συνεκέντρουν στρατεύματα πρὸς αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γαλλικῆς Σομαλίας. Ταυτοχρόνως ἐφημολογεῖτο ἡ ἀποστολὴ σημαντικῶν ἐκεῖ γαλλικῶν ἐνισχύσεων. Ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη, συνηθισμένη πλέον εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κύκλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐπιδιώκουν τὴν δημιουργίαν διεθνῶν περιπλοκῶν, δὲν συνεκινήθη ὑπερβαλλόντως. Εἶναι ἄλλως τε χαρακτηριστικὸν ὅτι αἱ διαψεύσεις ἐπικολούθησαν μετ' οὐ πολὺ κατηγορηματικά, τόσον ἐκ Ρώμης ὅσον καὶ ἐκ Παρισίων, προθύμως μεταδοθεῖσαι καὶ ἐκ Βερολίνου καὶ ἐκ Λονδίνου. Ἐπίσημος δὲ γαλλικὴ ἀνακοίνωσις διεσαφίνισεν ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ εἰς Τζιμπουτί μόνον δύο ἀντιτορπιλικῶν καὶ χιλίων σενεγαλέζων. Ἀλλ' ἐξηκολούθησεν ὁ Περτινάξ τὰς ἀποκαλύψεις του εἰς τὸ περιοδικὸν «Νέα Εὐρώπη», τονίζων ὅτι ἀπὸ τῆς 27ης Ἰανουαρίου 1938 οἱ Ἰταλοὶ ἔχουν καταλάβῃ σημεῖα τῆς Γαλλικῆς Σομαλίας, κείμενα εἰς ἀπόστασιν 40 χιλιομέτρων ἀπὸ τῶν συνόρων, δημιουργοῦντες οὕτω ἕνα νέον Οὐάλ — Οὐάλ.

Τὴν 28ην, κατὰ τὴν συζήτησιν εἰς τὴν γαλλικὴν Γερουσίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ κ. Νταλαντιὲ ἐδήλωσεν ὅτι ἡ Γαλλία θὰ καταβάλῃ πᾶσαν ἀναγκαίαν προσπάθειαν ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀποστολὴν καὶ ἀντιμετωπίσῃ ἀφόβως τὸ μέλλον.

***

Ἰδωμεν ἤδη ποῖα ἡ δημιουργουμένη ἐκ τῆς καταγγελίας τῶν συμφωνιῶν τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1935 κατάστασις (σημειωτέον ὅτι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ συμφωνίαι δὲν εἶχαν εἰσέλθῃ τυπικῶς ἐν ἰσχύϊ, ὡς ἐκ τοῦ ὅτι δὲν εἶχαν ἀνταλλαγῇ αἱ ἐπικυρώσεις, εἶχαν ὅμως ἐπικυρωθῇ ὑπὸ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων, ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς μάλιστα Βουλῆς κατὰ παμψηφίαν, ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Γερουσίας σχεδὸν κατὰ παμψηφίαν).

Ἐν πρώτοις οἱ Γάλλοι παρατηροῦν ὅτι μέρος τῶν ἐκ τῆς συνθήκης ὠφελημάτων εἶχεν ἤδη πραγματοποιηθῆ ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ δὴ ἡ πρὸς αὐτὴν παράδοσις 2500 μετοχῶν τοῦ γαλλικοῦ σιδηροδρόμου Τζιμπουτί — Ἄντις Ἀμπέμπα. Εἰς τοῦτο οἱ Ἰταλοὶ ἀντιπαρατηροῦν ὅτι αἱ μετοχαὶ αὗται εἶναι μέρος μόνον τοῦ μεριδίου τοῦ Χαϊλέ Σελασιέ, τοῦ ὁποίου ἤδη τὸ ἰταλικὸν δημόσιον θεωρεῖ ἑαυτὸ διάδοχον.

Τὰ διὰ τῶν συμφωνιῶν παραχωρούμενα εἰς αὐτὴν ἐδάφη, ἰδίᾳ τὰ 114.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα τοῦ Τιμπέστι καὶ τοῦ Μπορκοῦ (εἰς τὰ σύνορα Λιβύης, τῆς ἐν Γαλλικῇ Δυτικῇ Ἀφρικῇ ἀποικίας τοῦ Νίγηρος καὶ τῆς ἐν Γαλλικῇ Κεντρῶν Ἀφρικῇ ἀποικίας τοῦ Τσαντ), δὲν ἔχει καταλάβῃ ἡ Ἰταλία. Ἡ ἰταλικὴ θέσις εἶναι ἤδη ἡ ἐξῆς: ὅτι, ἐκλιπουσῶν ἐκ τοῦ μέσου τῶν συμφωνιῶν τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1935, ἀναβιοῖ τὸ ἐκ τοῦ ἄρθρου 13 τῆς μυστικῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 26ης Ἀπριλίου 1915 μεταξὺ Γαλλίας, Μεγάλης Βρετανίας, Ρωσίας καὶ Ἰταλίας δικαίωμα τῆς Ἰταλίας ὅπως, εἰς περίπτωσιν γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἀποικιακῶν ἐπεκτάσεων εἰς βᾶρος τῆς Γερμανίας, τύχουν εἰς ἀντάλλαγμα αἱ ἰταλικά ἀποικία τῆς Ἐρυθραίας, τῆς Σομαλίας καὶ τῆς Λιβύης μεγεθύνσεων εἰς βᾶρος τῶν ὁμῶρων πρὸς αὐτὰς γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἀποικίων. Σημειωτέον ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ ὑποστηρίζεται προσθέτως ὅτι τὸ Τιμπέστι καὶ τὸ Μπορκοῦ δὲν δύνανται κἂν νὰ θεωρηθοῦν ἀνταλλάγματα, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἐνδοχώρα τῆς ἀκαθορίστων πρὸς Νότον συνόρων ἄλλοτε ὀθωμανικῆς Λιβύης, ἢ ὅποια, κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ἐφθανε μέχρι τῆς λίμνης Τσαντ, τοῦ τέρματος τῶν ἐν Κεντρῶν Ἀφρικῇ ἰταλικῶν βλέψεων.

Εἰς ταῦτα, Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι ἔχουν νὰ ἀντιπαρατηρήσουν τὰ ἐξῆς:

α) Ἡ συνθήκη τοῦ 1915 ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἐνδεχομένου γαλλικῶν καὶ ἀγγλικῶν ἀποικιακῶν ἐπεκτάσεων, ἐνῶ, ὡς γνωστόν, μεταπολεμικῶς ἐντολὰς μόνον ἔλαβαν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Μεγάλη Βρετανία ἐπὶ τῶν πρώην γερμανικῶν ἀποικίων. Ὑπάρχει δὲ σήμερον λαοθάρον ζήτημα ἀποδόσεως αὐτῶν εἰς τὴν Γερμανίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔχει κηρυχθῆ καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, δυνάμει τοῦ ἄξονος Βερολίνου — Ρώμης, ἀλληλέγγυος ἡ Ἰταλία. Πῶς λοιπὸν ἡ Ἰταλία ζητεῖ περαιτέρω ἀνταλλάγματα δι' ἐδαφικὰς μεταβιβάσεις, τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει ἤδη τὴν ἀνατροπὴν;

β) Τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης τοῦ 1915 ἔτυχεν ἐφαρμογῆς διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων τῆς 12ης Σεπτεμβρίου 1919, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Τριπολίτις ἀπέκτησεν, εἰς βᾶρος τῆς νοτίως τῆς Τύνιδος ἐρήμου, τὰς δάσεις τοῦ Γκανταμές, τοῦ Γκάτ καὶ τοῦ Τοῦμμο, διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 15ης Ἰουλίου 1924, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλικὴ Σομαλία ἀπέκτησεν, εἰς βᾶρος τῆς Κένυας, τὴν πέραν τοῦ Τζούμπα χώραν, διὰ τῆς συνθήκης, τέλος, μετὰ τὴν Αἴγυπτον τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1925, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Κυρηναικὴ ἀπέκτησε τὴν ὄασιν τοῦ Τζαραμπούμπ. Ἐχει μάλιστα τὸ πλεονέκτημα τοῦτο ἡ Ἰταλία, ὅτι ταῦτα πάντα ἔλαβε κατὰ πλήρη κυριότητα, ἐνῶ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Μεγάλη Βρετανία εἶναι ἀπλάι ἐντολοδόχοι ἐπὶ τῶν χωρῶν, λόγῳ τῆς καταλήψεως τῶν ὁποίων παρέσχον τὰ ἀνταλλάγματα ταῦτα εἰς τὴν Ἰταλίαν.

γ) Μετὰ τὴν αἰθιοπικὴν κατάκτησιν, ἡ Ἰταλία διεκήρυξεν ὅτι εἶναι κεκορεσμένη ἀποικιακῶς.

Ἀλλὰ διατὶ νὰ περιορίζεται κανεὶς εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ περισσώτερον ἀπ' ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται σοβαροῦ τούτου θέματος ἀπὸ τῆς νομικῆς του μόνον πλευρᾶς, ἢ, ἔστω, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ γοήτρου καὶ τῆς ἐπιθυμίας πρὸς ἐδαφικὴν εὐρυσιν εἰς περιφερείας αἱ ὁποιαὶ μόνον

ἐκτάσεις ἄμμου εἶναι, ὅπως αὐτοὶ οἱ Ἴταλοὶ ἔχουν, μετὰ τὰς συμφωνίας τοῦ 1935, εἶπη; Ὁ δέξυδεκέστατος ἐν Ρώμῃ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων κ. Ζαντιζόν, ἀπὸ ἔτους ἤδη ἐξήτασεν, εἰς σειρὰν ἐμπεριστατωμένων ἄρθρων, τὸ ἐνδεχόμενον ἐνὸς εὐρωπαϊκοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποῦ ἡ τύχη θὰ κριθῆ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Ἰταλικὴ ἐπέκτασις μέχρι τῆς λίμνης Τσάντ, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐνδεχομένην ἀνάκτησιν τοῦ Καμερόν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, σημαίνει προέκτασιν τοῦ ἄξονος μέχρι τοῦ κόλπου τῆς Γουϊνέας, εἰς τὸν ὁποῖον ἤδη εὐρίσκεται προφυλακὴ τοῦ ἄξονος, ἡ ἰσπανικὴ νησίς Φερνάνδο-Πό. Σημαίνει ἀποκοπὴν τῆς Γαλλικῆς Δυτικῆς ἀπὸ τὴν Βρετανικὴν Ἀνατολικὴν Ἀφρικὴν. Σημαίνει ἔτι μείζονα περισφιγξίν τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν μεταξύ Λιβύης καὶ Αἰθιοπίας.

***

Ἄκτις φωτὸς μέσα εἰς τὴν ὀμιχλώδη ἀτμοσφαῖραν τοῦ 1938 ὑπῆρξεν ἡ δῆλωσις ἢ ὑπογραφείσα ἐν Παρισίοις τὴν 27ην Δεκεμβρίου ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν Γαλλίας καὶ Γερμανίας κ. κ. Μποννὲ καὶ φὸν Ρίμπεντροπ. Κατὰ περιέργον καὶ ἐμβάλλοντα εἰς πολλὰς σκέψεις χιασμὸν, ἢ πρὸς τὴν παλαιὰν ἀντίπαλον προσέγγισις αὕτη τῆς Γερμανίας ἐλάμβανε χώραν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐκ τῶν γεγονότων, περὶ τῶν ὁποίων τὸ προηγουμένον ἡμῶν σημείωμα, διάστασιν αὐτῆς μὲ τὴν ἄλλοτε συνήθη μετὰ τὴν Γαλλίας καὶ Γερμανίας μεσολαβήτριαν Ἀγγλίαν, ἐνῶ πάλιν ἡ Ἰταλία, συμφιλωθεῖσα πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ὠρθοῦτο ἐναντίον τῆς ἄλλοτε μεσολαβητριάς, εἰς τὴν ὁξείαν μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν ἀντίθεσιν, Γαλλίας.

Ἡ γαλλογερμανικὴ δῆλωσις ἔχει μίαν γενικὴν διάταξιν, περὶ τοῦ πόθου εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν δύο χωρῶν, καὶ δύο οὐσιώδεις εἰδικὰς, δικαιούσας τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ σημειώματι ἐκτεθέντα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἢ ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας ἀναγνώρισις τῶν γαλλικῶν συνόρων ὡς ὀριστικῶν δὲν καλύπτει καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ τοιαῦτα. Πράγματι, ἡ διάταξις Β λέγει ὅτι αἱ δύο κυβερνήσεις ἀναγνωρίζουν ὡς ὀριστικὰ «τὰ μετὰ τῶν χωρῶν τῶν συνόρα», ἢτοι τὰ κοινὰ ἐν Εὐρώπῃ γαλλογερμανικὰ σύνορα, καὶ ὄχι τὰ σύνορα ἐκάστης χώρας ἐν ὅλῃ τῶν τῆ ἐκτάσει. Τυγχάνει δέ, νομίζομεν, ἐφαρμοστέα, εἰς περίπτωσιν ἐγέρσεως τοῦ ἀποικιακοῦ ζητήματος, ἡ διάταξις Γ, ἡ θεσπίζουσα ἀμοιβαίαν διαβούλευσιν τῶν δύο χωρῶν, «εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐξέλιξις τῶν ἐνδιαφερόντων τὰς δύο χώρας ζητημάτων θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγάγῃ εἰς διεθνεῖς δυσχερείας».

***

Ἡ δευτέρα μεγάλη διεθνὴς ἔρις τοῦ μηνὸς ἐγεννήθη, εἰς ἀτμοσφαῖραν ἤδη ὄριμον ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ σημειώματι ἐκτεθεισῶν γερμανοαμερικανικῶν προστριβῶν, ἀπὸ λόγον, τὴν 18ην Δεκεμβρίου, εἰς τὴν σιωνιστικὴν ἐταιρείαν τοῦ Κλήβελαντ, τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν κ. Ἀϊξ, ἐκφρασθέντος ἀπεριφράστως ἐναντίον τῶν ὀλοκληρωτικῶν Δυνάμεων. Ἡ γερμανικὴ κυβέρνησις ἐξήτησε πάραυτα, διὰ τοῦ ἐν Οὐάσιγκτων ἐπιτετραμμένου τῆς, ὅπως ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἀποκηρύξῃ ἐπισήμως τὰς προσβλητικὰς ἐκφράσεις τοῦ μέλους τῆς, ἀλλ' ὁ Ὑφυπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Οὐέλς ὄχι μόνον ἠρνήθη νὰ τὸ πράξῃ, ἀλλὰ προσέθεσεν εἰς τὸν Γερμανὸν ἐπιτετραμμένον ὅτι αἱ κατὰ τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς κριτικαὶ κατοπτρίζουν τὰ αἰσθήματα τῆς ὅλης ἀμερικανικῆς δημοσίας γνώμης καὶ ἐτόνισεν ὅτι αἱ ἀμερικανικαὶ κριτικαὶ ἦσαν ἀπάντησις εἰς τὰς κατὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἐπιθέσεις τοῦ γερμανικοῦ Τύπου. Εἰς παρατήρησιν τοῦ Γερμανοῦ ἐπιτετραμμένου ὅτι

αἱ δημοσιογραφικαὶ ἐπιθέσεις δὲν δύνανται νὰ τεθοῦν εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μὲ τὰς δηλώσεις ἐνὸς μέλους τῆς κυβερνήσεως, ὁ κ. Οὐέλς ἀντιπαρετήρησεν ὅτι καὶ τῆς γερμανικῆς κυβερνήσεως μέλη ἐπετέθησαν ἐσχάτως κατὰ τῆς τόσον σεβαστῆς εἰς Ἀμερικὴν μνήμης τοῦ προέδρου Οὐίλσον.

Αἱ ἀμερικανικαὶ ἐφημερίδες, σχολιάζουσαι τὰ ἀνωτέρω, ἔγραψαν ὅτι οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ πολέμου εἶχε σημειωθῆ τοιαύτη ἔντασις σχέσεων Ἡνωμένων Πολιτειῶν—Γερμανίας. Τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Ἀϊξ ἐπηκολούθησαν ἀνάλογοι δηλώσεις τοῦ προέδρου τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῆς τῆς ἀμερικανικῆς Γερουσίας κ. Πίττμαν καὶ τοῦ γνωστοῦ σημαίνοντος γερουσιαστοῦ κ. Κίγκ. Ὁ γερμανικὸς Τύπος ἀπήντησε διὰ δριμυτάτων ἐπιθέσεων. Ἐγένετο πρὸς στιγμὴν λόγος περὶ πλήρους διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων. Ἄλλ' ἐκόπασε κάπως ἡ ὁξύτης ἐν ἀναμονῇ σαφοῦς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἀμερικανικῆς στάσεως διὰ τοῦ συνήθους ἐτησίου προεδρικοῦ διαγγέλματος κατὰ τὸ ἀνοιγμὰ τοῦ Κογκρέσου, τὴν 4ην Ἰανουαρίου.

***

Ἄλλ' ἀμερικανικὴ ἀντίθεσις ἐξεδηλώθη καὶ ἐναντι τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐναντι τῆς Ἰαπωνίας.

Αἱ πρὸς τὴν Ἰταλίαν προστριβαὶ ὀφείλονται πρῶτον εἰς τὰ ἀντισημικὰ αὐτῆς μέτρα, τὰ ὁποῖα φοβοῦνται αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι μήπως θίξουν καὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Ἐβραίους ὑπηκόους τῶν, καὶ δεύτερον εἰς τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἰταλικοῦ Τύπου, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισε τὴν ἐν τῇ παναμερικανικῇ διασκέψει τῆς Λίμας στάσιν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ὡς τείνουσαν νὰ καθιερώσῃ ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν λατινοαμερικανικῶν δημοκρατιῶν.

Πρὸς τὴν Ἰαπωνίαν ἀπηύθυναν, τὴν 30ην Δεκεμβρίου, αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι ἔντονον διακοίνωσιν, ἀρνούμενην νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν γνωστὴν Ἰαπωνικὴν θέσιν περὶ προνομιακῶν τῆς Ἰαπωνίας δικαιωμάτων ἐν Κίνᾳ καὶ περὶ νέας καταστάσεως πραγμάτων ἐν Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ.

Ταῦτοχρόνως μὲ τὴν πρὸς πλείονας κατευθύνσεις διπλωματικὴν ταύτην ζωηρότητα, ἡ ἀμερικανικὴ κυβέρνησις ἐξήγγειλε κολοσσιαῖον καὶ συντόμως ἐκτελεσθρόμενον πρόγραμμα ναυτικῶν καὶ ἀεροπορικῶν ἐξοπλισμῶν.

***

Εἰς τὸ πεδῖον τῶν ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν, τὸ τέλος τοῦ 1938 παρουσίασε καὶ τὴν ἐξῆς ἐκπληξίν:

Ὡς γνωστὸν, διὰ τῆς βρετανογερμανικῆς ναυτικῆς συνθήκης τῆς 18ης Ἰουνίου 1935, τῆς συμπληρωθείσης διὰ τῆς συμφωνίας τῆς 17ης Ἰουλίου 1937, ἡ Γερμανία δικαιούται νὰ ἔχῃ στόλον ἴσον πρὸς τὰ 35% τῆς συνολικῆς χωρητικότητος τοῦ βρετανικοῦ, ἢ δὲ ἀναλογία αὕτη ἰσχύει καὶ δι' ἐκάστην κευχωρισμένως κατηγορίαν πλοίων. Συμφώνως ὁμως πρὸς εἰδικὴν ρήτραν τῆς συνθήκης, ἡ Γερμανία δύναται, ἐὰν αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιβάλλουν—καὶ χωρὶς πάντως ὁ στόλος τῆς νὰ ὑπερβῆ ἐν τῷ συνόλω τοῦ τὰ 35% τοῦ βρετανικοῦ—, νὰ ἐξισώσῃ τὰ ὑποβρυχία τῆς πρὸς τὰ βρετανικά, ὑπὸ τὸν ὄρον προειδοποιήσεως τῆς βρετανικῆς κυβερνήσεως καὶ φιλικῶν μετ' αὐτῆς πρὸ τῆς ἐκτελέσεως μιᾶς τοιαύτης ἀποφάσεως συνομιλιῶν.

Τοῦ δικαιώματος τούτου ἔκαμε χρῆσιν ἡ Γερμανία, καὶ τὴν 29ην Δεκεμβρίου τρεῖς ἀντιπρόσωποι τοῦ βρετανικοῦ ναυαρχείου μετέβησαν εἰς Βερολίνον καὶ ἔσχον ἐκεῖ σχετικὰς συνομιλίας.

Δὲν ἀποκλείεται ἡ ἄσκησης τοῦ γερμανικοῦ δικαίωματος νὰ στηρίζεται εἰς τὰς τελευταίας πληροφορίες περὶ ἐντάσεως τῶν σοβιετικῶν ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν.

***

Ἐτέρα, τέλος, μεγάλη διπλωματικὴ διένεξις ἐσημειώθη μεταξύ Ἰαπωνίας καὶ Σοβιέτ, ἐξ ἀφορμῆς δευτερευούσης, ἐκ πρώτης ὄψεως, σημασίας θέματος, τοῦ ζητήματος τῆς εἰς τὰ ρωσικὰ ὕδατα ἰαπωνικῆς ἀλιείας.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 11 τῆς συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1905, ποῦ ἔθεσε τέρμα εἰς τὸν ρωσοῖαπωνικὸν πόλεμον, ἡ Ρωσία ὑποχρεοῦται εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας πρὸς παροχὴν εἰς τοὺς Ἰάπωνας τοῦ δικαίωματος τῆς ἀλιείας παρὰ τὰς ἀνηκούσας εἰς τὴν Ρωσίαν ἀκτὰς τοῦ ἰαπωνικοῦ πελάγους, τοῦ πελάγους τοῦ Ὀχότσκ καὶ τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Μπέριγκ. Ἡ Ἰαπωνία ἐρμηνεύει τὴν διάταξιν ταύτην ὡς καθιεροῦσαν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων τῆς δικαίωμα ἀλιείας εἰς ὄλην τὴν ἔκτασιν τῶν ὡς ἄνω ἀκτῶν. Τὰ Σοβιέτ τὴν ἐρμηνεύουσι ὡς γενικῶς μὲν ἐνδεικτικὴν, πλὴν παρέχουσιν τὴν δυνατότητα ἐξαίρεσεως περιφερειῶν τινῶν διὰ λόγους ἀνωτέρους, οἷοι ἡ προστασία αὐτῆς ταύτης τῆς ἀλιείας ἢ αἱ ἀνάγκαι τῆς στρατιωτικῆς ἀμύνης.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς διατάξεως ἐλάμβανε μέχρι τοῦδε χώραν διὰ συμφωνιῶν βραχείας διάρκειας. Πρὸ καιροῦ εἶχεν ἐπέλθῃ κατ' ἀρχὴν συνεννόησις ἐπὶ μιᾷ συμβάσεως πολυετοῦς. Πλὴν τὰ Σοβιέτ ἀρνοῦνται ἤδη νὰ ὑπογράψουν τὸ προσχέδιον, φρονούντα ὅτι δικαιούνται, πρὸ τῆς ὑπογραφῆς, νὰ ἐξετάσουν τὴν ὄλην κατάστασιν τῶν σχέσεών των μετὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ διατεινόμενα ὅτι ἡ κατάστασις αὕτη παρουσιάζει τὰς ἐξῆς ἀνωμαλίας:

α) Ἡ συνθήκη τοῦ Πόρτσμουθ, ἡ ὁποία ἀπηγόρευεν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν νὰ διατηρῇ στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς Μαντζουρίαν πέραν τῆς φρουρᾶς τῆς ἰαπωνικῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς πρὸς 15 τὸ πολὺ ἄνδρας κατὰ χιλιόμετρον, παρεβιάσθη διὰ τῆς καταλήψεως, παρὰ τοῦ ἰαπωνικοῦ στρατοῦ, ὀλοκλήρου τῆς Μαντζουρίας.

β) Εἰδικώτερον παρεβιάσθη τὸ ἄρθρον 9 τῆς συνθήκης τοῦ Πόρτσμουθ, διότι ἐνῶ ἐξ αὐτοῦ ἀπαγορεύεται ἡ ὀχύρωσις τοῦ ἰαπωνικοῦ τμήματος τῆς νήσου Σαχαλίνης, ἐδημιούργησεν ἡ Ἰαπωνία στρατιωτικὰς ζῶνας, αἱ ὁποῖαι φέρουν πρόσκομμα εἰς τὴν ἐλευθέραν σοβιετικὴν ναυσιπλοΐαν ἐν τῷ μεταξύ ρωσικῆς Ἄπω Ἀνατολῆς καὶ Σαχαλίνης ἰσθμῷ τοῦ Λά Περούζ.

γ) Ἐνῶ ἡ Ἰαπωνία, διὰ τῆς διακοινώσεώς της τῆς 23ης Μαρτίου 1935, ἠγγυήθη τὴν παρὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Μαντζουκού καταβολὴν τοῦ τιμήματος τῆς παρὰ τῶν Σοβιέτ ἐκχωρηθείσης ρωσικῆς ἐν Μαντζουρίᾳ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ ἐνῶ τὸ Μαντζουκού ἀπὸ πολλοῦ καθυστερεῖ τὴν τελευταίαν δόσιν, ἀνερχομένην εἰς 6 ἑκατομμύρια γέν, ἡ Ἰαπωνία δὲν ἐκτελεῖ τὰς ἐκ τῆς ἐγγυήσεως ὑποχρεώσεις της.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Σοβιέτ κ. Λιτβίνωφ, δι' ἀνακοινώσεώς του τῆς 28ης Νοεμβρίου πρὸς τὸν ἐν Μόσχᾳ πρεσβευτὴν τῆς Ἰαπωνίας κ. Τόγκο, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ κυβέρνησις του δὲν θὰ ὑπογράψῃ τὴν πολυετὴ σύμβασιν, ἂν προηγουμένως δὲν καταβάλλῃ ἡ Ἰαπωνία τὴν τελευταίαν δόσιν τοῦ μαντζουριανοῦ σιδηροδρόμου. Πλὴν, δεδομένου ὅτι ἡ βραχείας διάρκειας συμφωνία περὶ ἀλιείας ἔληγε τὴν 31ην Δεκεμβρίου καὶ πιθανὸν νὰ μὴ ἦτο ἕως τότε ἡ Ἰαπωνία εἰς θέσιν νὰ προβῇ εἰς τὴν καταβολὴν, τὰ Σοβιέτ ἐπρότειναν νὰ παράσχουν νέαν προσωρινὴν σύμβασιν ἐνὸς ἔτους, ἀλλὰ μὲ ἐξαίρεσιν 40 περίπου τομέων ἀλιείας ἐπὶ τῶν 380 τοῦς ὁποίους ἐκμεταλλεῦνται οἱ Ἰάπωνες.

τὴν 8ην Δεκεμβρίου, ἡ Ἰαπωνία ἔδωκεν εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις τὰς ἐξῆς ἀπαντήσεις:

α) Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Μαντζουκού, ἐδημιουργήθη μία ἐντελῶς νέα κατάστασις, οὐδόλως προβλεπομένη ἀπὸ τὴν συνθήκην τοῦ Πόρτσμουθ, ἡ δὲ Ἰαπωνία ἀπέκτησε τὸ δικαίωμα διατηρήσεως στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐν Μαντζουρίᾳ διὰ συμφωνίας της μετ' αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως τοῦ Μαντζουκού.

β) Αἱ ἀπηγορευόμεναι ζῶναι εἰς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Λά Περούζ ἐλήφθη μέρημα ὅπως οὐδὲν πρόσκομμα φέρουν εἰς τὴν σοβιετικὴν ναυσιπλοΐαν.

γ) Τὸ ζήτημα τοῦ μαντζουριανοῦ σιδηροδρόμου οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀλιείας. Θὰ ἐδέχτο, οὐχ ἤττον, ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις νὰ ἐξετάσῃ εὐμενῶς τὴν περίπτωσιν καταβολῆς τῶν καθυστερουμένων, ἐὰν ὑπεγράφετο, μέχρι τῆς 10ης Δεκεμβρίου, ὀκταετὴς σύμβασις περὶ ἀλιείας, οἷα ἐπροτάθη παρὰ τῆς Ἰαπωνίας.

Ἐπὶ τῶν δύο πρώτων σημείων ἡ συζήτησις ἐσταμάτησεν, ἀναγνωρισθέντος ὅτι ταῦτα δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέσιν μετὰ τὸ ζήτημα τῆς ἀλιείας. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ τρίτου ὁ κ. Λιτβίνωφ ἀντέστρεψε τοὺς ὅρους, λέγων ὅτι τὸ ζήτημα τῶν σιδηροδρόμων ἦτο ἀρχαιότερον καὶ ὅτι ἂν ἡ ἰαπωνικὴ κυβέρνησις κατέβαλλε τὰ καθυστερούμενα μέχρι τῆς 10ης Δεκεμβρίου, τὰ Σοβιέτ θὰ ἐξήταζαν εὐμενῶς τὸ ζήτημα μιᾶς πολυετοῦς συμβάσεως.

Εἰς νέας συνομιλίας, λαθούσας χώραν τὴν 11ην καὶ τὴν 13ην Δεκεμβρίου, ὁ κ. Τόγκο ἐδέχθη τὴν ἀρχὴν τῆς μονοετοῦς προσωρινῆς συμβάσεως, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ εἶναι ὅμοια πρὸς τὴν ἐκπνέουσαν, νὰ μὴ ἐξαίρεθῶν δηλαδὴ, ὡς ζητοῦν τὰ Σοβιέτ, οἱ 40 τομεῖς. Ἄλλ' ὁ κ. Λιτβίνωφ ἐπέμεινε εἰς τὰς προτάσεις του τῆς 28ης Νοεμβρίου. Νέα συνάντησις, τὴν 29ην Δεκεμβρίου, εἰς οὐδὲν κατέληξε καὶ αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου τὸ ζήτημα τῆς ἀλιείας παραμένει ἄνευ οἰασθήποτε συμβατικῆς ρυθμίσεως, τὸ πρᾶγμα δὲν παρουσιάζει ἐπὶ τοῦ παρόντος πρακτικὴν σπουδαιότητα, δεδομένου ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς ἀλιείας ἔληξε καὶ δὲν θὰ ἐπαναληφθῇ πρὸ τινῶν μηνῶν. Παραμένει ὅμως ἀνοικτὴ μία πληγὴ, ἡ ὁποία δύναται εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀναεσθῇ, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδόθη χαρακτὴρ ἰδιαζούσης οξύτητος, καὶ ἡ ὁποία παρακολουθεῖται μετὰ προσοχῆς ἀπὸ τοὺς ἐν Τόκιω πρεσβευτὰς τῆς Γερμανίας στρατηγὸν Ὅττι καὶ τῆς Ἰταλίας κ. Ἄουρίτι, τηρουμένουσ λεπτομερῶς ἐνημέρους ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀρίτα.

Εἶναι πιθανὸν ὅτι ἡ ἐπιμονὴ τῶν Σοβιέτ εἰς τὴν ἐξαίρεσιν ὀρισμένων τομέων ὀφείλεται περισσότερο εἰς λόγους στρατηγικοὺς παρὰ εἰς λόγους οἰκονομικοὺς, καὶ ἡ αὐτὴ σκέψις ἰσχύει διὰ τὴν ἀντίστροφον ἐπιμονὴν τῶν Ἰαπώνων.

***

Σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ προβλήματος τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἀπετέλεσαν αἱ ἀπὸ ραδιοφώνου δηλώσεις τῆς 22ας Δεκεμβρίου τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰαπωνίας πρίγκηπος Κονόγιε, αἱ ὁποῖαι εἶδομεν ἤδη ἀνωτέρω τίνα ἀντίδρασιν ἐπροκάλεσαν πέραν τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Ἡ Ἰαπωνία ζητεῖ ἀπὸ τὴν Κίναν:

α) Ἐπὶ τοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου, νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ ἐλευθερία διαμονῆς καὶ ἐμπορίου τῶν Ἰαπώνων ἐπὶ ὄλης τῆς Κίνας, καὶ νὰ παρασχεθῶν εἰς αὐτοὺς εὐκολία (ἀνάγνωθι οἰκονομικαὶ ἐκχωρήσεις) πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς Κίνας, ἰδίως τῶν βορείων ἐπαρχιῶν καὶ τῆς ἐσωτερικῆς Μογγολίας.

β) Ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πεδίου, νὰ ἐπιτραπῆ, ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα καὶ ἐπὶ ὠρισμένου τμήματος τοῦ κινεζικοῦ ἐδάφους, ἢ στάθμευσις ἰαπωνικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, μὲ σκοπὸν τὴν ἀμυναν κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ, διὰ τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν νὰ ἰδρυθῆ ἐν ἐσωτερικῇ Μογγολίᾳ εἰδικὴ στρατιωτικὴ ζώνη, ἀπομονοῦσα τὴν Κίναν ἀπὸ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως.

γ) Ἐπὶ τοῦ διπλωματικοῦ πεδίου, νὰ προσχωρήσῃ ἡ Κίνα εἰς τὸ τριμερὲς ἀντικομμουνιστικὸν σύμφωνον καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν Μαντζουρίαν.

Εἰς ἀντάλλαγμα, ἡ Ἰαπωνία προσφέρει:

α) Ἀποκατάστασιν τῆς Κίνας εἰς τὰ σύνορά της καὶ ἀναγνώρισιν τῆς ἀνεξαρτησίας της.

β) Ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἀπὸ πάσης πολεμικῆς ἀποζημιώσεως.

γ) Σύμπραξιν πρὸς κατάργησιν τῶν εἰς τρίτας Δυνάμεις ἐκχωρήσεων ἐν Κίνα.

Κηρύσσεται δὲ ἡ Ἰαπωνία ἐτοίμη πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω, εὐθὺς ὡς εὔρεθῆ τὸ κατάλληλον πρόσωπον ὅπως ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς Κίνας μὲ τὸ ὡς ἔνω πρόγραμμα.

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο δύναται νὰ συνοψισθῆ εἰς μίαν καὶ μόνην ἔννοιαν: μπλόκ τῶν κιτρίνων ἐναντίον τῶν ξένων. Τοῦτο ἀποκαλοῦν οἱ Ἰάπωνες «νέαν κατάστασιν πραγμάτων ἐν Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ».

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀνελάμβανε τὴν ριζικὴν ταύτην στροφὴν τῆς κινεζικῆς πολιτικῆς, εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Ἰάπωνες ἀπέβλεπαν ἀπὸ καιροῦ εἰς τὸν διάσημον ἄλλοτε ἀντίπαλον τοῦ στρατάρχου Τσάγκ - Κάι - Σέκ στρατηγὸν Οὐ - Πέι - Φου, διαμένοντα ἤδη ἐν Πεκίνω. Ἄλλ' εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ στρατηγός, ἐρωτηθεὶς σχετικῶς ἀπὸ τὸν ἀνταποκριτὴν τῆς ἐφημερίδος «Νίσι - Νίσι» τοῦ Τόκιο, ἀπήντησεν ἀορίστως, δηλώσας ὅτι ἡ ἴδρυσις νέου καθεστώτος ἐν Κίνα εἶναι «πρόβλημα δυσχερέστατον», καὶ ὅτι ὁ κομμουνισμὸς εἶναι βεβαίως πολεμητέος, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν τούτων τῶν «κινεζικῶν μαζῶν».

Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῶν δηλώσεων τοῦ πρίγκηπος Κονόγε, ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἀντιπρόεδρος τοῦ Κουομιντάγκ καὶ πρόεδρος τοῦ κεντρικοῦ πολιτικοῦ συμβουλίου κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι, ἡ μεγαλύτερα δηλαδὴ μετὰ τὸν στρατάρχην κινεζικὴ πολιτικὴ προσωπικότης, ἀνεχώρησεν ἀεροπορικῶς ἐκ Τσοῦγκ - Κίγκ, ἔδρας τῆς κινεζικῆς κυβερνήσεως, πρὸς Χανόι τῆς Ἰνδοκίνας καὶ Χόγκ - Κόγκ. Τὸ ἀπρόοπτον τοῦτο ταξίδιον, ἢ σύμπτωσις μὲ τὰς δηλώσεις τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι θεωρεῖται ὡς ὁ ἀρχηγὸς τῆς εἰρηνοφίλου κινεζικῆς μερίδος, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν φήμην ὅτι οὗτος μετέβη ἐπὶ οὐδέτερου ἐδάφους ἵνα προβῆ ἐκεῖ εἰς διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης. Ἀπὸ τοὺς κυβερνητικοὺς κύκλους τοῦ Τσοῦγκ - Κίγκ κατεβλήθη πᾶσα προσπάθεια διαψεύσεως, ἐστάλη δὲ εἰς πρῶν ὑπουργὸς καὶ πολιτικὸς φίλος τοῦ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι πρὸς συνάντησίν του εἰς Χόγκ - Κόγκ. Ταῦτα πάντα δὲν ἠμπόδισαν τὸν κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι νὰ δημοσιεύσῃ, εἰς ἔκτακτον ἔκδοσιν ἐφημερίδος τοῦ Χόγκ - Κόγκ, διάγγελμά του τηλεγραφηθὲν πρὸς τὸν στρατάρχην Τσάγκ - Κάι - Σέκ καὶ ἀσπαζόμενον κατὰ βάσιν τὰς προτάσεις τοῦ πρίγκηπος Κονόγιε. Τὸ διάγγελμα τοῦτο ἐπροκάλεσε ζωντὰ ἐντύπωσιν καὶ ἐρμηνεύεται κατὰ δύο τρόπους: Ἡ ὡς ἀπόδειξις ὑπάρξεως σοβαροῦ σχίσματος ἐν τῷ Κουομιντάγκ καὶ ἐμφάνισις τοῦ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι ὡς τοῦ προσώπου ἐκείνου, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν πρὸς τὰς ἰαπωνικὰς ἀπόψεις κινεζικὴν στροφήν. Ἡ ὡς ὑποκρύπτει μίαν γενικωτέραν δοκιμαστικὴν κρούσιν τῆς ὁποίας νὰ μὴ εἶναι ἀμέτοχος ὁ στρατάρχης Τσάγκ - Κάι - Σέκ, καίτοι, συμφώνως πρὸς τὰς κινεζικὰς διπλωματικὰς μεθόδους, εἶναι φαινομενικῶς

ἀδιάλλακτος. Ἡ ἀεροπορικὴ ἀναχώρησις τοῦ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι, ἢ πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴ τοῦ φίλου του, δύνανται καὶ κατὰ τοὺς δύο τρόπους νὰ ἐρμηνευθοῦν: Ἡ ὅτι ὁ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι ἀνεχώρησε κρυφίως καὶ ὁ φίλος του ἐστάλη ἵνα τὸν μεταπέισῃ. Ἡ ὅτι τὸ ταξίδιον ἔγινεν ἀπὸ συμφώνου μὲ τὸν στρατάρχην, ὁ ὁποῖος μετέδωκε δι' ἀπεσταλμένου καὶ νεωτέρας ὁδηγίας.

Ὅπωςδήποτε, ἡ δευτέρα ἐρμηνεία ἐμφανίζει περισσότερον ἴσως τοῦ πραγματικοῦ μακκιαθελλικὴν τὴν κινεζικὴν διπλωματίαν. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ πρώτη ἐκδοχή, ὅχι μόνον ἐκ τῆς ὄλης μέχρι τοῦδε πολιτείας τοῦ στρατάρχου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς δριμύτητος τῶν δηλώσεων μὲ τὰς ὁποίας ἀπήντησεν οὗτος εἰς τὰς προτάσεις τοῦ πρίγκηπος Κονόγιε, καταγγέλλων τὴν Ἰαπωνίαν ὡς ὑποκρύπτουσαν, ὑπὸ τὴν δολίαν προσωπίδα τοῦ ἀντικομμουνισμοῦ, παράφρονα ὄνειρα ἀσιατικῆς ἡγεμονίας καὶ τονίζων τὴν ἀπόφασιν τῆς Κίνας ὅπως συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα ἵνα ζῆσῃ ἀνεξάρτητος καὶ ὄχι ὡς ἀποικία.

Σημειωτέον ὅτι, κατὰ τὰς τελευταίας πληροφορίας, οἱ κινεζικοὶ κυβερνητικοὶ κύκλοι καταγγέλλουν τὸ διάγγελμα τοῦ κ. Οὐάγκ - Τσίγκ - Οὐέι ὡς πλαστὸν, δεδομένου ὅτι, κατ' αὐτοῦ, οὗτος δὲν μετέβη εἰς Χόγκ - Κόγκ, ἀλλ' εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς Χανόι.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ δημοσία γνώμη φαίνεται, ἐναντι τῶν πραγμάτων τῆς Ἀπὸ Ἀνατολῆς, διχαζομένη, ὅπως καὶ ἡ κινεζικὴ. Ὁρισμένοι κύκλοι εἶναι ὑπὲρ τῆς ἀντιστάσεως, ἐν ἀνάγκῃ καὶ δι' οἰκονομικῶν κυρώσεων, κατὰ τῶν ἰαπωνικῶν σχεδίων, τὰ ὁποῖα, κατ' αὐτούς, ἐπιτυχάνοντα, θὰ ἐσήμαιναν τὸ τέλος καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐν Ἀνατολικῇ Ἀσίᾳ εὐρωπαϊκῆς δράσεως. Ἄλλοι εὐρίσκουν φρονιμωτέραν μίαν προσαρμογὴν εἰς τὰς δημιουργηθεῖσας πραγματικότητας καὶ συμβουλεύουν, πρὶν εἶναι πρὸς τοῦτο ἀργά, ἀποδοχὴν τῶν ἰαπωνικῶν ἀπόψεων περὶ ἀνάγκης ἀναθεωρήσεως τῶν παλαιῶν συνθηκῶν (ἰδίᾳ τῆς συνθήκης τῶν ἐννέα Δυνάμεων τῆς Οὐασιγκτῶνος τῆς 25ης Φεβρουαρίου 1922, ἢ ὁποῖα, ἄλλωστε, προβλέπει, ἐν ἀρθρῷ 7, περὶ σχετικῶν συνομιλιῶν) καὶ συνεννόησιν μετὰ τῆς Ἰαπωνίας ἵνα Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ περισώσῃν ὅτι εἶναι ἀκόμη δυνατὸν νὰ περισωθῇ.

***

Καὶ αὐταὶ μὲν αἱ μεγάλαι διεθνεῖς ζυμώσεις. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βαλκανοποιηθεῖσαν — μὲ τὴν παλαιάν καὶ ἤδη, εὐτυχῶς, ἀδικαιολόγητον ἐτυμολογικῶς ἔννοιαν — Κεντρικὴν Εὐρώπην ἐσημειώθησαν διαταραχαὶ δεικνύουσαι ἕξαψιν τῶν πνευμάτων καὶ ἀναρρίπισιν τῶν ἐθνικῶν ἀντιζηλιῶν καὶ παθῶν.

Τὴν 19ην, ἔλαθε χώραν σοβαρὸν ἐπεισόδιον εἰς τὴν οὐγγροσλοβακικὴν μεθόριον. Κατὰ τὴν σλοβακικὴν ἐκδοχὴν, ὁμάδες Οὐγγρων τρομοκρατῶν διέβησαν τὰ σύνορα καὶ, βοηθούμεναι ἀπὸ Οὐγγρων χωρικοῦς καὶ στρατιώτας, κατέλαβον τὸ μικρὸν τμήμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κάσσα - Οὐζχοροντ, τὸ ὁποῖον ἀπέμεινεν εἰς τὴν Σλοβακίαν καὶ ἐφόνευσαν δύο Σλοβάκους χωροφύλακας. Κατὰ τὴν οὐγγρικὴν ἐκδοχὴν, τὴν διαταραχὴν ἐπροκάλεσαν οἱ Σλοβάκοι χωροφύλακες, κατόπιν νίκης τῆς οὐγγρικῆς μειονότητος εἰς κοινοτικὴν τινα ἐκλογὴν, αἱ δὲ οὐγγρικαὶ ἀρχαὶ τῶν συνόρων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπέμβουν διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν τάξιν εἰς αὐτὰ.

Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, νέον ἐπεισόδιον, εἰς τὴν ἄλλην πλευρᾶν τῶν συνόρων. Σλοβακικὴ ἐκδοχή: καθ' ἣν στιγμὴν ὁ σλοβακικὸς πληθυσμὸς μίας ἀπὸ τὰς ἐκχωρηθεῖσας εἰς τὴν Οὐγγαρίαν κοινότητας ἔψαλλε τὸν σλοβακικὸν ὕμνον, οἱ Οὐγγροὶ χωροφύλακες ἐπυροβόλησαν κατὰ τοῦ

πλήθους και ἐφόνευσαν μίαν δεκαεπταετίδα κόρην. Οὐγγρική ἐκδοχή: ὁ πληθυσμὸς τῆς κοινότητος ἠξίου ἀπειλητικῶς τὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς εἰς τὴν Σλοβακίαν, τοῦθ' ὅπερ ἠνάγκασε τοὺς χωροφύλακας νὰ διαλύσουν διὰ τῶν ὄπλων τοὺς διαδηλωτάς.

Μεταξὺ Πολωνῶν καὶ Τσέχων, ἄλλα ἐπεισόδια. Τὴν 30ὴν, ἐσημειώθησαν πολυάριθμοι τραυματισμοὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐν Μοράβσκα—Ὀστράβα πολωνικῆς μειονότητος. Ὁ πολωνικὸς Τύπος ἠπειλήσεν ἀντίποινα κατὰ τῶν ἐναπομεινάντων Τσέχων εἰς τὴν νεοκαταληφθεῖσαν παρὰ τῆς Πολωνίας Ἀνατολικὴν Σιλεσίαν.

Ἐξ ἄλλου, ἠγέρθησαν ἀπὸ γερμανικῆς πλευρᾶς παράποινα κατὰ τῆς παρὰ τῶν Πολωνῶν μεταχειρίσεως τῶν ἐν Ἀνατολικῇ Σιλεσίᾳ Γερμανῶν.

Εἰς τὰς μεταξὺ Οὐγγρων, Σλοβάκων, Τσέχων, Πολωνῶν προστριβᾶς, ὁ γερμανικὸς Τύπος ἔλαβε στάσιν οἰονεὶ ἀφ' ὑψηλοῦ ἐλεγκτοῦ καὶ μεσολαβητοῦ. Ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Φρανκφούρτερ Τσάϊτουγκ» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον εἰς τὸν γερμανόγλωσσον «Πέστερ Λόυντ» περὶ ἀνάγκης ἀναπτύξεως τῶν κρατῶν τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης ὑπὸ τὴν γερμανικὴν αἰγίδα. Εἶναι ἄξιον προσοχῆς ὅτι, εἰς τὰς ὡς ἄνω τοπικὰς φιλονεικίας, ἡ γερμανικὴ δημοσία γνώμη ἔλαβε μᾶλλον τὸ μέρος τῶν Τσέχων καὶ τῶν Σλοβάκων. Αἱ σχέσεις, ἄλλωστε, Γερμανίας καὶ Τσεχο-Σλοβακίας συσφίγγονται καθημερινῶς. Τὴν 16ην, τὴν ἰδίαν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἠγγέλλετο ἀφ' ἑνὸς ἡ ἀναχώρησις ἐκ Πράγας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπὶ εἰκοσαετίαν καὶ πλέον παραμεινάσης ἐκεῖ γαλλικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς στρατηγοῦ Φωσὲ (ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Σεπτεμβρίου, εἶχε παραιτηθῆ τῶν τάξεων τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ ἵνα συμπολεμήσῃ μετὰ τῶν Τσεχο-Σλοβάκων) καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ διακοπὴ τῶν διαπραγματεύσεων πρὸς παροχὴν τοῦ ἐξαγγελλθέντος, μετὰ τὴν κρίσιν, βρετανικοῦ δανείου πρὸς τὴν Τσεχο-Σλοβακίαν ἐκ 30 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν (ὡς γνωστόν, ἐξ αὐτῶν μόνον 10 ἑκατομμύρια κατεβλήθησαν), ὑπεγράφητο εἰς Βερολῖνον οἰκονομικὴ συμφωνία μεταξὺ Γερμανίας καὶ Τσεχο-Σλοβακίας. Τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους, ὁ ἠγέτης τῶν ἐν Τσεχο-Σλοβακίᾳ ἐναπομεινάντων Γερμανῶν κ. Κούντ ἐξέδωκε διάγγελμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξαιρεῖ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸν Φύρερ. Ἄλλωστε καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Φύρερ κ. Ἔς, εἰς τὸν ἀπὸ ραδιοφώνου λόγον του τῶν Χριστουγέννων, ἐτόνισεν ὅτι τὴν φωνὴν τῆς Γερμανίας δύνανται ἤδη ἀνενοχλήτως νὰ ἀκούουν καὶ οἱ ἐν τῇ νέᾳ Τσεχο-Σλοβακίᾳ Γερμανοί. Ζωηρότερος, παρὰ εἰς τὴν Βοημίαν—Μοραβίαν, τόνος προσαρμογῆς εἰς τὰς ἐν Γερμανίᾳ ἰσχυούσας ἀρχὰς ἐδόθη εἰς τὴν Σλοβακίαν, ὅπου τὸ ὑπὸ τὸν πρωθυπουργὸν κ. Τίσσο κόμμα τοῦ ἀποθανόντος πρωταγωνιστοῦ τῆς σλοβακικῆς ἰδέας ἄβθᾶ Χλίνκα, ἐπιτυχὸν σχεδὸν παμψηφεί εἰς τὰς ἐκλογὰς τῆς 18ης Δεκεμβρίου, ἀπέβη τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ χώρᾳ κόμμα, ὅπου ὀργανώθη παραστρατιωτικῶς ἡ ἐθνικὴ ὀργάνωσις «φρουρὰ Χλίνκα» καὶ ὅπου ἐλήφθησαν ἀντισημιτικὰ μέτρα κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἐν Γερμανίᾳ.

***

Αἱ ἐκλογαὶ εἰς Μέμελ, τὴν 11ην Δεκεμβρίου, διεξήχθησαν ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ. Τὴν 7ην, ὁ προεκλογικὸς λόγος τοῦ ἠγέτου τῶν Γερμανῶν τοῦ Μέμελ κ. Νῶυμαν ὑπῆρξεν, ἄνευ περιστροφῶν, ἐθνικὸν κήρυγμα. Ἐπὶ 29 ἑδρῶν, οἱ Γερμανοὶ ἐκέρδισαν τὰς 25, ἦτοι μίαν ἐπιπλέον ἀπὸ τὰς προηγουμένας ἐκλογὰς.

Εὐθὺς τὴν ἐπομένην τῶν ἐκλογῶν, ὁ ἐν Βερολίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Γαλλίας κ. Κουλόντρ καὶ ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Μεγάλης Βρετανίας κ. Φόρμπς προέβησαν εἰς παράλληλα διαθήματα πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν

Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας, ὑπενθυμίζοντα ὅτι τὸ καθεστῶς τοῦ Μέμελ εἶναι ἠγγυημένον διὰ τῆς διεθνούς συμβάσεως τῆς 8ης Μαΐου 1924.

Ἄλλ' εἰς οὐδεμίαν ἐπροχώρησεν ἔκτοτε χειρονομίαν ἡ Γερμανία. Λέγεται ὅτι τὸ ζήτημα θὰ θιγῆ κατὰ τὸν ἀναμενόμενον τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου, ἐπὶ τῇ ἕκτῃ ἐπετείῳ τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος, λόγον τοῦ Φύρερ εἰς τὸ συγκληθὲν διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην Ράιχσταγ, τὸ ὁποῖον θὰ περιλάβῃ καὶ τοὺς ἐκλεγέντας τὴν 4ην Δεκεμβρίου Σουδήτας βουλευτάς.

Συγχρόνως φημολογεῖται ὅτι θὰ τεθῆ ἐπὶ τάπητος καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Δάντσιγ. Κατὰ τινὰς πληροφορίας, δὲν ἀποκλείεται ἕως τότε νὰ παραιτηθῆ ὁ ἐκεῖ ἀρμοστής τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, τοῦθ' ὅπερ θὰ διηκόλυε μίαν ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τῶν ἐνδιαφερομένων—Γερμανίας, Πολωνίας καὶ Ἐλευθέρας Πόλεως—λύσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱρρεδεντιστικὴν οὐκρανικὴν κίνησιν, αὕτη ἐνετάθη ζωηρῶς. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνταγματάρχης Μύλνικ, τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν εἰς τὸ προηγούμενον σημεῖωμα, περιώδευσε εἰς Λονδίνον, Παρισίους καὶ Βερολῖνον. Εἰς Βιέννην ἰδρύθη γραφεῖον ἐξετάσεως τῶν τοπικῶν ζητημάτων Ἀνατολικῆς Γαλικίας καὶ Ὑποκαρπαθίας Οὐκρανίας. Εἰς Ρώμην, ἕτερον γραφεῖον τῶν γενικωτέρων πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν ζητημάτων τῶν ἐνδιαφερόντων τὸ οὐκρανικὸν ἔθνος. Εἰς Βερολῖνον κατεστάθη κεντρικὸν γραφεῖον ἀπογραφῆς τῶν Οὐκρανῶν τοῦ Ράιχ καὶ ἐν γένει συγκεντρώσεως πάσης πληροφορίας ἀφορώσης αὐτοῦ. Ἐν Τσεχο-Σλοβακίᾳ, τέλος, ὅλα τὰ ρουθηνικὰ κόμματα ἠνώθησαν εἰς Οὐκρανικὴν Πατριωτικὴν Ἐνωσιν.

Τὴν 16ην Δεκεμβρίου, ὁ ἐν Πράγα ἐπιτετραμμένος τῆς Πολωνίας προέβη εἰς διάθημα παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Τσεχο-Σλοβακίας κ. Σβαλκόφσκι σχετικῶς πρὸς τὴν κίνησιν ταύτην καὶ τὴν οὐκρανόφιλον στάσιν τοῦ τσεχο-σλοβακικοῦ Τύπου. Εἰς παρόμοιον διάθημα εἶχε προβῆ τὴν προτεραίαν καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῶν Σοβιέτ κ. Ἀλεξάντροφσκι.

Ἐτέρα πολωνικὴ ἀντίδρασις κατὰ τῶν οὐκρανικῶν τάσεων ὑπῆρξε δὴλωσις, τὴν 3ην, εἰς τὴν πολωνικὴν Δίαιταν, τοῦ ἐξ Ἀνατολικῆς Γαλικίας βουλευτοῦ κ. Ὀστρόφσκι περὶ πίστεως τῆς περιφέρειας του πρὸς τὴν πολωνικὴν πατριδα. Τοῦτο δὲν ἠμπόδισε τοὺς Οὐκρανοὺς βουλευτάς τῆς Ἀνατολικῆς Γαλικίας καὶ τῆς Βολυνίας νὰ ὑποβάλουν, τὴν 8ην, νομοσχέδιον περὶ αὐτονομίσεως τῆς πολωνικῆς Οὐκρανίας, τὸ ὁποῖον, καίτοι συγκεντροῦν τὸν ἀπαιτούμενον πρὸς ὑποβολὴν νομοσχεδίου ἀριθμὸν ὑπογραφῶν, δὲν ἐγένετο δεκτὸν εἰς συζήτησιν, κριθὲν ὡς θίγον συνταγματικὰς διατάξεις, ὅποτε θὰ ἀπητεῖτο, πρὸς ὑποβολὴν του, πολὺ μεγαλείτερος ἀριθμὸς ὑπογραφῶν.

***

Εἰς τὰ Βαλκάνια, ἐσημειώθησαν τὰ ἐξῆς ἄξια λόγου γεγονότα:

Τὴν 11ην, ἔλαβαν χώραν γενικαὶ ἐκλογαὶ εἰς Νοτιοσλαβίαν, κατὰ τὰς ὁποίας ἐπεκράτησεν ἡ κυβέρνησις. Ἀνεσχηματίσθη αὕτη τὴν 21ην, ἀποχωρήσαντος, διὰ λόγους ὑγείας, τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Κόροσετς, ἠγέτου τῆς ἐν τῇ κυβερνητικῇ παρατάξει σλοβενικῆς ομάδος.

Τὴν 16ην, ἰδρύθη διὰ νόμου ἐν Ρουμανίᾳ «μέτωπον Ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως», ἀντικαθιστῶν πάντα τὰ παλαιὰ κόμματα, τῶν ὁποίων ἀπαγορεύεται ἐφεξῆς ἡ δράσις. Τὸν σχηματισμὸν τῆς νέας ὀργανώσεως ἐζήτησαν 25 πολιτικαὶ προσωπικότητες, ἐκ τῶν ὁποίων 20 ὑπουργοὶ ἢ πρῶην ὑπουργοί. Τὴν 21ην, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κομνέν, διορισθεὶς πρεσβευτῆς, ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ κ. Γκαφένκο, ἄλλοτε Ὑφυπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ διακεκριμένου δημοσιολόγου. Οὗτος προέβη, τὴν

29ην, εις σημαντικὰς ἀπὸ ραδιοφώνου δηλώσεις ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τονίσας, μεταξύ ἄλλων, ὅπως ἰδιαίτερος, τὴν πλήρη συμμετοχὴν τῆς Ρουμανίας εἰς τὰς ἀπόψεις τῶν λοιπῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως περὶ διατηρήσεώς ἀθίκτου τῆς ἐν τῇ Βαλκανικῇ κρατοῦσης τάξεως.

Τὴν 25ην, ὁ πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας κ. Ἰνονοῦ ἐξελέγη ἰσόβιος πρόεδρος τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος.

Ἀπεφασίσθη, παρὰ τῶν κρατῶν τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, ἡ πραγματοποίησις τῆς γενομένης, κατὰ τὸ τελευταῖον αὐτῆς συμβουλίου, σκέψεως περὶ ἀνταλλαγῆς, μεταξύ τῶν τεσσάρων κρατῶν, πρέσβων α' τάξεως (ambassadeurs). Εἶναι τοῦτο ἓνα δείγμα ἐπιπλέον τῆς πρωταρχικῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν δίδουν τὰ τέσσαρα κράτη εἰς τὰς μεταξύ τῶν σχέσεις.

***

Τὴν 19ην, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας κόμης Τσάνο ἐπεσκέφθη, εἰς Βουδαπέστην, τὸν νέον Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Οὐγγαρίας κόμητα Τσάκυ. Κατὰ τὰς ἀνταλλαγείσας προτάσεις ἐτονίσθη ἡ προσήλωσις τῆς Οὐγγαρίας πρὸς τὸν ἄξονα Βερολίνου — Ρώμης, τοῦθ' ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς φήμας περὶ προσεχοῦς ἀποχωρήσεως τῆς ἀπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ προσχωρήσεως τῆς εἰς τὸ τριμερὲς ἀντικομμουνιστικὸν σύμφωνον.

***

Ἡ ἀπὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 27ης Δεκεμβρίου λαβοῦσα χώραν εἰς Λίμαν ὀγδόη παναμερικανικὴ συνδιάσκεψις κατέληξεν εἰς υἱοθέτησιν δηλώσεως διακηρυττούσης τὴν παναμερικανικὴν ἀλληλεγγύην. Αἱ ἀρχαὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ ἀλληλεγγύη αὕτη, εἶναι ἡ προσήλωσις πρὸς τὴν εἰρήνην, ἡ πλήρης ἀνεκτικότης ἐναντι τῶν διαφόρων θρησκευμάτων καὶ φυλῶν, ἡ κοινὴ στάσις κατὰ πάσης τυχόν ξέωθεν ἀποπειράς, ἡ διαβούλευσις εἰς περίπτωσιν κινδύνου, ἡ πύκνωσις τῆς ἐπαφῆς μεταξύ τῶν Ὑπουργῶν τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν 21 κρατῶν. Ταῦτοχρόνως καθωρίσθησαν ὡς ἑξῆς αἱ ἰθυτήριαι γραμμαῖ τῆς «ἀμερικανικῆς πολιτικῆς ἠθικῆς»:

α) Ἐν κράτος δὲν πρέπει νὰ ἐπεμβάινῃ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἄλλου.

β) Αἱ διεθνεῖς διαφοραὶ δέον νὰ λύωνται εἰρηνικῶς.

γ) Αἱ διεθνεῖς ἀμοιβαῖαι ὑποχρεώσεις μόνον διὰ συμφωνίας τῶν μερῶν δύνανται νὰ μεταβάλλωνται.

δ) Ἡ οἰκονομικὴ ἀνόρθωσις τῶν λαῶν συμβάλλει εἰς τὴν εἰρήνην.

ε) Ἡ διεθνὴς πνευματικὴ συνεργασία εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀνωτέρω ἀρχῶν.

***

Τὴν 23ην Δεκεμβρίου ἤρχισεν ἡ ἀπὸ τόσων μηνῶν ἀναμενομένη μεγάλη ἐπίθεσις τῶν Ἰσπανῶν ἐθνικιστῶν κατὰ τοῦ μετώπου τῆς Καταλωνίας. Δὲν δύναται τις ἀκόμη, μετὰ μιᾶς ἑβδομάδος ἐπιχειρήσεις, νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος, ἀλλ' εἶναι ἀναμφισβήτητος ἡ σοβαρότης, ἡ εὐρεία ἔκτασις καὶ ἡ τελεία ὀργανώσις τοῦ νέου τούτου κατὰ τῶν κυβερνητικῶν πλήγματος. Λέγεται ὅτι ἡ προοπτικὴ τοῦ στρατηγοῦ Φράνκο ἀποβλέπει εἰς ἐπίτευξιν ἀποφασιστικῆς ἐκθάσεως τοῦ ἀγῶνος πρὸ τῆς καθορισθείσης διὰ τὴν 11ην Ἰανουαρίου μεταβάσεως εἰς Ρώμην τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Μεγάλης Βρετανίας.

Β. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΤΟ ΨΕΥΔΟΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Τοῦ κ. Π. Δ. ΗΛΙΑΔΗ

Ι. Ἡ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ ἀκολουθεῖ, κατὰ τὴν χρονικὴν πορείαν τῆς, τεθλασμένην γραμμὴν καὶ εἶνε πλήρης δονήσεων, ἀποτόμων σταθμεύσεων καὶ παλινδρομήσεων. Ἐπὶ τῆς γῆς αἱ κοινωναὶ ἔρχονται καὶ παρέρχονται ὅπως τὰ φύλλα τῶν δένδρων, τὰ πολιτεύματα ἐμφανίζονται καὶ ἐξαφανίζονται καθ' ὃν τρόπον αἱ θαλαραὶ πεδιάδες μεταβάλλονται εἰς ἐρήμους, αἱ ἰδέαι ὅμως ὕφ' ὧν διαποτίζεται ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κινουμένη κυκλικῶς καὶ ὑπὸ διάφορον ἐκάστοτε ἔνδυμα, οὐχὶ σπανίως συγκαλυπτικῶν σκοτιῶν συμπερόντων, στροβιλίζονται δ' αἰετοῦ περὶ τὸν ἄξονα τοῦ κοινωνικοῦ εὐημερισμοῦ. Ὁ περιλάλητος οὗτος ἄξων ἀτυχῶς εἶνε ἐκρηκτικὸς καὶ ὑπὸ τὴν συμπίεσιν τῶν ἰδεῶν ἐξαπολύει καταγιγῆδας παράφρονος πάθους, δι' οὗ διαθλοῦται ὁ νοῦς καὶ ἐπισκοπίζεται ἡ λαϊκὴ συνείδησις, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ γράφονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἱ μελαναὶ σελίδες τῶν Σικελικῶν ἐσπερινῶν, τῆς νυκτὸς τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου καὶ τῆς Σοβιετικῆς «ἐκκαθαρίσεως». Τὸ ἰδεολογικὸν πάθος ρίπτεται εἰς τὴν μάζαν τοῦ λαοῦ ὡς προπέτασμα ὀπτικόν, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου ἀποκρύπτονται οἱ ταπεινότεροι τυχοδιῶκται, οὓς εὐφάνταστοι συγγραφεῖς καὶ ἐνθουσιῶδεις ποιηταὶ ἐπιπολαίως ἐμφανίζονται ὡς κοινωνικοὺς δῆθεν ἀναμορφωτὰς καὶ οἱ ὅποιοι δὲν ἀντέχουν εἰς τὴν ἐλαχίστην ἐμπράγματον κριτικὴν. Ἡ ἐποχὴ μας, ἔχουσα τὸν φακὸν τῆς ἀμφιβολίας εἰς τὴν μίαν χεῖρα, ἐρευνᾷ ἐπισταμένως καὶ ἄνευ προκαταλήψεως τὰς ἱστορικὰς ἀξίας καὶ κρατοῦσα σφύραν διὰ τῆς ἄλλης, κατακρημνίζει ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ βάθρου τῶν τὰ διακοσμητικὰ εἰδῶλα τοῦ παρελθόντος. Ἐν ἀξιολογήσωμεν, διὰ τοῦ μέτρου ὅπερ ἡ ἀπόστασις τοῦ χρόνου μᾶς ἐπιτρέπει καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξύ ἐλθόντα εἰς φῶς νεώτερα στοιχεῖα μᾶς ἐπιβάλλουν, τοὺς πρωταγωνιστὰς τοῦ δράματος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τοὺς κοπτομένους δῆθεν διὰ τὰς λαϊκὰς ἐλευθερίας, τοὺς καλύπτοντας τὰς δημαγωγικὰς τάσεις τῶν διὰ φράσεων πατριωτικῆς ἐξάρσεως, τοὺς ἀλληλοεξονθθέντας εἰς τόνον λυρικῶν καὶ ἐν παραληρήματι ἐνθουσιασμοῦ, θὰ τοὺς ἀνεύρωμεν — σχεδὸν πάντας — νοσοῦντας ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς. Οὕτως ὁ λεπτεπίλεπτος ἰδεολόγος Διδερῶ ἤθελε τὸν βρόγχον τοῦ Βασιλέως ἐκ τῶν ἐντέρων τοῦ ἱερέως! Ὁ ἀπροσδιόριστος καταγωγῆς οἰνόφλυξ καὶ ἐπιληπτικὸς Μαρὰ ἐζήτει καθημερινῶς δίκην κανιθάλου αἷμα, πλείοτερον αἷμα καὶ διὰ τοῦ ἀποπνέοντος ἀνυπόφορον κακοσμίαν λαθροβίου ἐντύπου τοῦ «ὁ Φίλος τοῦ Λαοῦ» διηρέθιζε τὴν κοινὴν γνώμην, ἐφλόγιζε τὰ πάθη τοῦ ὄχλου καὶ ἔσπειρε τὴν τρομοκρατίαν καὶ τὴν θύελλαν, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἰκρίωματος καὶ αὐτὸς ὁ Λαβουαζιὲ καὶ νὰ ἀπαβλυθῇ ἐκ τῆς χρήσεως ἡ λεπίς τῆς γκιλλοτίνας. Ὁ Δαντὼν ἀπετέλει τὸ κέντρον τῆς σήψεως, διότι ὁ γραμματεὺς τοῦ ἦτο καταχραστής καὶ οἱ ὄπαδοί του ἀπροκάλυπτοι λησταί. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Ἐπαναστάσεως Κλαβιέρ ἔπαιζεν εἰς τὸ χρηματιστήριον, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Σερβάν συνελήφθη διὰ κατάχρησιν, ὁ καταπροδῶσας

τούς πάντας στρατηγός Δυμουριέ ητο κερδοσκόπος και μεσάζων ύπόπτων επιχειρήσεων. Οί άνθρωποι ούτοι έκαρτόμησαν τόν σοφόν Μαλέρμπ εις ήλικίαν 73 έτών, διότι ότε ό ύπρητής του διετύπωσε τό παράπονον τής έλλείψεως οίνου καθ' όσον οί παγετώνες κατέστρεψαν τήν παραγωγήν, εκείνος απήντησε: «Τόσον τό καλύτερον! Έφ' όσον δέν θά ύπάρχη οίνος οί έγκέφαλοί μας θά είναι φρονιμώτεροι.»

Οί πρωτουργοί τής Γαλλικής έπαναστάσεως, έχοντες ώς όπλον τήν συκοφαντίαν, ώς μέσα τήν βίαν και τήν άπολογίαν του έγκλήματος, κατώρθωσαν διά μυρίων έλιγμών νά έγκαταστήσουν έπί τής ράχεως του λαου τήν «Συμβατικήν» Συνέλευσιν, τά αίσχη τής όποιας έξιςτορωδν ό Μισελε δοκιμάζει απέχθειαν και προτιμᾶ μάλλον νά συντριβή ή γραφίς του ή νά τελειώση τήν αφήγησιν «*que ne puis-je briser ma plume et finir ici le livre*», διότι τήν συνέλευσιν εκείνην έχαρακτήριζε πλήρης προς δράσιν άνικανότης και άδυναμία νά φθάση εις ούσιώδη άποτελέσματα, έφ' όσον πάντες ήσκουν τήν έξουσίαν και ούδεις έφερε τās ευθύνας τής διοικήσεως.

Τό όχλοκρατικόν πνεύμα κυριαρχεί άνέκαθεν έπί τών πολυαρχικών πολιτευμάτων, άτινα και ό Όμηρος άποδοκιμάζει γράφων ότι «Ούκ άγαθόν πολυκοιρανίη», όδηγει δέ και εις όδυνηρά άτοπήματα, όπως τά τής έξορίας του Θεμιστοκλέους, του Άριστείδου και του Φωκίωνος, και τής θανατώσεως τών νικητών στρατηγών τής έν Άργινούσαις Ναυμαχίας, διότι καθώς ό Άριστοτέλης διδάσκει: «ό λίαν ύπερβάλλων άριθμός ού δύναται μετέχειν τάξεως, και έν τοίς όχλοις οί άπαίδευτοι πιθανώτεροι τών πεπαιδευμένων».

Η άποδοτική κατεργασία όλων τών μεγάλων σκέψεων και άποφάσεων συνετελέσθη πάντοτε έντός ένός μόνου κρανίου, ούδέποτε δέ άριστούργημα έπετεύχθη έκ τής συνεργασίας πολλών καλλιτεχνών, ούτε ανακάλυψις έγένητο ύπό ομάδος σοφών, τών όποιων τόν άριθμόν άν έλαττώσωμεν θά αύξήσωμεν άσφαλώς τήν δύναμιν και τήν παραγωγήν τής διανοίας: *Senatores boni viri, senatus autem mala bestia*, έλεγον οί Ρωμαίοι.

II. ΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΙ.

Αί Δημοκρατίαι τής άρχαιότητος άπετέλουν συνδικάτα πατρικίων, όργανωμένα κατά σύστημα, προς έκμετάλλευσιν τής έργασίας τών δούλων. Η μοναδική επιδίωξις τών έλευθέρων πολιτών ητο ή άπόλαυσις τών ύλικών αγαθών, ήτις παρέχει περισσοτέρας λύπας ή εύφροσύνας και δριμύτητα επικρίνεται ύπό του Κικέρωνος, ύποστηρίζοντος ότι αί Δημοκρατίαι φέρουν εις τήν έκλυσιν.

Οί άρχοντες τής Άθηναϊκής Πολιτείας, λησμονούντες τήν παράδοσιν τών ύγιών άρχών, καταδωροδοκούμενοι και καταχαριζόμενοι πολλά τών κοινών, προκαλούν τόν δίκαιον ψόγον και τήν επιτίμησιν του Πλάτωνος (Τίμαιος 22. Β) «Νέοι έστέ, ειπείν, τās ψυχάς πάντες. Ουδεμίαν γάρ έν αύταις έχετε δι' άρχαίαν άκοήν παλαιάν, δόξαν, ούδ' έ μάθημα χρόνω πολιόν ούδέν».

Οί βουλευται τής Ρώμης, άπεργαζόμενοι διά τής όλιγωρίας των τήν παρακμήν τής πατρίδος, γεννούν τήν όργήν εις τήν ψυχήν του τυφλου Κλαυδίου Άππίου, όστις εισελθών εις τήν Βουλήν, τοίς άπαγγέλλει τόν άκόλουθον φιλιππικόν: «Πρότερον μέν τήν περί τά δμματα τύχην άνιαρώς έφερον,

οί Ρωμαίοι, νυν δέ άχθομαι προς τῶ τυφλός είναι μη και κωφός ών, άλλ' άκούων αισχρά βουλευματα και δόγματα ύμων άνατρέποντα τής Ρώμης τό κλέος». (Πλουτάρχου Πύρρος XVIII).

Οί Άγγλοι βουλευται έφερον τόν Κρόμβελλ εις τήν θέσιν ώστε νά τούς διαλύση χρησιμοποιών φρασιολογίαν έλάχιστα μέν φιλόφρονα λίαν δέ χαρακτηριστικήν τής ποιοτικής των συνθέσεως: «Είσαθε έρεθιστική σπειρα έμποδίζουσα τήν καλήν διακυβέρνησιν τής χώρας... Η προς τήν θρησκείαν πίστις σας είναι μικροτέρα τής του ίππου μου. Ο χρυσός είναι ό Θεός σας και τόν οίκον του έχετε μετατρέψη εις φωλεάν λησσοσυμμορίας. Αντι νά έλαφρύνητε τά δεινά του λαου απέθετε ή μάλλον άθεράπευτος τών συμφορών του. Είναι έπιταγή του Έθνους νά τό άπαλλάξω από τήν κόπρον του Αύγειου... Έξέλθετε δοϋλοι άργυρώνητοι!»

Οί Γάλλοι βουλευται ύπήρξαν κάπως εύτυχέστεροι, διότι άπελύθησαν ύπό του Ναπολέοντος κατά τρόπον έμπρέποντα εις τήν γαλατικήν άθροφροσύνην: «Messieurs les députés: Qu'etes-vous dans la constitution? Rien. Vous n'avez aucune autorité. Retournez dans vos départements».

Ο Βενιαμίν Φραγκλίνος έλεγεν ότι, δέν θά ύπήρχεν άνάγκη πολέμου διά τήν ανεξαρτησίαν τής Άμερικης, άν -του έδιδον έγκαίρως χρήματα ώστε νά έξαγοράση όλόκληρον τήν Βουλήν τών Κοινοτήτων, ήτις κατά τόν Σπένσερ από του 1870—1872 έήφισε 3592 νόμους, έξ ών 2759 παρέμειναν άνεφάρμοστοι, λόγω τεχνικών δυσχερειών άγνωσμένων ύπό τών βουλευτών. Έπί τής άγνοίας τών βουλευτών παρέχει καταπληκτικός πληροφορίας ό άλλοτε πρωθυπουργός τής Γαλλίας Άνδρέας Ταρντιέ, διά του βιβλίου του «Τό κοινοβουλευτικόν έπάγγελμα», ένθα ισχυρίζεται ότι επί 619 Γάλλων βουλευτών οί 400 στεροϋνται και τών στοιχειωδών γλωσσικών και έγκυκλοπαιδικών γνώσεων, ούδ' ένδιαφέρονται διά τήν ποιοτικήν βελτίωσιν των, αλλά μόνον διά τήν έπανεκλογήν των και έχουν ως κυρίαν άσχολίαν τήν μεσολάθισιν διά τās ύποθέσεις τών εκλογέων των, κινούμενοι από καθαρώς επαγγελματικήν συνείδησιν, συνεπειά του όποιου ή Γαλλία κυβερνάται ύπό «μετριοκρατίας», ήτις ήμπόδισε τόν Κλεμανσώ νά προσφέρη τās ως πρωθυπουργού ύπηρεσίας του πρό του 65ου έτους τής ήλικίας του.

III. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ.

Οί έν Έπιδαύρω συνελθόντες τήν 26 Δεκεμβρίου 1821 κατέστρωσαν πολιτευμα πολυαρχικόν και δι' αντιγραφής τών ψηφισμάτων τής «Συμβατικής» Συνελεύσεως μετέφερον έν Έλλάδι τά δόγματα τής Γαλλικής Έπαναστάσεως. Κατά τό πολιτευμα τής Έπιδαύρου τήν έξουσίαν διεμοιράζοντο δύο ισόθθαμα και αντιρροποϋντα προς άλληλα σώματα, τό «Βουλευτικόν» και τό «Έκτελεστικόν» με δικαίωμα άρνησικυρίας του δευτέρου-έν διαφωνία του προς τό πρώτον.

Η Γαλλική Έπανάστασις είχεν άναγνωρίσει τήν μυστικοπαθή άρχήν τής «Ισότητος», ήν λίαν έπιτυχώς βραδυτέρον ειρωνεύθη ό Ναπολέων ειπών τό άμίμητον: «Οί Γάλλοι έγκαταλείπουν εύκόλως τήν ιδέαν τής ισότητος μόλις δοθῆ εις αύτούς ή εύκαιρία νά είναι οί πρώτοι», έκ τής άρχής δέ ταύτης έξεπήδησε τό μεγαλύτερον λογοπαίγνιον τής πολιτικής ιστορίας ή λεγομένη «καθολική ψηφοφορία», ήν καθιερώσασα ύπό τύπον πανηγύρεως και κατά μίμησιν ή Α' τών Έλλήνων

Ἐθνοσυνέλευσις διέσπασεν ἀνεπανορθώτως τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν καὶ ἀφήρσεν ἀπὸ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ταχύτητα διὰ πάσαν κίνησιν.

Ἡ ἐν Ἀστρεὶ συνελθοῦσα τὴν 20ὴν Μαρτίου 1823 Β' Ἐθνοσυνέλευσις μετέτρεψε τὸ νετο τοῦ Ἐκτελεστικοῦ εἰς ἀναβλητικὸν καὶ ἀπήλλαξε τὸ «Βουλευτικὸν» πάσης κυβερνητικῆς ἐπιρροῆς. Τὰ δύο σώματα πλέον δὲν ἰσοσταθμίζονται καὶ αἱ δυνάμεις τῶν δὲν ἰσορροποῦσιν ἀλλήλας. Ἡ ἐκτελεστικὴ ἔξουσία παραλύει καὶ ὑπὸ τὴν μονοκρατορίαν τῆς νομοθετικῆς ἀποβαίνει ὑπόδουλον φάντασμα.

Ἡ ἐν Τροιζῆνι συνελθοῦσα τὴν 27ὴν Μαΐου 1827 Γ' Ἐθνοσυνέλευσις μετακαλεῖ τὸν Καποδίστριαν, ἀλλ' ἀντὶ διὰ συγκεντρώσεως τῶν ἐξουσιῶν εἰς μίαν σπιθαμὰν χεῖρα νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν τῆς ἀναρχίας, ἀκολουθεῖ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα τῆς διδασκαλίας τοῦ Μοντεσκιῆ καὶ τριχοτομεῖ τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν εἰς νομοθετικὴν, ἐκτελεστικὴν καὶ δικαστικὴν.

Ἡ ἐν Ἀργεὶ συνελθοῦσα τὴν 22ὴν Ἰουλίου 1829 Δ' Ἐθνοσυνέλευσις ἀντελήφθη ἐπὶ τέλους τὴν ἀποτυχίαν τοῦ πολυαρχικοῦ πολιτεύματος καὶ τὸ ἀθεράπευτον τῆς καταστάσεως δι' ἡμιμέτρων καὶ ἀνεγνώρισε δικτατωρικὰ δικαιώματα εἰς τὸν Κυβερνήτην, ὅτε δὲ ἐγένετο ἡ πρώτη ἐνώπιον αὐτοῦ παρουσιάσις τῶν βουλευτῶν, ὁ α' γραμματεὺς τῆς Βουλῆς ἐνόμισε ἐπιβεβλημένον νὰ τῷ ζητήσῃ συγγνώμην, διότι ἔνεκεν ἐλλείψεως στενογράφων δὲν ἐτήρουντο πρακτικὰ τῶν συζητήσεων: — Εὐτυχῶς! παρετήρησεν ὁ Καποδίστριας καὶ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀπαντήσεως δίδει ὁ Ν. Ἰ. Σαρπίλος (II. 439) ἀναφέρων ὅτι: «Αἱ ἐθνοσυνελεύσεις συνεταράσσοντο ἀπὸ τὰ πάθη καὶ αἱ ἐν αὐταῖς συζητήσεις ἦσαν εἰς ἄκρον ἐριστικαί, διεξήγοντο δὲ ἐν πνεύματι λίαν ὑπόπτῳ πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ διστακτικῶ πρὸς τὸ μέλλον».

Τὴν 27ὴν Σεπτεμβρίου 1831 δολοφονεῖται ὁ Καποδίστριας ἐν Ναυπλίῳ, κατόπιν συνανομσίας ἐξυφαιθείσης παρὰ τῶν προεστώτων, τὰς ὀλιγαρχικὰς τάσεις τῶν ὁποίων οὗτος ἠθέλησε νὰ περιστείλῃ. Οἱ Ἕλληνες, διαβλέποντες πλέον τὴν ἀδυναμίαν τῶν νὰ διαχειρισθῶν οἱ ἴδιοι τὰς κρατικὰς ὑποθέσεις, συνεχίζουν βεβιασμένως ἀνὰ τὰς ξένας Αὐλὰς τὰς ἀναζητήσεις ἡγεμονοπαίδος, ὁ ὁποῖος κατερχόμενος εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤθελεν ἰδρύσῃ ἐπιχώριον δυναστείαν. Μεταξὺ τῶν μνηστήρων τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου συγκαταλέγεται καὶ ὁ Δουξ τοῦ Νεμούρ, υἱὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, ὅστις εἰς τὴν πρόσκλησιν νὰ βασιλεύσῃ τῶν Ἑλλήνων παρέχει τὰς ἀκολουθούσας προφητικὰς συμβουλὰς: «...Ἡ Ἑλλάς διὰ νὰ ζήσῃ ὀφείλει ν' ἀποφεύγῃ τὰς κομματικὰς διενέξεις, αἵτινες ἐκμηδενίζουσαι τὴν ἰσχύν τῆς παρακωλύουν τὴν ἐνεργητικότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ καθιστοῦν αὐτὴν ἀνίκανον ν' ἀνασυντάξῃ τὰς δυνάμεις τῆς χώρας.... Ἐπίσης πρέπει ν' ἀποφύγῃ τὰς ἀνοήτους θεωρίας τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, διότι ἄλλως θὰ εἰσαγάγῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς τὴν ἀναρχίαν καὶ θὰ ἀνοίξῃ εἰς τοὺς φιλοδόξους τὸν δρόμον τῆς τυραννίας....».

Τὴν 18ὴν Ἰανουαρίου 1833 φθάνει εἰς Ναύπλιον ὁ Ὄθων, ὁ ὁποῖος λόγῳ ἀνηλικιότητος ἐπιτροπεύεται ὑπὸ τριμελοῦς ἐκ Βαυαρῶν Ἀντιβασιλείας. Οἱ Βαυαροὶ ἐκτοπίζουν τοὺς ἐντοπίους ἀπὸ τὰς σπουδαιότερας θέσεις καὶ δημιουργοῦν δυσηρεστημένους, οἱ ὁποῖοι πυκνοῦνται καὶ ἀσκοῦν πίεσιν ἐπὶ τοῦ Βασιλέως, ὅστις τὴν 3ὴν Σεπτεμβρίου 1843 ὑποχωρεῖ καὶ ἀποδέχεται πολίτευμα πρῶρον καὶ ἀπροσάρμοστον πρὸς τὴν ἀψίκορον ἰδιοσυγκρασίαν τῶν Ἑλλήνων. Ἀκάθεκτοι πλέον οἱ Ἕλληνες ρίπτονται πρὸς τὴν πολι-

τικὴν διαπάλην, ἡ κομματικὴ διαίρεσις ἐκμηδενίζει τὰς ζωτικὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, ἐπιτείνει τὴν ἀναρχίαν, προκαλεῖ ἐμφυλίους σπαραγμοὺς καὶ καθιστᾷ τὴν χώραν κέντρον διασταυρώσεως τῶν ξένων συμφερόντων. Τὸ λεγόμενον «φρόνημα» τῶν πολιτῶν νοθεύεται ἀσυστόλως. Τὰς ψηφοδόχους παραγεμίζουν διὰ ψήφων οἱ ἀποσπασματάρχαι. Οἱ Δήμαρχοι, ἐκτελοῦντες ἀσυννομικὰ καθήκοντα, ἀποτελοῦν τοὺς κυριωτέρους ἐκλογικοὺς πράκτορας, πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ ποθητοῦ εἰς αὐτοὺς ἀποτελέσματος δωροδοκοῦν τοὺς πνευστερέους καὶ καταθλίβουν φορολογικῶς τοὺς εὐπορωτέρους τῶν ἀντιπάλων τῶν. Εἰς τοὺς ἐκλογικοὺς καταλόγους φέρονται ἐγγεγραμμένοι οἱ ἀπόντες καὶ οἱ θανόντες· οὕτω κατὰ τὸ 1850 εἰς τὴν ἔξωθι τῶν Καλαμῶν κειμένην πολίχνην Θουρίαν, ἣτις κατακεῖτο ὑπὸ 350 ψυχῶν, ἐψήφισαν 2400 ἐκλογεῖς!

Ὁ Ὄθων προσεπάθησε ν' ἀντιδράσῃ κατὰ τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς, ἐν ἀρχῇ μὲν ἐκ τῶν παρασκηνίων, κατόπιν δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς καὶ ἐπολιτεύθη ἀψυχολογῶς, νομίσας ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν προσώπων καὶ τῆς δοκιμῆς εὐρυτέρου πολιτικοῦ κύκλου, ἀτυχῶς ὅμως ἡ σῆψις εἶχε προχωρήσῃ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε, ὅτε ἀνήγγειλεν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν Κολοκοτρώνην ὑπουργικὴν μεταβολήν, ὁ θυμώσσοφος στρατηγὸς ἐπιγραμματικώτατα ἠναγκάσθη νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν σκεπτικισμόν του: «Μεγαλειότατε, μόνον οἱ βιολιτζήδες ἀλλάξανε, ὁ χασᾶς ὅμως ἔμεινεν ὁ ἴδιος!»

Ἡ παρεμβατικὴ πολιτικὴ τακτικὴ τοῦ Βασιλέως, ἀντικειμένη εἰς τὰ διατοπικὰ συμφέροντα τῶν ἀσυνδότην σατραπίσκων ἦτο ἀναπόφευκτον νὰ ἐπιφέρῃ τὴν σύγκρουσιν τοῦ πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀριστοκρατίαν τῆς προνομιακῆς τάξεως τῶν ἀγωνιστῶν καὶ νὰ ἔξῃ ὡς φυσικὸν ἐπακολούθημα τὴν ἐκ τοῦ θρόνου ἔξωσιν του.

Ἡ ἀπότομος μετὰστασις τῆς φυλῆς ἀπὸ τοῦ σκότους τῆς δουλείας εἰς τὸ ἀπλετον φῶς τῆς Ἐλευθερίας παρέσχεον ἔδαφος εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν τότε ἀρχηγίσκων ἐγκαταστάσεως μικροδεσποτισμοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν. Ἦτε ἄλλωστε ὀργανικὴ ἀνάγκη, κτηθεῖσα διὰ μακροαίωνος συνηθείας, εἰς δούλους τῆς χθὲς ἐλευθέρους τῆς σήμερον νὰ δουλεύουν ψυχικῶς κάπου· οὕτως οἱ Ἕλληνες ἐλευθερωθέντες ὑπέκυψαν εἰς τοὺς ἐντοπίους ἐπιτηδεῖους καὶ ἐδούλευσαν εἰς τοὺς «καπετανέους» καὶ τοὺς ἀπογόνους τῶν, τοὺς καταλαθόντας καὶ κατέχοντας μεγάλους κλήρους γῆς, διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ὁποίων ἐχρειάζοντο ἀνθρώπινα ὑποζύγια ἀγελήδων διοικούμενα. Βαθμηδὸν καὶ σὺν τῇ διαδρομῇ τοῦ χρόνου ἀπέκτησαν οἱ «τοπάρχαι» συνείδησιν ταξικὴν, κατενόησαν τὸ ἀλληλέγγυον τῶν συμφερόντων τῶν ἐντὸς μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καταστάσεως, συνητήθησαν, συνηνώθησαν καὶ ἀνεγνώρισαν κορυφαίους εἰς ἐπιτηδειότητα, τοὺς ὁποίους ἔταξαν πληρεξουσίους τῶν εἰς τὰ κοινοβούλια καὶ οὕτως ἐδημιουργήθη ὁ «κοτζαμπασισμὸς» τῶν πρῶτων πολιτευτῶν μας, ὅστις ἐξέθρεψε τὸν «ραγιαδισμόν» τῶν ἀμέσων προγόνων μας.

Οἱ πρῶτοι οὗτοι μετεπαναστατικοὶ νεοἝλληνες πολιτικοὶ ἄνδρες, ἐπαφελήθεντες τῶν ἀφθόνων εὐκαιριῶν, αἵτινες ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους, ἀπέκτησαν προνομίας ὧν καταχρασθέντες ἐπλούτισαν καὶ πλουτίσαντες ἐπεβλήθησαν ἀξιοματικῶς καὶ ἀποκλειστικῶς — διὰ βίου — εἰς τοὺς πολλοὺς, οὓς μετέτρεψαν ἐπιτηδεῖως εἰς εἰλωτας.

Τοιοῦτοτρόπως συνεπήχθη τὸ πρῶτον ἡ Νεοελληνικὴ πολιτικὴ ἀρχοντο-

λογία και ἐτροφοδοτήθη σχεδὸν ἐν τῷ συνόλῳ του ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν τὸ Κοινοβούλιον ἀπὸ τὰ λεγόμενα «τζάκια», ἅτινα ἐγκατασταθέντα σχεδὸν μονίμως εἰς τὰ ἔδρανά των, ἐδημιούργησαν παράδοσιν κληρονομικῆς διαδοχῆς και ἐδούλευσαν μεγάλοι νόες τὰς αὐλάς των και συνετρίβησαν ἀξία ὑπὸ τὰ μοχθηρὰ πέλματά των και ἐπεβλήθησαν ὑποβλητικῶς ὡς μεγάλα ὀνόματα εἰς τὴν ἀφελῆ κοινὴν γνώμην, εἰς σημεῖον ὥστε οἱ ἐστερημένοι πλούτου ἢ ἀσημοὶ τὴν καταγωγὴν ἀλλὰ διάσημοι τὸν νοῦν πολιτευόμενοι νὰ τυγχάνουν μετρίας ὑποδοχῆς ὑπ' αὐτῆς και νὰ συντρίβωνται ἠθικῶς και ὑλικῶς μέχρις ἀποκαρδιώσεως και ἐπὶ πλέον ν' ἀγνοοῦνται ὑπὸ τῶν λεγομένων «ἀρχηγῶν» τῶν πολιτικῶν κομμάτων, οἵτινες δέσμοι τῆς ὀρέξεως τῆς ἐξουσίας ἀνέκαθεν ἐπέδειξαν ζῆλον πρὸς τὴν ποσότητα ἀδιαφορήσαντες διὰ τὴν ποιότητα τῶν ὁπαδῶν των.

Ἄτυχῶς ἀπὸ τοῦ πρώτου σαλπίσματος τῆς ἐλευθερίας μέχρι τῆς τελευταίας πολιτικῆς μεταβολῆς, οἱ πνευματικοὶ και οἱ πολιτικοὶ ἡγέται τοῦ τόπου μας δὲν ἀνῆλθον εἰς τὰς κορυφὰς τῶν ἀξιωματῶν ἱπτάμενοι ἀλλ' ἔρποντες και δὲν ἔγειναν κοινωνικοὶ παιδαγωγοὶ ἀλλὰ δημαγωγοὶ και δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ δημοτερές και τὸ χαμερτές ἂν δὲν εἶναι συνώνυμα εἶναι ἀσφαλῶς συγγενικά. Οἱ κορυφαῖοι τοῦ "Ἔθνους μας ἀντὶ ν' ἀποτελεσοῦν τὰς ἐκάστοτε πηγὰς τῶν ἀγνῶν και ὑψηλῶν ἰδεωδῶν ἀπέβησαν ἀντιθέτως ἐστὶαι τυραννικῶν παθῶν, ἐφαρμόσαντες κατ' ἀριστοτεχνικὴν μέθοδον τὴν δαιμονικὴν πολιτικὴν τοῦ «διαίρει και κυβέρνα». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐχάσαμεν τὴν παρόδοσιν τῶν ἰδεῶν και ἐβυθίσθημεν ἀφώτιστοι εἰς τὸν ὠκεανὸν τοῦ πολιτικοῦ πάθους, ὅπερ ἔτεινε ν' ἀποθῆ κληρονομικὸν νόσημα καὶ νὰ ριζοβολήσῃ ἀθεραπεύτως εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νέας γενεᾶς, ἂν δὲν ἐπῆρ-
χετο ἡ μεταβολὴ τῆς 4ης Αὐγούστου.

Ἐπῆρξε μακρὰ χρονικὴ περίοδος καθ' ἣν δὲν μᾶς ἔκυβέρνα ὁ νοῦς, ἀλλὰ τὸ συναίσθημα και ἡ αἰσθηματικὴ καρδιά μας ἠκολούθει τὴν χειροτέραν ὁδόν, ἄλλοτε κλαυθμυρίζουσα ἐπὶ πολιτικῶν τάφων και ἄλλοτε μακαρίζουσα δύο διόπτρας. Εἶχομεν καταληφθῆ ἀπὸ ὁμαδικὸν ὑστερισμὸν και ἐμαχόμεθα περὶ σκέλεθρα και σκιάς ταραχῶδους παρελθόντος, ὁ δυναμισμὸς τῆς διανοίας μας δὲν διεπνέετο ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ μέλλοντος και ὁ χυμὸς τῆς ψυχῆς μας ἐτοξινούτο ἀπὸ τὴν ταραχὴν, ἣν μᾶς προεκάλλουν τρομακτικοὶ ἐφιάλται και κατηντήσαμεν συνεπεῖα τούτου νὰ εἴμεθα οἰκονομικῶς ἠρειπωμένοι, στρατιωτικῶς ἐξηρθρωμένοι, διπλωματικῶς ἀπομεμονωμένοι, ἀνίκανοι νὰ ὑπερασπίσωμεν τὴν ἀπειλουμένην τιμὴν μας και νὰ διατηρήσωμεν τὴν κινδυνεύουσαν ἀκεραιότητα τῶν ἱερῶν ἐδαφῶν μας, ἄβουλοι θεαταὶ τῆς κακῆς μας μοίρας ἐφερόμεθα πρὸς τὸ χάος. Καὶ ἐστείλαμεν πλειστάκις εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἄνδρας ἀναπήρους ψυχικῶς, μετρίους διανοητικῶς και ἄνευ ἠθικῆς εὐαισθησίας, οὐδέποτε ὀραματισθέντας τὸ μεγαλεῖον τοῦ Γένους, οὐδέποτε διανοηθέντας νὰ ὠθήσουν εἰς πρόοδον και νὰ ἀνυψώσουν εἰς ἦθος και παράστημα ἑλληνοπρεπῆς τοὺς ἐκλογεῖς των, ἀλλ' ἀνέκαθεν μεριμνήσαντας διὰ τὴν προσωπικὴν των εὐημερίαν, πάντοτε εὐνοήσαντας τοὺς περὶ ἑαυτοῦς και μηδέποτε ἐνθυμηθέντας τὴν ἱεράν ἀποστολὴν και τὸν ὄρκον των. Ἔργον μοναδικῶν τῶν βουλευτῶν μας ἦτο νὰ ἐξαπολύουν ἀνά τὰ πέρατα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς τοὺς παχυδέρμους ἄσοκους τῆς τοπικῆς δημαγωγίας, διὰ νὰ μολύνουν μὲ τὰ δύσοσμα ἀερία των τὴν ἀγνὴν ἀτμόσφαιραν. Καὶ ἐβαπτίσθη ἡ ψυχὴ τῶν ἐκλογέων εἰς τὸν βόρβορον τῆς συναλλαγῆς και ἐνεπλύσθη ἡ καρδιά των ἀπὸ ἄσβεστον μῖσος πρὸς τοὺς ἀδελφούς των

και ἐθραβεύθη τὸ πολιτικὸν ἐγκλημα και ἠνοιχθησαν τάφοι πολλοὶ και μεγάλοι και εὐρέθημεν ἐν τέλει οἱ χειρότεροι ἐφαρμοσταὶ τῆς ἠθικοπολιτικῆς διδασκαλίας τῶν προγόνων μας: «Ἄμα δὲ οὐδὲ χρὴ νομίζειν αὐτὸν ἑαυτοῦ εἶναι τινὰ τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ τῆς πόλεως' μόριον γὰρ ἕκαστος τῆς πόλεως» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης. «.....Ὁρθῶς ἐθίζοντος τοῦ Νομοθέτου τοὺς πολίτας, ὥσπερ ἑνὸς μέλους συναισθάνεσθαι και συναλγεῖν ἀλλήλοις». (Πλούταρχος — περὶ Σόλωνος). «...Τὸ δ' ὄλον εἶθιζε τοὺς πολίτας μὴ βούλεσθαι μὴ δ' ἐπίστασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας τῷ κοινῷ συμφυεῖς ὄντας αἰεὶ και μετ' ἀλλήλων εἰλουμένους περὶ τὸν ἄρχοντα μικροῦ δεῖν ἐξεστῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ και φιλοτιμίας ὅλους εἶναι τῆς Πατρίδος». (Πλούταρχος — περὶ Λυκούργου).

Ἀπὸ τῆς Παλιγγενεσίας τῆς Πατρίδος εὐρέθημεν οἱ ΝεοἝλληνες, μέχρι τῆς παλινορθώσεως τοῦ σептου μας "Ἀνακτος Γεωργίου Β', εἰς κεκρηγμένον ἢ ἀκήρυκτον ἐμφύλιον πόλεμον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποῦο πάλλευκοι συνειδήσεις ἐκηλιδώθησαν, κολοσσοὶ ἀρετῆς ἐκρημνίσθησαν εἰς ἐρείπια, ἱερά ναῶν ἐσυλήθησαν, ἐσκοτίσθη ὁ νοῦς και ἐσκληρύνθη ἡ ψυχὴ τῶν πολιτῶν και ἐφανασίθη σκοπίμως ἡ λαϊκὴ μᾶζα και ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα τοῦ πολιτικοῦ διχασμοῦ. Ἐκεῖ ἀπώλεσε τὴν ψυχραιμίαν της και ἐλησμόνησε τὸν ἑαυτὸν της, ἐκεῖ ἐμεθύσθη και ἐθυσίασε τὴν ἀγνότητα τῆς κρίσεώς της, ἐκεῖ ἐσθέσθη ὁ ἐγωῖσμός και ἡ λογικὴ της και καθιέρωσε τὰς ἀσημότητας ὡς ἀξίας και «ἐστόλισε διὰ πτερῶν τὰ ἐρπετά» και ἠνέχθη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐξουσίαν χειροκροτοῦσα ἀνθρώπους τῶν ὁποῖων ἡ θέσις θά ἦτο εἰς τὴν φυλακὴν ἢ εἰς τὸ φρενοκομεῖον.

Ὅσακις ἐκλυδωνίσθη τὸ σκάφος τῆς Πολιτείας ἐν καιρῷ θυέλλης εἰς τὸ μέσον τοῦ ὠκεανοῦ τῶν συμφορῶν του και ἐδοκιμάσθη ἡ φυλὴ, τὰ πολιτικὰ κόμματα ἠγωνίσθησαν μόνον διὰ τὴν ζωὴν των και ἐλησμόνησαν τὴν Ἑλλάδα. Τότε οἱ ὀλίγοι ἐδοξάσθησαν, οἱ πολλοὶ ἐταπεινώθησαν, οἱ ἐπιτήδαιοι ἐπλούτισαν, οἱ ἐνάρετοι ἐπέινασαν, οἱ πονηροὶ ἐμπορεύθησαν και μόνον οἱ ἀληθεῖς πατριῶται ἐπολέμησαν «οἱ ζῶντες τε τοὺς ἑαυτῶν εὐφραῖνον δι' ἀρετὴν, και τὴν τελευταίαν ἀντὶ τῆς τῶν ζώντων σωτηρίας ἠλλάξαντο». (Πλάτωνος — Μενέξενος. V.). Τότε οἱ θεωρούμενοι μεγάλοι ἄνδρες ἀπεδείχθησαν μικροὶ, ποταποὶ ἐκμεταλλεῦται τῶν περιστάσεων ἢ ἀστεῖοι σαλιπαῖοι τῆς πολιτικῆς σκηνῆς, συναγωνισθέντες ἀλλήλους ποῖος θά καταρρακώσῃ τοῦ ἄλλου ταχύτερον και βαθύτερον τὸν κοινοβουλευτισμὸν. Καὶ ὑπῆρξαμεν θεαταὶ ταπεινῶν συνδυασμῶν τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν μας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐξουσίας ἢ τὴν ἐν αὐτῇ διατήρησίν των και ἀντελήφθημεν πλήρως ὅτι οἱ λεγόμενοι «μεγάλοι ἄνδρες» εἶχον πολλὰς μικροχαρεῖς ἀδυναμίας συνεπεῖα τῶν ὁποῖων ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἄθλιον κατάντημα ὥστε νὰ μᾶς κυβερνοῦν ἀλληλοδιαδόχως ἀνατέλλοντες οἱ μὲν εἰς τὰς δύοσεις τῶν δὲ και τὰνάπαλιν ὡς ἐκ συμπαγνίας τῶν ἀντιπάλων.

IV. ΑΙ ΑΝΤΙΝΟΜΙΑΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟΥ

Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσόντος και ἐν τέλει αὐτοκτονήσαντος Φιλελευθερισμοῦ ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὴν μάσκαν τῆς λεγομένης λαϊκῆς κυριαρχίας και μᾶς ἐβομβάρδιζον διὰ στρογγυλῶν φράσεων, ἀναφερομένων εἰς τὴν λαϊκὴν βούλησιν και τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ συνόλου. Οἱ ζηλωταὶ ὅσοι τῶν κοινοβουλευτικῶν θεσμῶν, στηριζόμενοι ἐπὶ ἐσφαλμένης μαθηματικῆς

μεθόδου, ἐνόθευον τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐφενάκιζον τὴν πραγματικότητα, καθ' ἣν μόνον «κυρίαρχον κράτος» δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ οὐχὶ κυρίαρχος λαός, ἡ ἔννοια τοῦ ὁποίου εἶναι ἐντελῶς χιμαιρική καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς τοκετὸς τοῦ Κοινοβουλίου καθ' ὀλοκληρίαν πλασματικός, ἐφ' ὅσον τὸ ἡμισυ τῶν πολιτῶν, αἱ γυναῖκες, στεροῦνται τοῦ πρὸς ψηφοφορίαν δικαιώματος, ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν, μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἀνηλίκων, ἀναπήρων, στρατιωτικῶν, ἀσθενῶν, καταδίκων καὶ πτωχευσάντων, τὸ τρίτον μόνον μετεῖχε τῆς ἐκλογῆς καὶ ἀπέρρεεν κατὰ τὰ συνταγματικὰ νόμιμα ἢ Κυβέρνησις ἐκ τοῦ ἡμίσεος τοῦ τρίτου τούτου πλέον ἑνός, παρέμενον δὲ πλειστάκις ἀναντιπροσώπευτοι κατὰ μέγα μέρος καὶ αὐτοὶ οἱ ψηφίσαντες· οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1922 οἱ συντηρητικοὶ ἐκέρδισαν 296 ἔδρας μὲ μέσον ὄρον ψήφων κατὰ βουλευτὴν 18.180, ἐνῶ οἱ Φιλελεύθεροι ἐκέρδισαν μόνον 54 ἔδρας μὲ μέσον ὄρον ψήφων κατὰ βουλευτὴν 48.000.

Τὸ 1931 ἡ Ἀγγλικὴ ἀντιπολίτευσις ἐκέρδισεν 62 ἔδρας μὲ μέσον ὄρον ψήφων κατὰ βουλευτὴν 122.000, ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις κατέλαβε 554 ἔδρας μὲ μέσον ὄρον ψήφων κατὰ βουλευτὴν 26.500. Ἐν Ἀμερικῇ ὁ Σμιθ ἔλαβε 15 ἑκατομμύρια ψήφων καὶ ἀντιστοίχως 87 ἐκλέκτορας, ἐνῶ ὁ Χούβερ ἔλαβε 21 ἑκατομμύρια ψήφων καὶ 444 ἐκλέκτορας, ὑφ' ὧν ἐξελέγη Πρόεδρος. Τὴν ἐπομένην περίοδον ὁ Χούβερ ἔλαβε 15.800.000 ψήφους καὶ 59 ἐκλέκτορας ἐνῶ ὁ Ροῦσβελτ ἔλαβεν 22.500.000 ψήφους καὶ 472 ἐκλέκτορας, ὑφ' ὧν ἐξελέγη Πρόεδρος.

Ἡ γηραιὰ πολιτικὴ ἀλχημεία, λαβοῦσα ὡς χημικὴν βάσιν τὸν ἐγωϊσμόν της, εἶχε τὴν χρησιμοθηρικὴν ἔμπνευσιν νὰ μετουσιώσῃ διὰ πολυπλόκου διεξεργασίας τὴν βαθεῖαν ἀμάθειαν τῶν ἐκπροσωπουμένων εἰς ὑψηλὴν ἐπιτηδεύτητα τῶν ἐκπροσώπων, οὕτω προέκυψε τὸ λεγόμενον ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα, ὅπερ βρῖθαι ἀντινομιῶν καὶ πάσχει ἐσωτερικὰ παθήματα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς καὶ δυνατὴ ἢ κάθαρσις. Τοιαῦτα ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὴν ἀτέρμονα καὶ ἀσύδοτον καὶ παντοδύναμον τυραννίαν, ἣν ἀσκεῖ τὸ Κοινοβούλιον ὑπὸ τὴν συγκαλυπτικὴν προσωπίδα τῆς νομιμοφανείας, τὴν ὀλιγαρχίαν τῶν ἀνωτεροποιηθεισῶν κατωτεροτήτων οὐχὶ σπανίως προάγουσαν τὴν ἀνηθικότητα εἰς δόγμα καὶ τὴν δουλοφροσύνην εἰς σύστημα, τὴν ἐν σπουδῇ καὶ ἀπρονοήσιᾳ πολυνομίαν ἔχουσαν ὡς συνέπειαν τὴν νομοθετικὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν τοῦ βίου μοχθηρίαν: «Ὅπου πλεῖστοι νόμοι ἐκεῖ καὶ βίοι μοχθηροί, καθ' ἅπερ ὅπου ἰατροὶ πολλοὶ καὶ νόσους εἰκὸς εἶναι πολλάς», λέγει ὁ Πλάτων.

Εἰς τοὺς κοινοβουλευτικούς θεσμούς παρατηροῦμεν ἐπιπροσθέτως τὴν διοικητικὴν ἀβουλῆσιαν ἔχουσαν ὡς ἐπακόλουθον τὴν ἀδυναμίαν διακυβερνήσεως τῶν δημοσίων συμφερόντων, τὴν μανίαν ἀνωφελῶν μεταβολῶν ὑπὸ τὸ πρόσχημα προσαρμογῆς καὶ προόδου, τὴν ἔμμονον θυσίαν τοῦ κρατικοῦ συμφέροντος εἰς τὸ κομματικόν, τὴν διὰ τῆς συναλλαγῆς ἀμοιβαίαν διαφθορὰν ἐκλογίμων καὶ ἐκλογέων μέχρι σήψεως συνειδήσεων, εἰς τρόπον ὥστε οἱ μὲν ψηφοθῆραι νὰ στρατολογοῦν πελατεῖαν διασπείροντες ἀφειδῶς σάκκους φαντασιοπληξίῶν καὶ ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων, τὰ δὲ ψηφοθηράματα, παραγνωρίζοντα πλήρως τὴν ἱερότητα τῶν δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων των, ἄλλοτε νὰ διαθλέπουν ἀνοήτως ἐν τῇ ψήφῳ ὄργανον κερδοσκοπίας καὶ ἄλλοτε νὰ παρασύρῶνται ἀπὸ ταπεινά πάθη ἢ νὰ ὑποκύπτουν εἰς ἀφελεῖς προλήψεις. Εἶναι πασιδῆλως γνωστὸν τὸ ἐπεισόδιον τοῦ πολιτευτοῦ ὅστις, ἐνῶ ὠμίλει εἰς τοὺς ἐκλογεῖς του καὶ τοῖς ὑπέσχετο μεταξὺ τῶν ἄλλων τὴν κατασκευὴν ὠρισμένου

ἀριθμοῦ γεφυρῶν, ἐδέχθη τὴν ἀπροσδόκητον διαμαρτυρίαν καὶ τὴν παρατήρησιν τῶν ἀκροατῶν τοῦ ὅτι δὲν ὑπῆρχον ποταμοὶ εἰς τὴν περιφέρειαν διὰ νὰ γείνουν γέφυραι, τότε ὁ ἀνεκδιήγητος ἀγορητὴς ἀπεστόμωσε τοὺς διακρίψαντας μὲ τὴν ἀκόλουθον εὐτράπελον ἀποστροφὴν: «Θὰ κατασκευάσω καὶ ποταμούς!»

Ὁ βουλευτὴς ἐμφανίζεται ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας καὶ τοῦ Ἔθνους ὡς δῆθεν πληρεξούσιος τῶν ἐκλογέων του, ἐκτελῶν ἐντολὴν ἀνατεθείσαν εἰς αὐτὸν διὰ τῆς ἐκλογῆς, ἢ ἐντολὴ (νοχορυλί) ὅμως αὕτη εἶναι ψεῦδος καὶ νομικῶς ἀποτελεῖ φενάκην μυθοπλαστικῆς διαθέσεως, διότι εἶναι ἀνέκκλητος καὶ δὲν ἔχει περιεχόμενον σαφῶς καθωρισμένον, ὅπερ θὰ ἐδέσμευε τὴν αὐτοβουλίαν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐντολοδόχου.

Μεταξὺ τῶν ἀθεραπεύτων ἐλαττωμάτων τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ σημειοῦμεν ἐπίσης τὴν παθολογικῶς ἀπότομον μετεκλογικὴν μετὰπτωσιν τῆς πυρεσσοῦσης κοινῆς γνώμης ἐκ τοῦ παροξυσμοῦ εἰς τὸν λήθαργον τὸν προκαλοῦντα τὸν ψυχικὸν εὐνοουχισμόν τῶν πολιτῶν. Αἱ κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις γίνονται θεάμα τερπνὸν διὰ τοὺς κατοίκους τοῦ Κέντρου καὶ ἀνάγνωσμα εὐθὴρον διὰ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν, τὸ ὁποῖον προσφέρουν αἱ ἐφημερίδες ὑπὸ τύπον θεμιτοῦ δηλητηρίου. Ἡ κοινοβουλευτικὴ μηχανὴ κινεῖται εἰς τὸ κενὸν καὶ προκαλεῖ μᾶλλον θόρυβον ἢ ἀποδίδει ἐργασίαν, ἔλεγεν ὁ Ποανκαρέ. Ἰσχυρὸν ρεῦμα ἀπαιτεῖται διὰ νὰ ἀποξηράνῃ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ, συνεπλήρωνεν ὁ Μπριάν. «Ὅστις θὰ εἴπῃ εἰς τοὺς φλυάρους τῆς Βουλῆς «σιγήσατε!» θὰ εἶναι ὁ σωτὴρ τῆς Πατρίδος, διεκήρυξεν ἄλλοτε ὁ Ἀμπού.

Ἡ μεγαλειτέρα καὶ ἡ μᾶλλον νοσηρὰ αὐταπάτη τοῦ Φιλελευθερισμοῦ εἶναι ὁ ἀριθμὸς, ὁ μέγας ἀριθμὸς, τοῦ ὁποίου μικρὰ εἶναι ἢ δύνამις, διότι ἐγκλείει ἐν τῇ φύσει του στοιχεῖα ἀδυναμίας καὶ ἐγκρύπτει ἐντὸς του τὸ σπέρμα τῆς φθορᾶς. Ὅταν νομοθετικὸν τι σῶμα εἶναι πολυἀριθμὸν, ἔκδηλος καθίσταται ἡ ἀνικανότης του διὰ τὴν πλήρη ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπειδὴ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ πρυτανεύῃ εἰς τὰς συνελεύσεις ἡρεμία πνεύματος καὶ διαύγεια λόγου, διότι εἶναι ἀναγκαῖον οἱ συνερχόμενοι ν' ἀκούουν καὶ νὰ στοχάζωνται ἐπιμελῶς, ἀντὶ νὰ καταναλίσκουν πολῦτιμον χρόνον εἰς ἄκαρπον φλυαρίαν. Ἡ ἡρεμία καὶ ἡ μετριοπάθεια, προϋποθέσεις ἀπαραίτητοι διὰ πᾶσαν γόνιμον ἐργασίαν, δυσκόλως συναντῶνται εἰς τὰς μεγάλας ομάδας, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὸν γνώρισμα εἶναι ἡ ἀσυνειδησία τῆς οἰονεῖ συλλογικῆς ψυχῆς των, ἐπαγομένη ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν συστατικῶν στοιχείων των. Ἡ μεγάλη ὁμάς ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν της παρατεταμένως ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου, καθ' ὅτι ἔχει ἐπηυξημένον τὸ αἶσθημα τῆς ποικιλίας, κατέχεται ἀπὸ ἀποτόμους ἐξάρσεις, ἀμέτρους ἐνθουσιασμούς καὶ ὑφίσταται ἀδίκαιολογήτους πανικούς. Ἡ πολυἀριθμὸς συνέλευσις ἀποτελεῖ ὄχλον, διότι ὅ,τι συνιστᾷ κυρίως τὸν ὄχλον δὲν εἶναι αἱ κατ' ἴδιαν ιδιότητες τῶν συνερχομένων προσώπων, ἀλλ' ὁ μέγας ἀριθμὸς των. Εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ὄχλον ἀπόλλυται πᾶσα σοβαρὰ διάθεσις ὠφελίμων ἐργασιῶν, οἱ λόγοι διέρχονται ὡς νεφέλαι ἀνυδροὶ ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, τὸ ἡχηρὸν ρῆμα καὶ τὸ ζωηρόχρωμον ἐπίθετον ἀσκοῦν καταθλιπτικὴν κυριαρχίαν καὶ δημιουργοῦν ἀτμόσφαιραν θεάτρου, οἱ μεγάλοι ρήτορες κρατοῦν τοὺς πρώτους ρόλους, συναρπάζουν τὴν ὁμήγυριν καὶ ναρκώνουν τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ τὸν ἐλεύθερον στοχασμόν. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ὄχλος διαταράσσεται ἀπὸ τὸ πάθος τῶν δολίων καὶ ὀρμητικῶν λόγων καὶ ἐκσπᾷ εἰς θορυβώδεις διακο-

πὰς καὶ χειροκροτήματα, ἐνῶ ἀντιθέτως παραμένει ἀπαθὴς καὶ ἀδιάφορος ὁσάκις τὰ ζητήματα ἀναλύονται μὲ σεμνοπρέπειαν καὶ στερεὰν φρόνησιν. Κατ' ἀντίθεσιν τούτων εἰς τὰς ὀλιγαριθμούς συνελεύσεις, ὅπου οἱ ρήτορες ὑφίστανται ἀξιοθρήνητον ἀμαύρωσιν τοῦ θελγήτρου των καὶ ὅπου οἱ ἄσκοποι λόγοι διαλανθάνουν ἀπρόσεκτοι, ἀκούεται μόνον ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ πείρα καὶ ἀποκλείεται ἡ δημιουργία συρφετοῦ, διὰ τοῦ χρονικοῦ περιορισμοῦ τῆς ἀγορεύσεως, τοῦ ρήτορος κινδυνεύοντος νὰ ἴδῃ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του ἀνηρτημένην τὴν ἀρχαίαν κλεψύδραν. Ὁ Μουσσολίνι καθώρισεν εἰς 40 πρῶτα λεπτὰ τὸ ἀνώτατον ὄριον τῶν ὁμιλιῶν τῶν ὁπαδῶν του, διότι εἰς τόσον χρόνον ὁ κατέχων τὸ θέμα του δύναται ν' ἀναπτύξῃ τὴν ἱστορίαν τῆς γῆς. Καὶ προέβη εἰς τὴν χειρουργικὴν ταύτην ἐπέμβασιν ὁ Ντούτσε, διότι εἶχε τὴν πικρὰν πείραν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ πρὸ τοῦ φασισμοῦ λειτουργούντος Ἰταλικοῦ Κοινοβουλίου, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὁ μέγας λογοκόπος Ἑρρίκος Φέρρι ἐπὶ συνεχεῖς ἑβδομάδας ἠγόρευε μὲ τὸν σκοπὸν καλωσυεργίας. Ὁ καθηγητὴς τῆς Πολιτειολογίας, ὅστις μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ σοφοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτοσυγκεντρώσει τοῦ σπουδαστηρίου του μελετᾷ τὰ θεωρητικὰ ζητήματα τῆς πολιτικῆς Ἐπιστήμης, ὅσον καὶ ὁ πολιτικὸς τῆς πράξεως, ὅστις εἶτε πρὸ τοῦ βάρθρου ἐνὸς νέου μνημείου, εἶτε μετὰ τὸ τέλος πλουσίου ἐκλογικοῦ γεύματος διακηρύσσει τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς δῆθεν ἀθανάτους ἀρχὰς τοῦ Φιλελευθερισμοῦ ἀπατῶνται, ὁ μὲν πρῶτος ὑπὸ τῆς παγερᾶς σιωπῆς τῶν βιβλίων, ὁ δὲ ἕτερος ὑπὸ τῶν χειροκροτημάτων τῶν κολάκων καὶ παραγνώριζον ἀμφοτέροι τὴν συγγνὴν πραγματικότητα, μεθυσκόμενοι δὲ ἐπὶ πλέον εἶτε ἐκ τοῦ θριάμβου εἶτε ἀπὸ τοῦ ἀπατηλοῦς καπνοῦ τῆς μεταφυσικῆς ἀληθείας λησμονοῦν ὅτι: «ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία εἶναι τέχνη λεπτὴ καὶ συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐπιβῆ ἡ τις πειθαρχίαν εἰς ἑαυτὸν, διότι ἄλλως θὰ τοῦ ἐπιβλήθῃ αὕτη παρὰ τῶν ἄλλων», ὅπως εἶπεν ὁ Κλεμανσό.

Ἡ ἐλευθερία προϋποθέτει εὐνομίαν, ἥτις, κατὰ τὸν Σόλωνα, «αὐαίνει ἄτης ἀνθεα φυόμενα», ἀλλὰ τοιαύτη εὐνομία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ εἰς τόπον ὅπου, τὰ ὑγιέστερα καὶ ζωτικώτερα στοιχεῖα ἐπνίγοντο ἐντὸς τῆς σκιάς τῶν ἐπιτηδείων καὶ παρέμενον στεῖρα καὶ ἀδρανῆ, ἐνῶ πολλὰ χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποδώσουν καὶ ἐμαραίνοντο εἰς τὸ περιθώριον, διότι εἶχον δύσκαμπτον σπονδυλικὴν στήλην, ἥτις δὲν διηκούλυε τὴν διέλευσιν των ὑπὸ τὰ σκέλη τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ κόμματος, διὰ νὰ λάβουν τὸ «χρῖσμα» καὶ τὴν εὐλογίαν του. Οἱ κοινοβουλευτικοὶ ρήτορές μας, ἑτερότροφοι καὶ ἐθελόδουλοι ὑμνολογοὶ, ἐνεφανίζοντο ἐπὶ τοῦ βήματος μὲ δέσμας ἀνὰ χεῖρας ἀπὸ ἀνακολουθίας καὶ ἀκροθατικά σχήματα λόγου, διὰ νὰ ὑποστηρίξουν νόμους ἐντελῶς προσωπικούς, διασφαλίζοντας τὰ συμφέροντα τῶν οικονομικῶν ὀργανισμῶν τῶν ὁποίων ἦσαν μέτοχοι ἢ σύμβουλοι καὶ διὰ νὰ σπείρουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολιτῶν τὴν βουλευτικὴν νάρκη καὶ τὸ ἠθικὸν ἔρεθος. Παλαίμαχος Γάλλος πολιτικὸς, χαριτολογῶν, γράφει: «Πολλάκις ἤκουσα λόγους, οἵτινες μὲ ἔπεισαν ὥστε νὰ μεταβάλλω γνώμην, οὐδέποτε ὅμως ψῆφον!», δηλαδὴ χωρίζεται τοῦ βουλευτοῦ ἡ γνώμη ἀπὸ τὴν ψῆφον καὶ ἡ μὲν γνώμη κατατίθεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Βουλῆς διὰ τῶν πρακτικῶν τῆς συνεδριάσεως, ἡ δὲ ψῆφος προεξοφλεῖται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ φαβοριτισμοῦ καὶ ἀνταλλάσσεται εἶτε διὰ θώκου ὑπουργικοῦ εἶτε διὰ προνο-

μιακῶν θέσεων πρὸς τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους, οἵτινες ἀποτελοῦν τοὺς μόνους ἐνοίκους εἰς τὸν ἐλεφάντινον πύργον τῆς κοινοβουλευτικῆς ὀλιγαρχίας.

V ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τὰ ἐκάστοτε δημοσιευόμενα ψεῦδη δὲν προκαλοῦν ἴσως τόσον κακὸν ὅσον αἱ ἐκάστοτε ἀποκρυπτόμεναι ἀλήθειαι. Καὶ ὅταν αἱ ἀλήθειαι αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ συμφέρον τῆς ὀλότητος, τότε τὸ κακὸν εἶναι τρισμέγιστον, σχεδὸν ἐγγίζει τὰ σύνορα τοῦ ἐγκλήματος. Τοιοῦτον ἐγκλημα διέπραξαν ὄλοι ὅσοι ἐσιώπησαν, καίπερ ἠδύνατο νὰ διαφωτίσουν τοὺς Πανελλήνας ἐπὶ τῆς ἄλλοτε θλιβερᾶς πορείας τῶν πραγμάτων τῆς χώρας μας. Οἱ Ἕλληνες διανοούμενοι, οἱ χειριζόμενοι ἀνέτως τὸν τε γραπτὸν καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, εἶναι ὑπόλογοι ἀπέναντι τῆς Ἱστορίας καὶ τοῦ τόπου, διότι δὲν ἐσάλπισαν ἀνὰ τὰ πέρατα τοῦ Πανελληνίου χώρου ὅτι, ἐφερόμεθα ὄλοι μας πρὸς βραδείαν αὐτοκτονίαν καὶ πρὸς βεβαίαν ἀποτελεμάτωσιν, κατόπιν τῆς ἐσφηνώσεως τῶν ἔθνικῶν ἰδανικῶν εἰς τὰς ψηφοδόχους, αἵτινες ὀλίγου δεῖν νὰ μεταβληθοῦν εἰς φέρετρα, ἐντὸς τῶν ὁποίων θὰ ἐθάπτομεν τοὺς νεκρούς μας. Εἶναι ἱστορικῶς ἀναμφισβήτητον, ὅτι τὰ πάθη καὶ αἱ διχόνοια ἀποτελοῦν κατάραν τῆς φυλῆς καὶ ἀμαρτωλὴν κληρονομίαν τῶν προγόνων μας. Τὰ πάθη καὶ αἱ διχόνοια ἔφεραν τοὺς ἀρχαίους εἰς τὴν διάλυσιν, τοὺς Βυζαντινοὺς εἰς τὴν πτώσιν, τοὺς βαρβάρους εἰς τὸν Παρθενῶνα. Ἐπὶ ἡμίσειαν χιλιετηρίδα ἐδουλεύαμεν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐπὶ ἕνα καὶ πλέον αἰῶνα ἀλληλοσπαρασσόμενοι, ἀναμοχλεύοντες ψήφους ἐντὸς τῶν ψηφοδόχων καὶ διαπαίζοντες ὡς παῖδες μετὰ ξυραφίου ἢ τυφλοὶ μετὰ δυναμίτιδος. Τὸ αἷτιον τῆς μέχρι τοῦδε κακοδομιονίας μας ἦτο ἡ ἔλλειψις πειθαρχίας εἰς τὴν ἰδέαν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου, ἡ ἔλλειψις πίστεως εἰς τὴν δυναμικότητα τοῦ ἔθνους, ἡ ἔλλειψις ἀγνῶν ἰδεωδῶν, τῶν ὁποίων εἶχομεν περισσοτέραν ἀνάγκην παρὰ ἄρτου, ἡ ὀφειλομένη εἰς τὴν διστακτικότητα καὶ τὴν νωθρότητα, αἵτινες ἐκαλλιεργήθησαν ἐν τῇ ψυχῇ μας, συνεπεία τῶν ἀτελειῶν καὶ τῶν ἀντινομιῶν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ πολιτεύματος, ὅπερ μᾶς ἠμπόδισεν ὥστε διὰ τῆς συστηματικῆς ἐργασίας νὰ ἐγκαταλείψωμεν ἀξιόλογον ἱστορίαν εἰς τοὺς ἐπιγόνους μας, ἰκανὴν ν' ἀποτελέσῃ ἱερὰν προσευχὴν πρὸς τὴν μνήμην τῶν προγόνων μας. («Laborare est orare»), ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι.

Ὁ κοινοβουλευτισμὸς, λικνισθεὶς ἠδύτατα ἐν τῷ σκανδάλῳ καὶ τραφεὶς πλουσιώτατα καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐν τῇ ἀφελείᾳ τῆς μάζης, ὀλίγου δεῖν νὰ μᾶς ἔφερει εἰς τὸν ὄλεθρον, ἂν δὲν ἐπιπτεν ἐγκαίρως ὑπὸ τὰ πλήγματα τῶν πρῶτων τῆς Πατρίδος τέκνων, ἅτινα, ἔχοντα παραδείγματα καὶ ἄλλων κρατῶν, ἠθέλησαν νὰ εἰσαγάγουν τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου εἰς περίοδον ἀναρρώσεως, ἀνασυντάξεως, ἀναδημιουργίας καὶ ἀναγεννήσεως δι' ἀντικαταστάσεως τῆς ἐκλογῆς τοῦ ὄχλου ὑπὸ τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἐκλεκτῶν, ἔταξαν δὲ ὡς κύριον, πρῶταρχικόν, βασικὸν καὶ οὐσιῶδες ἰδανικόν τοῦ ὀλοκληρωτικοῦ πολιτεύματος τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τοῦ συνόλου ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ διὰ τοῦ φωτὸς ἀνοδος πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἡ διὰ τῆς συνεκτικότητος προαγωγή εἰς δύναμιν συνειδητῆν.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία, ἐξηρητημένη ἄλλοτε ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν, ἔπαυσε χρονίαν ἀναμίαν καὶ ὠμοίαζε πρὸς δεικτὴν ἐμφαίνοντα ἐπὶ τῆς πλακῆς τοῦ Συντάγματος τὰς ἰδιοτροπίας τῶν βουλευτῶν, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο διὰ

νά επιβάλουν και οὐχί νά καταβάλουν φόρους! Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία τῆς σήμερον, ἀνακτιήσασα πλέον τὴν αὐτοβουλίαν της, θὰ δυνηθῆ νά χρησιμοποιοῖ εὐχερῶς τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις κατ' ἀποκλειστικότητα ὑπὲρ τῆς δόξης, διὰ τῆς στρατολογίας τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιών τοῦ τόπου. Μόνον ἡ δημιουργία ἀριστοκρατίας πνεύματος, ἀρετῆς, ἰκανότητος, ἐργατικότητος καὶ ἀρμοδιότητος θὰ δυνηθῆ ν' ἀποκλείσῃ ὀριστικῶς, ἐκ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος τοὺς ἐπιβάτας τῆς ἀρχῆς, τοὺς λυμεῶνας τῆς ἐξουσίας, τοὺς κατήλους τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, οἵτινες, κατεχόμενοι ἀπὸ τὸν οἴστρον τοῦ ἀρριβισμού, ἀνύψωσαν εἰς θρησκείαν τὴν συμφεροντολογίαν, ἐκαλλιέργησαν εἰς δόγμα τὴν κουμπαροκρατίαν καὶ τὴν ἀνεψιοκρατίαν καὶ ἀπειργάστησαν οὕτω τὸν μαρασμὸν ἐνὸς λαοῦ, ὅστις ἔχει τὴν ἱερωτέραν καὶ τὴν ἐνδοξοτέραν ἱστορίαν τῆς γῆς.

Ἄς παρέλθῃ ἀφ' ἡμῶν τὸ πικρὸν ποτήριον τοῦ παρελθόντος, τὸ ὁποῖον ὀφειλομέν νά ρίψωμεν ὀριστικῶς εἰς τὴν λήθην, κατὰ τὸ σοφὸν ρῆμα τοῦ Ἀριστοτέλους: Τῶν παρεληλυθότων μηδενὶ πρὸς μηδένα μνησικακεῖν ἐξεῖναι» καὶ ἄς στρέψωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἐλπιδοφόρον μέλλον, διότι ἡ αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

ΠΑΝ. Δ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ*

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘ. Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα εἶναι τόσο παλαιόν, ὅσον καὶ ἡ κρατικῶς ὀργανωμένη ἀνθρωπότης. Εὐθύς ἅμα τῇ γενέσει τοῦ πρωτογόνου κρατικοῦ ὀργανισμοῦ ἔρχονται πράγματι εἰς φῶς αἱ πρῶται κοινωνικαὶ τάξεις, προῖον κατὰ βάσιν τῆς φυσικῆς ἀνισότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ομάδων των καὶ δὴ ἀνισότητος σωματικῆς, πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς καὶ ἐν συναφείᾳ πρὸς ταῦτα οἰκονομικῆς¹. Μὲ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος ὅχι μόνον δὲν ἐξασθενεῖ ἡ εἰς τάξεις κατανομή τῶν ἀποτελούντων ἐκάστην κρατικὴν κοινωνίαν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ εὐρισκόμεθα πρὸ ἐνὸς προοδεύοντος ταξικοῦ διαφορισμοῦ, ἐξιχθέντος μάλιστα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἰς δυσεξερευνητὸν πλέγμα ποικίλων σχέσεων καὶ συμφερόντων.

Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα συνιστοῦν αἱ μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων διενέξεις, ὀφειλόμεναι εἰς δύο κυρίως λόγους: Πρῶτον εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐδράζουσα τὴν εἰς τάξεις διάκρισιν ἀνισότης τῶν ἀνθρώπων ὑπέθαλπε πάντοτε καὶ ὑποθάλλει τὴν ἐκμεταλλευτικὴν προσπάθειαν τῶν ἰσχυροτέρων εἰς βάρος τῶν ἀσθενεστέρων, ἐκ παραλλήλου δὲ τὴν ἀντιζηλίαν καὶ τὸ μῖσος τῶν ὑποδεεστέρων ἔναντι τῶν ὑψηλοτέρων ἰσταμένων καὶ δεύτερον, διότι τὸ κράτος δὲν εἶχε πάντοτε τὴν δύναμιν νά σταθῇ ὑπεράνω τῶν κοινωνικῶν τάξεων, τῶν διαθιουσῶν ἐντὸς τῶν ὁρίων του, ἀπονέμον ἐκάστη τὸ ἴδιον καὶ συγκρατοῦν τὰς ἐγωϊστικὰς ὁρμὰς τῶν ἰσχυροτέρων εἰς τὰς ἔναντι τῶν ἀσθενεστέρων ἐκδηλώσεις των. Ἀντιθέτως, τὸ κράτος ὑπῆρξε συχνότατα ὄργανον τῶν κυριάρχων τάξεων, τυφλὸν κατ' ἀρχάς, ἠπιώτερον πως καὶ οὕτως εἰπεῖν εὐπρεπέστερον βραδύτερον, μὲ τὴν ἀνοδὸν τῆς ἀνθρωπότητος ἐπὶ ὑψηλοτέρων ἐκπολιτιστικῶν ἐπιπέδων². Εἶναι ἀληθές, ὅτι αἱ μεταξὺ τῶν τάξεων διενέξεις δὲν ἐξεδηλοῦντο ἐν τῷ παρελθόντι πάντοτε κατὰ τρόπον ἔντονον καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ κράτος ὑπῆρξε τυφλὸν ὄργανον ἐνίων ἐξ αὐτῶν: τοῦτο ὅμως δεόν νά ἀποδοθῇ πρὸ παντός εἰς τὴν βίαν, τὴν πίεσιν τῶν ἀσθενῶν ἐκ μέρους τῶν ἰσχυρῶν καὶ τὴν διατήρησιν των ἐπὶ χαμηλοτάτου πνευματικοῦ καὶ ψυχικοῦ ἐπιπέδου. Οὕτως ἐξηγεῖται εἰδικώτερον ἢ μακροτάτη, ἐπὶ χιλιετηρίδας δλοκλήρους διαρκέσασα διαθίωσις τῆς δουλείας καὶ τῆς δουλοπαροικίας ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς τὸ κοινωνικὸν ζήτημα νά παρουσιάσῃ ἐντεῦθεν ἀνάλογον ὀξύτητα.

Ἡ ἐξάρτησις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῶν συμφερόντων ὀρισμένων

* Περίληψις τῆς παρούσης μελέτης ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον διαλέξεώς μου, γενομένης ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου 1938.

¹ Δημοσθ. Σ. Στεφανίδου «Εἰσαγωγή εἰς τὴν ἐφηρμοσμένην κοινωνικὴν οἰκονομικὴν» Θεσσαλονίκη, 1937, σελ. 54 ἐπ.

² Δημοσθ. Σ. Στεφανίδου ὁρ. cit. σελ. 51 ἐπ.

κοινωνικῶν τάξεων ἤρξατο χαλαρομένη εἰς τὰς μᾶλλον προηγμένας εὐρωπαϊκὰς χώρας κυρίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν λεγομένων ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐλευθεριῶν ἀπὸ τὰς ἀρχικὰς κοιτίδας τῶν Ἀγγλίων καὶ Γαλλίων ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἔφερεν ἐκ περιτροπῆς ὅλας τὰς τάξεις εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν καὶ ἑτερμάτισεν οὕτω τὸ παλαιότερον μονοπώλιον τινῶν ἐξ αὐτῶν, ὅπως καρπῶνται ἔσσει ὑπὲρ ἑαυτῶν τὰ ἐκ τῆς ἐξουσίας ὕλικά καὶ ἠθικά ὠφελήματα. Ὑπῆρξε τοῦτο ἀναμφιβόλως σπουδαιότατον ἀπόκτημα τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τὸ ὅποιον ὀφείλεται αἰωνία ἢ εὐγνωμοσύνη τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς τοὺς πρωτεργάτας τῶν εἰρημένων ἐλευθεριῶν.

Ἄν ὅμως ἡ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία ἦρε τὰ μόνιμα ταξικὰ προνόμια, δὲν κατάρθωσεν ἐν τούτοις τὰ ἄρη καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, καθιστῶσα τὸ κράτος πράγματι ὑπερταξικὸν καὶ ὡς τοιοῦτον κράτος δικαίου³. Βεβαίως τὴν πολιτικὴν τῶν κοινοβουλευτικῶν κυβερνήσεων δὲν διέκρινεν, οὔτε διακρίνει ἢ πρὸ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἔκδηλος προσπάθεια ὡμῆς ἐκμεταλλεύσεως ὀρισμένων κοινωνικῶν τάξεων πρὸς ὄφελος ἄλλων οὐχ ἦττον, ἐκτὸς σποραδικῶν τινῶν ἐξαιρέσεων, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος καὶ ἐνταῦθα περὶ ἀντικειμενικῆς καὶ ἀμερολήπτου ἐκ μέρους τούτων ρυθμίσεως τῶν μεταξὺ τῶν τάξεων διαφορῶν, ἐφ' ὅσον αἱ εἰρημέναι κυβερνήσεις προήρχοντο ἐξ ὀρισμένων τάξεων, κομμάτων ἢ ἀπλῶς προσωπικῶν φατριῶν, ἦτο δὲ φυσικὸν νὰ διάκεινται εὐμενέστερον πρὸς αὐτὰς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπολοίπους τοιαύτας. Αἱ μεροληπτικαὶ αὐταὶ τάξεις τῶν κοινοβουλευτικῶν δημοκρατικῶν κρατῶν ἐπέπρωτο ἐπιπροσθέτως νὰ ἐκδηλῶνται ἐν μέσῳ ὀξυτάτων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν διαταραχῶν, διασειουσῶν συχνὰ τὸ κρατικὸν οἰκοδόμημα, καὶ εἰς τὰς ὁποίας προσέφερον πάντοτε ἀφθονωτάτην τροφήν αἱ μὲ περισσὴν σπατάλην χορηγηθεῖσαι ἀτομικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἐλευθερίαι.

Τὴν ἐπίτευξιν τῆς πραγματοποιησίου λύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος καὶ ἐγκαθίδρυσιν ἐπὶ τῆς μακραιώνος διαμάχης τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῆς μεταξὺ τῶν συνεργασίας διεκδικοῦν ὑπὲρ ἑαυτῶν δύο μεγάλαι σύγχρονοι καὶ συγγενεῖς ἰδεολογίαι, ὁ ἰταλικὸς φασισμὸς καὶ ὁ γερμανικὸς ἐθνικοσοσιαλισμὸς, αἱ δημιουργήσασαι, ὡς γνωστόν, μίαν νέαν πολιτειακὴν μορφήν, τὴν τῶν λεγομένων «κυριάρχων» ἢ «ὀλοκληρωτικῶν» κρατῶν, ἐξαπλουμένην μὲ τινὰς παραλλαγὰς ἡμέρᾳ τῆ ἡμέρᾳ περισσότερον ἐν τῷ κόσμῳ. Κατὰ τὰς ἰδεολογίας ταύτας, διὰ νὰ ἐξαφανισθῇ ἡ κρατικὴ μεροληψία, ἡ πολλαπλασιάζουσα τὰς ἀφορμὰς προστριβῶν μεταξὺ τῶν διαφορῶν κοινωνικῶν τάξεων καὶ διατηροῦσα τὰς ὑποδεεστέρας ἐξ αὐτῶν ἐν διηνεκεῖ ἀναθρασμῷ, δεόν νὰ τοποθετηθοῦν εἰς τὴν θέσιν τῶν ἐναλλασσομένων κομματικῶν - ταξικῶν κυβερνήσεων τῶν κοινοβουλευτικῶν κρατῶν κυβερνήσεις μόνιμοι καὶ πράγματι ὑπερταξικαί, ἀποτελούμεναι ἐκ τῶν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς ἀρίστων στοιχείων ὄλων τῶν τάξεων, συνεπῶς κυβερνήσεις ἐγγυώμεναι καὶ διὰ τὴν καλὴν ἐκλογὴν τῶν λοιπῶν ὀργάνων τῆς πολιτείας. Μόνον τοιαῦται κυβερνήσεις θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπονέμουν ἐκάστη

³ Δημοσθ. Σ. Στεφανίδου *op. cit.* σελ. 57 σημ. 1. Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἀμφισβητήσεις περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ «κράτους δικαίου» ἰδὲ καὶ τὸς ἀντιτιθεμένας ἀπόψεις τῶν G. Krauss καὶ O. v. Schweinichen εἰς τὸ 17ον τεῦχος τοῦ «Der deutsche Staat der Gegenwart» (ἐκδ. ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Carl Schmitt, Hamburg, 1935), φέρων τὸν τίτλον «Disputation über den Rechtsstaat». Αὐτόθι παρατίθενται ἡ συναφὴς γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Schmitt ὡς καὶ πλουσία βιβλιογραφία.

τάξει τὸ ἴδιον καὶ νὰ μετατρέψουν οὕτω τὸν παλαιὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν τάξεων εἰς στενὴν μετ' ἀλλήλων συνεργασίαν ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ ὠφελείᾳ τῆς ἐθνικῆς ὀλότητος.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θέλομεν γνωρίσει, πῶς ἀντιλαμβάνεται εἰδικῶς ἡ ἑτέρα ἐκ τῶν ἰδεολογιῶν αὐτῶν, ὁ γερμανικὸς ἐθνικοσοσιαλισμὸς, τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ πῶς ἐπιδιώκει τὴν διευθέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ἐν τῇ συγχρόνῳ του μορφῇ διὰ τῆς ἱκανοποιητικώτερας δυνατῆς ρυθμίσεως τῶν μεταξὺ τῶν τάξεων σχέσεων.

I.—ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΟΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

A'.—ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Κράτος, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, εἶναι ἡ ὀργάνωσις μιᾶς κοινωνίας φυσικῶς καὶ ψυχικῶς ὁμοίων ἀνθρώπων πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν ἐπίτευξιν τῆς διατηρήσεως τοῦ εἴδους τῆς καὶ πραγματοποίησιν τῶν ὑπὸ τῆς Προνοίας ὀρισθέντων αὐτῇ σκοπῶν⁴. Τὸ κράτος πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυρὸν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς. Μόνον ἐν ἰσχυρῶν κρατῶν δύναται νὰ ἐλπίζῃ βασιμῶς εἰς τὴν ἐπιτέλειαν τῶν ἀμέσων καὶ ἀπωτέρων σκοπῶν του, ἢ συνισταμένη τῶν ὁποίων εἶναι ἡ δημιουργία ὑπὸ τοῦ ἐντὸς τοῦ κράτους διαβιῶντος ἔθνους ἐνὸς ἀνωτέρου ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Ἄπαντα τὰ ἔθνη δὲν προσιδιάζουσι ἐξ ἴσου πρὸς πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ὑπάρχουν ἔθνη ἀνώτερα καὶ κατώτερα, ἂν καὶ ἐνίοτε ἡ ἱκανότης αὐτῆ εὐρίσκεται ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, ἐκδηλουμένη ὅμως μόλις τὸ ἐπιτρέψουν αἱ ἐξωτερικαὶ συνθήκαι⁵. Ἐφ' ὅσον ἐν κράτος δὲν κέκτηται συνείδησιν τοῦ ἀνωτέρου τούτου ἐκπολιτιστικοῦ προορισμοῦ του, εἶναι ἐκτρωματικὸν καὶ δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως⁶.

Ὅπως τὰ διάφορα ἔθνη οὕτω καὶ τὰ ἄτομα ἐνὸς ἔθνους εἶναι ἄνισα⁷. Ἡ ἄσκησις πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν προσιδιάζει συνεπῶς εἰς ὅλους. Ναι μὲν φορεῖς τῆς κρατικῆς κυριαρχίας εἶναι ὀλόκληρος ὁ λαός, ἢ ὀργάνωσις ὅμως τοῦ κράτους πρέπει νὰ εἶναι ἀριστοκρατικὴ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐξουσίας τῶν ἀρίστων⁸. Ὡς ἀρίστους θεωρεῖ ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ ἰδεολογία οὐχὶ τόσο τοὺς καταφόρτους μὲ γνώσεις, ὅσον τοὺς ἐμφανίζοντας ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἴδιον ἔθνος, ἀνωτέραν ἠθικὴν, ἀποφασιστικότητα, τόλμην. Οἱ τοιοῦτοι θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιήσουν πρὸς τὸ καλὸν τῆς ὀλότητος τὰς γνώσεις τῶν ἄλλων, ἐνῶ οἱ σοφοὶ τῶν διαφορῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων, οἱ ψυχικῶς ἀνερμάτιστοι καὶ ἀνάπηροι, οὐδὲν καλὸν δύνανται νὰ προσπορίσουν, ὡς κυβερνήται, εἰς τὴν χώραν των. Τοὺς ἀρίστους ζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς μεταξὺ τῶν ὁμαιμόνων πολιτῶν, ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται, εἰς οἰανδῆποτε τάξιν καὶ ἂν ἀνήκουν⁹, τῆς τελευταίας λέξεως ἐπιφύλασσομένης πάντοτε εἰς τὴν κορυφὴν

⁴ Adolf Hitler «Mein Kampf» I 1925, σελ. 164.

⁵ A. Hitler *op. cit.* II 1927, σελ. 433.

⁶ A. Hitler *op. cit.* II σελ. 434.

⁷ A. Hitler *op. cit.* II σελ. 477.

⁸ A. Hitler *op. cit.* II σελ. 480 καὶ ἰδίως 492 ἐπ.

⁹ «Κατευθυνόμεθα πρὸς μίαν τάξιν πραγμάτων, ἔλεγεν ἀρχομένου τοῦ 1937 ὁ A. Hitler («Rede vor dem Reichstag am 30·1-1937», ἐκδ. M. Müller

της κρατικής πυραμίδος, τὸν ἄριστον μεταξύ τῶν ἀρίστων, τὸν ἄνθρωπον, τὸν συγκεντροῦντα ἐν ἑαυτῷ εἰς τὸν ἐντονώτερον δυνατὸν βαθμὸν ὄλας τὰς προειρημένες ἀρετάς, τὸν ἡγέτην τοῦ κράτους, τὸν Führer¹⁰. Τὸ ἔθνικοσοσιαλιστικὸν καθεστῶς δὲν ἀποτελεῖ δικτατορίαν¹¹, πρὸ παντὸς ὅμως οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει μὲ τὸν κοινοβουλευτισμὸν. Ὁ δημοκρατικὸς κοινοβουλευτισμὸς, ὁ κυβερνήσας ἐν τῷ παρελθόντι τὴν Γερμανίαν καὶ κυβερνῶν εἰσέτι ἱκανὸν ἀριθμὸν χωρῶν, «... εἶναι τὸ μέγιστον δημοκρατικὸν ψεῦδος περὶ τῆς ἱκανότητος τοῦ λαοῦ πρὸς αὐτοδιοίκησιν. Εἶναι τὸ κυβερνητικὸν σύστημα, τὸ φέρον ἐν ἑαυτῷ τὸ σπέρμα τῆς ἀναδείξεως τῶν μειονεκτικῶν καὶ ἀσυνειδήτων ἀνθρώπων. Ἐξωτερικῶς τὸ περιεκτικώτερον τῶν κυβερνητικῶν συστημάτων, στηρίζεται

und Sohn σελ. 12), ἐξασφαλίζουσιν τοιαύτην ἐπιλογὴν μεταξύ τῶν ἀτόμων, ὥστε αἱ πράγματι ἱκανώτεροι κεφαλαὶ τοῦ λαοῦ μας, οὐδαμῶς λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς γεννήσεως, τῆς καταγωγῆς, τοῦ ὀνόματος ἢ τῆς περιουσίας, νὰ καλοῦνται εἰς τὴν πολιτικὴν καθοδήγησιν τοῦ ἔθνους. Ἡ ὥραία διαπίστωσις τοῦ μεγάλου Κορσικανοῦ, ὅτι πᾶς στρατιώτης φέρει ἐνδεχομένως εἰς τὸν γυλιὸν τοῦ τῆν στραταρχικὴν ράβδον, εὐρίσκει εἰς τὴν χώραν μας τὴν ἐπὶ πολιτικοῦ πεδίου συμπλήρωσιν. Ὑπάρχει λοιπὸν ὠραιότερος σοσιαλισμὸς, ὑπάρχει ἀκόμη ἀληθεστέρα δημοκρατία ἀπὸ τὸν ἔθνικοσοσιαλισμὸν, τὸν ἐξασφαλίζοντα χάρις εἰς τὴν ὀργάνωσίν του, ὅπως ὁ ἐντεταλμένος ὑπὸ τῆς Προνοίας εὐρὴ μεταξύ χιλιάδων γερμανοπαίδων τὸν δρόμον του μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς ἔθνικῆς πυραμίδος; Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι μόνον θεωρία! Εἰς τὴν ἔθνικοσοσιαλιστικὴν Γερμανίαν εἶναι πραγματικότης. Ἐγὼ πρῶτος προέρχομαι ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ. Πολυάριθμα τέκνα ἐργατῶν καὶ γεωργῶν κατέχουν σήμερον ἐξεχούσας θέσεις εἰς τὸ κράτος μας, εἶναι ὑπουργοί, κυβερνῆται...». «Τὸ ἔργον τῆς κοινωνικῆς ἀνορθώσεως, ἐπανελάμβανεν οὗτος ὀλίγους μῆνας βραδύτερον (διάγγελμα τοῦ **A. Hitler** πρὸς τὸ συνέδριον τοῦ ἔθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος τῆς Νυρεμβέργης, τὸ συνελθὸν τὸν Σεπτέμβριον 1937), ἐστηρίχθη κυρίως ἐπὶ τῆς ἐγκαταλείψεως πατροπαράδοτων προνομίων καὶ τῆς διαπιστεύσεως τῶν τυχῶν τοῦ ἔθνους εἰς ὄλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ πρὸ παντὸς τῆς πολιτικῆς, εἰς χεῖρας μιᾶς νέας ἐπιλέκτου ὁμάδος, ἀναζητηθείσης καὶ ἐξευρεθείσης ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐσωτερικῆς ὑποστάσεως καὶ ἀξίας τῶν προσώπων, χωρὶς νὰ ληφθοῦν παντάπασιν ὑπ' ὄψιν ἡ καταγωγὴ, ἡ κοινωνικὴ θέσις καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τῶν πεποιθήσεις». Ἡ ἐπιλεκτικὸς αὕτη ὁμάς συμπίπτει κατὰ βάσιν μὲ τὸ «ἔθνικοσοσιαλιστικὸν γερμανικὸν ἐργατικὸν κόμμα» (Nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei), ἐξακολουθοῦν νὰ φέρῃ ἀκόμη τὸν παλαιὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ κόμματος, καίτοι οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχει πλέον σήμερον μὲ τὰ κόμματα τῶν κοινοβουλευτικῶν κρατῶν. Ἰδὲ περὶ αὐτοῦ ἐν **G. Neesse** «Die nationalsozialistische deutsche Arbeiterpartei» 1933.

¹⁰ Ἰδὲ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἡγέτου ἐν τῷ ἔθνικοσοσιαλιστικῷ κράτει καὶ τῶν ἀρετῶν, μὲ τὰς ὁποίας δέον οὗτος νὰ περικοσμηθῆται ἐν **Gottfried Feder** «Der deutsche Staat auf nationaler und sozialer Grundlage. Neue Wege in Staat, Finanz und Wirtschaft» München, 18η καὶ 19η ἔκδ. 1935, σελ. 30 ἑπ. Τὸ ἔργον τοῦτο, κυκλοφορήσαν εὐρύτατα ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν σπουδαιότερων ἔθνικοσοσιαλιστικῶν συγγραμμάτων. Καθὼς τονίζει ὁ **Hitler** εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου, «ἐμφανίζει τοῦτο κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον τοὺς σκοποὺς τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ καὶ ἀποτελεῖ αὐτόχρονον ἔθνικοσοσιαλιστικὴν κατῆχησιν». Περὶ τοῦ ἡγέτου ἐν τῷ ἔθνικοσοσιαλιστικῷ κράτει ἀπὸ ἀπόψεως δημοσίου δικαίου ἰδὲ ἰδίως **O. Koellreutter** «Der deutsche Führerstaat» 1934.—**Herbert Krüger** «Führer und Führung» 1934.—**Carl Schmitt** «Staat, Bewegung, Volk» (1ον τεύχος τῆς σειρᾶς «Der deutsche Staat der Gegenwart») Hamburg, 3η ἔκδ. 1935.

¹¹ «Ἡδυνήθην νὰ κάμω πάντα ταῦτα, ἔλεγεν ὁ **A. Hitler** εἰς τὸν λόγον του πρὸς τὸ Reichstag τῆς 7-3-1936 (ἰδὲ σελ. 39 τῆς ἐκδόσεως **M. Müller und Sohn**), διότι ἠσθάνθη ἅπαντες τὸν ἑαυτὸν μου οὐχὶ ὡς δικτάτορα τοῦ λαοῦ μου, ἀλλ' ὡς ἡγέτην καὶ ἐντολοδόχον του».

ἑσωτερικῶς ἐπὶ τῆς ἀκρισίας τῶν μαζῶν καὶ φέρει εἰς τὴν ἐξουσίαν κυβερνήσεις, αἵτινες οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παλαιότερα φιλοδόξων μικροπολιτικῶν καὶ στενοκεφάλων θεωρητικῶν»¹².

Ἐν ἑκ τῶν βασικῶν σημείων τῆς ἔθνικοσοσιαλιστικῆς ἰδεολογίας εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συναισθήματος τῆς εὐθύνης ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Κατὰ τοὺς ἔθνικοσοσιαλιστάς, αἱ παλαιότεραι πολιτικά, κοινωνικά καὶ οικονομικά συνθήκαι καθίστων πάντας σχεδὸν ἀνευθύνους. Ἰδιαίτερος ἡ δημοσία ζωὴ ἡγνώνει τὴν ἔννοιαν τῆς εὐθύνης. Οἱ ἡγεμόνες ἐκηρύσσοντο ἀπὸ τὰ συντάγματα τῶν διαφόρων χωρῶν ἀνεύθυνοι, οἱ πολῖται, ψηφίζοντες κατὰ τὸ δοκοῦν, ἦσαν ἀνεύθυνοι, οἱ κοινοβουλευτικοὶ ἄνδρες τέλος ἦσαν ἀνεύθυνοι διὰ τὰς γνώμας των, συχνότατα μάλιστα καὶ διὰ τὰς πράξεις των, ἂν παρίδῃ τις τὸν μόνον κίνδυνον, τὸν ὁποῖον κατ' οὐσίαν διέτρεχον, νὰ ἀντικατασταθοῦν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ ἄλλων. Ἀντιθέτως ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς συνύφανε μὲ τὴν κρατικὴν, ὡς θὰ ἴδωμεν δὲ καὶ μὲ τὴν οἰκονομικὴν του ὀργάνωσιν τὴν ἔννοιαν τῆς εὐθύνης, «γεγραμμένην μὲ σιδηρὰ γράμματα ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ ἔθνικοσοσιαλιστικοῦ κράτους»¹³ καὶ παρακολουθοῦσαν βῆμα πρὸς βῆμα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς πρωτοβουλίας καὶ αὐτενεργείας καὶ ἐν γένει τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ, κοινωνίᾳ καὶ οἰκονομίᾳ θέσιν ἐκάστου ἀτόμου.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μπολσεβικισμόν, ὅστις ἐδημιούργησε μίαν μόνιμον τυραννίαν τῆς προνομιοῦχου ἐργατικῆς τάξεως εἰς βᾶρος τῶν ἄλλων τάξεων, κατ' ἀντίθεσιν ἐπίσης πρὸς τὸν κοινοβουλευτισμὸν, τὸν φέροντα ἐκάστοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν τοὺς ἐκπροσώπους ὀρισμένων ταξικῶν ἢ ἀπλῶς κομματικῶν συμφερόντων, ἡ ἔθνικοσοσιαλιστικὴ κρατικὴ ὀργάνωσις ἐξασφαλίζει τὴν μεγαλύτεραν δυνατὴν ἀντικειμενικότητα καὶ ἀμεροληψίαν τῆς πολιτείας ἐναντι ὄλων τῶν πολιτῶν, ὄλων τῶν τάξεων. «Ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς, λέγει ὁ **A. Hitler**¹⁴, ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν ὀλόκληρον τὸν λαὸν καὶ οὐχὶ συγκεκριμένας τάξεις. Οὐδέποτε ἐσκέφη νὰ ἐμπιστευθῆ τὴν ἐξουσίαν εἰς ὀρισμένην τάξιν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων. Ὁ σκοπὸς τῆς ἔθνικοσοσιαλιστικῆς ἐπαναστάσεως δὲν ὑπῆρξεν, ὅπως ἀποστερήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι παντὸς ἴχνους δικαίωματος τὰς τέας προνομιοῦχους τάξεις, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσῃ ἰσοτίμους ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐστερημένων δικαιωμάτων. Δὲν ἐξηφανίσασμεν ἑκατομμύρια πολιτῶν διὰ νὰ τοὺς ὑποβιβάσωμεν εἰς τὴν χαμηλοτέραν βαθμίδα τῶν ἀγγαρευομένων, ὅπως ἔκαμον ἄλλοι. Ὁ σκοπὸς μας ὑπῆρξε καὶ εἶναι νὰ ἀνυψώσωμεν τοιοῦτους ἐργάτας εἰς Γερμανοὺς πολίτας. Δι' αὐτὸ καὶ εἶχεν ἡ ἐπανάστασις μας τόσον θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν. Ὁ ἐπαναστατικῷ τῷ τρόπῳ ἐκτοπίζων τάξεις διὰ νὰ δημιουργήσῃ νέας τοιαύτας, θέτει τὸν σπὸρον νέων ἐπαναστάσεων».

Ἡ ἔθνικοσοσιαλιστικὴ ἰδεολογία ἀποκλίνει πρὸς τὸ λεγόμενον «κοινωνικὸν ἀξίωμα» καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἔθνικιστικὴν του μορφήν¹⁵. Τὰ δικαιώματα τῆς ἐν τῷ κράτει βιούσης ἔθνικῆς ὀλόγητος ἀνακηρύσσονται δηλονότι ἀνώτερα τῶν δικαιωμάτων τῶν κατ' ἴδιαν ἀτόμων, ἀτομικὰ δικαιώματα δὲ ἀναγνωρίζονται, μόνον ἂν καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ἐπιτρέπη τὸ συμφέρον τῆς ὀλό-

¹² **G. Feder** op. cit. σελ. 36-37.

¹³ **G. Feder** op. cit. σελ. 18.

¹⁴ Λόγος πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937 (σελ. 13 τῆς ἐκδόσεως **M. Müller und Sohn**).

¹⁵ Ἰδὲ περὶ αὐτοῦ ἐν **Δημ. Σ. Στεφανίδου** op. cit. σελ. 14 σημ. 1.

τητος. Πρὸ τῶν συμφερόντων τοῦ λαοῦ ὡχρηῖ οἰονδήποτε ἕτερον συμφέρον 16. Τὸ «ἡμεῖς» χωρεῖ πρὸ τοῦ «ἐγώ». «Gemeinnutz geht vor Eigennutz» εἶναι ὁ ὑπατος νόμος τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὅταν ὅμως ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς κάμνη λόγον περὶ «λαοῦ», δὲν ἐννοεῖ ἅπαντας τοὺς κεκτημένους τὴν ὑπηκοότητα τοῦ γερμανικοῦ κράτους. Τὸν γερμανικὸν λαὸν ἀποτελοῦν μόνον οἱ γνησίου γερμανικοῦ αἵματος πολῖται, τὰ μέλη τῆς γερμανικῆς ἐθνικῆς κοινότητος, ἅτινα καὶ ἀπολαοῦν τὸ maximum τῶν πολιτικῶν, ἀστικῶν καὶ ἀτομικῶν δικαιωμάτων. Οἱ μὴ γερμανικοῦ αἵματος ὑπήκοοι εἶναι ἀπλῶς ἀνεκτοὶ ὡς «φιλοξενούμενοι» ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους.

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἀρετῶν, μετὰ τὰς ὁποίας δεόν νὰ ἐμπλησθοῦν αἱ ψυχὰι τῶν πολιτῶν πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἀξιώματος, κατέχουν τὴν πρώτην θέσιν ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια, ἐκδηλούμεναι οὐχὶ μὲ κενὰς λέξεις, ἀλλὰ μετὰ θυσίας, προσφερομένας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος 17. Αἱ ψυχικαὶ αἰσθητικαὶ ἀρεταὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ κατέχουν ἐκλεκτὰ τινα μόνον μέλη τῆς ἐθνικῆς ομάδος· πρέπει νὰ ἐξαπλωθοῦν εὐρέως καὶ μεταξὺ τῶν λαϊκῶν μαζῶν. Διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ὅμως τοῦτο καὶ σφυρηλατηθοῦν ἄρρηκτοι δεσμοὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἔθνους, ὀφείλει τὸ κράτος νὰ εἶναι ὁ πραγματικὸς φορεὺς τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης 18, ὁ ἀκοίμητος φρουρὸς τῆς ἀπολήψεως ἐκ μέρους ἐκάστης κοινωνικῆς τάξεως τοῦ ἀνταλλάγματος τῶν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ὀλότητα ὑπηρεσιῶν τῆς 19. Πρέπει, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νὰ ἐξεοβελισθῇ ἡ τοῦλάχιστον νὰ χαλαρωθῇ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα, τὸ συνταράσσον ἄλλας, ἄλλως ὀργανωμένας κρατικὰς κοινωνίας καὶ παρακαλύον τὴν πρὸς τὰ πρόσω ἐξέλιξιν των. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὅμως καλύτερον τὰς περὶ τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ἀντιλήψεις τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, δεόν νὰ γνωρίσωμεν προηγουμένως ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ κύρια σημεῖα τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐν τῷ ἐθνικοσοσιαλιστικῷ κράτει θέσιν τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων ἐν γένει.

B'. — ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

Ἡ οἰκονομία εἶναι, κατὰ τὴν ἐθνικοσοσιαλιστικὴν ἰδεολογίαν, ἐν ἐκ τῶν βοηθητικῶν μέσων πρὸς πραγμάτωσιν τῶν κρατικῶν σκοπῶν καὶ μάλιστα οὐχὶ τὸ σπουδαιότερον 20. Εἶναι ἀπλῶς θεραπεία τοῦ ἐντὸς τοῦ κράτους δια-

16 Ὅχι μόνον τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ τὰ συμφέροντα τῶν μερικωτέρων λαϊκῶν ομάδων ἢ τὰ μερικώτερα συμφέροντα τοῦ λαοῦ ὡχρηῖ πρὸ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τοῦ ἐθνικῶς συγκεκροτημένου λαοῦ. «Ὁ λαὸς ἔρχεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, ἔλεγεν ὁ A. Hitler εἰς τὸν λόγον του πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937 (σελ. 16 τῆς ἐκδόσεως M. Müller und Sohn). Κόμμα, στρατὸς, οἰκονομία, δικαιοσύνη κ. τ. λ. εἶναι δευτερογενεῖς ἐμφανίσεις, εἶναι μέσα πρὸς ὀρισμένον σκοπὸν, τὴν συντήρησιν τοῦ λαοῦ. Καθ' ὃ μέτρον ἀνταποκρίνονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἶναι ταῦτα ὀρθὰ καὶ ὀφέλιμα. Ἄλλως εἶναι ἐπιζήμια καὶ χρήζουν μεταρρυθμίσεως ἢ ἀντικαταστάσεως».

17 A. Hitler «Mein Kampf» II σελ. 474.

18 Ἐπὶ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, λέγει ὁ Anton Riedler («Politische Arbeitslehre. Einführung in die weltanschauliche Begründung des Arbeitsrechtes» Berlin, 1937, σελ. 93), ἐγεννήθη ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς καὶ ἡ πραγμάτωσις τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἰσχύος του».

19 A. Hitler op. cit. II σελ. 475.

20 A. Hitler op. cit. I σελ. 165.

θειοῦτος ἔθνους. Τὸ προέχον εἶναι οὐχὶ τὰ πλούτη μιᾶς χώρας, ἀλλ' αἱ ψυχικαὶ ἀρεταὶ τοῦ λαοῦ τῆς, ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὀποίων καὶ μόνον δύνανται νὰ εὐδοκιμήσουν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα. Αἱ ψυχικαὶ αἰσθητικαὶ ἀρεταὶ καὶ οὐχὶ τὸσον τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἀποτελοῦν τὸν λαϊκὸν πλοῦτον. Ὅταν ἡ οἰκονομία κατέχη ὀλόκληρον τὴν ζωὴν ἐνὸς λαοῦ καὶ καταπιέζονται ἐκ τοῦ λόγου τούτου αἱ ἀνώτεροι ψυχικαὶ ἀρεταὶ του, θὰ καταρρεῦση μοιραίως μίαν ἡμέραν ὀλόκληρος ὁ κρατικὸς ὀργανισμὸς καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ οἰκονομία 21.

Διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ οἰκονομία μιᾶς χώρας, πρέπει νὰ κεντριζῶνται ἔσσει ἡ δραστηριότης καὶ τὸ πνεῦμα πρωτοβουλίας τῶν κατ' ἰδίαν ἀτόμων, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ μόνον μετὰ τὸν εὐγενῆ, τὸν θεμιτὸν συναγωνισμὸν τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων καὶ πρὸ παντὸς μετὰ τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἀτομικῆς οἰκονομικῆς δράσεως. Τὸ κράτος δὲν δύναται νὰ λάθῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκονομίαν εἰς χεῖράς του καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον νὰ συμφανθῇ μετ' αὐτήν. Ὁ προορισμὸς του εἶναι πολὺ ὕψηλότερος, ἢ δὲ θέσις του εἶναι οὐχὶ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ, ἀλλ' ὑπεράνω τῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἀτομικὴ παραγωγικὴ δρᾶσις θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἀναγνωρίζει τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν, ἣν θεωρεῖ κατὰ βάσιν σκοπιμωτέραν τῆς συλλογικῆς καὶ ἐν πολλοῖς δημιουργὸν πολιτισμοῦ, ἐπιπροσθέτως δὲ ἀνταποκρινομένην καὶ πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀρείας φυλῆς. Ὁ ἄμεσος δημιουργὸς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, εἴτε γεωργὸς εἶναι οὗτος, εἴτε βιοτέχνης, εἴτε ἐλεύθερος ἐπαγγελματίας, πρέπει νὰ θεωρῇ ἴδια τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, πρέπει νὰ εἶναι ἰδιοκτῆτης των καὶ νὰ προστατεύηται ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ κράτους. Ἰδιοκτῆτης τῶν κεφαλαίων του δύναται ἐπίσης νὰ εἶναι ὁ ἐπιχειρηματίας εἰς μίαν μεγαλυτέραν βιομηχανικὴν, μεταλλευτικὴν, συγκοινωνιακὴν κ.τ.λ. ἐπιχείρησιν, ἐφ' ὅσον ὅμως κάμνει καλὴν χρῆσιν τούτων καὶ εἰδικῶς ἐφ' ὅσον ἔχει πλήρη συνείδησιν τῶν συμφερόντων τῆς καταναλώσεως καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν συνεργατῶν του ἔργατῶν καὶ ὑπαλλήλων. Ἡ ἰδιοκτησία εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περιπτώσιν δεόν ὄθεν νὰ ὑπόκειται εἰς μεγάλους περιορισμοὺς ὡς πρὸς τὴν κτήσιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς, ἰδίως ἐκεῖ ἔνθα καθίσταται αὕτη ἀπλοῦν δυναμικὸν μέσον καὶ στρέφεται ἐκμεταλλευτικῶς κατὰ τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ὁ τοιοῦτος ἰδιοκτῆτης ὄχι μόνον στερεῖται τοῦ περιφήμου jus fruendi, utendi et abutendi τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἀσκεῖ ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν κεφαλαίων του μίαν, οὕτως εἰπεῖν, δημοσίαν λειτουργίαν, ἀποθλέπουσαν, παρὰ τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα τῆς ἰδιοκτησίας, εἰς κοινωνικοὺς κυρίως σκοποὺς 21α. Ἀποσκορακιστέα ἀφ' ἑτέρου κηρύσσονται ἡ κατοχὴ πλοῦτου ἀργοῦ, ἡ ἀπεριόριστος συγκέντρωσις πλοῦτου εἰς χεῖρας ὀλίγων ἀνθρώπων καὶ ἀκόμη περισσότερο ἢ ἀπόκτησις πλοῦτου δι' ἐμπορικῶν, τραπεζικῶν καὶ χρηματιστηριακῶν τεχνασμάτων 22. Τὴν τοιαύτην ἰδιοκτησίαν ὄχι μόνον δὲν προ-

21 A. Hitler op. cit. I σελ. 167.

21α Ἰδὲ Franz Wieacker «Wandlungen der Eigentumsverfassung» (13ον τεύχος τῆς σειρᾶς «Der deutsche Staat der Gegenwart» ἐκδ. ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Carl Schmitt) Hamburg, 1935.

22 «Τὸ ἀρπακτικὸν ἐμπορικὸν, τραπεζικὸν καὶ χρηματιστηριακὸν πνεῦμα, λέγει ὁ G. Feder (op. cit. σελ. 21), τὸ μετακινούμενον ἀνήσυχον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ καιροφυλακτοῦν, ὅπως θέσῃ χεῖρα ἐπὶ τοῦ προϊόντος τοῦ ἰδρωτῶτος τῶν ἄλλων, δὲν δύναται νὰ προβάλλῃ ἀξίωσιν ἐπὶ ἰδιοκτησίας τῶν ἰκτωμένων».

στατεύει ὁ ἔθνικοσοσιαλισμός, ἀλλ' ἀντιθέτως πλήττει, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, ὅπου ἤθελε συναντήσει.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἰδιοκτησίαν ἀναγνωρίζεται καὶ κατοχυροῦται ἡ ἀτομικὴ ἐπιχειρήσις. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι κατὰ τοὺς ἔθνικοσοσιαλιστάς εὐκταῖον, ὅπως ἡ κοινωνικὴ οἰκονομία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνεξάρτητα οἰκονομικῶς δρῶντα άτομα, δὲν εἶναι ἐν τούτοις τοῦτο κατορθωτόν. "Ἐν μέγα μέρος τῶν οἰκονομούντων ἀτόμων εἶναι ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων λόγων ὑποχρεωμένοι, ὅπως παραιτηθῆ τῆς ἀνεξαρτησίας ταύτης καὶ ζητήσῃ θέσιν ὑπαλλήλου ἢ ἐργάτου εἰς δημοσίας καὶ ἰδίως εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. "Ἄς μὴ θεωρηθῆ ὁμως ἡ ὑποχώρησις αὕτη ὡς ἀσθενὲς σημεῖον τοῦ κοινωνικοῦ περιεχομένου τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ. Ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις, ἐπιφυλάσσεται εἰς τοὺς ἐξηρημένους τούτους παραγωγούς ὅλως ἐξέχουσα θέσις ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς παραγωγικῆς κοινότητος.

Τὸ κράτος, ἰστάμενον, ὡς εἶπομεν, ὑπεράνω τῆς οἰκονομίας, πᾶν ἄλλο ἢ παθητικὸν πρόσωπον καλεῖται νὰ διαδραματίσῃ ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ τῶν οἰκονομικῶν δυνάμεων. Αὐτὸ θὰ ἐναρμονίσῃ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων πρὸς τὰ τῆς ὀλότητος, αὐτὸ ἐνδεχομένως θὰ ἐξασφαλίσῃ ἐργασίαν εἰς τὰ άτομα ἢ θὰ ἀναγκάσῃ αὐτὰ πρὸς παραγωγικὴν ἐργασίαν, αὐτὸ θὰ δημιουργήσῃ τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις πρὸς πραγμάτωσιν μιᾶς ἀνωτέρας ἠθικῆς ἐν τῇ οἰκονομικῇ ζωῇ, αὐτὸ θὰ ἀπαλλάξῃ τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ἀπὸ τὰς καρκινωματικὰς ἐμφανίσεις τῶν συγχρόνων κεφαλαιοκρατικῶν κρατῶν, αὐτὸ τέλος ἐγγυᾶται διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ πραγματικοῦ σκοποῦ τῆς παραγωγικῆς δράσεως κατὰ τὰ κατωτέρω ἐκτεθησόμενα. Πρὸς ἐπιτέλεσιν ὅλων τούτων ἀναλαμβάνει τὸ κράτος τὴν ὑπερτάτην ρύθμισιν ὅλων τῶν ζητημάτων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν παραγωγὴν, τὴν κυκλοφορίαν, τὴν διανομὴν καὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν ἀγαθῶν. Τὸ ἔθνικοσοσιαλιστικὸν κράτος δὲν ἐπεμβαίνει ἀπλῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν διευθύνει ταύτην. Ἡ ἔθνικοσοσιαλιστικὴ ἰδεολογία μάλιστα οὐδαμῶς ἀποκλείει τὴν ἔτι ἐνεργότεραν ἐν τῷ μέλλοντι κρατικὴν ταύτην διευθύνσιν²³, ἔκδηλοι δὲ εἶναι αἱ προσπάθειαι πολλῶν, νεωτέρων ἰδίως ἔθνικοσοσιαλιστῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν²⁴. Τὸ ἀπο-

²³ «Ὁ ἔθνικοσοσιαλισμός, ἔλεγεν ὁ **A. Hitler** εἰς τὸ διάγγελμα του πρὸς τὸ ἔθνικοσοσιαλιστικὸν συνέδριον τῆς Νυρεμβέργης τοῦ Σεπτεμβρίου 1937, δὲν ἀναγνωρίζει ὡς δόγμα οὔτε τὴν κοινωνικὴν, οὔτε τὴν ἐλευθέραν οἰκονομίαν. Παρ' αὐτῷ ὑπάρχει μόνον μία «δεσμευμένη οἰκονομία» (Verpflichtete Wirtschaft), οἰκονομία δηλαδὴ ἐπιφορτισμένη ἐν τῷ συνόλῳ τῆς μετὰ τὸ ἔργον τῆς ἐξασφαλίσεως εἰς ἕνα λαὸν τῶν ἀρίστων συνθηκῶν τῆς ζωῆς. Ἐφ' ὅσον ἡ ἐλευθέρᾳ δρᾶσις τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων δὲν ἀνταποκρίνεται πλέον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας, τὸ κράτος, ἡγούμενον τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιληφθῆ τῶν ζητημάτων, δίδον τὰς δεούσας κατευθύνσεις». «Δὲν ὑπάρχουν, ἔλεγεν ὁ ἴδιος ἀλλαχοῦ (Λόγος πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937, σελ. 21 τῆς ἐκδόσεως M. Müller und Sohn), ἀντιλήψεις καὶ γνώμαι ἐπὶ οἰκονομικοῦ πεδίου, αἱ ὁποῖαι θὰ ἠδύναντο νὰ προβάλλουν τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι ἱεραὶ. Σημασίαν ἔχει μόνον ἡ θέλησις τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ λαοῦ ἐκ μέρους τῆς οἰκονομίας καὶ τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς οἰκονομίας ἐκ μέρους τοῦ κεφαλαίου». "Ἄλλως τε κατὰ τὰς εὐρυτέρας σκέψεις τοῦ Γερμανοῦ ἠγέτου, τὰς ἐκτιθεμένας εἰς τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω λόγον του (αὐτόθι σελ. 16), «μοναδικὸν δόγμα εἶναι ὁ σκοπός. Τὰ μέσα δὲν δύνανται νὰ λαμβάνουν χροιάν δόγματος καὶ νὰ περιπίπτουν εἰς ἀπωστεωμένας διδασκαλίας».

²⁴ Οὕτω κατὰ τὸν **H. Buchner** («Grundriss einer nationalsozialistischen Volkswirtschaftstheorie» München, 7η ἔκδ. 1934, σελ. 24 ἐπ. ἰδίως σελ. 28)

κλειόμενον εἶναι μόνον ἡ κατὰ ρωσικὸν πρότυπον συνύφανσις κράτους καὶ οἰκονομίας καὶ ἰδίως ἡ ἀνάληψις ὑπὸ μόνου τοῦ κράτους τῆς παραγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν²⁵.

Ὁ ἔθνικοσοσιαλισμός εὐρίσκεται λοιπὸν καὶ ἐπὶ κοινωνικοῦ οἰκονομικοῦ πεδίου εἰς ὀξυτάτην ἀντίθεσιν τόσον πρὸς τὸν μαρξικὸν σοσιαλισμὸν, ὅσον καὶ πρὸς τὴν οἰκονομίαν, τὴν ἐκτραφεῖσαν ἐν μέσῳ τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν²⁶.

Καταφερόμενος κατὰ τοῦ μαρξισμοῦ ἀπορρίπτει οὗτος τὴν πάλιν τῶν τάξεων, ὡς τελείως ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ κυριάρχου κράτους καὶ τοῦ ἠνωμένου πρὸς εὐχερεστέραν ἐκπλήρωσιν τῶν πεπρωμένων του λαοῦ, καταπολεμεῖ εἶτα τὰ κομποπολιτικά καὶ διεθνικιστικά ἰδεώδη τοῦ μαρξισμοῦ, συγκρούμενα ἐπίσης πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ γενομένην ἔξαρσιν τοῦ ἔθνους καὶ τῶν συμφερόντων του, ἀντιτίθεται ὡσαύτως εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ ἐπιχειρήσεως, διότι τοῦτο θὰ ἐπέβαλλε σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν ἀνάληψιν ἐκ μέρους τοῦ κράτους τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν καὶ συνεπῶς τὴν διαρρήδην ἀποκρουσμένην συνύφανσιν κράτους καὶ κοινωνικῆς οἰκονομίας. Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι ὁ ἔθνικοσοσιαλισμός, στηριζόμενος ἐπὶ ἰδεαλιστικῆς-ἠρωϊκῆς βάσεως, οὐδὲν τὸ κοινὸν δύναται νὰ ἔξῃ καὶ πρὸς τὴν ὕλιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς, τὴν διαπνεύουσαν τὴν

ἐνδείκνυνται ἡ κρατικοποίησις ὄχι μόνον τῶν ἐκδοτικῶν ἰδρυμάτων, ἀλλὰ τῆς πίστεως ἐν γένει καὶ ὅλων τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων, ὡσαύτως ὁ κρατικὸς καθορισμὸς τῶν τιμῶν ὅλων τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἡ ἐξασφάλισις ὑπὸ τοῦ κράτους τῶν ἀναγκαιούτων εἰς τὴν χώραν πρώτων ὕλων καὶ τροφίμων, ἡ ἐξαφάνισις τῆς σημερινῆς ἀνωθυμοκρατίας εἰς τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις δι' ἀντικαταστάσεως τῶν ἀνωνύμων δι' ὀνομαστικῶν μετοχῶν καὶ τὰ τοιαῦτα. Κατὰ τὸν **G. Brehmer** («Wandlungen in Ideengehalt und Zielsetzung der deutschen Sozialpolitik. Würdigung vom Standpunkt des Nationalsozialismus» διδ. διατρ. Einleben, 1937, σελ. 59) «ἐφ' ὅσον παρακαλύπτεται ἐκ μέρους τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας ἡ πραγματοποίησις τοῦ σοσιαλισμοῦ, δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἔθνικοσοσιαλισμός». Ἰδιαιτέρως ἐπιμένει ὁ νέος οὗτος συγγραφεὺς ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πλήρους νομικῆς κατοχυρώσεως τοῦ «δικαιώματος πρὸς ἐργασίαν» (Recht auf Arbeit) τῶν ἀτόμων, «τῆς ἐπιβλητικωτέρας ταύτης ἐκδηλώσεως τοῦ νέου κρατοῦντος πνεύματος», ἀφιεμένου κατόπιν ἐλευθέρου τοῦ συναγωνισμοῦ ἐν τῇ προσφορᾷ τῶν ἀτομικῶν ἐργατικῶν δυνάμεων. «Συναγωνισμός, λέγει οὗτος (αὐτόθι σελ. 60), ἄνευ ὑποχρεωτικῆς ἐξασφαλίσεως ὑπὸ τοῦ κράτους ἐργασίας εἰς ὅλα τὰ άτομα ὁδηγεῖ μοιραῶς εἰς ἐκμετάλλευσιν». Ἰδὲ σχετικῶς καὶ **W. Haid** «Sozialismus als Träger des neuen Reiches», 1935 καὶ **Ernst Rudolf Huber** «Gestalt des deutschen Sozialismus», 1934.

²⁵ «Τὸ νέον κράτος, λέγει ὁ **A. Hitler** (Λόγος πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937, σελ. 24), δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ἐπιχειρηματίας. Ἐπιθυμεῖ μόνον νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν συμβολὴν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους, ὅσον χρειάζεται διὰ τὸ καλὸν τῆς ὀλότητος. Ἐπιθυμεῖ ἐπίσης νὰ ἐπιτηρῆ ἐπὶ τοσοῦτον τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν, ὅσον ἀπαιτεῖ τὸ συμφέρον ὅλων τῶν μετεχόντων εἰς αὐτήν. Δὲν σκέπτεται νὰ «ἐξυπαλλήλίσῃ» (verbeamten) τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν...».

²⁶ «Ἡ ἔθνικοσοσιαλιστικὴ ἰδέα, ἔγραψεν ὁ **G. Feder** εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος βιβλίου του, δὲν εἶναι ἐπ' ἀνόμοιον εἰς πατροπαραδότους ἀρχάς. Θραύει τὰ δεσμὰ τῆς μαρξιστικῆς ἀντιλήψεως περὶ διαμορφώσεως κράτους καὶ οἰκονομίας καὶ ἀφ' ἐτέρου καταπολεμεῖ ἀποφασιστικῶς τὰς μαμωνιστικὰς δυνάμεις, τὸν περιβάλλοντα τὴν οἰκουμένην πανεβραϊκὸν ἱμπεριαλισμὸν, τὸ πνεῦμα δηλονότι τῆς ἀρπαγῆς, τῆς ἐγωπαθείας, τῆς ἀδιαφορίας».

μαρξιστικήν ιδεολογίαν. Κατά τούς ἔθνικοσοσιαλιστάς ὁ μαρξισμὸς δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ προαγάγῃ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, δὲν εἶναι κἀν εἰς θέσιν νὰ ἀνεγείρῃ ἴδιον πολιτικὸν καὶ οἰκονομικὸν οἰκοδόμημα· ἱκανὸς εἶναι μόνον νὰ κατακρημνίσῃ τὰ ἔργα τῶν ἄλλων, διὰ νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐν τέλει τὰ πάντα εἰς τὸ κοινωνικὸν καὶ οἰκονομικὸν χάος.

Μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπεχθείας προσβλέπει ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς καὶ τὴν φιλελευθέραν οἰκονομίαν. Κατ' αὐτὸν ἡ οἰκονομία δὲν δύναται νὰ εἶναι τι τὸ ἀνεπιτήρητον καὶ ἀνεξέλεγκτον ἐν τῷ κράτει, ἐφ' ὅσον ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν μέσων πραγματοποιήσεως τῶν κρατικῶν σκοπῶν²⁷. Εἰδικῶς ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν δὲν πρέπει νὰ καθοδηγῆται ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ ἐν αὐτῇ τοποθετημένου κεφαλαίου, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ φιλελεύθερον οἰκονομικὸν καθεστῶς, ἀλλὰ κυρίως ὑπὸ τῆς σημασίας τῶν χρεῶν τῆς ὀλότητος, τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει τὴν κάλυψιν. Δὲν πρέπει, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νὰ παράγονται κατὰ προτίμησιν τὰ εἶδη, τὰ προσφέροντα ἀπλῶς τὸ ἀνώτερον ἐπιχειρηματικὸν κέρδος, ἀλλὰ τὰ ἀναγκαζοῦντα ἀπολύτως εἰς τὰς μεγάλας μάζας τοῦ λαοῦ καὶ τὰ ὅποια δὲν εἶναι πάντοτε ἀποδοτικά. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς φιλελευθέρους ἀντιλήψεις, τάσσεται ἐπίσης ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς ὑπὲρ τῆς ἐνδελεχοῦς παρακολουθήσεως ἐκ μέρους τοῦ κράτους τῆς κινήσεως τῶν τιμῶν καὶ τῆς κατευθύνσεως τῶν κεφαλαίων. Αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ ὁ τόκος τῶν κεφαλαίων δὲν πρέπει νὰ διέπωνται ἀπὸ μόνῃν τὴν σχέσιν τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ ἐν γένει τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ Τράπεζαι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καθοδηγῶνται ἀπὸ μόναν τὴν κερδοσκοπίαν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν. Τέλος ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς ἀπορρίπτει καθ' ὅλοκληρίαν τὰς περὶ διανομῆς τῶν ἀγαθῶν ιδέας τῶν φιλελευθέρων. Τὰ τόσοσιν ζωτικὰ ζητήματα τῆς διανομῆς δέον νὰ μὴ ἀφήνῃνται ἔρμαιον δυναμικῶν λύσεων, ἐγκαταλειπομένων τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Ὑψίστου.

Κυρίως ὁμοῦ προσβλέπει ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς μετ' ἀπεχθείας τὴν φιλελευθέραν οἰκονομίαν, διότι αὕτη ἐξέθρεψε τόσοσιν τὸν μαρξισμόν, ὅσον καὶ τὴν σύγχρονον κεφαλαιοκρατίαν, τὴν παντοδυναμίαν δηλαδὴ τοῦ κεφαλαίου ἔναντι τῶν λοιπῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ ἰδίως τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ἐπὶ τοῦ σημείου ὁμοῦ τούτου θὰ ἐπανέλθωμεν ἀμέσως κατωτέρω ἐν τῇ ἐρεύνη τῶν μέσων λύσεως τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ἐν τῷ πλαίσιῳ τοῦ ἔθνικοσοσιαλισμοῦ.

²⁷ «Ἡ οἰκονομία, λέγει ὁ **A. Hitler** (Λόγος πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937, σελ. 21-22 τῆς ἐκδόσεως M. Müller und Sohn), δὲν δύναται νὰ δρᾷ κατὰ τὰς ἰδίας ἀντιλήψεις καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιοτελῶν μόνον συμφερόντων, τοσοῦτ' ἄλλο κατ' ὅσον δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ φέρῃ σήμερον μόνῃ τὰς συνεπείας ἐνδεχομένων σφαλμάτων τῆς. Ἡ σύγχρονος οἰκονομικὴ ἐξέλιξις συγκεντρώνει τεραστίαν ἐργατικὰς μάζας εἰς ὀρισμένους παραγωγικοὺς συγκεντρώσει καὶ ὀρισμένας περιοχάς. Νέαι ἐφευρέσεις ἢ ἀπώλεια τῶν ἀγορῶν καταναλώσεως δύναται νὰ ἐξοντώσῃν διὰ μίαν ὀλοκλήρου ἐπιχειρήσει. Καὶ οἱ μὲν ἐπιχειρηματῆαι δύναται νὰ εὔρουν καὶ ἀλλαχού πόρον ζωῆς, ἐπὶ τέλους δὲ πρόκειται περὶ μεμονωμένων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων. Τί συμβαίνει ὁμοῦ μετὰ τὰς ἑκατοντάδας χιλιάδων ἐργατῶν τῶν μετὰ τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων τῶν; Τίς φροντίζει δι' αὐτούς; Ἡ λαϊκὴ κοινότης (Volksge-meinschaft), ἀπαντᾷ ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς. Οὐδεὶς ὁμοῦ δύναται νὰ ἀξιοί, ὅπως ἡ λαϊκὴ κοινότης φέρῃ μόνον τὰς συνεπείας τῶν οἰκονομικῶν καταστροφῶν, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς οἰκονομίας, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἀποφευχθῇ ἢ καταστροφῇ».

II. — ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΩΣ ΤΟΥ

Τὸ κοινωνικὸν ζήτημα κατέχει ὅλως ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῇ ἔθνικοσοσιαλιστικῇ ιδεολογίᾳ²⁸. Τοῦτο συνίσταται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας κυρίως εἰς τὴν διαμάχην μεταξὺ τῆς ἐργατικῆς καὶ τῆς ἐργοδοτικῆς τάξεως. Ἡ κεφαλαιοκρατικὴ ἀνάπτυξις, λέγουσιν οἱ ἔθνικοσοσιαλισταί, ἐξηφάνισε κατὰ τούς δύο τελευταίους αἰῶνας τὰς μέσας παραγωγικὰς τάξεις καὶ ἐδημιούργησε δύο ἔναντι ἀλλήλων ἰσταμένους καὶ σαφῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινομένους κοινωνικὰς ομάδας, τὴν τῶν πολυαριθμῶν μισθωτῶν ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἀποζώντων ἐκ μόνῃς τῆς διαθέσεως εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς ἐργατικῆς τῶν δυνάμεως, καὶ τὴν τῶν ὀλιγαριθμῶν ἐργοδοτῶν, συγκεντρωσάντων εἰς χεῖράς τῶν τὰ ὀλικὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, τὰ κεφάλαια. Αἱ δύο αὐταὶ τάξεις, ἡ ἐργατικὴ καὶ ἡ ἐργοδοτικὴ, ἐπισκιάζουσιν σήμερον ὅλας τὰς ἄλλας, εἰς προϊούσαν μάλιστα κλίμακα σὺν τῇ κεφαλαιοκρατικῇ ἀναπτύξει μιᾶς χώρας.

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν βασικῶν τούτων κοινωνικῶν τάξεων ὑπῆρξαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πλήρους διαμορφώσεως τῶν πάντοτε ἐχθρική. Ἡ προσπάθεια τῶν ἐργοδοτῶν, ὅπως ἐκμεταλλεθοῦν κατὰ τὸν ἀηλεέστερον τρόπον τούς ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους τῶν, ἢ ἀπόγνωσις ἀφ' ἑτέρου τῶν μισθωτῶν, εὐρισκομένων πρὸ ἀθλήων παρόντος καὶ ζοφεροῦ μέλλοντος, ἤγαγον εἰς προστριβὰς κατ' ἀρχάς, εἰς ρήξεις κατόπιν καὶ ἐν τέλει εἰς μίαν ἐμπόλεμον κατάστασιν τῶν μὲν πρὸς τοὺς δέ. Ἡ κοινωνικὴ ἀρμονία δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ διεκδικήσῃ θέσιν τινὰ ἐντὸς τῶν προηγμένων χωρῶν, περὶ συνεργασίας τῶν τάξεων καὶ κοινῶν ἔθνικῶν σκοπῶν οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, τὸ μῖσος ἐνεφάλειεν εἰς τὰς ψυχὰς ὄλων, ἐκτοπίζον ἐκεῖθεν πᾶν εὐγενέστερον συναίσθημα.

Πρὸς διευθέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος ὑπὸ τὴν σκιαγραφηθεῖσαν ταύτην μορφήν τοῦ ἐδίδαξε καὶ ἐν πολλοῖς ἔθεσεν εἰς ἐφαρμογὴν ὁ ἔθνικοσοσιαλισμὸς πλείονα μέσα, ἀπορρέοντα ἅπαντα ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδράζουσιν τὴν ιδεολογίαν ταύτην καὶ τὰς ὁποίας ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω. Τὰ μέσα ταῦτα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν εἰς τρεῖς κυρίως κατηγορίας, τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μέσων παραγωγικῶν τάξεων ἔναντι τῆς κεφαλαιοκρατικῆς πίεσεως, τὴν ρύθμισιν ἐπὶ ἐντελῶς νέων βάσεων τῶν σχέσεων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν καὶ τὴν ριζικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν λοιπῶν πλευρῶν τῆς λεγομένης κοινωνικῆς πολιτικῆς ὡς καὶ τῆς κρατικῆς προνοίας καὶ ἀντιλήψεως.

A'. — ΕΝΙΣΧΥΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΠΙΕΣΕΩΣ

Ἡ κίνησις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μέσων τάξεων, τῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ τοὺς μικροὺς ἀνεξαρτήτους παραγωγούς ἐν τῇ γεωργίᾳ, τῇ βιοτεχνίᾳ, τῷ ἐμπορίῳ κ.τ.λ. ὡς καὶ ἀπὸ τὸ μείζον μέρος τῶν ὑπαλλήλων καὶ ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν, εἶναι παλαιὰ ἐν Γερμανίᾳ, χρονολογούμενη ἤδη ἀπὸ τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς²⁹. Ἡ κίνησις αὕτη ἐνετάθη πῶς κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ

²⁸ «Μεταξὺ τῶν μεγαλύτερων προβλημάτων, ἔλεγεν ὁ **A. Hitler** εἰς τὸ ἐν Νυρεμβέργῃ συνέδριον τοῦ ἔθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος τοῦ Σεπτεμβρίου 1937, τὰ ὅποια πληροῦν τὴν ἐποχὴν μας, τὴν ὑψίστην θέσιν κατέχει τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα».

²⁹ Ἴδὲ ἰδίως **J. Wernicke** «Kapitalismus und Mittelstandspolitik» 1907, 2α

έτη κατόπιν τής άπισχνάνσεως τών τάξεων τούτων έκ του πολέμου, του χρηματικού πληθωρισμού και τής άγροτικής κρίσεως και του έντεϋθεν προελθόντος κινδύνου δξύνσεως του κοινωνικού ζητήματος, έφ' όσον ή ειρημένη άπισχνανσις κατέληγε μοιραίως εις τήν έξόγκωσιν τής τάξεως τών προλεταρίων εργατών. Παρά ταύτα, ή προσπάθεια τουλάχιστον συγκρατήσεως τών μέσων τάξεων εις τά παλαιά επίπεδα δέν κατώρθωσε νά δώση, μέχρι τής έμφανίσεως του έθνικοσοσιαλισμού επί τής πολιτικής σκηνής, άξιολόγους καρπούς.

Ό έθνικοσοσιαλισμός, συνεπής πρὸς τὰς έθνικιστικές και άντικεφαλαιοκρατικές του άρχάς, έδωκεν έξέχουσιν θέσιν εις τὰς τάξεις ταύτας, έν ταίς όποίαις διεΐδεν ίσχυρότατα κοινωνικά θεμέλια και ένθουσιώδεις φορείς τής έθνικής ιδέας³⁰. Πρὸς ένίσχυσίν των προσέφυγεν εις σειράν μέτρων, μη συμπληρωθέντων άκόμη και τά όποία θά ήδυνάμεθα νά άναγάγωμεν εις δύο κατηγορίας, τήν έξουδετέρωσιν τής πιέσεως του μεγάλου κεφαλαίου επί τών τάξεων τούτων και τήν άρτιωτέραν όργάνωσιν τών εις αὐτάς άνηκόντων προσώπων.

α'. — Έξουδετέρωσις τής πιέσεως του μεγάλου κεφαλαίου.

Η δυσμένεια του έθνικοσοσιαλισμού πρὸς τὸ μέγα κεφάλαιον συνδέεται στενωδῶς όχι μόνον με τήν έπιθυμίαν ένισχύσεως τών μέσων παραγωγικῶν τάξεων, αλλά και τήν προσπάθειαν πραγματοποιήσεως έν τῇ οικονομικῇ ζωῇ τής άνθρωπίνως πραγματοποιησίμου δικαιοσύνης και προσεγγίσεως τής οικονομίας πρὸς τήν ήθικήν. Με τήν δικαιοσύνην όμως και τήν ήθικήν ούδεμίαν ποτε είχον σχέσιν, κατὰ τοὺς έθνικοσοσιαλιστάς, ή μεγάλη κεφαλαιοκρατία και τὸ παρ' αὐτῆς έπηρεαζόμενον κράτος. «Η έξαφάνισις πάσης ήθικής βάσεως από τήν έπιχειρηματικὴν ζωήν, λέγει χαρακτηριστικῶς ὁ G. Feder³¹, είναι τὸ γνώρισμα τής συγχρόνου οικονομίας, τής άγομένης και φερομένης από τήν ύπεροχήν του πλούτου, τήν μεγαλυτέραν δυνατὴν άναίσχυντίαν και τήν τέχνην του άποφεύγειν τὸν είσαγγελέα κατὰ τήν εκτέλεσιν τών τολμηρότερων κερδοσκοπικῶν πράξεων. "Εν άπλοῦν βλέμμα πρὸς τὰς συχνά σκοτεινάς άνθρωπίνας ύπάρξεις, τὰς διαθετούσας επί τών ήμερῶν μας τὰ τεράστια οικονομικά μέσα και άσχημονούσας εις ὅλας τὰς μεγάλας πόλεις, έν βλέμμα εις τὰς ὀλίγας δίκας, αἴτινες, παρ' ὄλην τήν αντίδρασιν τών ένδιαφερομένων, κατώρθωσαν νά φθάσουν μέχρις άκροατηρίου, μάς καταδεικνύει πόσον άφαντάστως παρημελημένη είναι ή σύγχρονος οικονομική ήθική. "Αν θελήσωμεν μάλιστα νά άντιπαραβάλωμεν πρὸς τήν κατάστασιν αὐτὴν τήν τρομερὰν άθλιότητα τών μέσων κοινωνικῶν τάξεων και ιδίως του έγγάμου εργατικού πληθου-

έκδ. 1922 και M. Biermer άρθρα «Mittelstandsbewegung» εις τὸ Wörterbuch der Volkswirtschaft 1911, 2ος τόμος, σελ. 388 έπ. και εις τὸ Handwörterbuch der Staatswissenschaften 3η έκδ. 6ος τόμος, σελ. 734 έπ. ένθα και πλουσία βιβλιογραφία.

³⁰ Ίδὲ έν Cesare Santoro «Vier Jahre Hitler-Deutschland, von einem Ausländer gesehen» Berlin, 1937, σελ. 34 τὰς προγραμματικές δηλώσεις του A. Hitler ἅμα τῇ άνόδῳ του εις τήν έξουσίαν κατὰ τὰς άρχάς του 1933. «Μία έκ τών βασικωτέρων ύποχρεώσεών μας, έλεγεν οὗτος μεταξύ άλλων, είναι ή τής ένισχύσεως τής τάξεως τών γεωργῶν... Τὰς αὐτάς εὐνοϊκάς διαθέσεις έχει ή έθνική κυβέρνησις άπέναντι ὀλοκλήρου τής μέσης τάξεως (Mittelstand). Η σωτηρία και ταύτης θά πραγματοποιηθῇ κατὰ τρόπον ριζικόν...»

³¹ G. Feder op. cit. σελ. 15.

αμου, του άδυνατοῦντος νά άγοράση γάλα δια τὰ βρέφη του και άρτον δια τὰ μεγαλυτέρα τέκνα του, πειθόμεθα ότι εις πλείστας περιπτώσεις δέν δύναται τις με τήν τιμίαν εργασίαν του νά έξασφαλίση τὰ πρὸς τὸ ζῆν άναγκαία... Κυριολεκτικῶς άρρητα είναι τὰ δεινά τών πολιτῶν, που είδον τὰς μικράς ή μεγαλυτέρας των οικονομίας έξαφανιζόμενας χάρις εις τὰ άπατηλά μέσα τής δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ὡσαύτως τών συνταξιούχων, τών μικροεισοδηματιῶν, τών άναπήρων πολέμου και έν γένει τών έχόντων μικράς παγίας προσόδους ὡς και ὄλων τών έμπιστευθέντων τὰ κεφάλαιά των εις τήν δημοσίαν πίστιν και τήν σταθερότητα του χρηματικού συστήματος. Μία ὅμως τοιαύτη κατάστασις ὀνομάζεται οικονομική άποσύνθεσις, άναρχία. Ό ζήλος άνταμιβεται με άνεπαρκῆ άνταλλάγματα, ή νωθρότης θριαμβεύει, τὸ τίμιον έπάγγελμα πάσχει, τὸ άθέμιτον, τὸ άλυσοσειδές, τὸ άισχροκερδές έμπόριον εὐδοκιμεί, τέλος ή έμπιστοσύνη του λαου άντιμετωπίζει τήν άπάτην και μάλιστα έκ μέρους αὐτου τούτου του κράτους, τὸ ὁποῖον έδει νά είναι ὁ φύλαξ του δικαίου και ὁ ένσαρκωτῆς τής δημοσίας ήθικής...».

Ίδιαιτέρως έχθρικοί είναι αἱ διαθέσεις του έθνικοσοσιαλισμου άπέναντι του μεγάλου τραπεζικου και χρηματιστηριακου κεφαλαίου, του εύρισκομένου, ὡς γνωστόν, κατὰ μέγα μέρος εις χείρας Έβραίων. Τὸ έβραϊκόν τραπεζικόν πνεῦμα κυβερνᾷ σήμερον όχι μόνον τὰς κοινωνικὰς οικονομίας, αλλά και τὰ κράτη. Αὐτὸ εκινητοποίησε και άνωνωμοποίησε τὰ πάντα, βιομηχανικὰς και συγκοινωνιακάς έγκαταστάσεις, δημόσιον και ιδιωτικόν χρέος, άκόμη και αὐτὴν τήν έγγειον ιδιοκτησίαν, πρὸς ὄφελός του. Με τήν άνωνωμοποίησιν ὄλων τών έπιχειρήσεων οἱ μέτοχοι άγνοοῦν τὰς έπιχειρήσεις των και ένδιαφέρονται μόνον δια τήν άπόδοσιν τών κεφαλαίων των. Τοῖς είναι αδιάφορον, τίνα είδη παράγονται εις τὰ εργοστάσια, αν ταῦτα είναι καλῆς ποιότητος ή όχι, αν ίκανοποιοῦν έπιτακτικὰς άνάγκας τής ὀλότητος' άρκεί ότι έξασφαλίζουν εις αὐτοὺς ὕψηλά μερίσματα και τοῖς επιτρέπουν νά μεταβαίνουν εκάστοτε με ὀγκῶδες χαρτοφυλάκιον ὑπὸ μάλης εις τὰ γραφεῖα τών άνωνύμων έταιριῶν πρὸς έξαργύρωσιν τών μερισματοποδείξεων³².

Οὐδεὶς τολμᾷ νά θίξη τοὺς μεγαστάνας τών τραπεζῶν και χρηματιστηρίων εις τὰ οικονομικά των συμφέροντα. Τὰ κατάχρεα κράτη πτήσσουν πρὸ αὐτῶν. Καρποῦνται οὗτοι δαψιλέστατα ὄφελῃ από τὰς χρηματικὰς ὑποτιμήσεις, τὰς εκπρολεταριαζούσας τήν τόσον άναγκαίαν πρὸς έθνικὴν άνάδειξιν μέσσην κοινωνικὴν τάξιν, ελάχιστα θίγονται από τὰς κρατικὰς πτωχεύσεις, ελάχιστα θίγονται επίσης από τοὺς βαρεῖς φόρους. Έξάγουν άκωλύτως τὰ κεφάλαιά των εις τήν άλλοδαπήν, μόλις άντιληφθοῦν τὸν μικρότερον δι' αὐτὰ κίνδυνον, άδιαφόρως εαν ή κοινωνική οικονομία περιπίπτῃ έντεϋθεν εις μαρασμῶδη κατά-

³² G. Feder op. cit. σελ. 52. Ίδιαιτέρως επιμένει ὁ Feder επί τής έπιβληθείσης ὑπὸ του μεγάλου τραπεζικου και χρηματιστηριακου κεφαλαίου «δουλείας του τόκου» (Zinsknechtschaft), ήτοι τής καταχρέωσεως κράτους και λαου, έπαχθεστάτης λόγω τής ύποχρεώσεως ανένου τοκοδοσίας. Τὸ χρῆμα, κατ' αὐτόν, έγένετο οὕτω, από μέσου άποταμιεύσεως και διευκόλυνσεως τών συναλλαγῶν, δύναμις και δὴ κατοποιός, εις χείρας ὀλίγων ανθρώπων, οἱ κύριοι τών τραπεζῶν κατέστησαν κύριοι τής παραγωγῆς, έν φθὰ έπρεπε νά είναι οἱ ὑπέρηται της, τέλος ή πίστις προήγαγε και προάγει τὸν εκβιασμόν εις βάρος τών παραγωγῶν και τήν δημιουργίαν άνευ εργασίας εισοδήματος. Ίδὲ αὐτόθι σελ. 69-83. Ό συγγραφεὺς οὗτος προτείνει μάλιστα και μέσα άπαλλαγῆς από τής «δουλείας του τόκου», τὰ ὁποία ὅμως δέν φαίνεται νά έσχον έν Γερμανίᾳ εὐρυτέραν άπήχησιν.

στασιν, ὡσαύτως θησαυρίζουν ἀπεριορίστως ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν νόμων, ἀπορροφούν καὶ τὴν τελευταίαν οἰκονομικὴν ἱκμάδα τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ καὶ πρὸ παντὸς ἐξαχρειώνουν τὴν κοινωνίαν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖ καὶ τὸ μεγαλύτερον κακὸν ἐκ τῶν ἐπισωρευομένων ὑπὸ τῆς μεγαλοκεφαλαιοκρατίας ἐπὶ τῶν διαφόρων κρατικῶν κοινωνιῶν. «Ὅλα τὰ ἔνστικτα, λέγει ὁ G. Feder³³, κατευθύνονται εἰς τὴν ἀπόκτησιν πλοῦτου. Ἐντὸς τῆς ἀτέρμονος κερδοσκοπικῆς μανίας ἐξαφανίζεται ἡ ἔννοια τῆς καλῆς πίστεως, οἱ δὲ εὐπρεπεῖς ἄνθρωποι ὀφείλουν νὰ ὑπολογίζων μετὰ τὴν διηλεκτὴ οἰκονομικὴν των ἐξασθένισιν, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀσυνειδησία συγκεντρώνει μετὰ παντοειδεῖς ἐπιχειρηματικὰς ἐνεργείας ἀμύθητα κέρδη».

Κατὰ τοὺς ἐθνικοσοσιαλιστὰς μεγάλην εὐθύνην διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς αὐτῆς παντοδυναμίας ὑπέχει καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη. Ἐπηρεασμένη καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ ἴδιον ἐβραϊκὸν κεφαλαιοκρατικὸν πνεῦμα— ἄλλως τε μέγα μέρος τῶν καθηγητῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας εἰς τὰς διαφόρους χώρας ὑπῆρξαν ἢ καὶ εἶναι Ἑβραῖοι— ὑπεστήριξε τὴν ἄποψιν, ὅτι πρέπει νὰ περιορίζηται κυρίως εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, ὡς αἱ δὲ οἰκονομολόγοι τινὲς εἰσήλθον καὶ εἰς ἀξιολογικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν φαινομένων τούτων, αἱ κρίσεις των δὲν ὑπῆρξαν πάντοτε αἱ πρέπουσαι. Οὕτως, ἐνσυνειδήτως ἢ ἀσυνειδήτως, ἐγένετο αὐτῇ ἡ ὑψηλὴ προστάτις τῶν προμνησθέντων οἰκονομικῶν ἐγκλημάτων, χωρὶς νὰ ὀδηγήσῃ πράγματι εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας³⁴.

Συμφιλίωσις τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ μετὰ μίαν τοιαύτην διεφθαρμένην κεφαλαιοκρατίαν εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος, ὅπως εἶναι ἀδύνατος καὶ ἡ συνεργασία του μετὰ τὸν δίδυμον ἀδελφόν της, τὸν ἐξ ἴσου διεφθαρμένον κοινοβουλευτισμόν. Συνεπῆς πρὸς τὰς ἀντικεφαλαιοκρατικὰς αὐτὰς πεποιθήσεις του, ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς θὰ ἔπρεπε νὰ βλέπῃ εὐχαρίστως ἐξαφανιζομένας τὰς μεγάλας τραπέζας καὶ τὰ χρηματιστήρια καὶ ἀντικαθιστωμένας τὰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις διὰ μακρᾶς σειρᾶς μέσων καὶ μικρῶν. Αὐτὸ εἶναι πράγματι τὸ οἰκονομικὸν του ἰδεώδες: **Μέτρια ἐπιχειρήσεις, ἀποκομίζουσαι μέτρια, θεμιτὰ κέρδη, ἐμφορούμεναι ἀπὸ πλήρη συνειδήσιν τῶν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ὀλότητα ὑποχρεώσεών των καὶ τροφοδοτοῦσαι τὸν μείζονα δυνατὸν ἀριθμὸν οἰκονομικῶς ἐλευθέρων ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων.** Διὰ τῶν τοιούτων ἐπιχειρήσεων ἢ προσφορὰ τῶν ἀγαθῶν θὰ ἔπρεπε νὰ γίνηται εἰς τιμὴν περικλείουσαν τὰς παραγωγικὰς δαπάνας, τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἐπιχειρηματίου διὰ τὰς προσωπικὰς του ὑπηρεσίας καὶ ἐν μέτριον ποσοστὸν κέρδους διὰ τὴν κάλυψιν ζημιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐξόδων βελτιώσεως τοῦ τεχνικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἐλάττωσις τῶν παραγωγικῶν δαπανῶν θὰ ἔδει νὰ ἐπιδιώκηται δι' ἐφευρέσεων καὶ τεχνικῶν τελειοποιήσεων καὶ οὐχὶ δι' ἐλαττώσεως τῶν μισθῶν.

Δὲν λησμονεῖ ὅμως ἐκ παραλλήλου ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ὅτι, ὅπως ὅλα τὰ ἰδεώδη, οὕτω καὶ τὸ ἰδεώδες τῆς ἀπολύτου κατισχύσεως τῆς μέσης καὶ μικρᾶς ἐπιχειρήσεως δὲν εἶναι πραγματοποιήσιμον. Χωρὶς τραπέζας καὶ χρηματιστήρια δὲν δύναται νὰ ζῆσῃ μία σύγχρονος κοινωνικὴ οἰκονομία, τὰ δὲ παραγωγικὰ πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ταῖς

³³ G. Feder op. cit. σελ. 37.

³⁴ Ἰαν δυσμενῶς ἐκφράζεται διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην καὶ ὁ A. Hitler εἰς τὸν λόγον του πρὸς τὸ Reichstag τῆς 30-1-1937 (σελ. 20 ἐπ. τῆς ἐκδόσεως M. Müller und Sohn).

μεταφοραῖς, τῇ μεταλλείᾳ καὶ ἰδίως τῇ βιομηχανίᾳ εἶναι κυριολεκτικῶς ἀνεκτίμητα. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ ἀντικεφαλαιοκρατικαὶ τάσεις τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ ἐμφανίζονται ἐν τῇ πράξει, ἀπὸ τῆς ἀνόδου του εἰς τὴν ἐξουσίαν, μετριοπαθέστεραι. Μὴ δυνάμενος νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν μεγαλοκεφαλαιοκρατίαν καὶ ἐδραϊώσῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων της τὴν μικρὰν καὶ μέσῃν ἐπιχειρήσιν, ζητεῖ τοῦλάχιστον νὰ ἐξαφανίσῃ τὰς ἐκτροπὰς της, ζητεῖ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν παλαιὰν ἀνήθικον κεφαλαιοκρατίαν διὰ μιᾶς νέας, εὐπρεποῦς, ἐθνικόφρονος, κεκαθαρμένης, ἐν ᾗ διατηρεῖται μὲν ἡ προσπάθεια τῶν ἀτόμων πρὸς ἀπόκτησιν κέρδους, περιορίζεται ὅμως αὕτη πολλαχόθεν κατὰ τὸν τρόπον ἐξυπηρετικὸν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

Πρὸς τοῦτο ἐκδιώκει τοὺς Ἑβραίους ὄχι μόνον ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι μετ' αὐτῶν ἀποδημεῖ καὶ τὸ κακὸν κεφαλαιοκρατικὸν πνεῦμα, περιορίζει νομοθετικῶς τὸν ἀριθμὸν καὶ πρὸ παντὸς τὴν δρᾶσιν τῶν χρηματιστηρίων ἀξιῶν καὶ ἐμπορευμάτων, ὥστε νὰ καταστοῦν ταῦτα, ἀπὸ κέντρα ἀναισχύντου κερδοσκοπικῆς μανίας, πολῦτιμα ὄργανα τοῦ ὑγιοῦς ἐμπορίου τῆς χώρας³⁵, καταπολεμεῖ τὰ τράστ, συνδικάτα καὶ καρτέλλα, ὑπερκεείμενα τῶν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ ἀποβλέποντα εἰς τὴν ἐπιβολὴν ὑψηλῶν τιμῶν εἰς τὴν ἀγορᾶν^{35α}, αἴρει τὴν παλαιότεραν ἐλευθερίαν ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας τραπεζῶν καὶ ἐπιβάλλει αὐστηρότατον κρατικὸν ἔλεγχον ἐπ' αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων³⁶, λαμβάνει ριζικὰ μέτρα πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ τόκου καὶ διευκόλυνσιν οὕτω τῆς παραγωγικῆς δράσεως σὺν τῷ περιορισμῷ τοῦ ἄνευ ἐργασίας εἰσοδήματος, ἀπαλλάσσει τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ἀπὸ τὰ πολυάριθμα παράσιτα, τὰ συγκεντρωθέντα διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν κεφαλαίων,

³⁵ «Τὸ χρηματιστήριον, ἔλεγεν ὁ στρατάρχης H. Göring εἰς τὸ συνέδριον τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος ἐν Νυρεμβέργῃ τοῦ Σεπτεμβρίου 1938 (σελ. 20-23 τοῦ εἰς τὸ συνέδριον ἀναφερομένου παραρτήματος τῆς «Neue Freie Presse» τῆς Βιέννης), ἔχει παύσει κατέχον παρ' ἡμῖν κυρίαρχον θέσιν Ἐχει τοῦτο ἀσφαλῶς σημαντικὴν ἀποστολήν, διότι διευκολύνει τὴν κυκλοφορίαν τῶν κινητῶν ἀξιῶν καὶ δρᾷ ὡς ὄργανον τῆς κατευθύνσεως τῶν κεφαλαίων. Ἡ ἀξία ὅμως τῶν μετοχῶν καὶ ὁμολογιῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων γίνονται χρηματιστηριακαὶ πράξεις, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀυθαίρετος, ἀλλ' ἐγκρίεται εἰς τὴν καταβολὴν ἐργασίας (Arbeitsleistung), τὴν ἰσταμένην ὀπισθέντων. Αἱ μετοχαὶ π. χ. ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀξίαν τῶν ἐργοστασίων καὶ λοιπῶν ἐγκαταστάσεων, ὡς καὶ τῶν αὐτόθι δρώντων προσώπων, ὀπισθεν δὲ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ δημοσίου χρέους ἰσταται ἡ τεραστία καταβολὴ ἐργασίας ὀλοκλήρου τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ καὶ ἡ ἐγγύησις τοῦ τρίτου Ράιχ. Βεβαίως εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωμεν χώραν διακυμάνσεις τῶν τιμῶν τῶν κινητῶν ἀξιῶν... διακυμάνσεις ὅμως, ὀφειλόμεναι εἰς ὑπόπτους ἐνεργείας, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει εἶναι ἀνεκταί...».

^{35α} Περὶ τῆς δράσεως τούτων ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἰδὲ ἰδίως Robert Liefmann «Kartelle, Konzerne und Trusts» Stuttgart, 1930.

³⁶ Διὰ τοῦ σπουδαίου νόμου «Über das Kreditwesen» τῆς 5-12-1934 ὑπῆχθησαν εἰς αὐστηρότατον ἔλεγχον τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα τῆς Γερμανίας πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξασφαλίσεως τῶν ἀποταμιευμάτων τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνισχύσεως δι' αὐτῶν τῆς ὑγιοῦς παραγωγικῆς δράσεως. Ὁ νόμος οὗτος προνοεῖ ἐιδικώτερον περὶ τῆς συγκεντρώσεως τῶν πιστωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, τῆς ἀποφυγῆς ἐπικινδύνων κερδοσκοπικῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν, τῆς ἐλαττώσεως τῶν γενικῶν ἐξόδων τῶν τραπεζῶν, τοῦ καταμερισμοῦ μεταξὺ των τῶν διαφόρων πιστωτικῶν ἐργασιῶν, τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ρευστότητός των, τῆς εὐρυτέρας δημοσιότητος τῶν ἰσολογισμῶν των καὶ τῶν τοιούτων.

τέλος θέτει φραγμούς εις την έκτασιν τῶν κερδῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ὠφελουμένων ἐκ τῶν διαφόρων μέτρων τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος³⁷.

Τὰ μέτρα τοῦ γερμανικοῦ κράτους πρὸς ἐξυγιάνσιν τῆς ἀγορᾶς τῶν κεφαλαίων καὶ ἐξασθένισιν τῆς κεφαλαιοκρατικῆς πίεσεως ἐπὶ τῆς μέσης καὶ μικρᾶς ἐπιχειρήσεως εὐρίσκονται εἰς τὰ πρῶτά των βήματα. Ἡ πρόσφατος ἐφαρμογή των δὲν ἐπέτρεψεν ἀκόμη, ὅπως ἔλθουν εἰς φῶς ὅλοι οἱ ἀναμενόμενοι καρποί, πρὸ παντὸς ὁμῶς παρουσιάζουν ταῦτα κενὰ τινα, τὰ ὅποια ἀσφαλῶς θὰ πληρωθοῦν ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι.

β'. — Ἄρτιωτέρα ὀργάνωσις τῶν μέσων τάξεων.

Οὐχὶ ἡσσονος σημασίας εἶναι τὰ μέτρα τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν μέσων τάξεων τῆς κοινωνίας, τὰ συνιστάμενα εἰς τὴν ἀρτιωτέραν τούτων ὀργάνωσιν. Ταῦτα δὲν ὑπηγόρευσαν μόνον αἱ νέαι πολιτειακαὶ ἀντιλήψεις, αἱ ἐνδεικνύουσαι τὴν εἰς ὄψωσιν κλειστάς ὁμάδας καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀξιώματος τῆς ἡγεσίας ὀργάνωσιν τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας³⁸, ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις, ὅτι αἱ μέσαι τάξεις γίνονται εὐχερέστερον βορὰ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου, ἐφ' ὅσον παραμένουν ἀνοργάνωτοι ἢ εἶναι ἐλλιπῶς ὀργανωμένοι, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ δημιουργία συνεκτικῶν δεσμῶν μεταξὺ τῶν μελῶν ἐκάστης ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς πολιτείας δὲν δύναται ἢ νὰ αὐξήσῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεώς των. Ἀπὸ τὰς σκέψεις ταύτας ὀρμῶμενον τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν κράτος προέβη κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν εἰς τὴν κατοχύρωσιν καὶ ἐξύψωσιν τῶν διαφόρων ἐλευθέρων ἐπαγγελμάτων ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου δυνατοῦ ἐπιπέδου ὡς καὶ εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς ὀργανώσεως ἐπὶ νέων βάσεων τῆς γεωργικῆς καὶ τῆς χειροτεχνικῆς τάξεως, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἀσχοληθῶ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ κάπως διεξοδικώτερον.

1. — Ἡ ὀργάνωσις τῆς γεωργικῆς τάξεως.

Ὅταν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἦλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἡ γεωργικὴ τάξις εὐρίσκειτο εἰς τὸ στάδιον τῆς καταρρεύσεως. Πλείστα ἀγροκτῆματα ἦσαν ὑπὸ ἀναγκαστικὸν πλειστηριασμόν³⁹, αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων παρέμενον ἐπὶ χαμηλοῦ ἐπιπέδου, ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν ἀγροτῶν ἦτο μηδα-

³⁷ Ἄξιος ἰδιαίτερας μνείας τυγχάνει ἐνταῦθα ὁ λεγόμενος «Anleihestockgesetz» τοῦ 1935, κατὰ τὸν ὅποιον αἱ ἐπιχειρήσεις, αἱ ἀποκομίζουσαι ἐκ τῶν μέτρων τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ καθεστώτος σημαντικὰ κέρδη, δὲν δύναται νὰ τὰ διανέμουν ἀμέσως ὡς μερίσματα εἰς τοὺς μετόχους των. Τὰ πέραν τοῦ 6% ἕως 8% ἐπὶ τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου κέρδη φέρονται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν Deutsche Diskontbank, παραμένουν παρ' αὐτῆ ἐπὶ τετραετίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἀγορᾶς τῶν κεφαλαίων καὶ διευκόλυνσιν τῆς πώσεως τοῦ τόκου, μεθ' ὃ διανέμονται εἰς τοὺς μετόχους.

³⁸ Ἴδὲ σχετικῶς **Max Frauendorfer** «Der ständische Gedanke im Nationalsozialismus» 2α ἔκδ. 1933. **Walter Heinrich** «Das Ständewesen mit besonderer Berücksichtigung der Selbstverwaltung der Wirtschaft» 2α ἔκδ. Jena, 1934. **Otto Wagener** «Nationalsozialistische Wirtschaftsauffassung und berufsständischer Aufbau» Berlin, 1933.

³⁹ Κατὰ τὰς πληροφορίες, τὰς μεταδιδόμενας ὑπὸ τοῦ **C. Santoro** (op. cit. σελ. 221 ἐπ.), ἡ γερμανικὴ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία ἦτο τὸ 1932 βεβαρημένη μὲ ἐμπράγματα βάρη 12 δισεκατ. μάρκων, τῶν ἐκ τῶν βαρῶν τούτων τόκων ἀνερχομένων εἰς 20% τῆς ἀξίας τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Τὸ ἀμέσως προηγούμενον ἔτος εἶχον λάβει χώραν αὐτόθι ἀναγκαστικοὶ πλειστηριασμοὶ ἐπὶ 17.157 ἀγροκτῆμάτων ἐκτάσεως 462.485 ἑκταρίων.

μινή, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκατέλειπον μάλιστα τὴν ὑπαιθρον χώραν καὶ κατέφευγον εἰς τὰς πόλεις παρ' ὅλην τὴν μαστίζουσαν τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν ἀνεργίαν. Ἡ τάξις ὁμῶς αὕτη κατέχει τόσον σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἐθνικοσοσιαλιστικῇ ἰδεολογίᾳ καὶ ἡ συμβολὴ τῆς πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ποθητῆς οἰκονομικῆς αὐταρκειᾶς εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ νέον κράτος νὰ μὴ ὀρωδήσῃ πρὸ οὐδεμιᾶς θυσίας πρὸς συγκράτησιν καὶ προαγωγὴν τῆς. «Υπεράνω ὅλων, ἔλεγεν ὁ A. Hitler τὸ 1933⁴⁰, ἴστανται δύο βασικαὶ ὑποχρεώσεις μας. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ σωτηρία τῆς ἀγροτικῆς τάξεως⁴¹, τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ παντὸς μέσου. Ἡ καταστροφὴ τῆς τάξεως ταύτης θὰ ἦτο κυριολεκτικῶς ὀλεθρία διὰ τὸν λαόν μας. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀποδοτικότητος τῶν ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐνδεχομένως καὶ δι' ἐλαφρύνσεως ἀπὸ τῶν βαρυνόντων ταύτας χρεῶν, στενοχωρεῖ ἴσως τινάς, τὴν ἐπιβάλλουν ὁμῶς ὑψίστα συμφέροντα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἡ ἐξύψωσις τῆς ἀγροτικῆς τάξεως εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεσις τῆς ἀνήσεως τῆς βιομηχανίας μας, τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου μας, ἀκόμη καὶ τῆς γερμανικῆς ἐξαγωγῆς... Οἱ χωρικοὶ εἶναι τὰ θεμέλια τοῦ κράτους».

Παραλλήλως λοιπὸν πρὸς τὴν ρύθμισιν τῶν ἀγροτικῶν χρεῶν, τὴν διευκόλυνσιν τῆς διοχετεύσεως εὐθηγῆς πίστεως εἰς τοὺς ἀγρότας, τὴν παροχὴν πάσης φύσεως πλεονεκτημάτων εἰς τοὺς παραμένοντας εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν νέους γεωργούς, τὸν ἐξωραϊσμόν τῶν χωρίων, τὴν ἐκτέλεσιν σημαντικῶν ἔργων μονίμων ἐγγείων βελτιώσεων, τὴν καλυτέρευσιν τῆς θέσεως τῶν ἀγρογεωργῶν καὶ πρὸ παντὸς τὴν προώθησιν τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὅπως ἀνέλθουν εἰς ὑψηλότερά πως ἐπίπεδα⁴², προέβη ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς καὶ εἰς τὴν ἀρτιωτέραν ὀργάνωσιν τῆς γεωργικῆς τάξεως διὰ κανόνων δημοσίου δικαίου^{42α}. Εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς γεωργικῆς τάξεως ἀναφέρεται ἀμέσως μὲν ὁ **Reichsnährstandgesetz** τῆς 13-9-1933⁴³, ἐμμέσως δὲ καὶ ὁ **Reichserbhofgesetz** τῆς 29-9-1933⁴⁴. Κατὰ τοὺς νόμους τούτους «γεωργός» (Bauer) δὲν δύναται πλέον νὰ εἶναι οἰοσδήποτε. Ἀποτελεῖ καὶ τοῦτο μίαν ἐπίσημον ἐπαγγελματικὴν ἰδιότητα, τὴν ὁποίαν δικαιούνται νὰ φέρουν μόνον οἱ ἀρείας καταγωγῆς Γερμανοὶ πολῖται, οἱ αὐτοπροσώπως καλλιεργοῦντες τὴν γῆν καὶ κεκτημένοι «πατρῶον κτῆμα» (Erbhof), ἦτοι κτῆμα ἀναπαλλοτριώτων, ἀκατάσχετον, ἀδιανέμητον, μεταβιβαζόμενον ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς ἕν μόνον τέκνον, ἐπαρκοῦς δὲ ἐκτάσεως, τοῦλάχιστον πρὸς συντήρησιν μιᾶς οἰκογε-

⁴⁰ **C. Santoro** op. cit. σελ. 34.

⁴¹ Ἡ ἕτερα κρατικὴ ὑποχρέωσις, τὴν ὁποίαν ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ Γερμανὸς ἡγέτης, εἶναι ἡ ἀπορρόφησις ὑπὸ τῆς παραγωγῆς τῶν στρατιῶν τῶν ἀνέργων.

⁴² Τοῦτο ἐγένετο ἰδίως διὰ τῆς νέας Marktordnung, τῆς κατευθυνομένης καὶ εἰς τὴν σχετικὴν σταθεροποίησιν τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἐπ' ὠφελείᾳ τόσον τῶν παραγωγῶν, ὅσον καὶ τῶν καταναλωτῶν. Ἡ νέα ἀγορανομικὴ τάξις ζητεῖ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἐπὶ τῶν προϊόντων τούτων νοσηρὰν κερδοσκοπίαν ὡς καὶ τὰ ὑπέρογκα ὀφέλη τῶν μεσολαβούντων ἐμπόρων.

^{42α} Ἴδὲ ἐπὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς γερμανικῆς γεωργικῆς τάξεως καὶ ἐν γένει τῶν μέτρων τοῦ γερμανικοῦ κράτους πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐν **Henri Lichtenberger** «L'Allemagne nouvelle» Paris, 1936, σελ. 209 ἐπ.

⁴³ Ἐπὶ τῇ βάσει τούτου ἐξεδόθη τὸ διάταγμα «Über den vorläufigen Aufbau des Reichsnährstandes» τῆς 8-12-1933 καὶ ἄλλα μεταγενέστερα.

⁴⁴ Καὶ τὸν νόμον τοῦτον ἠκολούθησε σειρὰ ἐκτελεστικῶν διαταγμάτων τῆς 19-10-1933, 19-12-1933, 27-4-1934 κτλ.

νείας 45. "Απαντες οί άνήκοντες εἰς τὴν γεωργικὴν καὶ γενικώτερον εἰς τὴν «τροφοδοτίδα τάξιν» (Nährstand) τῆς κοινωνίας εἶναι ὠργανωμένοι ὁμοσπονδιακῶς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς πολιτείας. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἴσταται «ὁ ἡγέτης τῶν γεωργῶν τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας» (Reichsbauernführer), ὑπὸ τὸν ὅποιον δροῦν οἱ περιφερειακοὶ ἡγέται, οἱ λεγόμενοι «Landesbauernführer» καὶ «Ortsbauernführer». Τὰ μέλη τῆς τάξεως ὑποχρεοῦνται νὰ κρατοῦν ὑψηλὰ τὴν κοινωνικὴν τιμὴν, ὡς θὰ ἴδωμεν δὲ κατωτέρω, ἰδιαίτερον ἐπαγγελματικὸν ποινικὸν δίκαιον ἐξασφαλίζει τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐκ τῆς κοινωνικῆς τιμῆς ἀπορροουσῶν ὑποχρεώσεων 46.

2.— Ἡ ὀργάνωσις τῆς χειροτεχνικῆς τάξεως.

Ἀνάλογα μέτρα ἐλήφθησαν καὶ διὰ τὴν ὀργάνωσιν μιᾶς ἄλλης σπουδαίας μέσης τάξεως, τῆς χειροτεχνικῆς, ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ σήμερον ἔτι, ἐν μέσῳ τεραστίας βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως, δροῦν ἐν Γερμανίᾳ περὶ τὰ 4 ἑκατομμύρια ἀνθρώπων 47. Ἡ ἐθνικοσοσιαλιστικὴ ὀργάνωσις τῆς χειροτεχνικῆς τάξεως ἐπραγματοποιήθη κυρίως διὰ τοῦ νόμου «Uber den vorläufigen Aufbau des deutschen Handwerks» τῆς 29-11-1933 48, ἔχει δὲ αὐστηρὸν συντεχνιακὸν καὶ συγκεντρωτικὸν χαρακτῆρα καὶ τοῦτο πρὸς ἀποτελεσματικώτεραν συνένωσιν τῶν ἐγκατεσπαρμένων δυνάμεων τῆς τάξεως ταύτης καὶ ἐξασφάλισιν εἰς αὐτὴν τῆς ἀρμοζούσης θέσεως ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ. Ἡ εἰρημένη νομοθεσία θέτει ἐπὶ κεφαλῆς τῶν νέων χειροτεχνικῶν συντεχνιῶν τῆς χώρας 49 καὶ τῶν ἐνώσεων τῶν ἑνα καθολικῶν ἡγέτην, τὸν λεγόμενον Reichshandwerksmeister, ὅστις εἶναι συγχρόνως εἰς ἐκ τῶν ἡγετῶν τοῦ γερμανικοῦ μετώπου ἐργασίας καὶ πρόεδρος τοῦ «χειροτεχνικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας» 50.

45 Ἴδὲ ἰδίως τὰ ἀρ. 1 ἐπ. καὶ 11 ἐπ. τοῦ «νόμου τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας περὶ πατρῶν κτημάτων» τῆς 29-9-1933 ὡς καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν παρατηρήσεις ἐν σελ. 13 ἐπ. τῆς ἐκδόσεως τοῦ Franz Hennig «Das Reichserbhofgesetz» Berlin, 1935.

46 Ἀναφορικῶς πρὸς τὰς τελευταίας ἐκδηλώσεις τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ γερμανικοῦ κράτους διὰ τὴν γεωργικὴν τάξιν καὶ τοὺς καρπούς, οὗς ἔδωκε τοῦτο, ἰδὲ τὴν λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἔκθεσιν τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ ἐπισιτισμοῦ καὶ τῆς γεωργίας καὶ συγχρόνως ὑπάτου ἡγέτου τῶν γεωργῶν Walter Darré εἰς τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν συνέδριον τῆς Νυρεμβέργης τοῦ Σεπτεμβρίου 1938, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὰς σελ. 17-18 τοῦ παραρτήματος τῆς «Neue Freie Presse».

47 Ἴδὲ σχετικῶς Karl Hartmann «Neues Handwerksrecht» Berlin, 2 τόμοι 1934-1935. Hans Meusch «Deutsches Handwerksrecht» (κειμένον τοῦ νέου νόμου τῆς 29-11-1933 ὡς καὶ τῶν μέχρι τέλους τοῦ 1935 ἐκδοθέντων σχετικῶν διαταγμάτων) 3η ἔκδ. Essen, 1935. Schild und Rohlfing «Die neue Organisation des Handwerks» Berlin, 1934. Hainz Kewald «Der Neuaufbau des deutschen Handwerks» Köln, 1935.

48 Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συντομωτάτου κειμένου τοῦ νόμου τούτου ἐξεδόθη σειρὰ διαταγμάτων, τῆς 15-6-1934, 9-11-1934 18-1-1935 κτλ.

49 Ἡ εὐρυτάτη δικαιοδοσία ἐκάστης χειροτεχνικῆς συντεχνίας ἐκτίθεται ἰδίως εἰς τὰ ἀρ. 43 ἐπ. τοῦ διατάγ. τῆς 15-6-1934.

50 Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν διὰ τοῦ νόμου τῆς 27-2-1934 («Gesetz zur Vorbereitung des organischen Aufbaus der deutschen Wirtschaft») ἴδρυσιν ἐνὸς «οἰκονομικοῦ ἐπιμελητηρίου τῆς γερμανικῆς ἐπικρατείας» (Reichswirtschaftskammer), περιλαμβάνοντος ὁλόκληρον τὴν «ἀστικὴν» παραγωγικὴν δρᾶσιν τῆς χώρας ταύτης μετὰ τῶν βοηθητικῶν τῆς κλάδων, συνεπῶς καὶ τὴν χειροτεχνίαν.

ὑπὸ τὸν καθολικὸν ἡγέτην τῆς χειροτεχνικῆς τάξεως δροῦν τοπικοὶ ἡγέται τῶν διαφόρων χειροτεχνικῶν κλάδων καὶ ὑπ' αὐτοὺς οἱ ἡγέται τῶν κατ' ἰδίαν συντεχνιῶν. Ὅπως προκειμένου περὶ τῆς γεωργικῆς τάξεως, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὑποχρεοῦνται τὰ μέλη τῶν χειροτεχνικῶν συντεχνιῶν εἰς ἀπαρέγκλιτον τήρησιν τῶν ἐκ τῆς κοινωνικῆς τιμῆς ἀπορροουσῶν ὑποχρεώσεων τῶν 51, ὑποκείμενα ἄλλως εἰς αὐστηροτάτας κυρώσεις.

Πρὸς ἐξύψωσιν τῆς χειροτεχνικῆς τάξεως ἐπανῆλθε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ ἰσχὺς τῆς παλαιᾶς «δοκιμασίας τῶν τεχνιτῶν» (Meisterprüfung) πρὸς ἀπόκτησιν ἀδείας ἀσκήσεως χειροτεχνικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ χειροτεχνικὰ σχολεῖα, ἐδόθη ὅλως ἰδιαίτερα ὠθησις εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν χειροτεχνίαν (Kunstgewerbe) καὶ ἰδρύθησαν ἐν Βερολίνῳ «ὁ οἶκος τῆς γερμανικῆς χειροτεχνίας» πρὸς ἀπιοτέραν κατάδειξιν τῶν χειροτεχνικῶν προόδων, καθὼς καὶ «τὸ γερμανικὸν χειροτεχνικὸν ἴνστιτούτον» πρὸς διευκόλυνσιν τῆς πλουσιωτέρας καὶ τεχνικῶς τελειότερας παραγωγῆς εἰς τοὺς χειροτεχνικοὺς κλάδους.

Β'.— ΡΥΘΜΙΣΙΣ ΕΠΙ ΝΕΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ

Προβαίνω ἤδη εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν τῶν μέτρων, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἐπιδιώκει τὴν διευθέτησιν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, τὴν ρύθμισιν ἐπὶ ἐντελῶς νέων βάσεων τῶν σχέσεων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν καὶ διαμόρφωσιν οὕτω ἐνὸς καινοφανοῦς ἐργατικοῦ δικαίου.

Ὡς εἶδομεν, ἡ προσπάθεια τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ πρὸς ἐξασθένισιν τῆς μεγάλης κεφαλαιοκρατίας καὶ ἐνίσχυσιν τῆς μικρᾶς καὶ μέσης παραγωγικῆς δράσεως δὲν ἐξικνεῖται μέχρις ἐξοντώσεως τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας τὰ πλεονεκτήματα ἀναγνωρίζονται ἀπολύτως. Διὰ νὰ ἀρύηται ὅμως τὸ ἔθνος μόνον τὰ ὀφέλη ἐκ τῆς μεγάλης ἀτομικῆς ἐπιχειρήσεως, χωρὶς τὰ ἐντεῦθεν σκιερὰ σημεῖα, δεόν, κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν, νὰ ἐξασφαλισθοῦν εἰς τοὺς ὑποχρέους νὰ ζοῦν ὡς ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἐργάται αἱ ἄρισται δυναταὶ συνθήκαι, δεόν, πρωτίστως, νὰ δημιουργηθῇ ἐδραῖον ἔδαφος ἀγαστῆς τούτων μετὰ τῶν ἐργοδοτῶν συνεργασίας.

α'.— Ἡ ρύθμισις τῶν σχέσεων ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν ἐν τῷ παρελθόντι.

Αἱ μεγάλαι τεχνικαὶ πρόοδοι ἐν τῇ παραγωγῇ καὶ κυκλοφορίᾳ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τὴν φιλελευθέραν οἰκονομικὴν πολιτικὴν προήγαγον καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος τὴν ἐξάπλωσιν τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, τῇ μεταλλείᾳ, τῷ ἐμπορίῳ καὶ ταῖς μεταφοραῖς καὶ προεκάλεσαν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν συγκεντρωσιν τῶν κεφαλαίων εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἐκπρολεταριασμὸν τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν μικροεπιχειρηματιῶν καὶ ἀνεξαρτήτων τεχνιτῶν. Τὸ κεφάλαιον ἐχωρίζετο οὕτως ἀπὸ τὴν ἐργασίαν δι' ὀσημέραι εὐρυνομένον χάσματος. Ἡ μετάστασις τῶν ἐργατῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐργοδοτῶν, ἦτις παλαιότερον, μετὰ τὸ συντεχνιακὸν καθεστῶς, ἦτο οὕτως εἰπεῖν φυσικὴ, ἐδυσχεράνη ἤδη, ἂν δὲν κατέστη τελείως ἀνέφικτος. Ἡ ἐργατικὴ σύμβασις ἦτο πραγματικὴ τραγωδία διὰ τοὺς ἐργάτας, καθ' ὅσον οὗτοι, πενόμενοι, ἦσαν ὑπο-

51 Ἄρ. 59 ἐπ. τοῦ διατάγματος τῆς 15-6-1934.

χρεωμένοι να συνομολογήσουν ταύτην υπό τους δρους, τους οποίους ύπηγό-
ρευον οι εργοδότες. Καθώς προσφυώς ελέχθη⁵², ή περίφημος φιλελευθέρα
άρχη «laissez faire, laissez passer», εσήμαινε συχνά, προκειμένου περί του έργα-
τικού κόσμου, «laissez faire, laissez mougir».

Τά τότε ακόμη ανεξάρτητα άπ' άλλήλων γερμανικά κράτη, μιμούμενα
άλλας, περισσότερο αντών προηγμένας ευρωπαϊκάς χώρας, έδειξαν άρχι-
κώς όλην την μεροληψίαν των υπέρ των εργοδοτών και έναντιον των έργα-
τών. Ένώ ήνείχοντο τους εργοδότες, όπως έκμεταλλεύωνται τους εργάτας των,
εστέρουσιν τους τελευταίους τούτους των θετικών μέσων άμύνης προς καλύτεραν
προάσπισιν των δικαιωμάτων των και τους κατεδικάζον κατ' αυτόν τον τρόπον
εις μίαν προϊούσαν οικονομικήν και ήθικήν έξαθλίωσιν.

Η κατάσταση ήρξατο ελαφρώς μεταβαλλομένη άπό της χορηγήσεως
εις τους εργάτας έκ μέρους των γερμανικών κρατών πολιτικών τινων έλευ-
θεριών, ιδίως όμως άπό της έν έτει 1871 ίδρύσεως της γερμανικής αυτο-
κρατορίας. Πράγματι ή αυτοκρατορική κυβέρνησις, έν πληρεστέρα συνειδήσει
των προς τάς πασχούσας τάξεις ύποχρεώσεών της⁵³, αλλά και υπό την έπιρ-
ροήν της έντεινομένης εργατικής κινήσεως ήρξατο εύθους άμέσως λαμβάνουσα
τά πρώτα μέτρα⁵⁴ προς ουσιαστικήν βελτίωσιν της θέσεως των εργατών και
ύπαλλήλων και άμβλυνσιν των αντιθέσεών έντός της ραγδαίως έκκεφαλαιο-
κρατούμενης γερμανικής κοινωνικής οικονομίας⁵⁵.

⁵² Werner Stark «Sozialpolitik», Brünn-Prag-Leipzig-Wien, 1936 (άρ. 1
της σειράς «Die Volkswirtschaft» έκδ. υπό O. Engländer) σελ. 4.

⁵³ Πρός γένεσιν της συνειδήσεως ταύτης δέν συνέβαλεν όλίγον και ή
γνησία γερμανική έπιστήμη. Ίδε έν G. Brehmer ορ. cit. σελ. 9 έπ. περί των
άντιλήψεων των ήγετών της παλαιότερας Ιστορικής σχολής και ιδίως των
W. Roscher και B. Hildebrand περί της θέσεως του κράτους έναντι του
εργατικού ζητήματος, ώσαύτως περί της συμβολής των λεγομένων άπό καθέ-
δρας σοσιαλιστών προς μερικήν διευθέτησίν του. Αυτόθι έν σελ. 34 έπ. εκτί-
θενται και αί σχετικαί άπόψεις των Γερμανών χριστιανοσοσιαλιστών και δη
των v. Ketteler, Kolping, v. Hertling, F. Hitze, H. Pesch, J. H. Wichern, V.
Aimé Huber, R. Todt και A. Stoecker. Περί της περιφήμου Enzyklica Rerum
Novarum του Πάπα Λέοντος XIII (1891) και έν γένει περί της στάσεως της
δυτικής εκκλησίας άπέναντι του εργατικού κόσμου ίδε έν A. Riedler ορ.
cit. σελ. 51 έπ.

⁵⁴ Κατόπιν διαμαρτυριών των φιλανθρώπων διά τάς κρατούσας εις τάς
διαφόρους γερμανικάς χώρας οικτράς εργατικάς συνθήκας, ιδίως όμως μετά
την άνοφοράν του στρατηγού v. Horn, διαπιστώσαντος την προϊούσαν σω-
ματικήν καχεξίαν των στρατευσίμων της δυτικής γερμανικής βιομηχανικής
περιοχής λόγω της πολυώρου και δη νυκτερινής εργασίας των άνηλικών
έν τοις εργοστασίοις, είχαν ληφθή και παλαιότερον προστατευτικά τινά
μέτρα υπέρ των εργαζομένων γυναικών και άνηλικών, ως είναι π. χ. τό
πρωσοικόν διάταγμα της 6-4-1839, συμπληρωθέν και έπεκταθέν μετά τό
1853. Τά μέτρα όμως εκείνα δέν έτυχον αξιολόγου πρακτικής εφαρμογής,
τοσούτω μάλλον, καθ' όσον μόλις τό 1878 ίδρύθη ιδιαίτερα δημοσία έποπτική
ύπηρεσία προς έλεγχον της παρά των εργοδοτών εφαρμογής των μέτρων
τούτων και διωξιν των παραβατών. W. Stark ορ. cit. σελ. 28-29.

⁵⁵ Η εις ποσοστά, έν σχέσει προς τό σύνολον του πληθυσμού, αύξησις
του αριθμού των Γερμανών εργατών μετά τό 1880 υπήρξεν ή άκόλουθος:
Βάσις 1880=100, 1895 124, 1907 146 και 1925 182. Η αντίστοιχος αύξησις του
αριθμού των δημοσίων και ιδιωτικών ύπαλλήλων υπήρξε μεζών (βάσις
1880=100, 1895 159, 1907 318 και 1925 529), λόγω της εύρύσεως της κρατικής
άρμοδιότητος, αλλά και διότι οι ιδιωτικοί ύπάλληλοι έμφανίζονται κατά τάς
τελευταίας δεκαετηρίδας εις μεγάλην έκτασιν, όχι μόνον εις τό έμπόριον, ως

Έν τη εξέλιξει των μέτρων του ένιαίου γερμανικού κράτους προς
ρύθμισιν των σχέσεων εργατών και εργοδοτών, των ληφθέντων κατά την
έξηκονταετιάν 1872-1932, θά ήδύναντο να διακριθούν τρεις περιόδοι⁵⁶.
Η πρώτη ένεπνέετο υπό του καγκελλαρίου πρίγκηπος v. Bismarck και έδη-
μιούργησε τό μεγαλοπρεπές οικοδόμημα των κοινωνικών ασφαλίσεων προς τον
σκοπόν άρσεως της άβεβαιότητος της ζωής του εργάτου και μετ' αύτης της
κυριωτέρας αίτίας της εργατικής έξαθλίωσεως και της κατά του κρατούντος
κοινωνικοοικονομικού καθεστώτος δυσμενείας της εργατικής τάξεως. Η δευ-
τέρα ένεπνέετο υπό του αυτοκράτορος Γουλιέλμου II και έφερεν εις φώς διά
των ύπουργών του βαρώνου v. Berlepsch και κόμητος v. Posadowsky-Wehner
μακράν σειράν ειδικών φιλεργατικών μέτρων, άναφερομένων εις τάς διαφόρους
πλευράς των σχέσεων εργατών και εργοδοτών και πρό των όποίων ό σιδηρούς
καγκελάριος είχεν άντιπαρέλθει, φρονών ότι ό έπιχειρηματίας πρέπει να είναι
άπόλυτος κύριος έν τω οικω του. Η τρίτη περίοδος, συμπίπτουσα με την μετα-
πολεμικήν κοινοβουλευτικήν δημοκρατίαν⁵⁷, έπεξέτεινε και ώλοκλήρωσε τά
φιλεργατικά μέτρα των δύο προγενεστέρων περιόδων, έν τω μέσω όμως των
σοφροτέρων κομματικών άντεγκλήσεων και των παραλογωτέρων εργατικών
άξιώσεων. Η υπό του κράτους γενομένη άναγνώρισις της άρχής της πάλης των
τάξεων και της ίσοτιμίας των εργατικών και εργοδοτικών σωματείων, ως μέσω
καλύτερας οργανώσεως της πάλης ταύτης, έπίσης ό άμεισος ή έμμεσος έξαναγα-
κασμός των εργατών και εργοδοτών εις συμμετοχήν εις τά ειρημένα σωματεία
και ενεργόν έν αυτοίς δράσιν, τέλος ή υπό των σωματείων τούτων όμοιόμορφος
ρύθμισις διά συλλογικών συμβάσεων της εργατικής σχέσεως εις τους διαφό-
ρους παραγωγικούς κλάδους, ταύτα πάντα υπήρξαν τά κυριώτερα σημεία του
μεταπολεμικού γερμανικού εργατικού δικαίου^{57α}. Η πολιτική όμως αύτη της
γερμανικής δημοκρατίας ηύρυνεν ούτω, άντι να γεφυρώση, τό μεταξύ εργατών
και εργοδοτών χάσμα με άποτέλεσμα, άν μη την παλινδρόμησιν, πάντως την
μικράν πρόοδον της ήδη λόγω της ήττης συγκλονισθείσης κοινωνικής οικονο-
μίας της χώρας ταύτης.

(Η συνέχεια εις τό έπόμενον).

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Σ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Τακτικός καθηγητής της πολιτικής οικονομίας
έν τω πανεπιστημίω Θεσσαλονίκης

άλλοτε, αλλά και εις την βιομηχανίαν και τάς μεταφοράς. Εις άπολύτους
αριθμούς ανήρχοντο τό μεν 1907 οι Γερμανοί εργάται εις 11.639.000 και οι
ύπάλληλοι εις 3.157.000, τό δε 1925 οι εργάται εις 14.633.000 και οι ύπάλ-
ληλοι εις 5.274.000.

⁵⁶ Ίδε και W. Stark ορ. cit. σελ. 29-32.

⁵⁷ Κατά τό άρ. 105 του συντάγματος της Βαϊμάρης ό καθορισμός των
σχέσεων εργατών και εργοδοτών γίνεται δι' έλευθέρας συμφωνίας υπό τους
ύπό των νόμων προβλεπομένους περιορισμούς.

^{57α} Ίδε ιδίως την έκδοσιν του Reichsarbeitsministerium «Deutsche So-
zialpolitik 1918-1928» Berlin, 1929.

ΕΝΑΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ

Τοῦ κ. Κ. ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ

Υφυπουργοῦ τῆς Δημοσίας Ἀσφαλείας

[Ὁ κατωτέρω λόγος τοῦ ὑφυπουργοῦ τῆς Ἀσφαλείας κ. Κ. Μανιαδάκη ἐξεφωνήθη εἰς τὸ παρατεθὲν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τιμὴν τῶν περιφερειακῶν διοικητῶν τῆς Ε.Ο.Ν. γεῦμα. Καίτοι ἐδημοσιεύθη εἰς ὅλας τὰς ἡμερίδας καὶ μετεδόθη πρὸς τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος Ἑλληνας ὑπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ Ἀθηνῶν, ἡ ἐδῶ ἀναδημοσίευσίς του ἐκρίθη σκόπιμος διότι ἀποτελεῖ δοκουμενὸν διαρκοῦς ἀξίαις: Δίδει μίαν ἀκριβολόγον εἰκόνα τῆς προαγουσσιανῆς ἠθικῆς συγχύσεως καὶ μίαν εἰκόνα τῆς ἐπελθούσης ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1936 μεταβολῆς. Ὁ λόγος τοῦ κ. Κ. Μανιαδάκη ἔχει τὴν εὐγλωττίαν τῶν γεγονότων καὶ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως εἰς τὰς ἰδέας ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους μάχεται «Τὸ Νέον Κράτος»].

Φαλαγγίτες καὶ φαλαγγίτισσες, εἶμαι ἐξαιρετικὰ εὐτυχῆς διότι, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Α' συνεδρίου τῶν ἀνωτάτων βαθμύχων τῆς Ε. Ο. Ν., μοῦ δίδεται ἡ ἀφορμὴ νὰ διαπιστώσω ὅτι οἱ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὀραματισμοὶ τοῦ ἀρχηγοῦ μου διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς νέας ἑλληνικῆς γενεᾶς, ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν σάρκα καὶ ὄστᾶ καὶ νὰ εἰσέρχονται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πλήρους πραγματοποιήσεως. Τὸ 1931, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, βλέπων τὸν ἐκπεσμὸν τοῦ τόπου καὶ τὰ ἠθικὰ συντρίμματα, εἶχεν ἐξαγγεῖλαι «ὅτι ἐκεῖ ὅπου ἔφθασεν ὁ τόπος, τότε μόνον θὰ σωθῆ, ὅταν ἡ ἑλληνικὴ νεότης ἀρπάξῃ στὰ χέρια τῆς τὸ ἔθνικὸν ἰδεῶδες καὶ με' αὐτὸ ὡς σημαίαν καὶ κίνητρον, με' πίστιν καὶ αἰσιοδοξίαν, ἄνευ δισταγμοῦ, χωρήσῃ πρὸς τὰ ἔμπρὸς διὰ νὰ ἀναστηλώσῃ τὴν ἔθνικὴν τῆς τόπου ἀξίαν, πού εἶχαν ὑποστῆ πλήρη ἐκπεσμὸν καὶ διασυρμόν». Καὶ εἰς τὸν ἐναρκτήριον τοῦ συνεδρίου σας λόγον ὁ κυβερνήτης σᾶς καθώρισεν ὅτι αἱ ἔθνικαί ἀξίαι εἶναι ὁ Βασιλεὺς, ἡ Πατρίς, ἡ Θρησκεία, ἡ Οἰκογένεια καὶ ὅτι ἡ 4η Αὐγούστου καὶ ἡ Ἐθνικὴ Νεολαία εἶναι οἱ θεματοφύλακες τῶν ἔθνικῶν τούτων ἀξιῶν.

Φαλαγγίτες καὶ φαλαγγίτισσες! Πρέπει νὰ εἴσθε ὑπερήφανοι διότι σᾶς ἔλαχεν ἡ τιμὴ νὰ πυκνώσετε καὶ νὰ ὀδηγήσετε τὴν πρῶτην φάλαγγος τῆς Ἐθνικῆς Νεολαίας. Τὸ ἔργον σας εἶναι μεγάλο, εἶναι τεράστιον, εἶναι ἱστορικόν. Τὰ καθήκοντα πού ἔχω ἐπωμισθῆ με' ἔφεραν κατ' ἀνάγκην εἰς ἐπαφὴν με' μιὰ πραγματικότητα, ἡ γνωριμία τῆς ὁποίας μοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐκτιμῶ ὅσον ὀλίγοι τὴν σημασίαν πού ἔχει γιὰ τὸν τόπον ἡ Ἐθνικὴ Ὀργάνωσις τῆς Νεολαίας καὶ ὁ μέγας ρόλος, τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ παίξῃ διὰ τὴν δημιουργίαν πράγματι τοῦ τρίτου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Γιὰ νὰ κατανοήσετε αὐτὸ πού σᾶς λέω καὶ νὰ εὐχαριστηθῆτε ἀκόμη πῶς πολὺ διὰ τὸν ὥραϊόν σας ρόλον, σᾶς παρακαλῶ νὰ με' συνοδεύσετε, νάρθῃτε

μαζί μου. Δὲν θὰ σᾶς ὀδηγήσω σὲ μακρυνούς καὶ ἀγνώστους τόπους, θὰ πάμε μαζί νὰ συναντήσωμε τὴν νεολαίαν, τὴν νεολαίαν τῆς χθές, στὸ σπίτι, στὸ σχολεῖο, στὸ πανεπιστήμιον, στὸ ἐργαστήριον, στὸ ἀθλητικὸ γήπεδο, γιὰ νὰ δοῦμε πῶς ἐσκέπτετο, πῶς εἰργάζετο, ποιὲς ἦσαν οἱ ἐπιθυμίαι τῆς, ποῖα τὰ ὄνειρά τῆς, τί ἐπὶ τέλους ἐπίστευεν ἡ νεολαία αὐτή, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ παρεδίδετο ἡ συνέχεια καὶ ἡ τύχη τοῦ Ἔθνους.

Τὴν βρίσκουμε τελείως ἐγκαταλειμμένην, ἐστερημένην ἰδανικῶν, παραπαίουσαν, μὴ γνωρίζουσαν πού νὰ στραφῆ, τί νὰ πιστεύσῃ. Ἄλλοι νέοι αἰχμαλωτίζονται ἀπὸ τὰ δελεαστικὰ συνθήματα τοῦ μαρξισμοῦ καὶ τρέπονται πρὸς τὸν ἀριστοκρατικόν, ὁ ὁποῖος εἶχε γίνε τῆς μόδας καὶ εἰς τὸ σαλόνι τοῦ ἀριστοκράτου καὶ εἰς τὸ ἐργοτάξιον τοῦ ἐργάτου. Ἄλλοι γίνονται διεθνισταί, ἄλλοι κοσμοπολίται, ἄλλοι ἀνθρωπισταί, ἄλλοι φιλειρηνισταί καὶ ἄλλοι περιορίζουν τὰ ἰδανικά των εἰς τὴν θεραπείαν τῶν προσωρινῶν τους ἀναγκῶν. Πλήρης σύγχυσις καὶ πλήρης ἀταξία εἰς τὰς τάξεις τῆς νεότητος. Καμμία ἐνόησις, καμμία πίστις, κανένα ἰδανικόν.

Οἱ μαθηταὶ ἀπεργούσαν καὶ τὰ νήπια λιθοβολοῦσαν τὰ σχολεῖα. Ἄλλοι μόνον στὸ δάσκαλον πού ἦταν ποτισμένος ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν. Αὐτὸς ἦταν ἀντιδραστικὸς, γιὰτὶ μόνον οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Γληνοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκον εἰς τὴν Διεθνή Ἐργατῶν Παιδείαν, ἦσαν ἀξιοί τιμῶν καὶ ἀξιοματῶν. Ἐπιτροπὲς μαθητῶν καὶ φοιτητῶν ὑπέβαλλαν αἰτήματα, πού δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο παρὰ συνθήματα γιὰ ἀνταρσίαις καὶ δὲν εἶχαν ἄλλο σκοπὸ παρὰ πῶς νὰ περνοῦσαν τὴν ἐξετάσειν των χωρὶς νὰ διαβάξουν. Καὶ ἔτσι ὀργανοῦντο οἱ μαθητικὲς καὶ φοιτητικὲς διαδηλώσεις, οἱ ἀπεργίαι καὶ οἱ συγκρούσεις με' τὴν ἀστυνομίαν.

Ἴδου τί γράφει εἰς τὴν δήλωσιν μετανοίας του ὁ νεαρὸς κομμουνιστὴς Γεώργιος Τσαγγάρης, (ὁ ὁποῖος εἶναι σήμερον φαλαγγίτης): «Ἀπὸ τὸν κομμουνισμὸν προσελθὴν εἰς ἡλικίαν 16 ἐτῶν ὡς μαθητὴς τῆς Ε' τάξεως τοῦ Γυμνασίου Πατρῶν. Ἐγὼν καθοδηγητὴς τῶν σπουδαστῶν ἐν Πάτραις καὶ ὅταν με' ἀπέβαλαν, πῆγα εἰς τὴν Ἀμαλιάδα. Ἐκεῖ κατέβασα τοὺς μαθητάς σὲ ἀπεργία καὶ λιθοβολήσαμε τὴν ἀστυνομίαν καὶ τὸ σχολεῖο. Μετὰ τὴν ἐξοδόν μου ἀπὸ τὴν φυλακὴν Ἀθήρων συνέχισα τὴν δρᾶσιν μου παράνομα μετὰ τῶν ἀγροτῶν τοῦ νομοῦ Ἠλείας, γιὰτὶ ἐκεῖ με' ἔστειλε τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα. Ὅταν ἦλθα εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συνεχίσω τὰς σπουδάς μου, συνεδέθη με' τὴν κομμουνιστικὴν νεολαίαν Ἀθηνῶν καὶ ἐπῆρα ἐντολήν νὰ δρᾶσω μέσα στοὺς σπουδαστάς ὡς μέλος τῆς φοιτητικῆς ἀχιτίδας. Ὄδηγησα τοὺς μαθητάς σὲ πολλὰς ἀντικαθεστωτικὰς ἐκδηλώσεις, εἰς δὲ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Γάλλου ὑπουργοῦ Ζάν-Ζαὶ διένειμα κομμουνιστικὰ, ἀντιφασιστικὰ καὶ ἀντιδικτατορικὰ ἔντυπα με' συνεργεία ἀπὸ μαθητάς. Τὸ σπίτι μου τῆς ὁδοῦ Δερβενίων ἦτο ἀνεξάντλητος παρακαταθήκη κομμουνιστικοῦ ὕλικου. Εἰς τὸν Ἅγιον Εὐστράτιον, ὅπου ἐξετοπίσθη, συνῆλθα, γιὰτὶ ἡ ἐπαφὴ μου με' τοὺς πράκτορας τῆς Γ' Διεθνούς μοῦ ἀπεκάλυψεν ὅλας τὴς βρωμιὰς καὶ ὅλας τὴς ἀτιμίας τῶν ὀπαδῶν τοῦ Δημητρώφ. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ τοὺς ἀποκηρύσσω με' τὴν ψυχὴν μου καὶ γίνομαι φαλαγγίτης, εἰς τὸ πλευρόν τοῦ Βασιλέως καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Κυβερνήτου».

Νέα παιδιὰ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐλιθοβόλησαν τὴν Εἰσαγγελίαν τοῦ Πειραιῶς «γιὰτὶ οἱ νέοι πρέπει νὰ μπαίνουν πρῶτοι σὲ κάθε συμπλοκὴ με' τὴν Ἀστυνομίαν, νὰ ἀποχτοῦν θάρρος καὶ μαχητικὴν πείρα, νὰ γίνωνται θύματα καὶ νὰ φανατίζωνται». Ἐτσι εἶναι τὸ κομμουνιστικὸν σύνθημα. Νέος 16

μόλις έτών ήταν εκείνος που έσκότωσε τον άστυνομικό στην Κοκκινιά. «Ήμουν στη συμπλοκή, μά δεν ήμουν έγώ που σκότωσα τον άστυνομικό. Μου είπε το κομμουνιστικό κόμμα, μετά το φόνο, πώς πρέπει ν' αναλάβω έγώ τις ευθύνες και ότι θα με φυγαδεύσει στη Ρωσία. Τις ανέλαβα και κατεδικάστην εις ένένα έτών φυλάκιση. Μά ήρθε ή ώρα να μιλήσω και να ξεσκεπάσω όλη τη βρωμιά και την άνηθικότητα. Δεν είμαι έγώ ο δολοφόνος, άλλ' ο Μπεζαντάκος», μάς γράφει από τις φυλακές της Αίγινης χθές ακόμη το άμουστακο παιδί των 17 έτών, ο Καλογερίδης, που ζητά τη χάρη του Βασιλιά.

Έγνώρισα, κύριοι, νέον που άρνήθηκε τις τελευταίες περιποιήσεις στην έτοιμοθάνατη μητέρα του, γιατί έπρεπε να παρευρεθί σε μιá συνεδρίαση κομμουνιστικής άχτίδος που είχεν όρισθί να μιλήσει στους συντρόφους του για το ζήτημα των καταπιεζόμενων της Κίνας. Είναι ο τύπος του άνθρωπιστού, που ένω δεν τον συνεκίνηει ή έπερχόμενη συμφορά στο σπίτι του, τον συνεκίνηει βαθύτατα ο καταπιεζόμενος κίτρινος της Κίνας, που δεν τον είχε ίδη ποτέ ούτε εις τον ύπνο του. Έπρωτίμησε από την εύχή της έτοιμοθανάτου μαννούλας του, τα χειροκροτήματα του κενολόγου ρήτορος, πού θα εισέπραττε στη συνεδρίαση εκείνη των συντρόφων.

Όποια ειρωνεία! Ό άπάνθρωπος αυτός νεανίας να νομίζει ότι είναι άνθρωπιστής και ένω δεν μπορούσε να συγκινηθί και να άγαπήσει τη μάνα του και την πατρίδα του, να καυχάται ότι άγαπούσε όλες τις πατρίδες και όλα τα δισεκατομμύρια όχι μόνον των λευκών, αλλά και των έρυθροδέρων. Αυτό είναι οί διεθνιστάι, αυτοί είναι οί άνθρωπιστάι.

Δεν θα σας πω το όνομά του, γιατί υπάρχει στην αίθουσα αυτή ο πρώτος του έξάδελφος, ο όποιος ένθυμείται ίσως την μικρή αυτή, αλλά τραγική ιστοριούλα. Δεν έμεινε έργοστάσιο, δεν έμεινε παιδικό κέντρο, δεν έμεινε άθλητικό σωματείο, δεν έμεινε όμιλος έκδρομικός, ποδοσφαιρικός, μουσικός και καλλιπαιστικός άκόμα, που να μην άπλώσει τα δίκτυα της ή όμοσπονδία των κομμουνιστικών νεολαίων Έλλάδος.

Σε 163 άνέρχονται τα περιοδικά και οί έφημερίδες και σε 400 τα βιβλία τα κομμουνιστικά, τα όποια κυκλοφορούσαν μέσα εις τον τόπο μας, και τα βιβλία αυτά σε χιλιάδες αντίτυπα διενέμοντο κάθε χρόνο σε έξευτελισμένη τιμή ή και δωρεάν δια να χρησιμοποιηθούν ως πνευματική τροφή των Έλλήνων. Σας αναφέρω μερικούς τίτλους των βιβλίων αυτών, που μάς άποκαλύπτουν το περιεχόμενό τους: «Με το μαχαίρι στα δόντια», «Ή τέχνη και ή τρέλλα», «Άγάπη κομμουνιστών», «Δικτατορία του Σατανά», «Άναρχισμός και έπιστημονικός κομμουνισμός», «Ή πολιτική μόρφωση του νέου κομμουνιστή». «Τό σφυρι», «Ή σαίτα», «Κόκκινος άθλητής», «Έργάτης δέρματος» κλπ.

Ήμουν μόλις 18 έτών, γράφει ο κομμουνιστής Καραγιάννης, φτωχόπαιδο από τα Φάρσαλα, και έδούλευα σε χρωματοπωλείο του Βόλου, όταν με έπλησίασε ο καθοδηγητής Ζαργάνης και μου είπτε ότι δεν υπάρχει κανείς λόγος να κατέχη ο έργοδότης το χρωματοπωλείο, γιατί κατάσταση και εισόδημα πρέπει να άνήκουν σε όλους μας. Μου έβαλεν έτσι τα πρώτα σπέρματα του μίσους για την έργασία, του μίσους κατά του έργοδότη. Μου έδωσε και διάβασα την άναρχική «Ήθική» του Κροπότκιν, το «Άλφαθητάριο του κομμουνιστού», του έσχάτως τυφεκισθέντος έν Μόσχα Μπουχάριν και διάφορα άλλα βιβλία, που πού μου έπέφεραν σύγχυση εις το νεανικό μου μυαλό. Ό Ζαργάνης μου έδίδαξε ότι ή οίκογενειακή ήθική είναι πρόσχημα των πλου-

σίων για να έμποδίζουν τους πτωχούς από τη χαρά της ζωής, ότι ή Πατρίς είναι έφεύρες εις τών έργοστασιαρχών πυρομαχικών και ότι ή θρησκεία είναι το άφιόνι των λαών. Και ένω ο καθοδηγητής μου Ζαργάνης έχειροτονείτο άργότερα για τας λαμπράς του ύπηρεσίας ίερέυς, έγώ μ' έναν μηχανουργό και με μιá φοιτήτρια της φιλολογίας αναλαμβάναμε την καθοδήγησι της «Όμοσπονδίας των έργατών άθλητισμού» για να μεταδώσουμε έντεχνα το δηλητήριο και σ' άλλους άνυπόπτους έργατόπαιδα, οί όποιοι διψούσαν για λίγο άθλητισμό και λίγο ποδόσφαιρο.

«Έβγάτε από το σπίτι γιατί είναι φυλακή, άποχτήστε έλευθερία για όλα» δεν έχουν δικαίωμα οί γονείς να σας περιορίζουν, έχετε και σεις τα ίδια δικαιώματα με τα άγόρια». Ίδου τα συνθήματα που έρριπταν στις Έλληνοπούλες σί πράκτορες της Γ' Διεθνούς. Έπρεπε να τις διαφθείρουν ψυχικώς, έπρεπε να τις βγάλουν από το σπίτι στο πεζοδρόμιο, έπρεπε να τους πνίξουν το γλυκύτερον ιδανικό της Έλληνίδος, το οίκογενειακόν αίσθημα. Και τα κηρύγματα αυτά εύρισκαν άπήχησι όχι μόνο στα έργαζόμενα κορίτσια, αλλά και σε κορίτσια των καλών τάξεων, που από σνομπισμό και έλλειψι πραγματικής μορφώσεως έπροπαγάνδιζαν τον άριστερισμό «του σαλονιού» για να μη θεωρηθούν καθυστερημένα και να άποκτήσουν άνοήτους τίτλους κοινωνικής και πνευματικής δήθεν «άνωτερότητας».

Φαλαγγίτες και Φαλαγγίτισσες, Πρέπει να σας όμιλώ επί χρόνον άπειρον για να δυνηθώ να σας άπαριθμήσω χιλιάδες παραδειγμάτων νέων, που είχαν έπηρεασθί από τα συνθήματα της Γ' Διεθνούς και είχαν πουλήσει τις ψυχές τους στο σατανά. Και όλα αυτά έγινοντο υπό τα όμματα πάντων ήμών και την άνοχήν και ένίστε την ύποστήριξιν και σύμπραξιν του πολιτικού κόσμου.

Οί θόλοι της αίθούσης εκείνης, εις την όποιαν το συνέδριό σας τόσο έντυχώς διεξήγαγε επί όκλοκλήρους ήμέρας τας έργασίας του δια την όργάνωσιν της Έθνικής Νεολαίας, ούδέποτε κατά το παρελθόν έν γνώρισαν την φωνήν του ένδιαφερομένου δια την νεολαίαν. Ούδέποτε ένδονήθη ή άτμόσφαιρα της αίθούσης αυτής από μιαν έστω διαμαρτυρίαν, από μιαν έστω φωνήν δια την έγκατάλειψιν της Έλληνικής νεολαίας. Ίδου έν όλίγοις ή κατάστασις, την όποιαν έκληρονόμησεν από το παρελθόν πολιτικόν καθεστώς ο Ίωάννης Μεταξάς. Βαρεία όντως ή κληρονομία, αλλά και μέγας σθλος και γιγάντιον το έργον της 4ης Αυγούστου.

Οί νέοι δια να ζήσουν και να μη μαραθούν, δια να έχουν δύναμι στη ψυχήν τους, που να έξουδετερώνη τις έναντιότητες της τύχης, δια να δημιουργήσουν και δια το έθνος και δια τον έαυτόν τους, έχουν ανάγκην να ποτισθούν από πίστιν εις τα ιδανικά. Και την πίστιν αυτήν ήρχισε να ένσταλάζη εις τις ψυχές των νέων ο έθνικός κυβερνήτης. Ίδου γιατί ή 4η Αυγούστου είναι ένα γεγονός έθνικόν, είναι ένα ήθικό και πνευματικό σάλπισμα, που ξεσήκωσε τις ψυχές των νέων της Έλλάδος και τις έκαμε να πυκνώσουν τις τάξεις της Έθνικής Νεολαίας για να σχηματίσουν τις τεράστιες εκείνες φάλαγγες, οί όποιες λυγίζουν τα γόνατα της αντίδράσεως και την ύποχρεώνουν, έστω και βραδυπορούσαν, να προστεθί εις την ούραν της φάλαγγος για να πούμε όλι μαζί: «Έμπρός για μιá Έλλάδα νέα».

Και την καινούργια Έλλάδα την φτιάχνουμε άνάιμακτα, ειρηνικά, χωρίς σκληρότητες και χωρίς άδικίες. Σε 67 άνέρχονται οί ιδιώται, πρώην πολιτευόμενοι και πρώην στρατιωτικοί, που ύπεχρεώθημεν έκ λόγων στοιχειώδους άσφαλείας να άπομακρύνωμεν εις τα ώραία νησιά της Έλλάδος. Άλλά άνέρ-

χονται σὲ 42.000 ἑκείνοι, οἱ ὅποιοι ἀνεγνώριζαν πρῶτα γιὰ πατρίδα τους τὴ Σοβιετικὴ Δημοκρατία καὶ τώρα ἐπανήλθαν ψυχικῶς στὴν πατρίδα τους καὶ ἀγαποῦν τὴν Ἑλλάδα. Αὐτοὶ εἶναι οἱ ἐπίσημοι ἀριθμοὶ τοῦ ἀρχείου τοῦ ὑπουργείου Ἀσφαλείας.

Ἔχουμε ἀπόφασι νὰ ὀλοκληρώσωμεν τὴν ἀναγέννησιν τῆς Πατρίδος μας. Ἡ ἀπόφασις εἶναι ὀριστικὴ καὶ καμμία δύναμις καὶ καμμία ἀντίδρασις δὲν δύναται νὰ τὴν ματαιώσῃ. Τὸ σύστημά μας δὲν εἶναι ἀντιγραφή κανενὸς ξένου συστήματος. Γιατὶ οἱ Ἕλληνες δὲν μοιάζουν μὲ κανένα ἄλλον καὶ τίποτε τὸ δικό μας δὲν μοιάζει καὶ δὲν πρέπει νὰ μοιάζῃ μὲ τὸ ξένο. Τὸ σύστημά μας εἶναι καθαρῶς ἑλληνικὸ γιὰτὶ ἀνταποκρίνεται εἰς τὶς ἀνάγκες τοῦ τόπου. Εἶναι ἕνα σύστημα διαρκῶς ἐξελισσόμενον καὶ προσαρμοζόμενον εἰς τὶς πραγματικὰς ἀνάγκες τοῦ συνόλου, καὶ ἡ διαρκὴς αὐτοῦ ἐξέλιξις καὶ προσαρμογὴ, τὸ καθιστᾷ κατ' ἐξοχὴν σύστημα ἀντιπροσωπευτικὸν τῶν μεγάλων τοῦ λαοῦ ἀναγκῶν καὶ τῆς βουλήσεως τοῦ ἔθνους. Συνεπῶς τὸ σύστημά μας εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ποθοῦσε ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Ἐμεῖς δουλεύομε γιὰ σᾶς. Ἐμεῖς φρουροῦμε τὸ ἔθνικὸ σύνολο καὶ τὸ καθαρίζομε ἀπὸ ζιζάνια καὶ τριβόλους γιὰ νὰ σᾶς τὸ παραδώσωμε τακτοποιημένο, πειθαρχημένο, καρποφόρο, ὅταν ἔσεῖς συνειδητοποιήσετε βαθεῖα μὲς τὴ ψυχὴ σας τὸν ἔθνικὸ σας προορισμὸ καὶ τὶς ἱστορικὰς σας εὐθύνες. Σὲ σᾶς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο βλέπομε τὴν ἀσφάλεια τοῦ κράτους. Γιατὶ σεῖς θὰ τὸ διασφαλίσετε ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ μέλλοντος. Σεῖς θὰ εἰσθε ὁ αὐριανὸς ἔθνικὸς στρατὸς καὶ σεῖς, φαλαγγίτισσες, θὰ εἰσθε οἱ αὐριανὲς μητέρες. Σεῖς θὰ εἰσθε ἡ ἡγέτις τάξις τῆς αὐριανῆς πειθαρχημένης καὶ σφριγώσης ἀπὸ ἐργασίαν καὶ ζωὴν Ἑλλάδος. Σεῖς εἰσθε ὁ ὠραιότερος καρπὸς τῆς εἰρηνικῆς ἐπαναστάσεως τῆς 4ης Αὐγούστου. Σεῖς θὰ εἰσθε ἡ συνέχεια τοῦ μεγάλου σας δημιουργοῦ. Σεῖς τὸ ἔρεισμα καὶ τὸ στήριγμα τοῦ Βασιλέως. Ζήτω ὁ Βασιλεὺς.

Κ. ΜΑΝΙΑΔΑΚΗΣ

Ἐφυπουργὸς Δημοσίας Ἀσφαλείας

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΛΑΒΑΜΕΝ

- Γεωργίου Α. Μαντζούφα: Ἐπὶ τῆς ἀνακλίσεως τῶν κοινῶν διαθηκῶν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ Δικαίῳ. (Ἱστορικὴ Μελέτη). Τύποις Σ. Κ. Βλαστοῦ. Ἀθῆναι 1938.
- Παντελῆ Πρεβελάκη: Τὸ Χρονικὸ μιᾶς Πολιτείας (μυθιστορία). Τύποις Τ. Βακαλοπούλου. Ἀθῆναι 1938.
- Πέτρου Ὁρολογᾶ: Ἰων Δραγοῦμης. Τύποις «Νέας Ἀληθείας». Θεσσαλονίκη 1938.
- Β. Ε. Βεκιαρέλλη: Τὰ μεγάλα προβλήματα (Ὁ Θεὸς — Ὁ κόσμος, ὁ Ἄνθρωπος). Ἐκδόσις Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἀθῆναι 1938.
- Ἀντῶν Ἰννίνου: Μεγάλαις στιγμῆς μικρῶν ἀνθρώπων. Τύποις Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου. Ἀλεξάνδρεια 1938.
- Ἀποστόλου Μελαχρινοῦ: Ἀπολλώνιος (Μέρος Β': Ψυχὴ). Ἐκδόσις «Κύκλου». Ἀθῆναι 1938.
- Γ. Σ. Δούρα: Δέκα Τραγοῦδια τῆς Ἑλπίδας. Ἀθῆναι 1938.
- Δημητρίου Ν. Μιχαλοπούλου: Ἡ πολιτικὴ τῆς ἀποδημίας εἰς τὴν ὀρθὴν θεοῖν της. Τύποις Ν. Τιλπερόγλου. Ἀθῆναι 1938.
- Ἡλία Π. Βουτιερῆ: Σολωμὸς (Κριτικὴ Μελέτη). Ἐκδόσις Π. Δημητράκου Α. Ε. Ἀθῆναι 1938.
- Γιωσὲφ Ἐλιγιᾶ: Ποιήματα. Ἐκδόσις τοῦ Συλλόγου «Μπενὲ Μπερίθ». Θεσσαλονίκη 1938.
- Κλέωνος Β. Παράσχου: Μορφῆς καὶ Ἰδέες. Τύποις Μωυσιάδη καὶ Μαργᾶ. Ἀθῆναι 1938.
- Νικολάου Κουλαπίδου: Ἡ Γερμανία τοῦ Γ' Ράιχ μετὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ Μονάχου. Θεσσαλονίκη 1938.
- Ἀχιλλέως Τζαρτζάνου: Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις (Τόμος Β' εἰσαγωγή, μετάφρασις, σημειώσεις). Ἐκδόσις «Παπύρου». Ἀθῆναι 1938.
- Ἀλεξάνδρου Β. Κόκκαλη: Ἐπιχειρηματικὸν κέρδος καὶ ἡμερομίσθιον. Τόμος Α'. Τύποις Μαρινέλλη, Θεσσαλονίκη 1938.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ¹

Τοῦ κ. ΚΩΣΤΑ ΚΟΝΤΟΥ

Οἱ φυλλάδες τοῦ Ράμφου εἶναι γιὰ τὸν πολὺ κοσμᾶκη, χωρὶς βέβαια ἀπαιτήσεις. Μὰ καὶ τοῦ Ξένου τὰ μεγάλα ἱστορικὰ μυθιστορήματα ἔχουν σκοπὸ περισσότερο νὰ διδάξουν στὸ μεγάλο πλῆθος τὴν ἱστορίαν, παρά νὰ μᾶς παρουσιάσουν τὸν τρόπο τῆς σκέψεως καὶ ζωῆς, τὸ χαρακτῆρα γενικὰ τῶν ἐποχῶν, ὅπου ἀναφέρονται. Ἡ ψυχολογία παραμερίζεται σχεδὸν ὀλότελα καὶ πολλὰς φορὰς ἀγνοοῦνται καὶ αὐτοὶ οἱ φυσικοὶ νόμοι¹ καὶ ἡ τέχνη εἶναι ἀσήμαντη. Κι' ὅμως ἡ «Ἡρωὶς τῆς Ἐπαναστάσεως» συγκίνησε καὶ συγκινεῖ ἀκόμα πολλούς.

Ὁ Α. Ραγκαβῆς πάλι, μιμητὴς, σὰ φαναριώτης, ξένων προτύπων ἔχει ἀπογειωθῆ ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα καὶ ὄχι μονάχα δὲ μᾶς παρουσιάζει ὀρισμένους χαρακτῆρες προσώπων καὶ ἐποχῶν, παρ' ὅλη τὴν προσπάθειά του, μὰ καὶ ὀνόματα ἡρώων καὶ μέρη δράσεως χρησιμοποιεῖ πολλὰς φορὰς ξενικά, χωρὶς βέβαια νᾶναι καὶ ταιριαστά. Σήμερα μὲ δυσκολίαν διαβάζει κανεὶς τὰ ἔργα του.

Ὁ Σπ. Ζαμπέλιος φόρεσε στὴν ἐπιστῆμὴ τὴ μάσκα τῆς λογοτεχνίας. Στους «Κρητικούς γάμους» του δὲν εἴμπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς ἂν ἔχη μπροστά του ἱστορικὸν ἐπιστήμονα ἢ διηγηματογράφον. Παρ' ὅλη τὴν ἄλλη του ἐπιστημονικὴ ἀξία, θυμίζει στὸ ἔργο του αὐτὸ τοὺς ἱστορικομυθογράφους, γιὰ τοὺς ὁποίους μιλά ὁ Λουκιανὸς στὸ «Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν». Κι' αὐτὸς ὁ «Λουκὴς Λάρας» τοῦ Βικέλα, ποῦ ἐκδόθηκε (1879) σχεδὸν σύγχρονα μὲ τὸ πρῶτο διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ καὶ τόσο ἐπαινεῖται ὡς τώρα, μ' ὅλη τὴν ἀπλή γιὰ τὴν ἐποχὴ του γλώσσα καὶ τὴν ἀβίαστη καὶ ὀμαλὴ ἀφήγησι, δὲν ὀλοκληρώνει τὸ χαρακτῆρα τῶν χρόνων καὶ τῶν τόπων, ποῦ πραγματεῦεται. Ὁ ψυχολογικὸς εἰρμὸς ἔχει χάσματα σὲ πολλὰ μέρη καὶ γενικὰ ἡ πλοκὴ του — τὰ γεγονότα εἶναι τόσο δραματικά — καὶ ἡ ἐσωτερικὴ του τέχνη δὲν ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ λογοτεχνικοῦ αὐτοῦ εἴδους, οὔτε εἶναι ἰσάξια τοῦ φραστικοῦ τοῦ ὕφους.

Καλύτερο ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα αὐτὰ τῆς προβιζυηνῆς ἀφηγηματογραφίας εἶναι ὁ «Θάνατος Βλέκας» τοῦ Π. Καλλιγᾶ (1855). Βέβαια διαβάζοντάς τον κανεὶς σήμερα, σκοντάφτει ἀμέσως στὴ γλώσσα του καὶ στὴν ἀπρόοπτη καμμιά φορὰ ἐμφάνισι τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονα μὲς τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ λογοτέχνη. Μὰ ὁ «Θάνατος Βλέκας» ἔχει τὰ περισσότερα στοιχεῖα τοῦ διηγήματος. Προσπαθεῖ πρὸ παντὸς νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ζωντανὸς τύπος, ἀντιπροσωπευτικούς τῆς ἐποχῆς του¹ πολλὰ ἐπεισόδια ἔχουν μεγάλη φυσικότητα καὶ οἱ περιγραφές του ἀξιοτίμητη ζωηρότητα. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐδῶ ἀφύσιες μεταπτώσεις καὶ τὰ νεῦρα τῶν πράξεων, οἱ ψυχολογικοὶ λόγοι, δὲ διαφαίνονται καλά. Κι' ἡ πλοκὴ δὲ δείχνει τεχνίτη.

Καλύτερα κι' ἀπ' τὸν Καλλιγᾶ, ποῦ ἦταν ἄλλως τε σοφὸς ἐπιστήμονας,

¹ Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου.

είμπορεί νά ὑποστῆ τὸ βάρος τῆς λέξεως διηγηματογράφος, ὁ πιὸ πολὺ σύγ-
 χρονος τοῦ Βιζυηνοῦ Ροῖδης, περισσότερο μὲ τ' ἄλλα του διηγήματα παρὰ
 μὲ τὴν προγενέστερή τους διαβόητη «Πάπισσα Ἰωάννα». Στὰ πρῶτα, παρ'
 ὄλη τὴν ἀπεραντολογία τους, διαγράφονται χαρακτηρες ἀνθρώπων καὶ ζῶων
 καὶ ὑπάρχει καὶ ἀνεπτυγμένη ψυχολογικὴ παρατηρητικότητα, μὰ ἡ ἀτεχνὴ
 καὶ λιτὴ πλοκὴ τους δὲν ξεσηκώνει τὸ ἐνδιαφέρον. Ὅσο γιὰ τὴν «Πάπισσα
 Ἰωάννα», εἴμπορεί νά πῆ κανεὶς πὼς δείχνει περισσότερο τὴ σαρκαστικὴ
 δύναμη καὶ τὴ σημασιολογικὴ πάνω στὶς λέξεις ταχυδακτυλουργικότητα τοῦ
 Ρ. παρὰ τὸ διηγηματογραφικὸ του ταλέντο. Ἡ συναρπαστικότητα τοῦ μυθι-
 στορήματος αὐτοῦ ὀφείλεται κατὰ δεύτερο λόγο βέβαια σ' αὐτὰ του τὰ προ-
 σόντα, γιὰτὶ κατὰ πρῶτο λόγο προέρχεται ἀπ' τὸ γαργαλιστικὸ του περιε-
 χόμενο.

ΣΤ'.

Ὁ Βιζυηνὸς πρωτοφανερώθηκε ὡς διηγηματογράφος τὸ 1876 μὲ τὸ καλύ-
 τερό του διήγημα «Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου». Ἀκολουθοῦν ἄλλα τρία:
 «Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου», «Τὸ μόνο τῆς ζωῆς του ταξίδιον», «Αἱ
 συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας» καὶ ὕστερ' ἀπ' τὸ θάνατό του δημοσιεύτηκε
 «Ὁ Μοσκῶβ Σελήμ». Ὅλα, ὄλα πέντε 1.

Παραθέτω σύντομη περίληψη τοῦ καθενός.

Τὸ ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου. Κύριο πρόσωπό του εἶναι ἡ
 μητέρα τοῦ Βιζυηνοῦ, ὁ ξεχωριστὸς αὐτὸς συναισθηματικὸς τύπος.

Κάποτε ἡ μητέρα του, γυρνώντας νύχτα στὸ σπίτι ὕστερ' ἀπὸ μιὰ διασκέ-
 δαση, ἀποκοιμήθηκε ἀμέσως, κουρασμένη ὅπως ἦταν, καὶ πλάκωσε πάνω
 στὸν ὕπνο τῆς τὴν κόρη τῆς, λεχούδι, πού τὴν εἶχε βάλει δίπλα τῆς νὰ βυζάζη.
 Τὸ ἀκούσιο ἀμάρτημα διώχνει τὴν ἡρεμία καὶ τὴ γαλήνη ἀπ' τὴν ψυχὴ τῆς
 στοργικῆς καὶ θρησκώληπτης γυναίκας. Ἀποκτᾷ κατόπιν κι' ἄλλη κόρη, μὰ
 κι' αὐτὴ πεθαίνει καὶ τὸ θάνατό τῆς τὸν θεωρεῖ ἡ μητέρα ὡς τιμωρία γιὰ τὸ
 ἀμάρτημά τῆς. Γιὰ νὰ ἐξιλεωθῆ παίρνει ψυχοπαῖδες, πού τις περιποιεῖται καὶ
 τις ἀγαπᾷ περισσότερο ἀπ' τὰ πραγματικὰ τῆς παιδιὰ, πρὸς μεγάλη τους
 δυσαρέσκεια κι' ἀπορία. Ὅταν μεγάλωσε καὶ μορφώθηκε ὁ Βιζυηνός, ἔμαθε
 τὴν αἰτία καὶ ἔνοιωσε σύγχρονα τὸ μεγάλο βάρος, πού πίεζε τὴν ψυχὴ τῆς
 μητέρας του. Θέλησε νὰ τὴν ἀπαλλάξη ἀπ' τὸν ἐφιάλτην αὐτὸν πρῶτα μὲ τὴ
 λογικὴ. Ἐπειτα κατάφερε νὰ τῆς δοθῆ ἡ συγχώρεση τῆς θρησκείας μὲ τὸ
 στόμα τοῦ Πατριάρχου. Ἡ μητέρα γιὰ μιὰ στιγμὴ φαίνεται νὰ πείθεται. Μὰ
 ὅταν φεύγη, ξεσπᾷ: «Ὁ Πατριάρχης εἶναι σοφὸς καὶ ἅγιος ἄνθρωπος. . . Μὰ
 τί νὰ σέ πῶ. Εἶναι καλόγερος. Δὲν ἔκαμε παιδιὰ».

Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου. Κύριο πρόσωπο πάλι
 ἡ μητέρα τοῦ Βιζυηνοῦ. Ἐνῶ ὁ Βιζυηνὸς λείπει σπουδάζοντας, ὁ ἀδερφός του
 Χριστάκης δολοφονεῖται ἀπὸ ἄγνωτο. Ἡ μητέρα, ἡ στοργικὴ καὶ συναισθη-
 ματικωτάτη γυναίκα, βάζει σκοπὸ σχεδὸν τῆς ζωῆς τῆς τὴν ἀνακάλυψη καὶ τὴν
 τιμωρία τοῦ φονιά. Τὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς στοργῆς ἐξελλίσσεται σὲ πάθος ἐκδι-
 κήσεως. Μὰ περνοῦν χρόνια καὶ ὁ φονιάς δὲν ἀνακαλύπτεται. Τέλος γυρίζει ὁ
 Βιζυηνὸς καὶ μένει στὴν Πόλη, ὅπου πηγαίνουν νὰ τὸν δοῦν οἱ δικοὶ του. Ἐκεῖ

1. — Τὰ «Διατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγινε Μηλέα» καὶ «Μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Νεα-
 πόλεως» δὲν εἴμποροῦν νὰ θεωρηθοῦν διηγήματα, οὔτε συμβάλλουν στὸ διηγη-
 ματογραφικὸ ἔργο τοῦ Βιζυηνοῦ.

γνωρίζονται μὲ τὴν οἰκογένεια ἐνὸς Τούρκου, τοῦ Κιαμήλ, πού κάποτε τὸν
 βρῆκε ἡ μητέρα τοῦ Βιζυηνοῦ ἐτοιμοθάνατο, καιόμενο ἀπ' τὸν πυρετό, τὸν
 πῆρε σπίτι τῆς καὶ τὸν γιάτρεψε. Τότε μαθαίνουν καὶ τὴν ἱστορία του. Ὁ Κια-
 μήλ εἶχε ἀγαπήσει καὶ ἀρραβωνιασεῖ μιὰ κόρη, μὰ ἐπειδὴ ὁ ἀδερφός τῆς
 σκοτώθηκε σ' ἓνα ταξίδι, πού ἔκανε μαζί του, ὁ πατέρας τοῦ σκοτωμένου διώ-
 χνει τὸν Κιαμήλ, γιὰτὶ δὲν ἐπρόστάτεψε τὸν γιό του. Ὁ Κιαμήλ θέλοντας νὰ
 ξεπλύνῃ τὴν ντροπὴ του, σκοτώνει ἐκείνον, πού νόμιζε φονιά. Μὰ ἡ κόρη
 παντρεύεται ἓναν ἄλλον καὶ ὁ Κιαμήλ μισοτρελλαίνεται καὶ γίνεται Δερβίσης.
 Ἐχει ἐκρήξεις μανίας καὶ νομίζει πὼς βλέπει τὸ φονιά, πού εἶχε ἐκδικηθῆ. Σὲ
 μιὰ τέτοια ἐκρηξὴ σκοτώνει τὸ βρυκόλακα αὐτόν. Ὁ Βιζυηνὸς μαθαίνει ἀπ'
 τὸν ἴδιο τὸν Κιαμήλ τὴν αἰτία τοῦ φόνου αὐτοῦ καὶ σιγά-σιγά ξεδιαλύνει πὼς
 ὁ πρῶτος, πού σκότωσε ὁ Κιαμήλ ὡς φονιά τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἀρραβωνιαστι-
 κιάς του, ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἀδερφός του Χριστάκης· ὁ ἄλλος ἦταν κάποιος συχω-
 ριανός των, πού τοῦ ἔμοιαζε. Ὁ Κιαμήλ καταλαβαίνει τώρα τὸ λάθος του
 καὶ τρελλαίνεται ὄλως διόλου. Μὰ ἡ μητέρα τοῦ Βιζυηνοῦ δὲν μαθαίνει τίποτε.
 Περιμαζεύει καὶ πάλι στὸ χωριὸ τὸν τρελλὸ Κιαμήλ, πού κάνει τις δουλειῆς
 τοῦ σπιτιοῦ καὶ καλλιεργεῖ λουλούδια πάνω στὸν τάφο τοῦ Χριστάκη.

Τὸ μόνο τῆς ζωῆς του ταξίδιον. Ὁ λογοτέχνης μας — ὁ μικρὸς
 Γιωργῆς — φεύγει στὴν Πόλη γιὰ νὰ μαθητεύσῃ στὸ ραφτάδικο ἐνὸς θεῖου του.
 Τὸν ἀκολουθοῦν τὰ παραμῦθια, πού τοῦ ἔλεγαν ὁ παππούς του, μὰ δὲ βρίσκει
 στὴν Πόλη τὴν βασιλοπούλα, πού ὄνειρεύεται. Μιὰ μέρα ἔρχεται στὸ ραφτά-
 δικο ἓνας ὑπρέτης των καὶ τὸν ζητᾷ ἀπὸ μέρος τοῦ παπποῦ του, πού χαρο-
 παλεύει. Ὁ Γιωργῆς φεύγει γιὰ τὸ χωριὸ καὶ χίλιες δυὸ ἰδέες καὶ εἰκόνες περ-
 νοῦν ἀπ' τὸ μυαλό του, ἐνῶ μισοκοιμᾶται πάνω στὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου. Μὲ
 τὴν ψυχὴ πιασμένη ἀπ' τὴ λύπη, τὴν ἀγωνία καὶ τὴν κούραση, φτάνει στὸ
 σπίτι, ὅπου ἀντὶ κλάματα, ἀκούει τὴ φωνὴ τῆς γιαιγιάς του, πού μαλλώνει τὸ
 γάτο τῆς. Ὑστερ' ἀπὸ μιὰ σκηνή, γεμάτη ζωντάνια καὶ χιοῦμορ, ὁ μικρὸς
 μαθαίνει πὼς ὁ παππούς του δὲν πέθανε, μὰ ἠλιάζεται σὲ κάποιο ὕψωμα τοῦ
 χωριοῦ. Τρέχει ἐκεῖ· ὁ παππούς του τὸν ρωτᾷ τί εἶδε στὴν Πόλη· ἂν εἶδε τὴ
 γοργόνα, τοὺς σκυλοκεφάλους κλπ., ἐκεῖνα δηλαδὴ πού ἔλεγαν τὰ παραμῦ-
 θια. Ὁ Γιωργῆς, πού δὲν εἶδε τίποτε ἀπ' αὐτὰ, θαυμάζει τὸν παπποῦ του γιὰ
 τὰ τρομερὰ ταξίδια, πού ἔχει κάνει, ἀφοῦ ἔχει δὴ τέτοια τέρατα. Σιγά-σιγά
 ὅμως μαθαίνει πὼς ὁ παππούς του δὲν ταξίδεψε πουθενά. Ὁνειρευόταν διαρκῶς
 καὶ ἐτοίμαζε ταξίδια, μὰ ἡ γυναίκα του τὰ ἔκανε. Ἐνα ταξίδι του μάλι-
 στα ὡς τὸν οὐρανὸ τόλμησε νὰ τὸ ἐπιχειρήσῃ μικρὸς, μὰ καὶ πάλι δὲν πέτυχε.
 Σύγχρονα λέγει στὸν ἑγγονό του, πὼς μικρὸς ἦταν ντυμένος κοριτσιόστικα ἀπὸ
 φόβο τοῦ τούρκικου παιδομαζώματος, πὼς παντρεύτηκε παιδάκι ἀκόμη κλπ.
 — Κι' αὐτὰ, πού μοῦ λές, πού τὰ εἶδες; Ρωτᾷ ὁ Γιωργῆς. — Αὐτὰ μοῦ τᾶλεγε
 ἡ γιαιγιά μου στὰ παραμῦθια τῆς. Τὶ τρομερὴ ἀπογοήτευση γιὰ τὸ Γιωργῆ,
 πού φανταζόταν τὸν παπποῦ του κοσμογυρισμένο καὶ τρομερὸν ἄντρα! Τότε
 τὸν βλέπει σὰ γιὰ πρώτη φορὰ καλὰ — πόσο μοιάζει μὲ γυναίκα. Τὴν ἴδια
 νύχτα ὁ παππούς του κάνει τὸ μόνο του ταξίδι πεθαίνοντας.

Αἱ συνέπειαι τῆς παλαιᾶς ἱστορίας. Ἐνας νέος, φίλος τοῦ
 Βιζυηνοῦ, μὲ λεπτότατα καὶ εὐγενικότατα αἰσθήματα καὶ πρὸ παντὸς μὲ
 ἀκλόνητη πίστη στὸν ἰδανικὸν ἔρωτα, παρασυρόμενος ἀπ' τὴν ὄρμη τῆς νιότης
 του, πιάνει σχέσεις μὲ μιὰ κόρη πλύστρας τῆς Ἀθήνας, ὅπου ἦταν φοιτητής.
 Ὅταν συνέρχεται, ἀηδιάζει τὸν ἑαυτό του· ἡ συναίσθηση πὼς καταπάτησε τὸ
 ὀραιότερο ἰδανικὸ του, τὸν ἀγνὸν ἔρωτα, μὲ μιὰ ταπεινὴ γυναίκα, ἀποτελεῖ

τὸ βάσανο τῆς ψυχῆς του. Φεύγει στὴ Γερμανία, ὅπου σπουδάζει μεταλλειολόγος. Ἐκεῖ γνωρίζει τὴν κόρη ἑνὸς καθηγητῆ, πλάσμα αἰθέριο, ἰδανικό, λεπτό καὶ μορφωμένο. Τὴν ἐρωτεύεται βαθιά, χωρὶς νὰ μείνη κί ἐκείνη ἀναίσθητη. Κί ὁμως καὶ οἱ δυό, μ' ὄλο πού διαρκῶς σχεδὸν βρίσκονται μαζί, δὲν τολμοῦν νὰ ξεστομίσουν τὸ μεγάλο τους μυστικό. Τὸν ἥρωά μας τὸν ταραίζει ἰδιαίτερα ἡ ἀνάμνηση τοῦ παλιοῦ του παραστρατήματος καὶ τὸν κάνει νὰ θεωρῆ τὸν ἑαυτό του ἀνάξιο γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἔρωτα σ' ἕνα τέτοιο αἰθέριο πλάσμα. Ἐπὶ τέλους τολμηρότερη ἡ κόρη ἐκμυστερεύεται. Ἐκείνος παλεύει, λυγáει μιὰ στιγμή, μὰ ξάφνου ἡ ὑποσυνείδητη συναισθηματικότητά του κυριαρχεῖ καὶ ἀρνεῖται νὰ δεχθῆ τὸν ἔρωτα, πού τόσο ὁ ἴδιος ὠνειρεύτηκε. Φεύγει χωρὶς νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις γιὰ τὴν τέτοια του στάση. Ἡ κόρη τρελλαίνεται ἀπ' τὴν ἀγάπη καὶ πεθαίνει. Σύγχρονα σχεδὸν πεθαίνει καὶ αὐτὸς ἀπὸ κατακρήμνιση τοῦ μεταλλείου.

Μοσκῶβ Σελήμ. Ἐνας ἀνδρεῖος καὶ καλοκάγαθος Τοῦρκος ὡς παιδί ὑποφέρει πολλὰ, ἀπ' τὸν αὐταρχικὸ καὶ σκληροτράχηλο πατέρα του μόνη του παρηγορία ἢ καλὴ του μητέρα. Ἐφηβος πιά, μαθαίνει πὼς ὁ ἀδερφός του, ὁ ἀγαπητὸς τοῦ πατέρα του, πού εἶχε κληθῆ στρατιώτης, λιποτάκτησε. Ὁ Σελήμ γιὰ νὰ τὸν σὴσῃ κατατάσσεται ὁ ἴδιος στρατιώτης σ' ὄνομα τοῦ ἀδερφοῦ του. Γίνεται ὁ πόλεμος μὲ τοὺς Ρώσους. Ὁ Σελήμ πολεμᾷ γενναῖα, ἀνδραγαθεῖ, χωρὶς νὰ τοῦ δοθῆ καμμιά ἀμοιβή. Ξαναπηγαίνει στὸ στρατό. Πολεμᾷ μὲ ἐπαναστάτες καὶ μὲ τοὺς Ρώσους πάλι. Τέλος πληγώνεται καὶ πιάνεται ἀχμάλωτος ἀπ' τοὺς τελευταίους. Στὸ νοσοκομεῖο καὶ γενικά στὴ Ρωσία, ὅπου τὸν μεταφέρουν, γνωρίζει τὸ λαό, πού ἡ φαντασία του, ἐμπρεασμένη ἀπ' τὸ κληρονομικὸ μῖσος, τοῦ τὸν παρουσίαζε ἄγριο καὶ σκληρό· βλέπει πὼς εἶναι πολὺ καλὸς καὶ περιποιητικός. Ἡ καλὴ καρδιά τοῦ Σελήμ ἀναγνωρίζει τὴν ἀδικία, πού ἔκαμε στοὺς Ρώσους μὲ τὴν τέτοια γνώμη, προσελκύεται ἀπ' τὴν ἡμεράδα τους καὶ τὶς περιποιήσεις καί, ὅταν φεύγῃ ἀπ' τὴ Ρωσία, εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τοὺς Μοσκόβους. Διαρκῶς μιλᾷ γι' αὐτοὺς κί ἔτσι παίρνει τὸ ἐπώνυμο Μοσκῶβ. Οἱ χωριανοὶ τοῦ τὸν κοροϊδεύουν, μὰ αὐτὸς ἕνα ὄνειρο ἔχει: Πότε νὰ ξανάρθουν οἱ Ρῶσοι στὸν τόπο του· τότε θὰ ζήσῃ εὐτυχισμένος καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι. Τέλος γίνεται τὸ πραξικόπημα τῆς Βουλγαρίας. Διαδίδεται πὼς οἱ Ρῶσοι κατεβαίνουν, κοντεύουν νὰ φθάσουν στὸν τόπο του. Τότε μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ Σελήμ ξυπνᾷ ὁ παλιὸς Τοῦρκος, μὲ τὴν προαιώνια ἐπὶ γενεές κληρονομημένη ἔχθρα πρὸς τοὺς ἀπίστους. Ἡ πάλι ἀνάμεσα στὸν παλιὸν ἑαυτό του καὶ τὶς νέες ιδέες του εἶναι τόσο τρομερὴ, ὥστε τοῦ φέρνει συγκοπή.

Ἄν ἐξετάσουμε ἐπιτόλαια, ἔχοντας ὑπ' ὄψει μονάχα τὰ ἐπιφανειακὰ στοιχεῖα, θὰ θεωρήσουμε τὰ τέσσαρα τοῦλάχιστον διηγήματα ὡς ἠθογραφικά, ἐκτὸς ἀπ' τὸ «Αἰ συνέπειαι κλπ.», πού θὰ τὸ χαρακτηρίσουμε ὑπερρωμαντικὸ κοσμοπολιτικό. Καὶ στὰ τέσσαρα ἄλλα ὁ τόπος εἶναι τὸ χωριὸ του καὶ ἡ ἐπαρχία του· τὰ τρία μάλιστα ἔχουν ἥρωες ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ του (τὸ Ἄμάρτημα, ὁ Φονεύς, τὸ Ταξίδι). Στὰ δυό — τὸ Ταξίδι καὶ Μοσκῶβ Σελήμ — προπάντων στὸ πρῶτο, ἔχομε καὶ ἱστορικὰ στοιχεῖα, χωρὶς ὁμως νὰ πλεονάζουν τόσο, ὥστε νὰ μεταβάλλουν τὰ διηγήματα σὲ ἱστορικά. Οἱ ἄνθρωποι καὶ στὰ τέσσαρα ζοῦν καὶ κινοῦνται σὰ χωριάτες. Καὶ τὸ ἐπιφανειακὸ αὐτὸ ἠθογράφημα πλαισιώνεται ἀπὸ διάφορα ἔθιμα, προλήψεις, ἤθη καὶ ἐξωτερικὰ φαινόμενα, ροῦχα, σπίτια κλπ., πού τονώνουν τὴν ἰδέα ὅτι σκοπὸς τοῦ Βιζυηνοῦ ἦταν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ χαρακτηῖρες ὀρισμένου τόπου

καὶ χρόνου, χαρακτηῖρες τοῦ χωριοῦ του καὶ τῆς δικῆς του νεανικῆς ἡλικίας. Καὶ ἔτσι παίρνουν τὸ πρᾶγμα οἱ κριτικοὶ του — ἐκτὸς ἀπ' τὸν Ἄλκη Θρύλο. Τὸν χαρακτηρίζουν ὡς τὸν πρῶτο — χρονολογικά — φωτογράφο ἢθογράφο· τονίζουν μάλιστα ὅλοι τὴ στενότητα τῶν θεμάτων του: ὁ ἴδιος μικράκτινος κύκλος, πού βλέπομε καὶ στὰ ποιήματά του, χωρὶς καμμιά ἀνώτερη σύλληψη καὶ ἀνάταση. Μονάχα ὁ Ἄλκης Θρύλος λέγει πὼς «ἐγκλείει μέσα στὸ χωριάτικο πλαίσιο μιὰ ζωὴ, πού σὲ ἀρκετὲς στιγμὲς ἀποκτᾷ μιὰ καθολικότητα».

Κί ὁμως ὁ Βιζυηνὸς δὲν εἶναι ρηχὸς ἠθογράφος. Ὁ Βιζυηνὸς δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ παρουσιάσῃ τὴν ψυχικὴ φωτογραφία τοῦ χωριοῦ του, μὰ νὰ κλείσῃ μὲς στὸς ἥρωές του τὶς δικές του ἀντιλήψεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ προπάντων νὰ τονίσῃ τὴν ἀξία τῆς ἐσώτερης καὶ ἀκαθόριστης δυνάμεως τῆς ψυχῆς κί ἔτσι νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τύπους γενικώτερης σημασίας, ἀντιπροσωπευτικούς ὄχι τῆς ρηχῆς ψυχοσυνθέσεως τοῦ χωριοῦ του, μὰ τοῦ αἰώνιου καὶ ἔξω τόπου καὶ χρόνου ἀνθρώπου. Τὰ μοτίβα τῶν τεσσάρων διηγημάτων του εἶναι βέβαια παρμένα ἀπ' τὸ χωριό. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἴδιος, πού ἐπέδρασε καὶ στὴν ποιητικὴ του παραγωγή, εἶναι δηλ. ἡ ἀναγκαστικὴ, ἐξ αἰτίας τῆς ἀποκαρδιώσεώς του, συγκέντρωσή του καὶ καταφυγὴ στὰ περασμένα. Γι' αὐτὸ βλέπομε στὰ ἔργα του τὰ ἐπιφανειακὰ παρεπόμενα τῆς καταφυγῆς του αὐτῆς, ἔθιμα, τρόπο ζωῆς κτλ., ὄχι καὶ τὴ ρηχὴ ψυχὴ τῶν ἀπλοϊκῶν ὑπάρξεων. Καὶ στὰ πέντε του διηγήματα ὁ Βιζυηνὸς ἔχει ὀρισμένη φιλοσοφικὴ θέση καὶ δείχνει ὅτι ἐργάστηκε ἐνσυνείδητα γιὰ ν' ἀναπτύξῃ ὀρισμένες ἀντιλήψεις του.

Κί οἱ πέντε ἥρωες τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἄνθρωποι, πού προσπαθοῦν νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὸν ἑαυτό τους, ὅπως τὸν ἔχει δημιουργήσει ἡ κληρονομικότητα, ἡ ἰδιοσυγκρασία, τὸ περιβάλλον, ἡ ἀνατροφή· προσπαθοῦν νὰ ξεφύγουν, μὲ βοήθῃ τὶς καινούργιες ἐπίκτητες γνώσεις, τὶς ἀπ' ἔξω ἐπιβαλλόμενες ἀντιλήψεις, τὴ λογικὴ ἐπιχειρηματολογία. Φαίνεται νὰ τὸ κατορθώνουν γιὰ μιὰ στιγμή, μὰ τελευταῖα, τὴν κρίσιμην ὥρα, πού θὰ ὀλοκληρωθῆ ἡ φυγὴ καὶ ὁ καινούργιος ἄνθρωπος, ὁ συνειδητὸς καὶ λογικεύμενος, θὰ σπάσῃ τὰ δεσμά του μὲ τὸν παλιό, πού κρύβεται μὲς στὰ σκότη τοῦ ὑποσυνείδητου, ὁ τελευταῖος αὐτὸς ὀρθώνεται κυρίαρχος, ἀκαταμάχητος καὶ φέρνει τὴ μοιραία καταστροφή. Ἡ φυγὴ εἶναι ματαία καὶ ἀκατόρθωτη. Θέση φιλοσοφικὴ τῶν διηγημάτων τοῦ Βιζυηνοῦ εἶναι ἡ τραγικὴ «φυγὴ πρὸ τοῦ ἑαυτοῦ». Πρῶτος ὁ Βιζυηνός, πρὶν ἀκόμα ἀποκρυσταλλωθῆ καὶ λανσαριστῆ ἢ θεωρία τοῦ ὑποσυνείδητου καὶ τῆς τρομερῆς δυνάμεως, πού ἀσκεῖ πάνω στὸν ἐνσυνείδητο ἄνθρωπο, συνέλαβε τὸ νόημα τῆς τραγικῆς αὐτῆς πάλης, πού θύματά της εἶναι τόσοι καὶ τόσοι. Ἡ φιλοσοφικὴ του μὀρφωση, ἡ ψυχολογικὴ του ἐμβάθυνση, ἴσως ἢ ψυχανάλυση τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸν ὠδήγησαν στὴ σύλληψη τοῦ νοήματος αὐτοῦ. Γιατὶ μήπως καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶναι ἄνθρωπος, πού προσπάθησε νὰ ξεφύγῃ ἀπ' τὸν ἑαυτό του χωρὶς νὰ τὸ κατορθώσῃ; Καὶ μήπως ἡ βαθύτερη αἰτία, ὄχι ἀφορμὴ, τῆς καταστροφῆς του δὲν εἶναι ἡ πάλι, πού ἀθέατη διεξαγόταν μέσα στὴν ψυχὴ του; Κάθε καλλιτέχνης κλείνει μὲς στὸ ἔργο του ἕνα κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ του, ἴσως καὶ ὀλάκερο τὸν ἑαυτό του. Ἐδῶ, στὴ θέση τῶν διηγημάτων τοῦ Βιζυηνοῦ, φαίνεται ἡ ψυχικὴ θέση τοῦ συγγραφέα.

Ἀρχίζω ἀπ' τὸ «Αἰ συνέπειαι μιᾶς παλαιᾶς ἱστορίας». Κατὰ τὴ γνώμη μου, εἶναι τὸ πρῶτο πού ἔγραψε, ἔστω κί ἂν δημοσιεύτηκε ἄργότερα. Τὸ δείχνει τὸ κάπως ὀριστο περίγραμμα τῶν χαρακτηῖρων, ἡ ὑπερβολὴ τοῦ ἰδανισμοῦ — δείγμα νεανικῶν ἀντιλήψεων — ἢ ἔλλειψη δραματικότητας, οἱ ψυχολογικοὶ ἀκροβατισμοὶ μὲ πηδήματα, πού διακόπτουν τὸ συνειρμό, τὸ κάπως πλα

δαρό ύφος, ή άνιαρή άπεραντολογία και ή άρχαιοπρεπέστερη γλώσσα. Έδω ό ήρωάς του έχει ώρισμένο περιεχόμενο ύποσυνείδητου· του δημιουργείται μιá ψυχική πληγή άπ' την ιδέα πώς έξευτέλισε τó ιερώτατο τών συναισθημάτων. Έρωτεύεται κατόπιν άγνά, όπως όνειρευόταν, όπως δηλ. τόν έσπρωχνε ό χαρακτήρας του, και τó άντικείμενο του έρωτός του είναι άντάξιο τών όνειρων του και της λογικευμένης άνωτερότητός του. Προσπαθεί νά κατανικήση την άηδία, πού έχει κατασταλάξει μέσα του άπ' την παλιά περιπέτεια, νά κόψη τά δεσμά με τόν έτσι δημιουργημένο έαυτό του· παλεύει βοηθούμενος άπ' τις καινούργιες γνώσεις, τή νέα άντίληψη. Για μιá στιγμή φαίνεται πώς ξεφεύγει, μά ξάφνου ό παλιός έαυτός του κυριαρχεί. Έ φυγή είναι άκατόρθωτη.

Τό διήγημα αυτό είναι τó άτελέστερο, όπως είπα, και ή δράση του ύποσυνείδητου δέ φαίνεται τόσο καθará.

Στό «Ποίος ήτο ό φονεύς του άδελφού μου» ή πάλι άνάμεσα στό ύποσυνείδητο και τó ένσυνείδητο παρουσιάζεται πιό ξεκάθαρη και φοβερά τραγική, μά μονάχα στά μάτια του θεατή άναγνώστη, γιατί ό ήρωας δέ φαίνεται νάχη συναίσθηση ούτε αυτής, ούτε της τραγικής καταστροφής, πού προέρχεται άπ' τó άκατόρθωτο της φυγής. Τό διήγημα αυτό ξεχωρίζει άπ' τά τέσσαρα άλλα κατά τή δραματικότητα, μά και κατά την έλλειψη έσωτερικής άναγκαστικής αιτιότητας στην άλληλουχία τών γεγονότων και περιπετειών. Οί περιπέτειες προέρχονται περισσότερο άπ' την επέμβαση έξωτερικών συμπτώσεων. Σ' αυτό ή μητέρα—ό ήρωας—με τó ύποσυνείδητο τó γεμάτο στοργή για τó άδικοσκοτωμένο παιδί της, και άγάπη και καλωσύνη χριστιανικώτατη για τόν άλλο κόσμο, κατέχεται άπ' την ιδέα της έκδικήσεως, άποτελεσμα ένσυνείδητης συσχέτισεως άνάμεσα στό κακό και την τιμωρία του. Προσπαθεί νά ξεφύγη άπ' τόν καλόν έαυτό της και νά μεταβληθί σέ άυστηρό τιμωρό, αυτή ή τόσο θήσκα και ένάρετη. Καταβάλλει κάθε προσπάθεια. Κι' όμως πίσω πίσω περιμαζεύει στό σπίτι της εκείνον, πού ήθελε νά έκδικηθί και τόν θεωρεί σαν παιδί της—έστω και άν βρίσκεται σέ άγνοια της πραγματικότητας. Έ φυγή «πρό του έαυτού» και έδω δέν έχει κατορθωθί και ή καταστροφή έχει όλοκληρωθί—μονάχα βέβαια μπροστά στά μάτια του άναγνώστη. Γι' αυτό όμως δέν είναι λιγώτερο τραγική, άφού περιέχει τόση σαικοπήρεια «τραγική ειρωνεία». Στά άλλα τρία διηγήματα, πού είναι και τά πιό δουλεμένα, ή θέση φαίνεται άνάγλυφη πιά. Στό «Αμάρτημα της μητρός μου» ή ήρωίδα—ή μητέρα του Βιζυηνού—με τó ύποσυνείδητό της, τó γεμάτο στοργή, θρησκευτικότητα, καλωσύνη κτλ. δημιουργεί μονάχη της την ψυχική πληγή—ένα κόσμο όδύνης και άπελπισίας, άπ' τή θανάτωση την άκούσια του παιδιού της. Προσπαθεί νά κλείση την πληγή αυτή με τó καινούργιο παιδί, με τις ψυχοπαίδες, με τά λόγια του μορφωμένου παιδιού της, με την άνώτερη έπιβολή του αντιπροσώπου της θρησκείας. Όλ' αυτά είναι μιá όλοκάθαρη προσπάθεια νά ξεφύγη άπ' την άκατανίκητην έλξη του χάους του ύποσυνείδητου—έαυτού της. Έ πάλι αυτή άνάμεσα στις τόσες μορφές της λογικεύσεως και την άκαταμέτρητη δύναμη της καταπατημένης μητρικής στοργής, θρησκευτικότητας κτλ. βαστά τραγικώτατη χρόνια όλόκληρα. Κι' ένω τέλος φαίνεται πώς ύπερισχύει ή λογικευμένη άντίληψη—πώς ή ήρωίδα ξεφεύγει άπ' τόν έαυτό της—άνοίγεται ξάφνου ή μυστηριώδικη άβυσσο της μητρικής ψυχής και ξεπηδά άπ' αυτή σά λάθα ήφαιστείου ή γνώμη: «Ό Πατριάρχης είναι καλόγερος. Δέν έκανε παιδιά». Έ νίκη του

ύποσυνείδητου είναι τελειωτική· και την καταστροφή τή μαντεύομε έξίσου άνεπανόρθωτη.

Τό ίδιο και στό «Μόνον της ζωής του ταξίδιον». Τί είναι ό γέρος,— παίρνω ως ήρωα τó γέρο, άν και ήρωας έδω είναι και ό μικρός Γιωργής, παθητικός, μά και γι' αυτό πιό τραγικός—ό γέρος μ' όλο τó ντύσιμό του και την ύποταγή του στά ήθη, πού επέβαλεν ό τρόμος του παιδομαζώματος;

Είναι ό άνθρωπος, πού μέσα του τó περιβάλλον και ή άνατροφή έχει δημιουργήσει μιá κατάσταση ψυχικής άποτελεματώσεως και άβουλίας. Μικρός δέν είχε συναίσθηση καν του φύλου του κι' όταν τόν πάντρεψαν, πριν νά νοιώση τόν άνδρισμό του, πήρε σύντροφο μιá γυναίκα, πού, θεληματάρική και γκριλιάρα άπό φυσικό της, του γίνηκε ό τύραννος της ζωής του. Πώς προσπαθεί νά ξεφύγη άπ' τόν έαυτό του ό τραγικώτατος τύπος! Παιδί άκόμα, άφού δέν τόν άφιναν νά βγί έξω, όνειρεύεται τó δρόμο προς τó μέρος, όπου σμίγει ό ούρανός με τούς τύμβους τών Όδρυσών και άπ' εκεί προς αυτόν τόν ούρανό, όπως τόν πλάθει ή παιδιάστική του φαντασία. Τολμά νά τó κάνει κάποτε, μά άποτυχαίνει. Κι' έπειτα άτέλιωτες άπόπειρες φύγης και άτέλιωτες άποτυχίες.

Αυτός έτοιμάζει τά ταξίδια, ή γυναίκα του τά χαίρεται. Δέν του μένου παρά τά όνειρα, πού του υποβάλλουν τά παραμύθια μ' αυτά τώρα προσπαθεί νά ξεφύγη άπ' τόν έαυτό του. Τά πιστεύει—δέν ύπάρχει άμφιβολία—με την πίστη, πού φέρνουν οί παραισθήσεις στις άδύνατες ψυχές. Και την πίστη αυτή τή μεταγγίζει και στην ψυχή του έγγονού του. Μά ή φυγή είναι ματαιοπονία. Τήν τελευταία μέρα της ζωής του, ένω πλέκει την κάλτσα σά γριά, ύστερ' άπό ένα άπελπιστικό φτερούγισμα με τά φτερά της άναπολήσεως τών παραμυθιών, ξεσκεπάζεται και πέφτει. Όμολογεί στον έγγονό του—μά προπαντός στον έαυτό του—πώς ποτέ δέν ταξίδεψε. Έ γοητεία της άυταπάτης κόπηκε, τά φτερά τσακίστηκαν, ή φυγή δέν είναι βολετό νά όλοκληρωθί. Και βέβαια, ύστερ' άπ' την τέτοια καταστροφή, ή ζωή δέν έπιτρέπεται νά παραταθί. Πεθαίνει την ίδια νύχτα νικημένος και έξουθενωμένος μπρός στά μάτια του μόνου μάρτυρα της τραγικής του πάλης, πιό πολύ έξουθενωμένος μπρός στά μάτια του έαυτού του.

Ό «Μοσκώβ Σελήμ» μās παρουσιάζει έντονώτερα και πιό χειροπιαστά τόν τύπο αυτόν της άπελπιστικής φυγής του ανθρώπου «πρό του έαυτού». Είναι τó τελευταίο διήγημα και φαίνεται πώς ό Βιζυηνός ιδιαίτερα επέμεινε νά ξελαγαρίση σ' αυτό τή θέση, πού ήθελε.

(Άκολουθεί)

K. ΚΟΝΤΟΣ

ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ

ΜΗΔΕΙΑ

(ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΠΑΝΑΓΗ Γ. ΔΕΚΑΤΣΑ)

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΤΡΟΦΟΣ	ΑΙΓΕΥΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ	ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ
ΤΑ ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΜΗΔΕΙΑΣ	ΚΡΕΩΝ
ΜΗΔΕΙΑ	ΙΑΣΩΝ

ΧΟΡΟΣ

ΜΗ. Ἄς γίνει, ὅπως τὸ θές. Μ' ἂν μ' ὀρκιζόσουν ἄλλη ἀπὸ σένα χάρη δὲν θὰ γύρευα.

ΑΙ. Δὲν δίνεις πίστη; Ἡ δύσκολο θαρρεῖς το;

ΜΗ. Πίστη σοῦχω πολλή· μὰ σκέψου, μοῦ εἶναι καὶ τοῦ Πελῖα τὸ σπίτι ὄχτρος κι' ὁ Κρέοντας. Ἄν μ' ὀρκους μοῦ δεθῆς δὲν θὰ μπορέσουν ποτὲ ἀπ' τῆ γῆ σου τοῦτοι νὰ μὲ πάρουν. Μ' ἂν μὲ λογάκια ὑποσχεθῆς, ἐλεύθερος μπρὸς τοὺς θεούς, δὲν θάτανε καὶ δύσκολο φίλος τους νὰ γενῆς κι' ὅσα ζητήσουν οἱ κήρυκες νὰ κάμης. Ἐγώ, βλέπεις, εἶμαι τ' ἀδύνατο πλευρό, ἐνῶ ἐκείνοι καὶ πλοῦτη ἔχουν, καὶ βασιληάδες εἶναι.

ΑΙ. Περίσσια πρόνοια δείχνουνε τὰ λόγια σου, κι' ἀφοῦ τὸ θές, δὲ λέω νὰ μὴ τὸ κάμω. Ἔτσι καὶ τ' ἀσφαλέστερο εἶναι μέσο νάχω γιὰ τοὺς ἐχθρούς σου κάποια πρόφαση καὶ σὺ σὲ σιγουριά νᾶσαι καλύτερη. Λοιπὸν σὲ ποιούς θέλεις θεούς;

ΜΗ. Ὄρκισου
στὴ Γῆ καὶ στὸν πατέρα τοῦ πατέρα μου
τὸν Ἥλιο, καὶ στῶν θεῶν ὄλο τὸ γένος —

ΑΙ. [Σὰν τὶ νὰ κάμω ἢ νὰ μὴ κάμω; Λέγε.]

ΜΗ. Πὼς μήτε σὺ ἀπ' τῆ γῆ σου θὰ μὲ βγάλεις ποτέ, μήτ' ἂν κανεῖς ἀπ' τοὺς ὄχτρούς μου ζητήσει νὰ μὲ πάρη, ἐσὺ θ' ἀφήσεις μὲ θέλησή σου ὅσο θὰ ζῆς.

ΑΙ. Ὄρκίζομαι,
στὴ Γῆ καὶ στὸ λαμπρὸ τὸ φέγγος τοῦ Ἥλιου
καὶ σ' ὄλους τοὺς θεούς, ὅτι θὰ μείνω
σ' αὐτὰ ποὺ λὲς κι' ἀκούω.

ΜΗ. Εἶν' ἄρκετό μου.
Μ' ἂν πατήσεις τὸν ὄρκο τί νὰ πάθης;

ΑΙ. Αὐτὸ ποὺ οἱ ἀσεβεῖς στοὺς θεούς παθαίνουν.

ΜΗ. Πήγαινε στὸ καλὸ· γιὰτί ὄλα τώρα πρύμα θὰ πᾶν. Κι' ἐγὼ τὸ γρηγορώτερο στὴν πόλη σου θάρθῶ μόλις τελειώσω τὸ ποὺ λογιάζω, κι' ὅ,τι θέλω τῷθρω.

ΧΟ. Μὰ καὶ σένα τῆς Μαΐας ὁ γιός,
ὁ πομπαῖος Ἑρμῆς συνοδός σου
νὰ σὲ φέρη στὸ σπίτι σου, κι' ὅ,τι
στὸ νοῦ σου ἔχεις βάλει, νὰ γίνη,
γιὰτί, Αἰγέα, κι' ἐγὼ
μὲ τῆ γνώμη
πὼς εἶσαι καρδιά εὐγενικὴ ἔχω μείνει.

ΜΗ. Ὁ Δία, κι' ὁ Δίκη τοῦ Διός, κι' ὁ τοῦ Ἥλιου φέγγος ἐσύ, πανώρια τώρα νίκη θὰ βροῦμε ἐναντία στοὺς ὄχτρούς μας, φίλες! Σὲ δρόμο μπήκαμε· τώρα παντέχω νὰ μοῦ πληρώνουν τὸ κακὸ οἱ ὄχτροί μου. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὴν ὥρα τούτη ποὺ τόσα πάθια μ' ἔδερναν, μπροστά μου σ' ὅ,τι λογάριαζα λιμάνι ἐβρέθηκε. Σ' αὐτὸν λοιπὸν θὰ δέσω τὸ πρυμόσκοινο, στὴν πόλη καὶ στὸ κάστρο τῆς Παλλάδας ὅταν θάρθῶ. Καὶ τώρα ἕνα πρὸς ἕνα τὰ σχέδιά μου θὰ σᾶς πῶ· μὰ λόγια ποὺ φέρνουν ἀναγάλλια μὴ παντέχετε. Θὰ στείλω μ' ἕνα δοῦλο στὸν Ἰάσονα μήνυμα νάρθη νὰ τὸν δῶ. Σὰν ἔρθη λοιπὸν μαλακὰ λόγια θὰ τ' ἀρχίσω, πὼς στρέγω καὶ καλὰ πὼς σ' ὄλα ἐφέρθη, [κι' ὁ γάμος τοῦ ὁ βασιλικός, ποὺ ταίριαζε προδίνοντας ἐμᾶς, πὼς μᾶς συμφέρει καὶ πὼς ὄλα μὲ νοῦ εἶναι καμωμένα],

ἀλλὰ τὴ χάρη θὰ ζητήσω τὰ παιδιὰ μου
νὰ μείνουνε, — ὄχι βέβαια πού λογιάζω
σὲ χώρα ἐγὼ ἐχθρική τους νὰ τ' ἀφήσω
[οἱ ὄχτροι νὰ ξευτελίζουν τὰ παιδιὰ μου],
ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεκάνω μὲ παγίδα
τοῦ βασιληᾶ τὴν κόρη. Θὰ τὰ στείλω
μὲ δῶρα στὰ χεράκια τους [νὰ φέρουν
στὴ νιόνυφη ζητώντας τῆς τὴ χάρη
νὰ μὴ τὰ διώξουν ἀπ' ἐδῶ] ἀραχνοῦφαντο
πέπλο κι' ἕνα χρυσόπλαστο στεφάνι.
Κι' ἂν πάρει τὰ στολίδια καὶ τὰ βάλει
τέλος κακὸ θὰ βρῆ ὡς κι' αὐτὸς ἀντάμα
πού τύχει νὰ τὴν γγίξει· ἐγὼ μὲ τέτοιο
τὰ δῶρα θὰ τῆς βιάσω δηλητήριο.
Ἐδῶ τὸ λόγο αὐτὸν θὰ σταματήσω.
Μὰ τώρα, ὦ, πῶ! φωνὴ νὰ μπήξω μούρχεται
σὰν τὸ λογιάζει ὁ νοῦς μου σὲ τί πράξη
θὰ μῶ ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα· τὰ παιδιὰ μου
θὰ τὰ σκοτώσω· κι' οὔτε θὰ μπορέσει
κανεὶς νὰ τὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ χέρια μου!
Κι' ἔτσι, σὰν κάμω πάνω ὡς κάτω ρημαδιὸ
τοῦ Ἰάσονα τὸ σπίτι, ἀπὸ τὸν τόπο
θὰ φύγω αὐτόν, μακρὰ ἀπ' τὸ μέρος ὅπου
τὰ ἴδια μου παιδιὰ, τίς δυὸ λατρεῖες μου
σκοτώσα, κι' ἔργο τόσο ἀνόσιο βάσταξα.
Γιατὶ δὲν ὑποφέρεται, ἀκριθὲς μου,
τὸ γέλοιο τῶν ὄχτρων! Ἔτσι θὰ γίνῃ!
Τὶ τ' ὄφελος νὰ ζήσω; Ἐγὼ πατρίδα
θὲν ἔχω, μήτε σπίτι, μήτε τρόπο
γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ βάσανά μου.
Μεγάλο ἔκανα λάθος ἐγὼ π' ἄφησα
τὸ σπίτι τοῦ γονιοῦ καὶ σ' ἐνός Ἑλληνα
μπιστεύτηκα τὰ λόγια ἢ ἔρμη· βέβαια,
πρῶτα ὁ θεός, μὰ θὰ μοῦ τὸ πληρώσει·
γιατὶ οὔτε τὰ παιδιὰ, πῶχει μ' ἐμένα
γεννήσει, θὰ ἰδῇ πιά, μήτ' ἀπ' τὴ νιόνυφη
παιδιὰ θὰ βρῆ, γιατί κι' ἡ μαύρη ἐκείνη
ψυχὴ, ἀπὸ τὰ δικά μου δηλητήρια
μὲ μαῦρο πρέπει τέλος νὰ πεθάνει.
Γελιέται ὅποιος μὲ νόμισε γυναῖκα,
δειλὴ κι' ἀδύναμη καὶ ταπεινοῦλα,
γιατὶ ἔτσι εἶμαι κι' ἄλλοιῶς — γιὰ τοὺς ὄχτροὺς μου
ἀμείλιχτη ἀπ' τὴ μιά, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη
στὸ φίλο ὅλη καρδιά. Καὶ τέτοιοι
ἀνθρώποι ἔχουν τὴ φήμη τὴ μεγάλη.

ΧΟ. Μιά καὶ σὲ μὲ μπιστεύτης τὴ βουλή σου, —
θέλοντας τὸ καλὸ σου καὶ τοὺς νόμους

σέβοντας τῶν θνητῶν ἐγὼ, σοῦ λέω
τὸ κρίμ' αὐτὸ νὰ μὴ τολμήσεις.

ΜΗ. Χάνεις
τὰ λόγια σου· καὶ βέβαια ἔχεις δίκη
τέτοια νὰ λὲς ἐσύ, πού δὲ δοκίμασες
τὴ συφορά μου τούτη.

ΧΟ. Μὰ στ' ἀλήθεια
τὸ λὲς πῶς θὰ σκοτώσεις τὰ παιδιὰ σου;

ΜΗ. Ναι, γιατί μόνον ἔτσι καὶ τ' ἀντρός μου
θὰ σχίσω τὴν καρδιά.

ΧΟ. Μὰ τότε κι' ἄλλη
γυναῖκ' ἀθλιώτερή σου δὲν θὰ γίνει.

ΜΗ. Ἄς γίνῃ ὅ,τι κι' ἂν γίνῃ. Κάθε λόγος
πού πέφτει, περιττός. Ἐμπρός! Προχώρα
καὶ φέρε τὸν Ἰάσονα· τὸ χέρι
σ' ὄλα τὰ μυστικά εἶσαι τὸ δεξί μου.
κι' ἀπ' ὅσα ἐγὼ ἀποφάσισα οὔτε λέξη
μὴ βγάλεις πουθενά σὰν τὴ κυρά σου
τὴν ἀγαπᾷς κι' εἶσαι κι' ἐσύ γυναῖκα.

ΧΟ. Τοῦ Ἐρεχθέως ἀπόγονοι
εὐτυχημένοι ἀπ' τὰ παλῆα τὰ χρόνια ἐσεῖς, κι' ὦ γιοὶ
τῶν μακαρίων τῶν θεῶν, πού ἀπ' τὴν ἀπόρθητη
τὴν ἱερὴ σας γῆ
τρυγᾶτε τὴν πανένδοξη σοφία· μ' ἀνάερο βῆμα
περνᾶτε ἀπ' τὸ λαμπρότατο
τὸ αἰθέριο μέσα κλίμα
ἐκεῖ πού λὲν πῶς οἱ ἀγνὲς
ἢ ἐννῆα ἀπ' τὴν Πιερία
ἢ Μοῦσες τὴν ὀλόξανθη
φυτέψαν Ἀρμονία,

κι' ἐκεῖ πού διαλαλήσανε
πῶς πέρνει ἀπὸ τὰ γάργαρα τοῦ Κηφισοῦ νερά
ἢ Κύπρις καὶ μ' ἀνάλαφρες αἶρες ὀλόγουρα
καὶ κάμπους καὶ βουνά
δροσαίνει· καὶ στὰ πλούσια τῆς βοστρύχια μυρωμένα
φορῶντας ροδοστέφανα
ὁμορφανοπλεγμένα
πῶς στὴν Σοφία τὸν ἔρωτα
τὸν στέλνει, στὸ πλευρό τῆς
στὰ μύρια φανερώματα
τῆς ἀρετῆς βοηθὸ τῆς.

Στροφή α' IVα

Ἀντιστρ. α'

Πῶς λοιπὸν μιὰ τέτοια πόλη
πῶχει τὰ ποτάμια ἀγίασμά της,
πῶς φιλόξενη μιὰ χώρα
θὰ δεχτῆ τὴν παιδοχτόνο
τὴν ἀνόσιαν ἐσένα;

Σκέψου, ὦ, σκέψου στὰ παιδιά σου πῶς θὰ μπήξεις τὸ
[μαχαίρι,

σκέψου σὰν ποιοὺ φόνου πάει
νὰ τολμήσει σου τὸ χέρι!

Μὴ, στὰ γόνατα προσπέφτουμε, στὰ γόνατά σου,
καὶ μὲ κάθε τρόπο τώρα σ' ἱκετεύουμε, ὦ, μὴ
μὴ σκοτώσεις τὰ παιδιά σου.

Ἄπο ποῦ λοιπὸν τὸ θάρρος
τοῦ μυαλοῦ σου ἢ τοῦ χεριοῦ σου ἢ τάχα
τῆς καρδιάς σου θὲ νὰ πάρης,
φοβερὴ μιὰ τέτοια τόλμη
γιὰ νὰ βρῆς; Καὶ θὰ ὑπομείνης
σὰν τὰ μάτια σου στ' ἀθῶα πάνω πέσουν, —τοῦτο μόνο!—
τέτοια ἀδάκρυτη μιὰ μοῖρα.
τέτοιο νὰ τοὺς δώσης φόνου;

Ὅχι, δὲν θὰ σοῦ βαστάξει, σὰν προσπέσουν τὰ καυμένα
Κι' ἱκετέψουνε, τὸ χέρι νὰ τὸ κοκκινίσεις, ὦ!
μ' ἀνελέητα τὰ φρένα.

ΙΑ. Ἦρθα καθὼς μὲ κάλεσες. Γιατί ὅσο
κι' ἂν τὸ θέλεις τὸ κακὸ μου, ἐμένα πρόθυμο
σ' ὄ,τι ζητᾶς θὰ βρῆς. Λοιπὸν ν' ἀκούσω
ποῖαν ἀπὸ μὲν' ἀξίωση ἔχεις πάλι.

ΜΗ. Ἰάσωνα, γιὰ κείνα ποὺ πρὶν εἶπα
θέλω ἀπὸ σὲ συγγνώμη· καὶ γιὰ χάρη μου
κάνε καὶ λίγη ὑπομονή, γιατί πολλές
χαρήκαμε γλυκὲς στιγμὲς ἀντάμα.
Ἐγὼ λοιπὸν τὰ καλοζύγιασα ὄλα
καὶ τᾶβαλα, ποὺ λές, μὲ τὸν ἑαυτό μου.

Ἄμυαλη, λέω, τί τρέλλ' αὐτὴ ποὺ μ' εὔρηκε
νὰ θρέφω ἀμάχη στοὺς δικούς, ποὺ φρόνιμα
σκεφτήκανε; Τὶ θέλω ὀχτρὸς νὰ γίνομαι
στοὺς ἄρχοντες τοῦ τόπου καὶ στὸν ἄντρα μου,
ποῦκαμε αὐτὸ ποὺ τόσο μᾶς συμφέρει,
νὰ πάρει κόρη βασιληᾶ, νὰ σπεῖρει
καὶ στὰ παιδιά μου ἀδέρφια; Δὲν θὰ πάψω
τὴν ὄργητά μου; Τὶ κακὸ εἶναι τοῦτο
ποὺ μ' ἤδρε κι' ὑποφέρω, ἐνῶ τὰ φέρνουν
τόσο δεξιά οἱ θεοί; Μὴ δὲ δὲν ἔχω
παιδιά καὶ δὲν τὸ ξέρω ποὺ ἀπ' τὴ χώρα

στρ. β'

θὰ φύγουμε καὶ πῶς κανέναν φίλος
γιὰ μᾶς πιά δὲν ὑπάρχει;

Αὐτὰ σὰ σκέφθηκα
κατάλαθα πῶς κάνω ἀνοησία
μεγάλῃ ἐγὼ καὶ μάταια ὀργίζομαι.
Καὶ τώρα σ' ἐπαινῶ καὶ βλέπω ἀλήθεια
πῶς μυαλωμένος στάθηκες μιὰ τέτοια
συγγένεια νὰ μᾶς δώσεις καὶ πῶς εἶμαι
ἄμυαλη ἐγὼ, ποὺ πρώτη-πρῶτη θάπρεπε
νὰ συμφωνοῦσα μὲ τὰ σχέδιά σου,
νὰ σὲ βοηθοῦσα ἐγὼ καὶ πρώτη νᾶμουν
στὸ γάμο τὸν δικό σου καὶ ν' ἀγάλλιαζα
μὲ σέ, ποὺ τέτοια νύφη συγγενεύω.
Μὰ εἶμαστε αὐτὸ ποὺ εἶμαστε, — δὲ λέω
κακό, — οἱ γυναῖκες. Μὰ σὲ σὲ δὲν στέκει
μὲ τοὺς κουτούς νὰ μοιάσεις καὶ μ' ἀνόητα
στὰ λόγια μου τ' ἀνόητα ν' ἀντιτείνεις.
Τῶρ' ἄς τ' ἀφήσουμε· νοιώθω πῶς ἔξω
ἔπεσα ἐγὼ, μὰ τώρα ἠῶρα τὸ νοῦ μου.
Παιδιά, παιδιά, βγάτ' ἔξω, παρατῆστε
τὸ σπίτι, ἐλάτε μου, ἀγκαλιάστε τώρα,
φιλήστε τὸν πατέρα σας, μιλήστε του
καθὼς κι' ἐγὼ καὶ φιλιωθῆτε πάλι
σὰν τὴ μαννοῦλα σας μὲ τοὺς δικούς
ποὺ μᾶς χώρισαν ἔχτρες· τῶρ' ἀγάπες
ἔγιναν οἱ θυμοί. Μὲ τὰ χεράκια σας
πᾶρτε τὸ χέρι του...

Ὅχι! Ἄλλοίμονο,
τί τρομερὸ κακὸ ξανοίγει ὁ νοῦς μου!...
Θὰ ζῆστε γιὰ πολὺ λοιπὸν, ἀγόρια μου,
τόσο γλυκὰ ν' ἀπλώνετε τὰ χέρια;—

Δυστυχισμένη ἐγὼ!· πόσο στὰ δάκρυα
εἶμ' εὐκόλη καὶ πόσο φοβιτσιάρια
Μὰ σὰν καὶ πάλι ἐφίλιωσα, ἀπὸ τόσο
καιρὸ στερνά μὲ τὸν γονηό σας, ἦταν
τὸ πρόσωπο νὰ μὴ ποτίσω δάκρυ;

ΧΟ. Κι' ἐμὲ θερμὸ μοῦ ἀνάθρυσε τὸ δάκρυ!
ὦ, ἄς ἦταν τὸ κακὸ νὰ σταματήσει
στὴ θέση ποῦναι τώρα!

(ἀκολουθεῖ)

Π. ΛΕΚΑΤΣΑΣ

Ω Δ Ω Ν Β Ι Β Λ. Ι.

ΩΔΗ Ι

Μαικήνα, ἀπὸ γενιὰ ρηγάδων ποῦ κρατιέσαι,
ὦ προστάτη μου ἐσὺ καὶ στόλισμα γλυκὸ μου,
ἄλλοι χαίρουν, ἂν ἔχη τ' ἄρμα τους μαζέψει
τῆς Ὀλυμπίας τῆ σκόνῃ, στρίβοντας τοῦ δρόμου

τὸ τέρμα μ' ἀναμμένες ρόδες, γιὰ τὴ δάφνη.
Ὡς τῆς γῆς τοὺς ἀφέντες θεοὺς αὐτὸς πετιέται,
ἂν τῶν Ρωμαίων νὰ τὸν ὑψώσῃ ὁ ἄστατος ὄχλος
στὰ ἐφτάδιπλα ἀξιώματα ξεσυνεριέται.

Ἐκεῖνος πάλι, ἂν στὸ κελλάρι του σωριάσῃ
ὅ,τι ἀπ' τῆς Ἀφρικῆς σαρώνεται τ' ἀλώνια.
Κι' ἂν τάξῃ τὸ χρυσάφι τοῦ Ἄτταλου σὲ τοῦτον,
ποῦ σκάθει μὲ χαρὰ τὸ πατρικὸ ἀπὸ χρόνια

χωράφι, δὲν τὸν πείθεις, ναύτης φοβισμένος,
τὸ πέλαγο νὰ σκίση. Ὁ ἔμπορος τὸ χτήμα
καὶ τοῦ χωριοῦ τὴν ξενιασιά παινᾷ, ἀπὸ φόβο
τοῦ νοτιᾶ, ποῦ παλαίθει τὸ Ἰκάριο κύμα

σὲ λίγο τὰ καράβια σιάχνει τὰ σπασμένα,
τῆ φτώχεια νὰ ὑποφέρῃ ἀμάθευτος. Καμπόσοι
μῆτε παλιοῦ κρασιοῦ ἀπαρνιοῦνται τὰ ποτήρια,
μῆτε στὸν ἥσκιο κουμαριάς νάχουν ξαπλώσει,

ἢ πλάι σὲ κεφαλάρι ἀγνὸ ἀπαλῆς ἀνάθρας,
ξεκόβοντας μιὰν ὥρα ἀπ' τὴ δουλιὰ τῆς μέρας.
Ἄλλους φραίνει ὁ στρατὸς καὶ τῶν σαλπύγγων ὁ ἦχος
κι' οἱ πόλεμοι, τὸ σίχμα κάθε μητέρας.

Κάτω ἀπ' τὴν ψύχρα ὁ κυνηγὸς τοῦ αἰθέρα μένει,
τὴν τρυφερὴ γυναῖκά του ἔχοντας ξεχάσει,
εἴτε εἶδαν τὰ πιστὰ σκυλιὰ του κάπιο λάφι,
εἴτ' ἔχει κάπρος τὰ φτενά του δίχτια σπάσει.

Μένα ὁ κισσὸς, βραθεῖο τῶν σοφῶν μετώπων,
πλάι στοὺς θεοὺς μὲ βάζει. Τοῦ ἄλσους μένα ἢ δρόσο
καὶ τῶν Νυμφῶν οἱ ἀνάλαφροι μὲ τοὺς Σατύρους
χοροὶ ἀπ' τὸν ὄχλο μὲ χωρίζουν, ἂν ὡς τόσο

ἢ Εὐτέρπη τοὺς αὐλοὺς δὲν παρατάει καὶ μῆτε
στὴ λέσθια λύρα ἀρνιέται ἢ Πολύμνια νὰ ψάλλῃ.
Κι' ἂν μένα μέσ' στοὺς λυρικοὺς ποιητὰς μὲ μπάσης,
μ' ἀνέρο θὰ χτυπήσω τ' ἀστέρια κεφάλι.

ΩΔΗ ΧΙ

Μὴν ἐξετάζῃς, Λευκονόη, εἰν' ἁμαρτία νὰ ξέρῃς,
ποῖο ἐμένα τέλος οἱ θεοὶ καὶ ποῖο ἔχουν δώσει ἐσένα
καὶ τοὺς Χαλδαίικους ἀριθμοὺς μὴν ψάχνῃς ἕναν - ἕνα.
Κάλλιο, ὅ,τι γίνῃ κι' ὅ,τι ὁ Δίας σοῦ δώσῃ, νὰ ὑποφέρῃς,

εἴτε χειμῶνες πιὸ πολλοὺς, ἢ αὐτὸν στερνὸν ἀπόψε,
ποῦ κάνει νὰ τσακίζεται πὰ στὰ ὄρθια βράχια ὁ πόντος.
Ἄν ἔχῃς γνώση, τὸ κρασί λαγάριζε καὶ κόψε
τὸ μάκρος τῆς ἐλπίδας σου πὰ στοῦ καιροῦ τὸ κόντος.

Ἐνῶ μιλοῦμε, φθονερός ὁ χρόνος φεύγει ὀλοστιγμῆς.
Χαίρου τὴ μέρα καὶ σταλιά στὸ αὔριο μὴν ἐμπιστευτῆς.

ΩΔΗ ΧVΙΙΙΙ

Τῶν πόθων ἢ σκληρὴ Γεννήτρα
καὶ τῆς Σεμέλης τὸ παιδί προστάζουν με νὰ δώσω
— κι' ἢ λάγνη Ἀκράτεια ἢ καταλύτρα —
σ' ἔρωτες πάλι τὴν ψυχῇ, ποῦ εἶχαν τελειώσει ὡς τόσο.

Καίει με ἢ Γλυκέρα, ποῦ σφαντάζει,
ποῦ κι' ἀπ' τὸ Πάριο μάρμαρο λαμποκοπᾷ πιὸ ἀκράτη,
μὲ καίει τ' ἀκόλαστό της νάζι
καὶ ἢ ὄψη, ποῦ τσαχπίνικη μαγεύει κάθε μάτι.

Ἀκέρια ἢ Ἀφροδίτη ἐχύθη
σὲ μέ, τὴν Κύπρο ἀφίνοντας, κι' οὐδὲ νὰ ψάλω θέλει
τὸν ψυχωμένο Πάρθο — ἢ Σκύθη —
ποῦ στρέφει τ' ἄλογα κι' ὀρμάει, μὴδ' ὅ,τι δὲν τὴ μέλει.

Ἐδῶ, παιδιά, χλωρὴ χλόη στρώστε,
θυμίαμα ἐδῶ κι' ἀνθόκλαδα βάλτε μου καὶ λαγήνι
μὲ διχρονίτικο κρασί ἀπιθώστε:
θὲ νάρθη πιὸ καλόβουλη, θυσιά ἅμα τῆς γίνῃ.

ΩΔΗ ΧΧΙΙ

Ὅποιος ἔχει ἀκριμάτιστη κι' ἀκράτη
ζωή, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κοντάρια
ἢ τόξα, μῆτε φαρέτρα γεμάτη
ἀπὸ φαρμακερά, Φοῦσκε, δοξάρια,

εἴτε στίς Σύρτες, μέσ' στοῦ ἡλιοῦ τὴ μπόρα,
εἴτε θὰ πάῃ ταξίδι στοῦ Καυκάσου
τ' ἄξενά μέρη, ἢ σ' ὅποιαν γλείφουν χώρα,
παραμυθένιε Ὑδάσπη, τὰ νερά σου.

Νά, ἐμέ, στὰ δάση τῆς Σαβίνης ὄντας,
πέρ' ἀπὸ κάθε ποῦ πλανιέμαι φράχτη
ξέννιαστος, τῆ Λαλάγη τραγουδώντας,
ἕνας λύκος ξαρμάτωτο μ' ἐσκιάχτη.

Τέτιο τέρας, ποῦ μήτε ἡ στρατοφόρα
Δαυριάδα στοὺς πλατιοὺς της λόγγους θρέφει,
μήτε τοῦ Γιούθα ἔχει γεννήσει ἡ χώρα,
ποῦ τὰ λιοντάρια ὀλόστεγνη ἀναθρέφει.

Ἰβάλε με ὅπου σὲ χέρσους κάμπους αὔρα
ζεστή ἕνα δέντρο δὲν ἀνερραγώνει,
στοῦ κόσμου τῆ μεριά, ποῦ νέφη μαῦρα
κι' ὀργισμένοι οἱ Δίας πάντα πλακώνει.

Βάλε με καὶ στοῦ ἡλιοῦ τ' ἀμάξι πλάγι,
στὴ χώρα, ποῦνε τῶν σπιτιῶν ἀρνήτρα:
Θ' ἀγαπῶ τὴ γλυκόγελη Λαλάγη,
τὴ Λαλάγη μου τὴ γλυκομιλήτρα.

ΩΔΗ XXIII

Σὰ λαφάκι μὲ φεύγεις, Χλόη, ποῦ τρέχει
τὴ μάνα του νὰ βρῆ τὴ φοβιτάρα
στ' ἀπάτητα βουνά, καὶ μάταια ἔχει
ἀπὸ τὸ δάσος καὶ ἀπ' τ' ἀέρι τρομάρα.

Γιατὶ ἦ τὰ φύλλα ἀνατριχιάσουν οἱ αὔρες
τ' ἀνάλαφρα τοῦ ράμνου, εἴτε τοῦ βάτου
σαλαγήσουν οἱ πράσινες οἱ σαῦρες,
τρέμουνε καὶ καρδιά καὶ γόνατά του.

Μὰ ἐγὼ δὲ σ' ἀκλουθῶ γιὰ νὰ σὲ σκίσω
ισὰν τίγρη ἢ σὰ σκληρὸ λιοντάρι στὰ ἄντρα:
καὶ πάψε τέλος νὰ παίρνης ξοπίσω
τὴ μάνα σου, ἀφοῦ ὀρίμασες πιά γιὰ ἄντρα.

ΩΔΗ XXX

Τῆς Κνίδος καὶ τῆς Πάφος βασίλισσα, Ἀφροδίτη,
τὴ λατρευτὴ σου Κύπρο παραίτα καὶ στὸ σπῆτι,
ποῦ μὲ πολὺ θυμίαμα σὲ προσκαλεῖ ἡ Γλυκέρα,
τ' ὄραϊο τῆς δράμε πέρα.

Μαζί κι' ὁ λαῦρος γιὸς σου καὶ μὲ λυμένες ζῶνες
οἱ Χάρες ἄς βιαστοῦνε κ' οἱ Νύμφες — ὄχι μόνες:
ἢ Νιότη, πῶχει χάρη χωρὶς ἐσένα λίγη,
κι' ὁ Ἑρμῆς μαζί σου ἄς σμίγη.

Μετάφρ. ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗΝ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ¹

Τοῦ κ. ΔΑΝΙΗΛ ΜΟΡΝΕ

Ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων ἀναποκρίνεται εἰς τὴν ποικιλίαν τῆς ψυχολογίας. Δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς αὐτὰ τὰ ἔργα τὸ ὁμοιάζον πρὸς τὸ «κομμάτι ζωῆς», τὸ ὁποῖον διηγεῖται λεπτομερείας ἀσημάντους εἰς στιγμὰς καθ' ἃς τίποτε δὲν συμβαίνει, μὲ τὴν ιδέαν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς ζωῆς. Εἶναι βέβαιον, ὅτι ὁ Théogène δὲν νομίζει ἑαυτὸν ὑπόχρεον νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τὴν δραματικὴν σύνθεσιν ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς τὸ πλεῖστον τῶν Γαλλικῶν μυθιστορημάτων, τὴν βραχεῖαν αὐτὴν πράξιν, τὴν στρεφομένην περὶ μοναδικὸν τι πρόβλημα, ἥτις ἀρχίζει καθ' ἣν στιγμὴν τὸ πρόβλημα τίθεται, διὰ νὰ λήξῃ ὅταν τοῦτο θὰ ἔχη λυθῆ. Ἡ διήγησις ἔχει, καθὼς ἡ ζωὴ, πλουσιωτέραν πλοκὴν ἀλλὰ, παρ' ὅλα ταῦτα, ὑπάρχει ἕν θέμα καὶ μία σύνθεσις. Εἰς τὴν Ἄ ν ν α ν εἶναι οἱ μῆνες τῆς ζωῆς τῆς Ἄ ν ν α ν, καθ' ὅς ἀνακαλύπτει αὕτη τὴν ιδέαν τῆς περιπετειᾶς, καθ' ὅς ἀποθνήσκει δι' αὐτὴν, ἐπίσης δ' εἶναι ἡ τιμωρία τὴν ὁποῖαν τῆς ἐπιβάλλει ὁ σύζυγος, ἢ βιαιότης τοῦ ὁποῖου ἐπροξένησε τὸν θάνατόν της. Ἡ Ἄ ν τ α π ὀ δ ο σ ι ς εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ φυσικοῦ υἱοῦ τοῦ Κ. Μπλασερί, ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ ἐκδικηθῆ τοὺς ἀστούς, τῶν ὁποῖων ὁ πατήρ του καὶ αὐτὸς ἔγιναν θύματα, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ θελήσῃ ὅμως νὰ πράξῃ, διότι τὸ θεωρεῖ ἀνωφελὲς καὶ κακόν, κλπ. Τίποτε ἐξ αὐτῶν ὄλων δὲν ἀποτελεῖ μίαν ἀπότομον διάρρηξιν πρὸς τὰς παραδόσεις ἢ ἀληθινὴ δὲ πρωτοτυπία δὲν ἔχει ποσῶς ἀνάγκη ἀπὸ τὰς βιαιὰς αὐτὰς ρήξεις. Ἡ θεωρία λοιπὸν τοῦ «populisme» συνίσταται κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἀφαίρεσιν, ἐὰν τὸ θέλωμεν, ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα ὀρισμένων κοινωνικῶν τάξεων, εἰς τὰς ὁποίας ἀποδίδεται ἀδίκως προέχουσα θέσις, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τῶν ἐκλεκτῶν. Οἱ πολὺ πεπαιδευμένοι ἄνθρωποι, τὰ περιβάλλοντα τῶν ἐκλεπτυσμένων καὶ τῶν ἀβρῶν τρόπων τύπων δὲν θὰ ἔχουν μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν εἰς τὸ ἔργον τοῦ μυθιστοριογράφου ἀπὸ ὅσων ἀσκοῦν εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν. Τὸ μυθιστόρημα κυρίως θὰ ἐμφανίζῃ τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν πολυμέρειαν αὐτῆς τῆς ζωῆς. Ὁ λαός, ἡ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἀποτελοῦνται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἐργάτας τοῦ Assommoir ἢ τοὺς ὑπονομοποιοὺς τοῦ Germinal², ἢ ἀπὸ τὰς δουκίσσας καὶ τοὺς κοσμικοὺς τύπους τοῦ Paul Bourget ἀποτελοῦνται καὶ ἀπὸ τοὺς μὲν καὶ ἀπὸ τοὺς δέ, καθὼς καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ἀκόμη ὑπάρξεις καὶ ἄλλα πράγματα ἢ δὲ ζωὴ εἶναι πάντοτε τὸ ἀποτελέσμα τῆς συναντήσεώς των καὶ τῆς ἀναμίξεώς των. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ Δίχως ψυχὴν φέρει ἀντιμετώπους δύο κόρας τοῦ λαοῦ καὶ πτωχὸν νέον πεπαιδευμένον, ἀνήσυχον καὶ λεπτόν. Ἡ δὲ Ἄ ν ν α θὰ ἀρχίσῃ εἰς μίαν μικρὰν πόλιν τῆς Γαλλίας καὶ θὰ τελειώσῃ εἰς σύνταγμα τι τοῦ Ὁράν, εἰς ἕνα θολὸν ἀποικιακὸν περιβάλλον, ἀποτελούμενον ἀπὸ Ἀραβῶν ἢ ἔλλεινους τυχοδιώκτας. Ἡ ποικιλία θὰ εἶναι ἡ αὕτη καὶ εἰς ὅ, τι θὰ ἠδυνάμεθα

¹ Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

² Ἔργα τοῦ Ζολά.

νά ονομάσωμεν ἀτμόσφαιραν τῶν ψυχῶν. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νά κάμη κανεῖς πραγματεῖαν, νά μορφώσῃ συστήματα περὶ τοῦ ὑποσυνειδήτου καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου· ἀρκεῖ νά παρατηρήσῃ ὅτι, κατὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ περιβάλλοντα, οἱ ἄνθρωποι εἶναι μᾶλλον ἢ ἦττον ἱκανοὶ νά σκεφθοῦν, μᾶλλον ἢ ἦττον ἱκανοὶ νά γνωρίζουν τὸν λόγον τῶν πράξεων των. Ὁ Ἰουλιανός, κατὰ συνέπειαν, ἢ ὁ Κ. Μπλανσερί ἢ ἔστω ὁ Ἀρμάνδος τῆς Ἀνταποδόσεως ἔχουν πλήρη συνειδήσιν ἢ προσπαθοῦν νά εὐρίσκωνται ἐν πλήρει συνειδήσει. Ἡ ζωὴ δὲν ἔχει ἢ σχεδὸν δὲν ἔχει συστήματα, ταξινομήσεις, κατηγορίας. Τὰ ἀνακατώματα, αἱ μεταβολαί, ἡ κίνησις εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα τὴν ἀποτελοῦν. Ἡ τέχνη τοῦ μυθιστορήματος καὶ ἡ τέχνη τοῦ André Thérive, εἶναι νά ἐκφράσῃ αὐτὰς τὰς διαφορὰς καὶ αὐτὴν τὴν κίνησιν, ἀφίνουσα εἰς τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τὰς ἀναγκαίας εἰς αὐτὸ ιδιότητας τῆς σαφηνείας καὶ ἀρμονίας.

Ἐν τούτοις οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ δρᾶσις τῶν μαζῶν, ἢ ἡ ἔλξις τῆς ζωῆς, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν «unanimite» ἢ «populiste», ὑπάρχουν καὶ θὰ ὑπάρχουν πάντοτε συγγραφεῖς νομίζοντες ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς τέχνης δὲν εἶναι νά ἀπεικονίσῃ ἐκείνους οἵτινες ζοῦν τὴν ζωὴν ὅλου τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐκείνους οἵτινες διάγουν μίαν ζωὴν ἐξαιρετικὴν, ὅχι ἐκείνους τοὺς ὁποίους δυνάμεθα ὁπουδήποτε νά συναντῶμεν καὶ μάλιστα νά τοὺς ἀνευρίσκωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλ' ἐκείνους ποὺ δὲν θὰ ἐγνωρίζομεν, ἢ ποὺ θὰ τοὺς ἐγνωρίζομεν κακῶς, δὶχως τὴν βοήθειαν τῆς τέχνης: εἴτε πρόκειται περὶ τῶν μεγάλων, περὶ τῶν ἡρώων· εἴτε ἀκόμη πρόκειται ἀπλῶς περὶ τῶν ἰδιορρυθμῶν χαρακτήρων, περὶ ἐκείνων οἵτινες μὲ τὰς παραδοξότητες καὶ τὰ ἐλαττώματά των εἶναι ἔξω τοῦ κοινοῦ μέτρου. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ μέγα μέρος ἡ λογοτεχνία ἐπὶ αἰῶνας ἀπεικόνιζε τοὺς ἥρωας. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπίστευε τότε ὅτι διὰ νά γνωρίσωμεν τὴν μέσῃν ζωὴν ἦτο ἀρκετὸν νά στρέψωμεν τὸ βλέμμα γύρω μας καὶ ὅτι τὸ μυθιστόρημα, τὸ θέατρον καὶ ἡ ποίησις ὑπῆρχον διὰ νά μᾶς μεταφέρουν εἰς ἀνωτέραν ζωὴν ἢ ὁπωσδήποτε διαφορετικὴν. Ἡ ἰδέα αὕτη εἶναι μία ἀπὸ ἐκείνας αἰτινες εἶχον σημαντικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν κλασσικὴν λογοτεχνίαν τοῦ XVII καὶ XVIII αἰῶνος. Οἰοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ «ρεαλισμός» τοῦ Ρακίνα, δὲν συμβαίνει ὥστε αἱ Ἑρμιόνας του καὶ αἱ Ρωξάναι του νά εἶναι ὀλιγώτερον πριγκήπισσαι καὶ νά ἐξελίσσωνται εἰς μίαν ἀτμόσφαιραν εὐγενείας αἱ τραγῳδία αὐταί. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νά εἴπωμεν διὰ τὸν ρεαλισμὸν τοῦ Candide τοῦ Βολταίρου, ὅστις ἀπέδιδε μεγαλύτεραν σημασίαν εἰς τὰς Μερόπας του καὶ τὰς Ζαΐρας του.

Κατὰ μείζονα λόγον ἡ προρρωμαντικὴ λογοτεχνία κατείχετο ἀπὸ τὸν πόθον τῶν ἰσχυρῶν παθῶν, τῶν ὄντων τὰ ὁποῖα περιεφρόνουν τὴν κοινὴν ζωὴν. Διότι δὲν ἐπεδίωκε τοὺς «μεγάλους κλονισμοὺς τῆς ψυχῆς» καὶ τὰς «αἰσθηματικὰς τέρψεις», δὲν ἐνδιεφέρθη εἰμὴ δι' ὄντα τὰ ὁποῖα δὲν εἰλκύοντο ἀπὸ τὰς κοινὰς μορφὰς τῆς ζωῆς. Ὅλοι οἱ ἥρωες τῶν «αἰσθηματικῶν» μυθιστορημάτων καὶ τῶν «μαύρων» δραμάτων ἢ τῶν «ἀστικῶν» τοιούτων δὲν φαίνονται δυνάμενοι νά ζήσουν ἄλλην ζωὴν ἀπὸ ἐκείνην ἣτις παρέχει ἀνεξαντλήτους εἰς αὐτοὺς βιαίας συγκινήσεις. Κατὰ μείζονα δὲ λόγον ὁ ρωμαντισμὸς γενικῶς δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μίαν μανιώδη προσπάθειαν πρὸς δημιουργίαν ἐνὸς κόσμου ἐξαιρετικοῦ εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ἔζη μόνον μία ἐκλεκτὴ τάξις ἡρώων. Μικρὰν σημασίαν ἔχει τὸ ὅτι πληρῶνουν αὐτὸν τὸν ἡρωϊσμὸν μὲ τὴν δυστυχίαν τῆς ψυχῆς των, μὲ τὸ μῖσος κατὰ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ἀναπόφευκτον καταστροφὴν εἰς τὴν ὁποίαν καταλήγει ἡ μάχη πρὸς ἓν πεπρωμένον τὸ ὁποῖον ἴδεν ἀνέχεται ἡρώας· ἡ πτώσις των εἶναι ὠραιότερα ἀπὸ τὴν νίκην τῶν μετρίων

ἀνθρώπων. Ὁ Βέρθερος, ὁ Ἑρνάνης, ὁ Ρουὺ-Μπλάς, ὁ Σάττερτον, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ Κουασιμόδος, ἢ ὁ Κλαύδιος Φρόλλο, ἢ ἡ Λουκρητία Βοργία, ἢ Γκουανχαμάρα εἶναι ἄξιοι νά εἰσέλθουν εἰς τὴν λογοτεχνικὴν ζωὴν, διότι εἶναι ἀνίκανοι νά εἰσέλθουν εἰς τὴν ζωὴν ὅλων τῶν καιρῶν. Καὶ ἐκεῖνοι ἀκόμη ποῦ προσέχουν τὰς χειρονομίας των καὶ τὰς παραφορὰς των, ὁ Merimé ἢ ὁ Stendhal, δὲν ἔχουν μορφώσει διάφορον ἰδέαν περὶ τοῦ ἥρωος τῆς λογοτεχνίας. Ἡ Κολόμβια ἢ ἡ Κάρμεν ἢ ὁ Ἰουλιανός Σορέλ ἢ Φαθρίκιος δὲλ Δόγκο διαφέρουν ἀπὸ τὸν Ἑρνάνην ἢ τὴν Λουκρητίαν Βοργία διότι γνωρίζουν νά εἶναι βραχεῖς καὶ ὄχι σχοινοτενεῖς, νά ἐνεργοῦν ἀντὶ νά ὀδύρωνται. Εἶναι ὅμως ἐπίσης καὶ αὐτοὶ ἥρωες διότι περιφρονοῦν τόσον τὴν ταπεινὴν ζωὴν ὅσον καὶ τὰ μέτρια πεπρωμένα. Ἡδὴ τὸ ἔργον τοῦ Balzac εἶναι πολὺ πλησιέστερον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων πεπρωμένα: Ἡ Εὐγενία Γκραντέ, ἢ ὁ ἐφημέριος τοῦ Τούρ κλπ. θὰ ἠδύναντο νά εἶναι εὐτυχεῖς διάγοντες κοινὴν ζωὴν. Καὶ ὅμως, πόσοι ἥρωες δὲν συναντῶνται καὶ εἰς τὸν Balzac, πόσοι γίγαντες, πόσα παράδοξα ὄντα, τὰ ὁποῖα διψοῦν νά κατακτήσουν τὸν κόσμον καὶ ποῦ αὐτὸς ἀκόμη ὁ κόσμος δὲν θὰ ἔφθανε νά τὰ ἱκανοποιήσῃ, ὁ Βωτρέν, ὁ Ραστινιάκ, ἢ καὶ ὁ Λουκιανὸς Δε Ρουμπεπρέ καὶ τόσοι ἄλλοι. Ὁ Balzac ἀπεικόνισε τὴν ζωὴν μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ νατουραλιστοῦ συγγραφέως καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ ρωμαντικοῦ.

Μόνον ὁ ρεαλισμὸς καὶ ὁ νατουραλισμὸς μὲ τὸν Champfleury, τὸν Zola, τὸν Maupassant καὶ τὸ ἀστικὸν θέατρον τοῦ Emile Augier καὶ Dumas υἱοῦ, ἔδωσαν εἰς τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον συνηθέστερον ὡς θέμα τὴν περιγραφὴν τῆς μέσης ζωῆς. Καὶ ἐκεῖ ἀκόμη ἡ μέση ζωὴ δὲν σημαίνει τὴν ἀγοραῖαν τοιαύτην· διότι μία ζωὴ εἰς τὴν ὁποίαν τίποτε δὲν συμβαίνει, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ πρόσωπα ὁμοιάζουν πρὸς ὅλα καὶ πρὸς οὐδὲν δὲν εἶναι ἱκανή, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ τέχνη κάμνῃ θαύματα, νά κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ «κομμάτι ζωῆς» τὸ ὁποῖον κάποτε ἐθεωρήθη ὡς τὸ ἰδανικὸν τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ μυθιστορήματος, ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον τίποτε δὲν συμβαίνει, ὅπου τὰ πρόσωπα δὲν σκέπτονται καὶ δὲν κάμνουν τίποτε, εἶχεν ὡς μόνον ἐλάττωμα τὸ ὅτι δὲν μᾶς ἐγένεα κανὲν ἀπολύτως ἐνδιαφέρον. Δὲν θὰ ἦτο δύσκολον πρᾶγμα νά δεῖξωμεν ὅ,τι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸν ρωμαντισμὸν εἰς τὸν Flaubert ἢ τὸν Zola· καὶ ὅταν αὐτὸς ὁ Maupassant κατηγορήσῃ τὸν καθαρὸν ρεαλισμὸν, ὑπῆρξεν εὐχερὲς εἰς αὐτὸν νά ἀποδείξῃ ὅτι ἡ τέχνη ἦτο κατ' ἀνάγκην ἐκλογὴ καὶ ἐρμηνεία τῆς ζωῆς καὶ ὄχι καθρέπτῃς αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἀπὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος ἡ ἐρμηνεία αὕτη εὐρίσκεται συνηθέστατα πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὴν μέσῃν ζωὴν, δεικνύουσα ὀλιγώτεραν διὰ τὰς ἐξαιρετικὰς ψυχὰς προτίμησιν. Τείνουν μᾶλλον εἰς τὴν ἀναζήτησιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἔχει ἀξιοπρέπειαν καὶ μάλιστα μεγαλεῖον ἐν τῇ «ταπεινῇ ἀληθείᾳ», ἐν τῇ ζωῇ «τῇ ταπεινῇ τῶν ἐνοχλητικῶν καὶ εὐκόλων ἔργων». Καὶ οἱ σύγχρονοι συγγραφεῖς, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἢ ἰδιοσυγκρασία των, εἴτε παριστάνουν τὴν ἀλήθειαν ταύτην μὲ ἀψιτηρὰν κάπως ἀπλότητα εἴτε τὴν περιβάλλουν μὲ ποίησιν, παραμένουν συνηθέστερον πολὺ πλησίον εἰς τὴν γῆν, εἰς τὰς ἐργασίας, τὰς χαρὰς καὶ τὰς στενοχωρίας, ἄτινα ἐπιφυλάσσουνται εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μόνον εἰς μερικούς. Εἴτε πρόκειται περὶ τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Mauriac, τοῦ Duvernois, τοῦ Maugois, τοῦ Edmond Jaloux, τοῦ Roger Martin du Gard, εἴτε περὶ θεατρικῶν ἔργων τοῦ J. J. Bernhard, τοῦ Sarment κλπ., οἱ ἥρωες εἶναι εἰς τὰς περισσοτέρας περιπτώσεις, ἥρωες ταπεινοί, περιπεπλεγμένοι εἰς περιπετείας, αἵτινες δὲν τοὺς ἐκθέτουν εἰς ὑπερβολὰς οὔτε τιμῆς οὔτε ἀναξιοπρεπείας, ἀγω-

νίζονται δὲ μὲ μικρὰν ἢ καὶ ἀβεβαίαν ἐνεργητικότητα. Ἀναμφιβόλως ὑπάρχουν μερικοί, ὅπως ὁ Vildrac, ὁ J. J. Bernard, ὁ Duvernois, οἱ ὅποιοι μένουν περισσότερο μακρὰν ἀπὸ τὸ δράμα ἢ ἔχουν κλίσιν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μέσων ἀνθρώπων, ἄλλοι, καθὼς ὁ Mauriac καὶ ὁ Jaloux φροντίζουν περισσότερο νὰ ἐμφανίσουν ψυχὰς βιαίας εἴτε ταρασσομένας ἀπὸ ἀνεκπλήρωτα ὄνειρα· ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα, πάντες παραμένουν εἰς τὴν τάξιν τῶν κοινῶν τούτων. Ἄν δὲν ὀφείλωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν τοὺς ἥρωας εἰς ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, δεόν νὰ τοὺς ἀναζητήσωμεν τοῦλάχιστον μεταξὺ ἡμῶν, καὶ ὄχι εἰς τὸν ἄλλον αὐτὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ ἢ τῆς κολάσεως, ὅπου δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ἀπὸ κοινοῦ νὰ πετάξωμεν ἢ νὰ κατέλθωμεν καὶ ὅπου κατοικοῦν οἱ Σίδ, οἱ Πολύευκτοι, αἱ Ἀγριππίαι, οἱ Ἐρνάνας κτλ.

Ἐν τούτοις μερικοὶ σύγχρονοι συγγραφεῖς ἐξακολουθοῦν νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ τέχνη πρέπει νὰ ἐκλέξη ἀπὸ τὴν ζωὴν ἢ καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἀκόμη ἕξω ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον «δὲν θὰ ἴδῃ τις διὰ δευτέραν φοράν». Ἀκόμη καὶ ἂν εἴμεθα κατὰ τὸ πλεῖστον καταδικασμένοι εἰς μετρίαν ζωὴν, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχωμεν τὸν φόβον τῶν μεγάλων πεπρωμένων, ἡ τέχνη ὑπάρχει διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίξῃ ὅτι ἐκτὸς τῆς ζωῆς αὐτῆς ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι. Δὲν ἐνδιαφέρει ἄλλως τε καὶ πολὺ τὸ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἥρωες, αὐταὶ αἱ ἀναπτυσσόμεναι ἢ ἐξαπολούμεναι ἐνέργειαι παρίστανται διὰ τὸ καλὸν ἢ τὸ κακὸν ἢ ἐμφανίζονται εἰς περιπετείας ἀδιαφόρους πρὸς αὐτά. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ὅτι ζοῦν ἐντόνως, ὅτι ἔχουν μέσα των τὴν θέλησιν τῆς δυνάμεως καὶ τοὺς τρόπους τῆς κατακτήσεως τῆς δυνάμεως ταύτης, εἴτε πρόκειται περὶ τῆς ὑγιεινῆς, εἴτε περὶ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως. Ἀδελφοὶ οὗτοι τῶν ρομαντικῶν ἡρώων ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῆς φυγῆς των ἀπὸ ὅ,τι εἶναι μικρολόγον καὶ εὐτελές, διαφέρουν ὅμως αὐτῶν βαθέως διότι θέτουν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀδυνάτων ὁνείρων καὶ τῶν ἀγόνων θρήνων, τὴν ἐνέργειαν ἣτις πραγματοποιεῖ ἢ προχωρεῖ πρὸς τὴν πραγματοποίησιν.

Μερικοὶ ἔξ αὐτῶν θὰ εἶναι οἱ ἥρωες τοῦ καλοῦ ἢ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον αὐτοὶ θεωροῦν ἕξ τοιοῦτον. Τὸ ἔργον τοῦ Romain Rolland κυριαρχεῖται ἀπὸ ἥρωας τοιοῦτου εἶδους. Ὁ Ἰωάννης Χριστόφορος εἶναι ἡ ἐποποιία τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, ἐνὸς ἰδανικοῦ τόσο ἐυγενοῦς καὶ τόσο ὑπερόχου, ὥστε συγκρούεται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις ἀλγεινῶς, μὲ ὅλας τὰς ταπεινότητας, ὅλας τὰς μετριότηας, μὲ ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς κτηνώδους καὶ τῆς ἐγωϊστικῆς ἀπολαύσεως, πού ἀποτελοῦν τὸ πλῆγμα τῆς τρεχούσης ζωῆς· ἀλλ' ἐν ταύτῳ τὸ ἰδανικὸν τοῦτο εἶναι τόσο φωτεινὸν καὶ στηρίζεται ἐπάνω εἰς τόσο βαθεῖας δυνάμεις, ὥστε κανένα σκοτάδι δὲν δύναται νὰ πνίξῃ τὸ φῶς του, καὶ οὐδὲν ἐμπόδιον τὸ παραλύει. Ἄλλοι ἥρωες εἶναι ὁδηγοὶ τῶν λαῶν, οἱ ἀρχηγοί, οἱ ἐρμηνευταὶ τῶν μεγάλων ἀνθρωπίνων διαθέσεων, οἱ ἥρωες τῆς Ἐπαναστάσεως ἢ τῆς πίστεως. Εἰς ἄλλους μυθιστοριογράφους οἱ ἥρωες δὲν ἔχουν ἰδανικόν, οὔτε διαμορφωμένην πίστιν. Δὲν ἔχουν τὴν πρόθεσιν νὰ γίνουν ἀπόστολοι, οὔτε τὴν ἀνάγκην νὰ ὀδηγήσουν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς κάποιον παράδεισον. Ζητοῦν μόνον ἀπὸ τὴν ζωὴν νὰ ἀξίξῃ νὰ τὴν ζῆ κανεὶς, καὶ δὲν εὐρίσκουν τὴν ἀξίαν αὐτὴν εἰμὴ εἰς τὴν ἰδιόρρυθμον περιπέτειαν καὶ τὴν κατὰ κτησιν τοῦ ἐξαιρετικοῦ. Ἡ ἀπεικόνισις τῶν ἀπαιτητικῶν αὐτῶν ψυχῶν εἶναι ἐκεῖνη, πρὸς τὴν ὁποίαν στρέφεται ἐν μέρει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μυθιστορημάτων τοῦ Pierre Benoit. Ἀληθῶς συναντῶμεν ἐνίοτε εἰς ταῦτα θέματα ἐξεζητημένα καὶ τὸ μελοδραματικὸν πάθος παρὰ τὴν συνετὴν πορείαν τῆς πλοκῆς καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀποφυγῆς τῶν τετριμμένων μεθόδων τοῦ μυθιστορηματός τῶν περιπετειῶν. Ἄλλὰ δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν δύναμιν

καὶ τὴν περιγραφικότητα τοῦ ὄφους, τὴν ποιητικὴν συγκίνησιν καὶ ὅ,τι ὑπάρχει ἀνθρώπινον, ἀληθές καὶ περιέργον εἰς τὰς ψυχὰς αἱ ὁποῖαι ἐπιδιώκουν ἢ καὶ παρασκευάζουν τὴν περιπέτειαν. Εἴτε πρόκειται περὶ τῶν ἀγρίων καὶ ἀλγεινῶν πεπρωμένων ἐκεῖ, ἐνθα μάχονται μέσα εἰς τὴν σκιάν αἱ φιλοδοξίαι καὶ τὰ πάθη μιᾶς Γερμανικῆς αὐλῆς· εἴτε περὶ τῆς ἀγρίας καὶ θείας ἐκεῖνης ἠδυπαθείας, ἣτις ρίπτει εἰς τὸν Ἰλιγγον, τὸ ἐγκλημα καὶ τὸν θάνατον τοὺς ἔραστὰς τῆς βασιλίσσης τῆς Ἀτλαντίδος· εἴτε περὶ τῶν μαχητῶν, οἵτινες ζητοῦν τὴν φρίκην τοῦ τυχηροῦ, τὴν ἡδονὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται νὰ ἀποθάνουν· εἴτε περὶ ἐκείνων οἵτινες θέλουν ἐλευθέραν τὴν Ἴρλανδίαν, ἴσως δ' ὄχι τόσο δι' αὐτὴν τὴν Ἴρλανδίαν, ὅσον ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς μάχης. Ὅλοι οὗτοι καὶ ὅλοι εἶναι κουρασμένοι ἀπὸ τὰς μικρὰς μας εὐτυχίας καὶ τὰς μικρὰς μας στενοχωρίας καὶ ἐπιδιώκουν τὴν βιαίαν γεμάτην πάθος ζωὴν.

Ἄλλοι ἥρωες τοῦ μυθιστορηματος καὶ τοῦ θεάτρου ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὰς ὑπάρξεις κατὰ τὸ ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ των ζωὴ ἔχει λεπτότητα, ἔχει ἀνεξηγήτους καὶ περιπλόκους ἐξελίξεις, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων διαφέρουν πολὺ ἀπὸ τὴν κοινὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ προορισμὸς αὐτῶν εἶναι νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὰ μυστήρια τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν θὰ παρεγνωρίζαμεν χωρὶς αὐτοῦς.

Θὰ ἦτο ἐν τούτοις πολὺ, ἐὰν ἐνομιζόμεν ὅτι μόνη ἡ σύγχρονος λογοτεχνία ἐπεζήτησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ψυχικὴν ζωὴν τὴν ἀληθῆ τῆς εἰκόνα, ἐκεῖνην δηλαδὴ, ἣτις θ' ἀπέδιδε πιστῶς τὰς ἀτελειώτους αὐτῆς καὶ περιπλόκους μορφὰς καὶ ἣτις θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς. Πράγματι, πᾶσα ἡ κλασσικὴ λογοτεχνία πολὺ ταχέως ἐνδιεφέρθη δι' ὅ,τι δὲν ὠνόμαζεν οὔτε μυστήριον οὔτε περίπλοκον μορφήν, ἀλλ' ἀπλῶς «λεπτότητα». Ὁ πόνθος αὐτὸς διὰ τὰς λεπτότητας δὲν εἶναι ὅμοιος ἀκριβῶς μὲ τὸ ἐνδιαφέρον μας διὰ τὸ ὑποσυνείδητον ἢ τὸ ἀσυνείδητον· κατὰ τὸν XVII αἰῶνα ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν ἀνίκανοι νὰ συλλάβουν μίαν ἐσωτερικὴν ζωὴν ἢ ὁποία νὰ μὴν ἔχη τὴν ἱκανότητα νὰ φωτισθῇ εὐχερῶς ἀπὸ τὴν καθαρὰν συνείδησιν. Ἄλλ' ὑπῆρχε τοῦλάχιστον τὸ προαίσθημα. Ὅλοι ἀνεξαιρέτως αἱ σχολικαὶ ἱστορίαι τῆς λογοτεχνίας βλέπομεν ὅτι ἐπιμένουν ἐπὶ τῆς ζωντανῆς ταύτης πολυμορφίας τῶν κλασσικῶν χαρακτήρων: ὁ Πύρρος εἶναι ἀβρὸς καὶ ἀπότομος, ἡ Φαῖδρα ἐνάρετος καὶ ἠδυπαθής, ὁ Ἀγαμέμνων φιλόδοξος καὶ πατρικός, ὁ Ἀρπαγκὸν φιλάργυρος καὶ ἐρωτικός, ὁ Ταρτούφος πονηρός, ἀλλὰ τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ἠδυπάθειαν, κλπ. . . Εἰς τοὺς μεγάλους κλασσικοὺς ἢ πολυμορφία αὕτη παραμένει πάντοτε λίαν στοιχειώδης, ἀφοῦ, ἐν ὀρισμένῳ μέτρῳ, ἀπαιτεῖται εἰς τὸ θέατρον. Ἄλλὰ παραλλήλως ζωογονοῦνται καὶ ἐκλεπτύνονται ὅλα τὰ εἶδη τῶν παραδοξότητων, ἀγωνιζόμενα νὰ εἰσδύσουν εἰς τὰ πλέον ἀπόκρυφα μυστήρια. Εἰς τὴν «riciosité» ὑπάρχει κάποιος ψευδοθαυμασμὸς τοῦ ὄφους καὶ τοῦ αἰσθηματος, ὅστις προκαλεῖ, καὶ δικαίως, τὸ μείδιμα· ἀλλ' ὑπάρχει ἐπίσης καὶ ἡ κλίσις καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ μὴ μένη τις προσκολλημένος εἰς τὰς χονδροειδεῖς ἐμφανίσεις τῶν αἰσθημάτων, παρὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὰς μυστηριώδεις αἰτίας, τὰς λοξοδρομήσεις, τὰ «μυστικὰ ἐλατήρια». Τὸ νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς, νὰ εἶναι ζηλότυπος, νὰ μισῇ, νὰ θέλῃ ἢ νὰ μὴ θέλῃ, εἶναι ἀπλᾶ, κατὰ τὸ φαινόμενον, πράγματα, τὰ ὁποῖα δύναται νὰ μένουν διὰ μερικοὺς τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ὅμως δι' ἄλλους, ἢ μάλιστα διὰ τὴν πλειονότητα, εἶναι συνεχῶς συγκινητικά, ἀβέβαια καὶ συγκεχυμένα. Ἡ ψυχολογία δὲν εἶναι νῆμα, τὸ ὅποιον θὰ μᾶς εἶναι ἀρκετὸν νὰ τὸ εὕρωμεν διὰ νὰ τὸ ἀκολουθήσωμεν· εἶναι τὸ μᾶλλον περι-

πεπλεγμένον σύμπλεγμα: «Δέν είναι αρκετή ή αλήθεια (πρόκειται περί τοῦ μιστορήματος), λέγει ό Fontenelle, όπως έλκύση την προσοχήν, υπάρχει ανάγκη μιᾶς αληθείας όχι και τόσο κοινής. Τά πάθη τῶν ανθρώπων είναι γνωστά μέχρις ώρισμένου τινός σημείου από όλον τόν κόσμον. Πέραν αὐτοῦ εἶναι ή χώρα τοῦ άγνωστού διά τούς περισσότερους ανθρώπους, άλλ' εἶναι εύκολον εἰς όλον τόν κόσμον νά κάμη εκεί άνακαλύψεις». Δέν πρόκειται περί καμμιάς άνακαλύψεως τοῦ Fontenelle' συγκεφαλαιοῖ μόνον εἰς όλίγας λέξεις έκείνο τό όποῖον από ήμίσεος περίπου αἰῶνος ήτο ή μανία τῶν παλαιῶν κοσμικῶν αἰθουσῶν. Τό πάθος μάλιστα τοῦτο ήρμηνεύετο από ένα παίγνιον τῶν αἰθουσῶν, τό όποῖον δέν ήτο νέον, άλλ' άνενώθη εἰς τάς κοσμικές αἰθούσας, τῶν όποιῶν ἐπί δύο τουλάχιστον γενεάς άπετέλει εύχάριστον άπασχόλησιν. 'Ο μέσος αἰῶν και ή άρχή τοῦ ΧVΙου αἰῶνος διεσκέδαζον με «έρωτικές άποφάσεις», με τάς όποιᾶς επρόκειτο νά εξαγάγουν από την άμχανίαν εἰς ήν εύρίσκοντο τούς έραστάς και τάς έρωμένας, τάς όποιᾶς έθετον εἰς καταστάσεις δυσκόλους και άντιθετικάς. 'Η Philis ύπεσχέθη εἰς τόν Tircis νά τόν νυμφευθῆ διότι ό τελευταῖος οὗτος έσωσε τόν άδελφόν της Σύλθανδρον' άλλ' ό Tircis πρὸς χάριν της έγκατέλιπε την ποιμενίδα 'Αμίντην ήτις άπέθανεν έξ άπελπισίας. 'Η Philis πρέπει νά τηρήσῃ την ύπόσχεσίῃ της; Τάς έρωτικές δίκας τάς επανευρίσκομεν εἰς την 'Αστρανάς και εἰς τά πλείστα αἰσθηματικά μυθιστορήματα τοῦ πρώτου ήμίσεος τοῦ ΧVΙΙ αἰῶνος. Αἱ αἰθουσαι της κλασσικῆς κοινωνίας τάς επανέφεραν ύπό την μορφήν τῶν «έρωτικῶν ύποθέσεων», ό συμμὸς τῶν όποιῶν διήρκεσε μέχρι της εποχῆς, καθ' ήν ό Rousseau ύποκατέστησε τά προβλήματα τοῦ αἰσθήματος διά τῶν αἰσθηματικῶν εκδηλώσεων.

'Ο Rousseau έσκόρπισεν όλα ταῦτα τά παίγνια. 'Εσκέφη ότι ή άνθησις της καρδίας ήτο δυνατή μόνον εἰς όσους δέν εἶχον καρδίαν και ότι τό άηπλαγμένον αἰσθημάτων πνεύμα κατέστρεφε τά αἰσθήματα. 'Εκείνο τό όποῖον εἶχε σημασίαν, ήτο τό νά τά κάμωμεν νά γεννηθοῦν, νά τά τονώσωμεν, νά θρέψωμεν με αὐτά την ψυχήν μας και όχι νά τά κατανοῶμεν. 'Ως επακόλουθον ήλθε κατόπιν ή εξαφάνισις της άναλύσεως τῶν χαρακτήρων εἰς τά περισσότερα έργα, την θέσιν της όποιᾶς κατέλαθεν ή συνοπτική και μεγαλόστομος άπεικόνισις τῶν αἰσθηματικῶν και ανθρωπιστικῶν εξάρσεων. Οἱ ρωμαντικοί ήκολούθησαν κατὰ τό πλείστον τόν αὐτόν δρόμον. Μερικοί έξ αὐτῶν, όμιλοῦντες περί τῶν έαυτῶν των και διότι επεδίωκον νά εύρουν τό μυστικόν της οδύνης των, κατάρθωσαν νά δώσουν την ζωντανήν και ανθρωπίνην εικόνα της βασανιστικῆς ταραχῆς των.

('Ακολουθεῖ)

ΔΑΝΙΗΛ ΜΟΡΝΕ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

1. Τό «Νέον Κράτος» μοῦ προσφέρει την πολύτιμην εύκαιρία νά κοιτάξω πλατύτερα κι' έξεταστικώτερα τά κείμενα και τ' άντικείμενα τοῦ καιροῦ μας. 'Η Νεοελληνική Λογοτεχνία περνάει μιᾶ περίοδο πολυσημαντη από πολλές άπόψεις κ' εἶναι, νομίζω, ή περίσταση πού όσο χρειάζεται ή δημιουργία, τόσο χρειάζεται κ' ή κριτική της παρακολούθησις, πού εἶναι μιᾶ δημιουργία κι' αὐτή και μιᾶ πράξη ευθύνης. 'Ο κριτικός δέν επιτρέπεται ν' άρνηθῆ τίποτε ή και νά έγκωμιάσει κάτι, με μιᾶ μονοκοντυλιά· πρέπει και νά εξηγήσει και νά καθοδηγήσει και νά δικαιολογήσει· ἐπὶ τέλους, άν έχει την ικανότητα, πρέπει νά στρέψει τό ρεύμα πρὸς την αρμόδια κοίτη του και νά προκαλέσει τίς γόνιμες και σωτήριες αντιδράσεις. Σε μιᾶ τέτοια περίπτωση μόνον μπορεί νά σταθῆ ωφέλιμος στό γείτονα, πού άγωνίζεται νά βρεῖ την έκφραση τοῦ έαυτοῦ του. Μά εἶναι άπαραίτητο, βέβαια, νά υπάρχει κάποιος «έαυτός» στό γείτονα και τούτος ό «έαυτός» έχει καταντήσει τό δυσκολώτερο εύρημα τοῦ καιροῦ μας. 'Η σχετική αὐτή άνυπαρξία, όχι της ολοκληρωμένης, της ίχνογραφημένης, έστῶ, προσωπικότητος εἶναι τό ζωντανότερο από τά προβλήματα, πού έχει ν' αντιμετώπισῃ ό κριτικός και σ' όλόκληρη την έκταση της σύγχρονης Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, και στην περιοχή τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ειδικώτερα. Πιστεύω χωρίς επιφύλαξη, πῶς τό πλουσιόδωρο άνθισμα της ποιητικῆς έκφράσεως εἶναι κατόρθωμα και καύχημα τοῦ παρελθόντος. Μά δέν πιστεύω, παράλληλα, καθώς τόσοι άλλοι, πῶς ή μεγάλη ποίησις πέθανε και πῶς δέ μπορεί τό ξεραμένο της φύτρο ν' αναδώσει νέα βλαστάρια, μόλις τό έδαφος και τό κλίμα γίνουν καταλληλότερα. Στην περιοχή της τέχνης τοῦ λόγου κανένας θάνατος δέν εἶναι όριστικός, καθώς, πολύ συχνά, δέν εἶναι όριστική και ή άθανασία. Κι' οὔτε παράγοντες έξωκαλλιτεχνικοί μπορούν ν' άσκήσουν τέτοια καταπληκτικήν επίδραση, ώστε ό δημιουργικός οἶστρος, ό ικανός νά πραγματοποιήσῃ την επιθυμητήν ανανέωση, ν' άτονήσῃ και ν' αὐτοεξαφανισθῆ. 'Η λυρική έκφραση άποτελεῖ ανάγκη βαθύτατη και τοῦ ανθρώπου πού δημιουργεῖ και τοῦ ανθρώπου πού προσδέχεται τό δημιουργικό κατόρθωμα. Και ό ένας και ό άλλος αἰσθάνονται την έκφραση τούτη σαν τρόπο ύπάρξεως· και τρόπο ύπάρξεως από τούς άγνότερους, τούς βαθύτερους, τούς όριστικώτερους, άν όχι τόν όριστικώτερο. Καθώς αλλάζουν οἱ συνθήκες της καθημερινῆς ζωῆς, καθώς τ' άλληλοδιάδοχα περιστατικά πλάθουν με τή διαθρωτική τους έπιρροή τίς νέες καταστάσεις, ή άνάλαφρη σχεδία τοῦ ποιητικοῦ λόγου σκαμπανεβάζει σαν σέ άνήσυχη και άκαταδάμαστη θάλασσα. Μά οἱ 'Οδυσσεῖς της φανατασίας δέν πρέπει νά πλανιοῦνται· τ' άραξοβόλια πού τούς προσφέρονται εἶναι πάντα πολλά κι' άν δέν βρίσκουν τό καλύτερο, εἶναι λάθος δικό τους.

Με όλα ταῦτα θέλω νά πῶ, πῶς δέν εἶναι τ' άντικείμενα πού δημιουργοῦν τό αντιποιητικό κλίμα. Εἶναι ή άθεράπευτη άρρώστια τῶν στενόκαρδων και τῶν άσυλλόγιστων, πού δέν αἰσθάνονται, πῶς ό λόγος εἶναι ή τελειωτική λύτρωση τοῦ ανθρώπου και πῶς ό ποιητικός λόγος στέκει πάντα ή πιό ψηλή, ή πιό άδολη, ή πιό μόνιμη έκφραση κάθε πλάσματος πού βλέπει τό νόημα της ζωῆς μακρότερα, πιό βαθύτερα από την πρόχειρη βιοτική του ανάγκη. 'Οποῖος αἰσθάνεται ότι ή πόρτα τοῦ λόγου τοῦ εἶναι κλειστή, πρέπει νά θεωρεῖ την ύπαρξή του χαμένη για πάντα. Και κλειστή εἶναι ή πόρτα τοῦ λόγου και για κείνον πού δέν κατορθώνει νά κατακτήσῃ τή μεστή έκφραση τοῦ προβλήματός του και για κείνον πού δέν εἶναι ικανός νά δεχθῆ την έκφραση πού τοῦ προσφέρει ό δημιουργός και σέ τελευταία άνάλυση ό ποιη-

της. Μά συμβαίνει τὰ περιστατικά ν' αντιδρούν. Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση χρειάζεται, νομίζω, ἡ ἀναπροσαρμογή, πού εἶναι ἕνας νέος τρόπος ἐκφράσεως. Καί, γιὰ νὰ πετύχεις τὴν ἀναπροσαρμογή, πρέπει νὰ τεντώσεις τ' αὐτὶ στοὺς νέους ρυθμούς καὶ στοὺς νέους ἀντίλαλους, ν' ἀφομοιώσεις μέσα σου τὸ νόημα τῆς ἐποχῆς σου, νὰ ξεφύγεις ἀκόμη, ὅσο καὶ ὅπου χρειάζεται, ἀπὸ τὴ δεσποτεία τῆς παραδόσεως καὶ νὰ βρεῖς, μὲ τὴν αἰσθησή σου καὶ μὲ τὴν πνοή σου καὶ μὲ τὴ δύναμη ὅλης τῆς ψυχῆς σου, τὸ μαγικὸ κλειδί, πού ἀνοίγει τίς πύλες τῶν ἀκατάλυτων παραδείσων. Ὁ πραγματικὸς δημιουργὸς δὲ σταυρώνει τὰ χέρια μπροστὰ στὰ ἐμπόδια· δὲ στηρίζει τὴ ράχη στὸ παλιὸ δέντρο τῆ στιγμῆ πού τὰ φλούδια σέρνονται κουρελιασμένα στὸ ἀνήλιο ἔδαφος καὶ οἱ κλώνοι σαπίζουν, μὰ χύνεται ξεφρενιασμένος μέσα στὸ πολυδέντρο δάσος κι' ἀνοίγει μὲ τὸν ἰδρώτα του τὰ μονοπάτια πού θὰ περάσουν οἱ κατοπινοὶ του καὶ θὰ εὐφρανθοῦν. Συμπεραίνω, πὼς ὁ ποιητικὸς λόγος τοῦ καιροῦ μας χρειάζεται ἀνανέωση· καὶ πὼς ὅσοι ἐπιμένουν νὰ μηρ- κάζουν τοὺς παλιούς ἤχους, ὄχι γιὰτὶ ἡ παράδοση ἔχει γίνῃ αἶμα καὶ γεμί- ζει τίς φλέβες τους, μὰ γιὰτὶ δὲν κατορθώνουν νὰ ξεκολλήσουν ἀπὸ τὰ χλιο- πατημένα χνάρια καὶ νὰ πλάσουν τὸν ἑαυτό τους ἔτσι, ὥστε νὰ εἶναι μοναδι- κοὶ καὶ νὰ μὴν ὑπάρχει παρὰ μιὰ καὶ μοναδικὰ ἔκφραση πού νὰ τοῦ ται- ριάζει, εἶναι καταδικασμένοι νὰ περάσουν στὸ περιθώριο. Εἰδικότερα, στὴν περιοχὴ τῆς Νεοελληνικῆς ποιήσεως λείπουν, ἔξω ἀπὸ ἐλάχιστες παρήγορες ἐξαιρέσεις, οἱ νέοι ἄνθρωποι πού εἶτε προσπαθοῦν νὰ πλάσουν μιὰ ξεχωρι- σμένη προσωπικότητα, εἶτε τὴν ἔχουν ἤδη πλάσει. Χρόνια τώρα παρακολουθῶ βῆμα πρὸς βῆμα, στίχο πρὸς στίχο, τὴν νεοελληνικὴ ποιητικὴ παραγωγή. Καὶ συμβαίνει συχνὰ νὰ θλίβωμαι κατάκαρδα γι' αὐτὲς τίς τυπωμένες ἀναιμικὲς φωνούλες πού σβύνουν στὸ ἄδειο χωρὶς ἀπήχηση καμμιὰ. Ἡ νεοελληνικὴ ποίηση τοῦ καιροῦ μας συντηρεῖται καὶ καλλιεργεῖται — τί βαρύτερη λέξη, Θεέ μου! — ἀπὸ μερικοὺς ἀρρωστημένους καὶ πονεμένους, πού χύνουν τὴν πίκρα τους μὲ περιστῆν ἀδεξιότητα στὰ πολυμεταχειρισμένα καλούπια, ἀπὸ μερικοὺς ἐπαρχιώτες φοιτητὲς πού τυπώνουν τὰ βιβλιαράκια τους, ὕστερ' ἀπὸ ἀνεκδιήγητες στερήσεις, γιὰ νὰ λάμψουν περισσότερο στὴν ἐπαρχία παρὰ στὴν πρωτεύουσα, ἀπὸ μερικοὺς εὐχαριστημένους φιλόδοξους, πού αἰσθάνον- ται πὼς τοὺς πηγαίνει σὰν καλοραμμένο κοστοῦμι καὶ ἡ αἴγλη τοῦ πνευματι- κοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ μερικὲς ἐκκεντρικὲς καὶ τίς περισσότερες φορὲς ἀση- μες δεσποινίδες, ἀπὸ λιγοστὲς ὑπερώριμες «αἰσθαντικὲς» κυρίες καὶ ἀπὸ ἕνα ἄλλο, δυσαρίθμητο, πλῆθος ἀνοήτων ἀνθρώπων, πού εἶναι ἀδύνατον νὰ κατα- λάθουν, πὼς τὸ πιὸ βαρὺ, τὸ πιὸ ὑπεύθυνο τόλμημα τοῦ κόσμου εἶναι ἡ καλ- λιέργεια τοῦ ποιητικοῦ λόγου.

Ἡ πεζογραφία μας ἀκολουθεῖ διαφορετικὸς δρόμους. Οἰκειοποιεῖται μάλιστα καὶ τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἀρκετὰ πλεονεκτήματα. Μὰ ἡ ποίησή μας, ἔξω ἀπὸ τὸ ἔργο μερικῶν, καθιερωμένων προσωπικοτήτων καὶ μερικῶν νέων πού ἐπιχειροῦν μὲ θέρη καὶ μὲ περισυλλογὴ ἀνανεώσεις συχνὰ ἐπικίνδυνες, ἀποτελεῖ βαρύτερο κλῆρο γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού ἀποφασίζει νὰ τὴν παρα- κολουθήσει. Ἐχει καὶ ἄλλοτε εἰπωθεῖ, πὼς ποτὲ δὲν ἔβγαιναν ἴσως τόσα ποιητικὰ βιβλία στὸν τόπο μας, ὅσα σήμερα. Καὶ θυμοῦμαι τὴ στιγμὴ τούτη τῆ στοχαστικῆ παρατήρηση τοῦ Συκουτρῆ, πού δογματῖσε, πὼς ὅσο ἡ γνώση ἀπλώνεται σ' εὐρύτερα στρώματα, τόσο γίνεται ρηχότερη. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν ποίηση. Ὅσο περισσότεροι ἀποκτοῦν τὴν εὐχέρεια νὰ γράφουν στίχους, τόσο λιγώτερα πραγματικὰ ποιήματα γράφονται. Καὶ τοῦτο νομίζω, πὼς ἀνάμεσα σὲ πολλοὺς ἄλλους λόγους, ὀφείλεται καὶ στὴν ἀπλοϊκὴ πίστη, στὴν πηγαία καὶ πρωθόρημη καὶ πρωτόγονη ἰδιοφυΐα. Πλάνη ἀπὸ τίς μεγαλύτερες εἶναι νὰ πιστεύεις, πὼς ἀρκεῖ νὰ ἔχεις τὴ διάθεση νὰ τραγουδήσεις, γιὰ νὰ βγῆ ἀπὸ μέσα σου τελειωμένο τὸ ποιήμα. Ἄν γίνῃ κοινὴ γνώση καὶ πεποίθηση, πὼς τὸ ποιήμα πηγάζει: α') ἀπὸ γερῆ προδιά- θεση, β') ἀπὸ ἀδιάκοπη ἀσκήση ψυχῆς καὶ γ') ἀπὸ βαθύτατη τεχνικὴ ἐμ- πειρία, πὼς εἶναι καρπὸς πλουσιώτατου ἐσωτερικοῦ θησαυρισματος πειθαρχ- ημένου στὸν κανὸνα ἔλλογης πράξης καὶ πὼς ἀποτελεῖ τὸ στεφάνωμα ἀκα- ταμέτρητου μόχθου, πολλὰ πράγματα στὸ ἐξῆς θὰ συμβαίνουν διαφορετικά. Εἶναι προτιμότερο νὰ δουλεύῃ κανεὶς σὰν τὸν παμπάλαιο τεχνίτη, πού προσ- παθοῦσε νὰ κάμῃ ὅσο μπορούσε καλύτερα τὴ δουλειά του, χωρὶς νὰ πιστεύει πὼς εἶναι κάτοχος θείας οὐσίας, παρὰ νὰ παρασέρνεται ἀπὸ τὰ ἐπιπόλαια

φετεροκοπήματα τῆς καρδιάς του καὶ νὰ φαντάζεται, πὼς ἡ μετουσίωση τοῦ ἐσωτερικοῦ κραδασμοῦ σὲ λουλούδι τοῦ ποιητικοῦ λόγου, εἶναι ζήτημα ἰδιο- τροπίας, εὐγενικῆς φιλοδοξίας, ἐρασιτεχνικῆς ἀπασχολήσεως ἢ εὐχάριστου γεμίσματος τῶν ἀδειῶν ὠρῶν τῆς ἀργίας καὶ πὼς ὅλα τούτα, χωριστὰ ἢ μαζύ, ἀποτελοῦν προορισμὸ προσφερόμενον ἀπὸ ἀνώτερη πρωτοβουλία στοὺς ἐκλε- κτούς. Ἄν αὐτὴ τῆ στιγμῆ, γίνονταν ἕνα προσεκτικὸ ξεκαθάρισμα ὅλων ὅσοι στὴν πολυθόρυβη πλατεία τῆς δημοσιότητος διαγωνίζονται μὲ τὰ ποιητικὰ τους βιβλία στὸ χέρι, ξεκαθάρισμα στηριγμένον στὴν ἀπαίτηση τῆς πραγμα- τικῆς προδιαθέσεως καὶ τῆς τεχνικῆς πείρας, ὁ τόπος θὰ ἐρήμωνε καὶ δὲ θὰ ἔμειναν παρὰ μερικὰ πρόσωπα στὴ θέση τους, ἀρμόδια, ἐπὶ τέλους, νὰ μᾶς ἀντιπροσωπεύσουν ὅλους μας καὶ νὰ ἐκφράσουν ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὴν πολυ- σύνθετη ἀναταραχὴ τοῦ καιροῦ μας. Ὑπάρχει ἀκόμη μιὰ πλάνη, πού εὐνοεῖ τὴ σύγχρονη στιχοπλημμύρα τῶν νέων ἀνθρώπων: ἐννοῶ τὴν κοινὴ πεποί- θηση, πὼς ὁ ποιητικὸς λόγος ὁ θερμότερος, ὁ ἀγνότερος, ὁ τελειότερος, πηγάζει ἀπὸ τὰ ζωντανὰ καὶ ἀνήσυχτα νειάτα. Τὸ παράδειγμα τῶν μεγάλων Λυρικῶν πού πέθαναν πρὶν μεσοκοπήσουν καὶ πού, ὡς τόσο, πρόσφεραν στὴν εὐφροσύνη ὅλων τῶν γενεῶν τ' ἀπαράμιλλα ἀριστοτεχνήματά τους, γίνεται κίνητρο καὶ δικαιολογία γιὰ τοὺς ἀσυλλόγιστους. Μὰ θὰ στοχάζωνται καὶ τὴν ἀντίστροφη πρόταση καὶ δὲ λογαριάζουν, πὼς δὲν ἀρκοῦν τὰ νειάτα, γιὰ νὰ προβάλλῃ ἀνάμεσά μας ἐξουσιαστικὸς ὁ ποιητὴς, μὰ πὼς πρέπει νὰ προϋπάρχει ὁ ποιητὴς καὶ νὰ συνεργήσουν τὰ νειάτα. Πλάνη ἀκόμη εἶναι καὶ ἡ πλάτυτα ἀπλωμένη πεποίθηση, πὼς ἡ ἀπλὴ μελωδία, καρπὸς πικρότατης συχνὰ βιοτικῆς δοκιμασίας ἢ ἀνάλαφρου παιγνιδίσματος τῆς καρδιάς, βγαί- νει μονάχη τῆς ἀπὸ τὰ χεῖλη πού ἔχουν τὴ διάθεση νὰ τραγουδήσουν. Καὶ κανεὶς δὲ συλλογιέται, πὼς ἡ ἀπλότης εἶναι ἐπώδυνη κατάκτηση μακροῦ μόχθου καὶ πὼς ἀπλὸς δὲν εἶναι ὁ ἀπειρος, ὁ ἀκατάρτιστος, ὁ ἀπερίσκεπτος, ὁ ἀμάθης, ὁ ἀνάσκητος, μὰ ὁ σοφός, ἐκεῖνος πού ξεπέρασε τίς ἐσωτερικὲς του θύελλες, πού ἀντίκρουσε καὶ πολέμησε μὲ γενναία καρδιά τὰ ἐρωτηματικά του καὶ τὰ προβλήματά του καὶ πού ἔφτασε στὴ μακαριότητα πού τοῦ ἐπι- τρέπει νὰ βλέπῃ τὰ ἴσια καὶ τὰ στραβά καὶ τ' ἀνάποδα τῆς ζωῆς μὲ τὰ δλό- φωτα ναιὶα τοῦ παιδιοῦ. Τ' ἀπλοϊκώτερα καὶ τὰ λιτότερα, φαινομενικὰ, φρα- στικὰ ἀριστοτεχνήματα εἶναι καὶ τὰ πιὸ δουλεμένα, στὸ χαρτὶ ἢ στὴ νόηση τοῦ δημιουργοῦ, ἀδιάφορα. Ὁ Νίτσε ἔγραψε κάποτε, πὼς τὸ παιδί ἐκπροσω- πεῖ τὴν ἱερὴ κατάφαση, τὸ θαυμαστὸ καὶ ἀνεπιφύλακτο «ναί». Μὰ, γιὰ νὰ φτάσει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀπλότητα, τὴ διαύγεια, τὴν εὐτυχισμένη ἀφέλεια τοῦ παιδιοῦ, πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ ἕνα σωρὸ μεταμορφώσεων. Ὁ ἀναγνώστης θὰ μπορούσεν ἴσως νὰ μοῦ ἀντιπαρατάξῃ σὲ ὅλα τούτα τὸ δημοτικὸ τρα- γοῦδι· μὰ ἡ ἀντίρρηση εἶναι ἀστήρικτη. Γιατὶ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι, πού ποτέ, ἄλλως τε, δὲν ὑπερβαίνει σὲ πνευματικότητα τὴν ἀτομικὴ δημιουργία καὶ πού συχνὰ ἀντλεῖ τὴ γοητεία του ἀπὸ παράγοντες ἐξωποιητικούς, ὅπως εἶναι ἡ φυλετικὴ του καθαγίαση, ἡ συνάρτησή του πρὸς ἱστορικὲς περιπέτειες καὶ ὁ κληρονομικὸς θαυμασμός πού τὸ συνοδεύει στὴ διαδρομὴ του ἀνάμεσα στὶς γωνιές, δουλεύεται χρόνια καὶ χρόνια μέσα στὴν εὐαισθησία καὶ τὴν πείρα ὀλόκληρου λαοῦ καὶ σιγά-σιγά ξεφλουδίζεται ἀπὸ τ' ἀταίριαστα στοι- χεῖα καὶ πλουτίζεται μ' ἕνα συναισθηματικὸ ὑπόστρωμα, πού τοῦ ἐξασφαλί- ζει τὴν ἀθανασία. Μέσα στὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καθρεφτίζεται ὁ ψυχικὸς πλοῦτος ἀπεριόριστων καὶ ἀκαταμέτρητων ὁμάδων. Καὶ τὸν ψυχικὸ τοῦτο πλοῦτο, χωρὶς ἀμφιβολία, δὲν κατέχει ὁ ξερριζωμένος, ὁ γυμνός, ὁ φτωχός, ὁ ἀπερίσκεπτος στιχογράφος πού δὲν ἔχει τίποτε δικό του νὰ προσφέρει καὶ πού τὰ δανεῖζεται ἀσυλλόγιστα ὅλα ἀπὸ τὸν διπλανό του, ἀκόμη καὶ τὴ διάθεση, πολλές φορὲς αὐτὸ τὸν πρῶτο καὶ πολῦτιμο σπόρο τοῦ ποιητικοῦ λόγου, πού εἶναι σὲ ὅλη του τὴ δημιουργικὴ πληρότητα προνόμιο τῶν ἐξαιρε- τικῶν ἀνθρώπων. Καὶ μὲ τοῦτο, βέβαια, δὲ θέλω νὰ πῶ, πὼς ὁ καθένας δὲ μπορεῖ νὰ κατέχεται ἀπὸ μιὰ διάθεση. Μὰ θέλω νὰ σημειώσω τὴν τεράστια διαφορά πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν ἀπλὴ ἀναισθηματικὴ κατάσταση καὶ στὸ γόνιμο ξεχείλισμα πού σκεπάζει ὅλη μας τὴν ὑπαρξὴ μὲ τὰ μεγάλα φτερά του καὶ μᾶς κινεῖ πρὸς τὰ θαυμαστά ταξίδια.

2. Τοποθέτησα μερικὰ σκόρπια σημάδια στὸ δρόμο μου. Ὁ πληροφορη- μένος ἀναγνώστης δὲν ἔχει, φυσικὰ, ἀνάγκη ἀπὸ τὴ βοήθειά τους καὶ μπορεῖ νὰ τὰ θεωρήσῃ ὅπως διόλου ἄχρηστα. Μὰ ὑπάρχει καὶ ὁ περιέργος γείτονας,

πού θέλει όλα να τα ξανακούει και πού υπάρχει και ό κίνδυνος, αν μείνει άβουήθητος, να λησμονήσει πολλά. "Ας τόν συλλογιστούμε και τούτον καλοπροαίρετα, ως τόν βεβαιώσουμε, πως εύκαιρίες για συμπληρώσεις και υπομνηματισμούς δε θα λείψουν κι' ως προχωρήσουμε στα κείμενα. Θα περιορισθώ σήμερα σε τρία βιβλία, δλότελα διαφορετικά άναμεταξύ τους, και για τούτο ίσως περισσότερο χρήσιμα.

Ό κ. Γ. Κοτζιούλας, τραχύς έπαρχιώτης, μετατοπισμένος χρόνια τώρα στην πρωτεύουσα, τύπωσε ήδη τρεις ποιητικές συλλογές: τά «Εφήμερα» (1932), τή «Σιγανή Φωτιά» (1938) και τή «Δεύτερη ζωή» — αυτή πού προσφέρει τήν άφορμή τών παρατηρήσεων τούτων. Η περίπτωση του είναι σχεδόν τυπική. Αναδιπλώνει τήν περίπτωση όλων τών νέων τής έπαρχίας πού ξεκινούν χωρίς έφοδια, μονάχα με δίψες και με φιλοδοξίας, από τό μακρινό τους πατρογονικό κ' έρχονται στην Αθήνα, για να σπάσουν τά φτερά τους και για να δοκιμάσουν, μέσα στην έγωϊστική και άφιλόξενη τούτη πολιτεία, κάθε λογής πίκρα και άποκαρδίωση. Σε πολλούς τό παραστράτημα τούτο γίνεται πέσιμο, άπαθλίωση, καταστροφή. Σε άλλους διαστροφή τού άγνώτερου μέρους τού έαυτού των και μεταμόρφωση: από τόν παραπλανημένο έπαρχιώτη σαν από μαγικό γιαπωνέζικο κουτί βγαίνει ό τυχοδιώκτης, ό άνθρωπος τών ύποθέσεων, τής δουλειάς τού ποδαριού και συχνά τής έπιτυχίας. Από τόν κ. Γ. Κοτζιούλα βγήκε ό πικραμένος στοχαστής, ό εϊρωνιστής και ό λυρικός άφηγητής. Δέν είναι χωρίς νόημα πού ό κ. Γ. Κοτζιούλας άφιερώνει τό τρίτο βιβλίο του στο Μίνω Ζώτο — ένα παιδι από τή ρηχή Αίτωλία πού έφυγε έπίσης από τό χωριό του, πού έγραψε τά πονεμένα και όχι έξαιρετικά προσωπικά τραγούδια του στην Αθήνα και πού ξαναγύρισε στο χωριό του, για να πεθάνει στο στρώμα τού φθισικού. Υπάρχουν λυρικές φράσεις μέσα στο σύντομο νεανικό έργο τού Μίνω Ζώτου, πού δέν θα έπρεπε όπωσδήποτε να λησμονηθούν. Και ό κ. Γ. Κοτζιούλας, ξαναφέροντας στη μνήμη μας τόν κατατρεγμένο και διψασμένο για όλες τις θανάσιμες ήδονές ποιητή πού δέν πρόφτασε ν' άνθισει και να καρπίσει, είναι σα να μάς δίνει τό κλειδι και τής δικής του περιπέτειας. Δέν είναι έπίσης χωρίς νόημα τό λόγιο τού Θεόγνιδος, πού τυπώνει στην πρώτη σελίδα τού βιβλίου του:

«Ανδρ' αγαθόν πενή πάντων δάμνησι μάλιστα».

Από μία τέτοια σκοπιά πρέπει ν' άντικρύσει ό άναγνώστης τήν ποίηση τού κ. Γ. Κοτζιούλα και να έξετάσει ίσαμε ποιό βαθμό ό ποιητής, αυτοδύναμα και αυτόφωτα, ολοκληρώνει τήν πρόθεσή του. Όμολογώ πως βρισκω άίσθητη πρόοδο στο τελευταίο βιβλίο τού κ. Γ. Κοτζιούλα. Και τήν πρόοδο τούτη δέν τήν άνακαλύπτω μονάχα στην έκφραση, πού δέν είναι, βέβαια, μοναδική, άπό τήν άποψη πού σημείωσα παραπάνω, μά παρουσιάζει αὐτάρκεια τήν άνακαλύπτω και στο μέσωμα τής όλης του ίδιουσυγκρασίας και στην ασφάλεια τών ποιητικῶν του τύπων και στη γοργή του εξέλιξη πρὸς τήν κατάκτηση μιᾶς ξεϊδικευμένης πρωτοτυπίας, πού σήμερα ίσως θυμίζει, όχι τούς φραστικούς τρόπους, μά τήν άγωνία, τή νοσταλγία, τήν ψυχικήν άπλοϊκότητα τού Κρυστάλλη και τήν πικρήν εϊρωνεία τού Καρυωτάκη, μά πού αύριο, χωρίς άμφιβολία, θα κατασταλάξει σε μία μορφή τέχνης αὐτόνομη. Τό κυριώτερο γνώρισμα τού ποιητικῶν λόγου τού κ. Κοτζιούλα είναι ό συγκρατημένος τόνος, ή μετριοφροσύνη και ή μετριοπάθεια, ένας πόνος πού γίνεται άδιαφορία και μία νοσταλγία πού δέν προφθάνει να γίνει σαρκασμός, γιατί σταματᾶ στην περιοχή τής όδυνηρής εϊρωνείας, μία διάθεση, τέλος πάντων, σχεδόν σταϊκή σε ώρισμένα σημεία, εκεί πού ό ποιητής, δοκιμασμένος πιά στο έπαταπλά φλογισμένο καμίνι τής άπογοητεύσεως και τής καταδρομής, φαίνεται να παίζει μ' όλα και ν' άδιαφορεϊ για όλα — όχι για τίποτε άλλο, παρά μονάχα γιατί θα βρίσκει τίποτε πού ν' αξίζει τόν κόπο να τό κάμει κανείς σκοπό ζωής. "Ετσι, φυσικά, μιλοῦν τά σακατεμένα νεϊάτα. Κ' είναι σακατεμένα τά νεϊάτα τού ανθρώπου πού έγραψε τή «Δεύτερη ζωή»: ό άναγνώστης τό αϊσθάνεται και στη συγκρατημένη πίκρα πού σταλάζει άπό τήν έκφρασή του και στη θυμοσοφία του και στη θεληματική του πεζολογία. Ίδου ένα παράδειγμα από τά χαρακτηριστικώτερα:

ΜΟΝΟΣ ΤΗ ΝΥΧΤΑ

Στά ξένα κακοπάθησα κι' απόμεινα μισός
Καλά μου τό είπαν μοιάζω έγώ με τό πουλί τού γκιώνη,
Στά μέρη αυτά περπάτησα με κάμα και με χιόνι
Κοιτώντας, πως μέσ' στις βρωμιές κυλάει ό Ίλισός.

Τ' άστέρια λάμπουν ήσυχα, μάς βλέπουν από κεί
καθώς τά ήσυχα πού στάζουν καλωσύνη,
Θέλει κανείς λιγάκι φως, αν πρέπει να ύπομείνει.
— Τό νιώθουν τάχα πως για μάς έδω είναι φυλακή;

Μιά μέρα ό ήλιος θ' άνεβεί και θάμαστε βαθιά.
(Τή νύχτα θα σφυρίζουνε μακριά οι σιδηροδρόμοι
κι' ό άέρας πρῶτος θα περνάει άπάνου από τήν βρώμη)
θα μάς πετάξουνε καθως σε μία ξερολιθιά.

Στό πέλαγο, αδερφούλη μου, τό μαύρο θα πιγείς.
Θ' άστοχηθούνε κ' οι καλοί κι' όσοι άδικο έχουν πράξει
ή πᾶς κοντά από ζαβολιές ή ακολουθείς τήν τάξη,
ποτέ δέν ξαναφαίνεσαι στο πρόσωπο τής γής.

Νομίζω, πως βρίσκονται συγκεντρωμένα στο ποίημα τούτο τούτο πολλά από τά στοιχεία πού συγκροτούν τό λυρικό οϊστρο και τή λυρική φαντασία τού κ. Γ. Κοτζιούλα. Μίλησα για λυρική φαντασία. Η έκφραση μόλις πού ταιριάζει σ' ένα ποιητή, γυμνόν από αὐταπάτες και ίκανόν και άποφασισμένον να κόβει αλύπητα κάθε στιγμή τ' αρχαγγελικά φτερά τών άσυλλόγιστων ένθουσιασμών. Μονάχα, όταν μιλεί για τόν τόπο του, για τούς δικούς του και για τούς χωρικούς, ύπάρχει μέσα στο παιγνίδισμά του και στη νοσταλγία του μία ωραϊστική διάθεση όλοφάνερη, — μολοντί τά πεζολογικά στοιχεία κατεβάζουν τόν τόνο της. Πρέπει, ως τόσο, να μακαρίσει κανείς τόν κ. Γ. Κοτζιούλα, πού διατήρησεν άνόθευτο ένα κομμάτι τής ήχῶς του: τή στοργή του πρὸς τήν έπαρχία, πρὸς τήν Έλλάδα τού ύπαίθρου, πρὸς ό,τι αντιπροσωπεύει τό πρώτο του ξεκίνημα στη ζωή και πού δέν ξεσπάστηκε από τά φῶτα και τις γυναίκες τής Αθήνας — αυτούς τούς ρωμαλέους μαγνήτες πού ξεσέρνουν στη συννεσιά τους τ' άτυποψίαστα ναυάγια τών υπερβατικῶν επιδιώξεων. Ό ποιητής κατέχει ήδη μία θέση στην πνευματική μας ζωή. Και θα προσφέρει μιάν ύπηρεσία στην εύαισθησία μας, αν, με κόπο και ύπομονή, άπαλλάξει τό στίχο του από ό,τι αντιποιητικό τόν βαραίνει κι' αν μάς δώσει καθαρότερο, πνευματικώτερο, πλουτισμένο με περισσότερα στοιχεία άθανασίας, τό λυρικό του αὐτοβιογράφημα. Να ένα τετράστιχό του, πού δείχνει με ποιᾶ εύχέρεια μπορεί ό κ. Κοτζιούλας, διατηρώντας όλη τήν ψυχική του παρθενία, να κατακτήσει τό στέρεο νόημα τής άπλής μελωδίας:

Ό ήλιος τό βρίσκει καθ' αὐγή παρθενικό τό χῶμα
κι' από τής πέτρας πιό γλυκό δε γίνεται άλλο χρώμα.
Κιτρινομύτης κότσυφας ως ήμουνα σε κλῶνο
να κελαιδῶ και να πηδῶ και να μην άποσῶνω.

Και να και τό τελευταίο παράδειγμα, πού πρέπει να παρουσιάσω, χαρακτηριστικό και τούτο ενός ποιητικῶν λόγου, πού αναβρύζει από άμόλυπη πηγή, μά πού δέν κατορθώνει να γίνει έκατό τοίς έκατό ποίηση:

ΒΛΑΧΙΚΟ

"Αχ. σ' ένα ψήλωμα να ζούσα,
βοσκός με τήν καπότα μου,
μακρῶς απ' τήν πόλη τή βρωμούσα,
στα μέρη τού Ασπροπόταμου.

Ἐκεῖ ἀπὸ κάτου ἀπὸ να γράβο,
γυρτὸς τ' ἀπομεσήμερο,
θά χα τὸ σκύλο μου τὸ σκλάβο
καὶ τὸ κοπάδι τὸ ἡμερο.

Λυπητερά με τὴ φλογέρα
θά τό παίρνα καὶ κάποτες,
νά φτάνει ὁ ἀντίλαλος ὡς πέρα
ν' ἀκοῦν οἱ ξετσουράπωτες.

Μὲ τὸ τσακάλι, με τὸ λύκο
θά χαμεν ὄλο ντράβαλα
«Ποδάρι, αὐτοί, δὲ θά σοῦ ἀφήκω»
Κί' ἐγώ: «Τὰ σκάγια τὰ βαλα».

3.— Ὀλωσδιόλου διαφορετικὸς εἶναι ὁ κ. Γ. Σ. Δούρας, γνωστὸς καὶ τοῦτος ποιητὴς. Ὁ κ. Γ. Σ. Δούρας δημοσιεύει, ἂν δὲν κάνω λάθος, ποιήματα ἐδῶ καὶ εἴκοσι, ἂν ὄχι περισσότερα, χρόνια. Σήμερα μᾶς δίνει τὰ «Δέκα τραγούδια τῆς ἐλπίδας». Ἡ ποίησί του εἶναι γεμάτη ἀπὸ βαθύτατη θρησκευτικὴ πίστη. Μὰ δὲν παίρνει τὸ ὕφος τῆς ὕμνωδίας, γιατί ὁ ποιητὴς, καθὼς φαντάζομαι, διατηρεῖ ἀκέραιη τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ τὴν ἐγκράτειά του καὶ γιατί δὲν κατέχει ἴσως τὴ δύναμη νὰ δώσει στὴν κατάνυξή του τὰ μεγάλα φτερά τῶν ἐκστάσεων καὶ τῶν ἐνθουσιασμῶν. Θρησκευτικὸς ποιητὴς καὶ ὁ κ. Παπατσώνης, διαπνέεται συχνά ἀπὸ μεταφυσικοὺς λυρικοὺς οἴστρους καὶ τὸ ὕφος του, φορτωμένο καθαρεύουσα, ἐπιτήδευση μὰ καὶ θαυμάσιες ὑποβλητικώτατες προεκτάσεις, γίνεται τελετουργικὸ καὶ σχεδὸν ἐπίσημο. Εἶναι, τέλος πάντων, ἕνα ὕφος περιωπῆς. Θρησκευτικὸς ποιητὴς, ἀπὸ τοὺς ξένους, καὶ ὁ φημισμένος Κλωντέλ, μετουσιώνει τὴν «καθολικὴ» του εὐλάβεια σὲ βιβλικὴ καὶ τελετουργικὴ ἐπίσης μεγαληγορία. Θρησκευτικὸς ποιητὴς καὶ ὁ Φρανσίς Ζάμμ, ὁ νεκρὸς τοῦ περασμένου χρόνου, κατεβαίνει ἴσαμε τὴν πεζολογία καὶ τὴν καθημερινότητα, γιὰ νὰ κερδίσει συχνά τὴν ὑποβλητικὴν ἀπλότητα τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσίζης. Ὁ κ. Γ. Σ. Δούρας μένει στὴ φυσιολατρεία καὶ τὸν ἀσκητισμό. Στὴν ποίησί του δὲν ὑπάρχουν σφοδρὲς ἀνεμοριπῆς παθῶν, ἀγωνίες, ταραχές, καὶ κλονισμοί δὲν ὑπάρχει τὸ δράμα τὸ γεμάτο προβλήματα κ' ἐρωτηματικά, τοῦ θρησκευομένου ἀνθρώπου, ἐκείνου ποῦ ζεῖ σὰν τὸν Οὐναμοῦνο τὴν περιπέτεια τῆς πίστεως καὶ ἀγωνίζεται κάθε στιγμή νὰ ξανακερδίσει τὴν ἀγνότητά του καὶ τὴ σταθερότητά του ὑπάρχει μονάχα ἡ ἡρεμὴ βεβαιότης, σχεδὸν ἡ ἀπλοϊκὴ κατάνυξη τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ ἡ θλίψη γιὰ ὅ,τι ἀντιμάχεται τὴν πίστη καὶ τὴν καθαρότητα τῆς πραγματικῆς θρησκευομένης καρδιάς. Ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ κ. Γ. Σ. Δούρα δὲν πέρασεν ἀπὸ διαδοχικὰ καὶ θυελλώδη στάδια ἐξελιξέως. Καὶ ἀνάλογη, καθὼς νομίζω, ὑπῆρξε καὶ τῆς ποιήσεώς του ἡ πορεία. Ἐμεινε πάντα στὰ ἴδια ὀροσημὰ τῆς. Ὁ ρυθμὸς τῆς φραστικῆς τῆς προόδου στάθηκε πάντα ἀργοκίνητος. Ἡ λέξη τῆς δὲν ἔχει κατακτήσει παντοῦ τὸ βάρος ποῦ τῆς ταιριάζει, δὲν εἶναι ζωντανὸ ὄργανο ἀποκαλύψεως τῆς ἐσωτερικῆς ὑπάρξεως τοῦ ποιητοῦ. Λεῖπει ἡ θέρμη. Καὶ γιὰ τοῦτο ὁ κ. Γ. Σ. Δούρας μοῦ δίνει τὴν ἐντύπωση ἐνὸς καλόγηρου ποῦ στέκεται στὴν πόρτα τοῦ κελλιοῦ του, ποτίζει τὶς γλάστρες του, ἀκούει σὰν σθυσμένο ἀντίλαλο τὸ πέλαγο τοῦ κόσμου ποῦ βασανίζεται μέσα στὴ φουρτουνασμένη θάλασσα τῶν μόχθων του καὶ τῶν δισταγμῶν του, βλέπει τὸν ἥλιο ποῦ βασιλεύει ἐπάνω ἀπὸ τὶς κοιλάδες καὶ τὰ βουνὰ καὶ κάνει τὴν προσευχή του, βέβαιος πὼς ξεπλήρωσεν ὀλόκληρο τὸ ἀτομικὸ του χρέος ἀπάνω σὲ τούτη τὴ χιλιοθασσανισμένη φλοῦδα τῆς γῆς. Μὰ ἡ προσευχὴ του εἶναι ἀναμικτὴ καὶ συχνὰ ἀδέξια. Μέσα στὶς ἀδιάκοπες συμφωνίες καὶ παραφωνίες τῶν κοσμικῶν στίχων δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ ποῦ τὴ γεμίζει, ποῦ δημιουργεῖ τὴν ἰδιωτῆτά τῆς εἶναι μονάχα σχεδὸν ἡ εἰδικὴ τῆς σύσταση ποῦ τῆς δίνει κάποια μοναδικότητα. Μὲ τοῦτο, φυσικά, θέλω νὰ πῶ, πὼς ὁ κ. Γ. Σ. Δούρας ξεχωρίζει στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ σὰν θρησκευτικὸς ποιητὴς, ὄχι σὰν ποιητὴς σὲ ὄλο τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τοῦ ὄρου, ρωμαλέος, κατάστερος καὶ κατάφλογος, σκεπασμένος ἀπὸ μυστικὰ ὄραματα καὶ κλυδωνισμένους στὰ ταραγμένα πελάγη τῶν θαυμαστῶν οἴστρων. Ὑπάρχουν, ὡς τόσο, μέσα στὰ

«Δέκα τραγούδια τῆς ἐλπίδας» καὶ νηφάλια ἀποσπάσματα ἀξιοσημείωτης ἰσορροπίας:

Τὸ κάρπισμα τῆς γῆς τὸ περιμένω
σὰν εὐδοκήσουν οἱ οὐρανοί
τὴν σταλαχτὴ σὰ δώσουνε βροχούλα,
(πρῶιμο κί' ὄψιμο θέλαν νεράκι
τ' ἀγνὰ σπλάχνα τῆς γῆς)
τῆς σπορᾶς εὐλογία, κάθε ρίζας
τροφή τῶν βλαστῶν θεῖο ξεδίψασμα.
Τὸ κάρπισμα τῆς γῆς τὸ περιμένω
σὰν εὐλογήσουν οἱ οὐρανοί!
Τῆς βροχῆς εὐλογία καὶ τοῦ ἡλίου
νὰ μεστῶση, τὸ στάχυ, τὸ σύκο
νὰ μελώση, γλυκὰ νὰ φλογίσῃ
τῆς ἀμπέλου τὸν ἅγιο καρπό
τοῦ χρυσοῦ χινοπώρου νὰ φέρῃ
κάθε ὀπώρα χρυσή, καρτερῶ.

Νομίζω, ὅτι τὸ κομμάτι τοῦτο δείχνει καθαρά καὶ τὴ βεβαιότητα καὶ τὴν ἀγάπη τῶν διάφανων ἀλληγοριῶν, ποῦ διαπνέουν τὴν ποίηση τοῦ κ. Γ. Σ. Δούρα.

4.— Ἐνα βιβλίον, ποῦ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴ Μυτιλήνη, τὸ πρῶτο τῆς «Λεσβιακῆς Βιβλιοθήκης» (ἐπιμελητῆς τῆς ὁ κ. Γ. Βαλέτας), μᾶς ἀποκαλύπτει ἕνα ποιητὴ ἀρκετὰ ἀξιόλογο: τὸν κ. Στράτη Καρίπη. Ὁ κ. Γ. Βαλέτας τὸν παρουσιάζει σὲ καλογραμμένο πρόλογο, ὅπου ἀναλύεται ἡ ἰδιοσυγκρασία του, οἱ προτιμήσεις του, ὁ κάποιος ἐρημητισμὸς του καὶ τὸ ὕφος τῶν ποιημάτων ποῦ περιλαμβάνονται στὸ νεοτυπωμένο μὲ τὸν τίτλο «Ἄργενος» βιβλίον. «Ὁ κ. Καρίπης, γράφει ὁ προομιαστὴς, πέρασε μὲ πολὺ λίγες ἀπώλειες ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς ἐποχῆς του. Καθαφισμὸς, καρωτακισμὸς, μόδες καὶ συρμοί, θόρυβοι καὶ περιέργειες — τόσο κίνδυνοι — τὸν ἄφησαν σχεδὸν ἀνεπαφο καὶ ἀπείραχτο. Πέρασε τὰ πρῶτα χρόνια τῆς νεότητος καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τραβᾷ πρὸς τὴν ὀριμότητα καὶ πρὸς τὴν βαθύτερη κατάκτηση τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀκέραιος, μὲ αὐστηρὴ ἀνεξαρτησία καὶ μὲ σιωπηλὴ διάθεση». Καὶ παρακάτω: «Ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου δὲν μπόρεσε νὰ περάσει τὸ κατώφλι τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Καρίπη καὶ νὰ χυμῆσει σὰν βάρβαρος κί' ἀδιάντροπος καταχτητὴς σὲ χώρους ἱεροῦ, ὅπου βασιλεύει ἡ παρθενικὴ σιωπὴ τῆς τίμιας καὶ σοβαρᾶς ψυχῆς». Ὁ κ. Γ. Βαλέτας γράφει, χωρὶς ἀμφιβολία, ὅλα τοῦτα καὶ ἄλλα περισσότερα, ἔχοντας στὸ νοῦ του καὶ ὅ,τι ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὴν ποίηση καὶ ὅ,τι συνάθροισεν ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του γνωριμία μὲ τὸν κ. Καρίπη. Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε τὸ δεύτερο ἐφόδιο στὴ διάθεσή μας. Κ' εἶναι φυσικὸ νὰ στεκόμαστε κάπως πῶ ἀδιάφορο ἀντίκρου στὴν ποίηση τοῦ νέου Λεσβίου καὶ νὰ βλέπωμε μὲ περισσότερη ἐμβριθεία τὶς ἐλλείψεις του. Γιατί, βέβαια, ὁ κ. Καρίπης μᾶς δίνει μονάχα τὴν ἀρχὴ ἐνὸς ἔργου μὲ τὸ βιβλίον του, ὄχι ἕνα «ἔργο» ὅπου ἡ μεστὴ προσωπικότης θὰ μᾶς ἀνοίγε νέους δρόμους καὶ νέα παράθυρα πρὸς μαγευτικοὺς παραδείσους. Εἶναι ἀπαραίτητο, ὡς τόσο, νὰ ὁμολογηθεῖ ὅτι ὁ νέος ποιητὴς φέρνει στὴν εὐαισθησία μας πλοῦσια δῶρα: μιὰ διάθεση γαλήνης κ' ἐγκράτειας, ἕνα πειθαρχημένο στοχασμό, κάποια παρθενιά καὶ κάποια δροσερότητα, ποῦ δὲν πρέπει νὰ περάσουν ἀπαρτήρητες. Ὑπάρχουν, πραγματικά, ἡ τιμιότης καὶ ἡ σοβαρότης ποῦ σημείωσε στὸ παραπάνω ἀπόσπασμά του ὁ κ. Γ. Βαλέτας. Μὰ ὁ κ. Βαλέτας, πολὺ φρόνιμα, μιλώντας γιὰ τὴ διάθεση τοῦ κ. Καρίπη ἀπὸ δυσάρεστες ἐπιδράσεις, τοποθετεῖ στὴ φράση του ἕνα «σχεδόν». Νομίζω, πὼς χρειάζεται ἐδῶ κάποια ἐπέκταση. Ὁ κ. Καρίπης ξέφυγε, βέβαια, πολλοὺς κινδύνους, μὰ δὲν ἔμεινε πέρα γιὰ πέρα ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴ γνωριμία μὲ τὸ ἔργο ποιητῶν ξεχωρισμένης προσωπικότητος καὶ ρωμαλέας ἀκτινοβολίας. Καθαφικὰ φραστικά καὶ διανοητικὰ στοιχεῖα βρίσκονται μετουσιωμένα στοὺς στίχους του. Καὶ ὁ ἀναγνώστης δὲ δυσκολεύεται νὰ τ' ἀνακαλύψει. Καθὼς δὲ δυσκολεύεται ν' ἀνακαλύψει καὶ τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς ἄκρας εὐαισθησίας τοῦ Πορφύρα κάποια ἐπίδραση. Ὡστόσο ἡ τελειωτικὴ λέξη γιὰ τὴν ποίηση τοῦ κ. Καρίπη

δέν είναι σωστό νά είπωθεί από τώρα. Ο νέος Λέσθιος είναι ποιητής. Διαθέτει πλούσιο έσωτερικό θησαύρισμα και τεχνική έγκράτεια αξιόλογη. Τά πάρα πέρα θά τά διατυπώσει και θά τά δικαιώσει ό χρόνος. Για την ώρα άς μάς άρκέσουν μερικά συλλογισμένα τετράστιχα σάν αυτά έδω:

Πάρε με άπόψε μέσ' στά χέρια σου, άδερπούλα μου!
πώς με τρομάζει ειρηνικά τό βράδυ ώς μάς σκεπάζει,
μέ τό φεγγάρι τ' όλοστρόγγυλο πού διάβηκε,
νά βασιλέψει γρήγορα, σάν κάτι πού τό βιάζει.

Μέσ' στή γαλήνη αύτή πού κάθισε στή στέγη μας,
άκου τό χρόνο πώς γεννά την άγρια τρικυμία,
πού πάντα άνέτοιμους μάς βρίσκει, πάντ' άπρόσμενα,
μέσ' στή γαληνεμένη μας ώς φτάνει πολιτεία.

Πάρε με άπόψε μέσ' στά χέρια σου, άδερπούλα μου!
για νά βγω από τό σύννεφο πού βλέπω νά με κλείνει,
για τής καινούργιας τής ζωής έγώ τό θρίαμβο
νά καρτερώ μέσ' στην καρδιά τής νύχτας έχω μείνει.

Περιορίζομαι στά τρία τούτα βιβλία, πού όσο και νά πείς, μοιάζουν με σημαδούρα μέσα στον άπέραντο στιχοκατακλυσμό τής τελευταίας στιγμής. Γιατί υπάρχουν κ' ένας σωρός άλλα, πού είναι καλύτερο νά μη τά ένοχλήσουμε καθόλου. Άρκετά ήδη μάς ένόχλησαν αυτά με την άταίριαστη και άσυάρτητη παρουσία τους.

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΕΝ ΤΩ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΩ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1938

Η κίνησης των τιμών εν τῷ Χρηματιστηρίῳ κατά τό διαρρευσαν έτος 1938, εν τῷ συνόλῳ έξεταζομένη, παρουσιάζει νέαν βελτίωσιν. Κατά την διάρκειαν του έτους αί τιμαί των χρηματιστηριακῶν αξιῶν δέν έκινήθησαν όμοιομόρφως. Τό επικρατοῦν, πάντως, χαρακτηριστικόν κατά τό μέχρι τής διεθνούς πολιτικής κρίσεως του Σεπτεμβρίου χρονικόν διάστημα, έξαιρέσει, φυσικά, των έποχικῶν διακυμάνσεων, είναι σταθερότης τιμών και διατήρησις των βελτιωμένων έπιπέδων πού έπετεύχθησαν κατά τό δεύτερον ίδια έξάμηνον του έτους 1937.

Η διεθνής πολιτική κρίσις του Σεπτεμβρίου, ή όποία, ώς ήτο φυσικόν, δέν άφήκεν άνέπαφον και τό Χρηματιστήριόν μας, έπέφερε σημαντικήν κάμψιν των τιμών, όλοι δέ αί αξίαί έσημείωσαν την κατωτάτην αυτών τιμήν του έτους κατά τον μήνα Σεπτέμβριον. Εϋθύς μετά την διευθέτησιν τής κρίσεως, έπηκολούθησε, κατά φυσικήν συνέπειαν, αντίδρασις, ή όποία, διά τής ύψώσεως των τιμών, έξουδετέρωσε τ' άποτελέσματα τής πτώσεως εις τάς περισσότεράς των αξιῶν.

Θά προβῶμεν ήδη εις την άνάλυσιν τής κινήσεως των τιμών εις τάς καθέκαστον κατηγορίας χρηματιστηριακῶν αξιῶν:

1. Έθνικά δάνεια εις χρυσόν: Αί τιμαί των έθνικῶν δανείων εις χρυσόν κατά τό παρελθόν έτος ήκολούθησαν εν γενικαίς γραμμαίς την

έξης διαδρομήν: Άπό των άρχῶν του έτους μέχρι και του 'Ιουλίου αί τιμαί έκινήθησαν εις έπίπεδα κατά τό μάλλον ή ήττον σταθερά, διατηρηθεισῶν οὔτω των ύψηλῶν τιμῶν αί όποίαί έπετεύχθησαν κατά τό δεύτερον ίδια ήμισυ του έτους 1937. Κατά τον Αύγουστον έσημειώθη έλαφρά πτώσις τιμών, όφειλομένη εις έποχικούς λόγους. Η έπακολουθήσασα κατά τον Σεπτέμβριον πολιτική κρίσις ένέτεινε την πτώσιν, αί δέ τιμαί, εν τέλει του έτους, δέν ειχον άνακτήσει εισέτι τά πρότερα αυτών έπίπεδα.

Ο παρατιθέμενος πίναξ άπεικονίζει την κίνησιν των τιμών των εις χρυσόν έθνικῶν δανείων κατά τό έτος 1938:

ΕΘΝΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΕΙΣ ΧΡΥΣΟΝ

1938 ΜΗΝΕΣ	Μέσαι μηνιαία τιμαί							
	1881	1887	1910	1914	1924 ΠΡΟΣΦ.	1925 ΥΔΡΕΥΣ.	1928	1931 ΠΑΡΑΙΟΥΤ.
Ίανουάριος	3501	2805	2740	3790	5052	77670	4318	5438
Φεβρουάριος	3539	2835	2816	3917	5189	79961	4363	5566
Μάρτιος	3483	2826	2802	3783	5220	80150	4290	5515
Άπρίλιος	3481	2810	2797	3758	5164	77712	4330	5473
Μάιος	3457	2805	2831	3758	5063	79007	4331	5529
Ίούνιος	3585	2870	2816	3895	5173	78731	4357	5447
Ίούλιος	3428	2764	2713	3797	5057	77568	4298	5152
Αύγουστος	3339	2651	2648	3690	4867	77987	4207	4964
Σεπτέμβριος	3361	2620	2607	3568	4772	79747	4370	4931
Όκτώβριος	3385	2636	2608	3642	4864	78838	4280	4995
Νοέμβριος	3337	2601	2611	3576	4649	80672	4300	4980
Δεκέμβριος	3307	2604	2610	3543	4554	80868	4054	4834
Άνωτάτη	3650	2925	2875	4050	5300	83700	4700	5850
Κατωτάτη	3300	2560	2450	3200	4515	77000	4120	4550

2. Έθνικά δάνεια εις δραχμάς: Τά εις δραχμάς έθνικά δάνεια παρουσίασαν κατά την διάρκειαν του διαρρευσαντος έτους σταθερότητα τιμών, πολλά δέ έξ αυτών και δη έκ των μάλλον διαπραγματευομένων εν τῷ Χρηματιστηρίῳ (άνταλλάξιμα, έλληνοβουλγαρικής μεταναστώσεως, 1920 5%, άγροτών προσφύγων), παρουσίασαν και βελτίωσιν τιμών τοιαύτην, ώστε εν τέλει του έτους αί τιμαί αυτών ήσαν άνώτεραι των τής άρχής του έτους.

Η εϋνοϊκή κίνησις των τιμών των έθνικῶν δανείων εις δραχμάς δέν φαίνεται ότι είναι άσχετος προς την ίκανοποιητικήν άπόδοσιν των δανείων τούτων, ή όποία, κυμαινομένη γύρω των 9.93% — 5.84% (κατ' Όκτώβριον), έλκύει τά διαθέσιμα κεφάλαια προς επένδυσιν.

3. Μετοχάι έταιρειῶν: Η κίνησις των τιμών των μετοχῶν, ώς έκ τής φύσεως των αξιῶν τούτων, ύπήρξεν άνομοίόμορφος. Δύναται, πάντως, νά λεχθῆι ότι κατά τό έτος 1938 αί τιμαί των μετοχῶν έκινήθησαν κατά κανόνα εις έπίπεδον άνώτερον του προηγουμένου έτους, παρὰ την κάμψιν, την όποιαν έσημείωσαν κατά την κρίσιν του Σεπτεμβρίου.

Ἡ κίνησις τῶν τιμῶν τῶν εἰς δραχμὰς ἔθνικῶν δανείων ἀπεικονίζεται εἰς τὸν ἐπόμενον πίνακα:

ΕΘΝΙΚΑ ΔΑΝΕΙΑ ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ

1938 ΜΗΝΕΣ	ΜΕΣΑΙ ΜΗΝΙΑΙΑΙ ΤΙΜΑΙ									
	Ἀπ.λοτ. 8 0/0	1920 Λαχειοφ.	1922 Α' Ἀναγκ.	1926 Β' Ἀναγκ.	1927 Ἐπιτρώων	8 0/0 Ἀνταλλάξ.	1923 Ἐλληνοβ. Μεταναστ.	1929 Πολεμοπ.	1931 Ἄγροτ. προσφ.	
Ἰανουάριος	69	127	67	63	345	744	254	53	509	
Φεβρουάριος	70	132	69	59	351	752	255	54	512	
Μάρτιος	71	133	70	60	354	753	255	54	—	
Ἀπρίλιος	70	130	68	61	343	766	263	53	526	
Μάιος	70	133	67	61	345	777	269	53	533	
Ἰούνιος	69	131	67	60	348	782	272	54	535	
Ἰούλιος	70	128	66	61	352	758	260	54	520	
Αὐγουστος	70	126	65	61	353	757	258	53	515	
Σεπτέμβριος	69	122	64	61	348	746	252	53	513	
Ὀκτώβριος	70	125	65	62	341	767	258	52	513	
Νοέμβριος	69	134	67	63	347	784	262	52	517	
Δεκέμβριος	69	131	66	62	343	786	262	52	524	
Ἀνωτάτη	71 3/4	137	70 1/2	63 3/4	357 1/2	789 1/2	275	54 1/2	541	
Κατωτάτη	66	115	60	59	304	693	225	49	505	

Παρατίθενται πίνακες, δεικνύοντες τὰς μέσας μηνιαίας, τὰς ἀνωτάτας καὶ κατωτάτας τιμὰς τῶν κυριωτέρων μετοχικῶν ἀξιῶν κατὰ τὸ 1938.

1938 ΜΗΝΕΣ	ΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΚΑΙ				ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑΙ		ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑΙ ΚΑΠ.				
	Ἐριουργ.	Χρυσάλλις	Β' ριμον	Πειραϊκὴ Πατραϊκὴ	Ἡρακλῆς	Ἄτλιας	Λιπασμάτ.	Πυριτιδο-ποιείου	Χρωματ. Πειραιῶς	Β. Ι. Ο	Γεωργ. Βιομηχαν.
Ἰανουάριος	357	140	453	1245	1497	318	1670	3664	905	326	225
Φεβρουάριος	377	144	462	1376	1487	341	1733	4021	928	328	241
Μάρτιος	363	129	449	1328	1462	329	1686	4151	891	327	234
Ἀπρίλιος	355	129	448	1322	1477	317	1741	3996	908	384	233
Μάιος	365	126	444	1331	1503	320	1675	4018	961	371	231
Ἰούνιος	397	117	403	1211	1364	316	1641	3904	894	407	216
Ἰούλιος	353	116	408	1129	1328	288	1588	3745	885	392	208
Αὐγουστος	334	116	421	1126	1330	334	1575	3436	915	375	207
Σεπτέμβριος	325	117	398	1091	1318	343	1539	3513	911	368	194
Ὀκτώβριος	330	117	399	1117	1358	362	1534	3415	927	370	195
Νοέμβριος	341	116	423	1176	1381	377	1736	3330	935	384	201
Δεκέμβριος	326	121	415	1176	1401	368	1742	3295	923	370	212
Ἀνωτάτη	420	163	486	1410	1570	393	1815	4400	980	422	250
Κατωτάτη	271	90	340	965	1200	200	1500	3250	870	270	160

ΜΕΤΟΧΑΙ

(Μέσαι μηνιαία τιμαί)

ΜΗΝΕΣ 1938	ΤΡΑΠΕΖΙΚΑΙ					ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΑΙ			ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΑΙ		
	Ἑλλάδος	Ἐθνικὴ Τράπεζα	Ἐθνικὴ Κτηματικὴ	Ἀθηκῶν	Ἐμπορικὴ	Ἡλεκτρικ.	Θεσσαλίας	Σ.Π.Α. Π.	Ὀίνων καὶ Οἴνουπευμ.	Ὀἴνουπευμ' Πειραιῶς	Καίμα
Ἰανουάριος	7852	69371	1191	297	549	755	862	364	1160	454	473
Φεβρουάριος	7871	69055	1189	294	572	778	870	348	1244	471	486
Μάρτιος	7450	67259	1166	268	530	775	819	324	1152	498	473
Ἀπρίλιος	7508	66517	1187	259	519	847	835	326	1088	481	497
Μάιος	7422	66430	1186	249	531	856	953	351	1192	481	515
Ἰούνιος	7404	66216	1192	245	556	867	1049	339	1238	477	506
Ἰούλιος	7425	66210	1219	242	547	864	1025	323	1147	459	473
Αὐγουστος	7458	65626	1232	232	529	873	979	330	1077	437	457
Σεπτέμβριος	7579	64692	1250	223	518	897	944	321	1002	389	451
Ὀκτώβριος	7635	64538	1357	236	526	925	945	307	1038	375	469
Νοέμβριος	7588	65508	1352	225	525	921	1016	314	1077	369	481
Δεκέμβριος	7666	66304	1285	220	527	898	991	311	1018	351	469
Ἀνωτάτη	7910	69800	1380	313	587	957	1110	392	1335	527	555
Κατωτάτη	7200	62000	1118	198	463	726	785	255	750	277	430

Διὰ τὴν παράσχωμεν συνθετικὴν εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῶν τιμῶν τῶν μετοχῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, παραθέτομεν τὸν δείκτην τῶν τιμῶν τῶν ἀξιῶν μεταβλητοῦ εἰσοδήματος (καταρτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Α. Σ. Ο.) κατὰ ἔτη 1937 καὶ 1938:

Γενικὸς δείκτης τῶν τιμῶν τῶν ἀξιῶν σταθεροῦ εἰσοδήματος (μετοχῶν) (1928=100)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1937	59.3	59.5	59.5	60.2	64.4	67.6	70.8	74.3	72.8	70.7	73.3	70.6
1938	70.6	73.3	71.	70.1	70.4	70.4	68.	66.	64.1	64.4	65.5	—

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν καταφαίνεται σαφῶς τὸ ὑψηλότερον ἐπίπεδον περὶ τὸ ὅποιον ἐκινήθησαν αἱ τιμαὶ τῶν μετοχῶν κατὰ τὸ 1938, ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1937, καθὼς, ἐπίσης, ἡ ἐπακολουθήσασα μετὰ τὴν κάμψιν τοῦ Σεπτεμβρίου, βελτίωσις τῶν τιμῶν.

Ἐνδιαφέρει, ἤδη, τὴν γνωρίσωμεν ποία ὑπῆρξεν ἡ βελτίωσις εἰς τὰς διαφόρους κατηγορίας τῶν μετοχικῶν ἀξιῶν. Πρὸς τοῦτο θὰ συγκρίνωμεν τοὺς ἀπαρτίζοντας τὸν γενικὸν δείκτην τῶν τιμῶν τῶν μετοχικῶν ἀξιῶν, εἰδικούς δείκτας, κατὰ τοὺς δέκα πρώτους μῆνας τοῦ ἔτους 1938, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδημοσιεύθησαν σχετικὰ στοιχεῖα πρὸς τοὺς τῆς ἀντιστοίχου περιόδου τοῦ 1937.

Μετοχαι	1938 (10 μήνες)	1937 (10 μήνες)	Διαφοραι
1. Βιομηχανικαι	103.13	94.24	+ 9.4 %
2. Τραπεζικαι	60.24	57.81	+ 4.2 %
3. Οίνοποιητικαι	49.02	47.47	+ 3.3 %
4. Άτμοπλοικαι	61.44	60.16	+ 2.1 %
5. Ύφαντουργικαι	66.90	66.14	+ 1.1 %
6. Οίκοδομικαι	54.13	58.10	- 7.3 %
Γενικός δείκτης	68.83	65.89	+ 4.5 %

Ός προκύπτει εκ τής ανωτέρω συγκρίσεως, τήν μεγαλειτέραν βελτίωσιν έσημείωσαν αι βιομηχανικαι μετοχαι με ποσοστόν + 9.4 %, τήν δε μικροτέραν αι ύφαντουργικαι με ποσοστόν + 1.1 %. Πτώσιν έσημείωσαν μόνον αι οίκοδομικαι άξια.

Έκ τής επιχειρηθείσης ανωτέρω έπισκοπήσεως, δύναται να διατυπωθῆ τὸ συμπέρασμα, ότι τὸ Χρηματιστήριον ειργάσθη ίκανοποιητικῶς καί κατά τὸ 1938, παρὰ τὰς προκληθείσας εκ τῶν εξόχως σοβαρῶν διεθνῶν πολιτικῶν γεγονότων, δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἠδυνήθη τούτο ν' αντιμετώπιση διά τῶν ιδίων αὐτοῦ δυνάμεων αξιοθαυμάστως.

Τὰ αίτια τής τοιαύτης ίκανοποιητικῆς κινήσεως καί τής εύρωστίας τοῦ Χρηματιστηρίου, δέον ν' αναζητηθῶν πρωτίστως εις τήν εὐνοϊκὴν εξέλιξιν τής έθνικῆς μας οίκονομίας. Τόσον ἡ βιομηχανική παραγωγή, ὅσον καί ἡ γενικωτέρα οίκονομική δραστηριότης τής χώρας ὑπῆρξεν έντονωτέρα κατά τὸ 1938. Έάν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν δείκτην τής βιομηχανικῆς παραγωγῆς, παρατηροῦμεν ότι οἷτος κατά τοὺς έννέα πρώτους μήνας τοῦ ἔτους 1938, (διά τοὺς ὁποίους έδημοσιεύθησαν οἱ δείκται) ανῆλθεν εις 164.24 έναντι 151.69 τής αντίστοιχου περιόδου τοῦ 1937. "Ητοι έσημείωσεν ὕψωσιν 8.27 %. 'Αφ' έτέρου ὁ ὑπὸ τής 'Υπηρεσίας Μελετῶν τής Τραπεζῆς τής 'Ελλάδος καταρτιζόμενος δείκτης τής οίκονομικῆς δραστηριότητος, ὁ ὁποῖος παρέχει συνθετικὴν εικόνα τής καθόλου οίκονομικῆς κινήσεως, παρουσιάζει έπίσης βελτίωσιν. 'Η εξέλιξις τοῦ δείκτου τούτου κατά τὸ πρῶτον εξάμηνον τοῦ 1938 (δέν ὑπάρχουν νεώτερα στοιχειά) έν συγκρίσει πρὸς τὸ αντίστοιχον εξάμηνον τοῦ 1937 ἔχει ὡς εξής :

	(1928=100)					
	I	II	III	IV	V	VI
1937.....	116.2	125.2	120.9	124.4	104.3	134.4
1938.....	133.9	141.8	123.1	116.8*	106.9*	108.6*

Τ' ανωτέρω στοιχειά, μολονότι δέν αναφέρονται εις ὀλόκληρον τὸ έτος, είναι ένδεικτικὰ τής έντόνου οίκονομικῆς ζωῆς τής χώρας, ἡ ὁποία κατά πρῶτον καί κύριον λόγον δημιουργεῖ, έν τῷ Χρηματιστηρίῳ, αἰσιοδόξους προβλέψεις περι μεγαλυτέρας οίκονομικῆς ἀποδόσεως τῶν επιχειρήσεων, καί προκαλεῖ κατά συνέπειαν τάσιν ὕψωτικὴν τῶν τιμῶν καί ζωηροτέρας συναλλαγάς.

* Προσωρινοί άριθμοί.

Γ. Δ. Γ.

Κατοικία κ. 'Αρ. Καμπάνη, Διασταύρωσις Λ. Συγγροῦ καί ὁδοῦ Βιζύης (Νέα Σμύρνη)

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

τῆς 15ης Δεκεμβρίου 1938

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

1. Χρυσὸς καί ἔξοτ. συνάλλαγμα	3.778.300.374.89
2. Δάνεια Δημοσίου	520.850.788.65
3. Έτερον ἔξωτερικῶν συνάλλαγμα	—
4. Κεματικά 'Ελληνικά νομίσματα	169.210.230.
5. Συναλλαγματικά καί γραμμάτια ἔσωτερικοῦ:	
1. Έμπορικὰ συν/καί καί γραμμάτια	405.641.194.50
II. Γραμμάτια Δημοσίου	329.824.162.50
6. Πιστώσεις:	
I. Πληρωτέαι εις δραχμάς:	
α' Δημοσίου*	5.236.289.438.40
β' Έτεροι	2.342.137.283.78
II Πληρωτέαι εις ἔξωτερικῶν συν/γμα	7.578.426.722.18
7. Χρέος τοῦ Δημοσίου	—
8. Έπενδύσεις	3.794.553.911.80
9. Κτίρια Τραπεζῆς καί ἐγκαταστάσεις	453.185.700.—
10. Έτερα στοιχεία τοῦ ενεργητικοῦ	242.330.966.75
	1.205.222.467.13

Δοχ. 18.477.546.518.40

* 'Ελλην. Δημοσίων Δομῶν Συγκ. Έσόδων καί Πληρωμῶν.

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

11. Κεφάλαιον καταβλητέον	400.000.000.—
12. Αποθεματικά:	
I. Προβλεφίς συμφ. ἄφθ. 71 Καταστ.	28.600.187.—
II. Τακτικῶν ἀποθεματικῶν	92.900.000.—
13. Τμήμα Τακτικοῦ Αποθεματικοῦ εις ἀντίκρουσμα ἀποβεννυμένου μέρους τῆς ἐκ £ ξημιάς, συμφ. Ν. 5305.	30.000.000.—
14. Τραπεζικά γραμμάτια έν κυκλοφορίᾳ	6.939.016.350.—
15. Έτεροι ὑποχρεώσεις ὄψεως εις δραχμάς:	
I. Λογαριασμοὶ τρεχούμενοι καί καταθέσεων	
α' Δημοσίου	476.812.223.33
β' Τραπεζῶν	798.214.798.38
γ' Έτεροι Δ/μοί*	7.987.567.607.90
II. Γραμμάτια καί τραβηκτικὰ ὄψεως	49.866.981.89
16. Καταθέσεις εις δραχμάς ὑπὸ προθεσίαν:	9.312.461.611.50
I. Δημοσίου	
II. Τραπεζῶν	
III. Έτεροι Λογαριασμοί	
17. Υποχρεώσεις εις ἔξωτερικῶν συνάλλαγμα καί χρυσόν:	
I. Έξοτ. συν/μα εις χρυσόν (Καταστ. ἄφθ. 62)	292.714.169.43
II. Έτερον ἔξωτερικῶν συνάλλαγμα	—
18. Έτεροι ὑποχρεώσεις	292.714.169.43
	1.381.854.200.47
	Δοχ. 18.477.546.518.40

* Έξ ὧν καταθέσεις Δ.Ο.Ε. Δοχ. 6.020.638.212.48

Έν Αθήναις τῆ 15ῃ Δεκεμβρίου 1938

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΕΜΜ. ΤΣΟΥΔΕΡΟΣ

Ο ΤΜΗΜΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝ. ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΡΕΜΒΙΚΟΣ

ΕΛΒΙΕΛΑ

ΕΛΛΗΝ. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΛΑΣΤΙΚΟΥ

ΜΑΥΡΟΦΙΔΗΣ - ΑΓΝΙΑΔΗΣ & ΣΙΑ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ & ΓΡΑΦΕΙΑ
ΚΑΛΛΙΘΕΑ - ΟΔΟΣ Ι. ΜΕΤΑΞΑ
ΤΗΛΕΦ. 9225 - 9695

ΑΠΟΘΗΚΗ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΟΔΟΣ ΓΑΜΒΕΤΤΑ ΑΡΙΘ. 6
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 25.174

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΛΑΣΤΙΚΟΥ

Υποδήματα

Γαλότσες

Σοσόνια

Σωλήνες

Βιομηχανικά είδη

Φαρμακευτικά είδη

Είδη ἐξ Ἐβονίτου

Προμηθευταὶ τῶν Πολεμικῶν Ὑπουργείων

ΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑΙ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΤΕΡΑΙ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΜΕΤΟΧΙΚΑ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ

ΔΡΧ. 1.205.000.000

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ 30^{ης} ΙΟΥΝΙΟΥ 1938

ΔΡΧ. 10.471.000.000

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚ/ΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΑ ΕΙΣ ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους. ΔΕΧΕΤΑΙ δὲ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου), μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY

NEW YORK: 139 WILLIAM STREET

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΟΛΟΣΧΕΡΩΣ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΑ \$ 1.350.000

“L'UNION,,
COMPAGNIE D'ASSURANCES
CONTRE L'INCENDIE, LES ACCIDENTS ET RISQUES DIVERS

“Η ΕΝΩΣΙΣ,,
ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΠΥΡΟΣ, ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΙΩΝ ΚΙΔΥΝΩΝ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΤΩ 1828
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΑΠΟ ΤΟΥ 1900

ΚΑΤΑΤΕΘΕΙΜΕΝΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΦΡΑΓΚΑ ΓΑΛΛΙΚΑ 50.000.000

Ένεργεί ασφαλίσαις κατά κινδύνων πυρός, αυτοκινήτων, αστικής
ευθύνης εν γένει, προσωπικών ατυχημάτων κλπ.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ :

ΜΙΧ. ΜΟΥΣΟΥΡΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ — Άριστέιδου 3 (Μέραγον Ένώσεως) — ΤΗΛΕΦ. 32-871

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ :

ΚΛΕΩΝΟΣ Β. ΠΑΡΑΣΧΟΥ

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΕΣ

Μορεάς — Γιαννόπουλος — Νιρ-
βάνας — Βαλαωρίτης — Σαΐκσπηρ
Φώτος Πολίτης — Τζών Κήτς

ΚΟΤΙΓΙΟΝ ΔΙΑ ΧΟΡΟΥΣ
ΜΕΓΑΛΗ ΠΟΙΚΙΛΙΑ
ΜΙΖΡΑΧΗ
ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ 10^Α - ΑΘΗΝΑΙ

ΣΗΜ. Διά Συλλόγους ιδιαίτεροι τιμαί.

ΥΦΑΣΜΑΤΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
Σ. ΚΑΜΧΗ & Σ^{ΙΑ}

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ● ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΟΔΟΣ ΚΑΛΑΜΙΩΤΟΥ 4

ΤΗΛΕΓΡ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΚΑΜΧΗΣΟΛ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 30-481. 30-482

Η ΜΟΔΑ ΤΟΥ 1939

Ο «ΡΥΘΜΟΣ» πάντοτε πρωτοπόρος εις τόν
κύκλο του είδους του, θα σας ικανοποιήση
απολύτως και φέτος Κυρίες μου με την πρω-
τότυπη και μελετημένη συλλογή του εις Ύ-
φάσματα Έπίπλων και rideaux τύπου και
μόδας του 1939.

«ΡΥΘΜΟΣ» Βουλής 22
ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΕΠΙΠΛΩΣΕΩΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Μέλος τῆς Ἑνώσεως Διεθνῶν Ἐμποροπανηγύρεων

10 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ — 1 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1939

ΔΗΛΩΣΑΤΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ - ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΗΝ

Ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν κατ' ἔτος
ἐπίδειξιν καὶ ἀποτελεσματικὴν διαφή-
μισιν τῶν προϊόντων τῆς Χώρας μας.

Συντελεῖ εἰς τὴν πλέον συμφέρουσαν
τοποθέτησίν των εἰς τὸ ἐσωτερικὸν
καὶ ἐξωτερικόν.

Ἐμφανίζει τὴν ξένην παραγωγὴν εἰς
τὰς καλλιτέρας ποιότητος καὶ τιμὰς
καὶ διευκολύνει τὸν παραλληλισμὸν
μὲ τὴν παραγωγὴν τοῦ τόπου μας.

Χορηγεῖ ἐτησίως Βραβεῖα καὶ Χρημα-
τικὰ Ἑπαθλα.

ΔΗΛΩΣΑΤΕ ΕΓΚΑΙΡΩΣ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΝ ΣΑΣ
ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗΝ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΣΑΣ